

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE ZARAGOZA

SIGNATURA: I – 119

*Richardus de Sancto Victore. De arca
mystica. Basileae. 1494.*

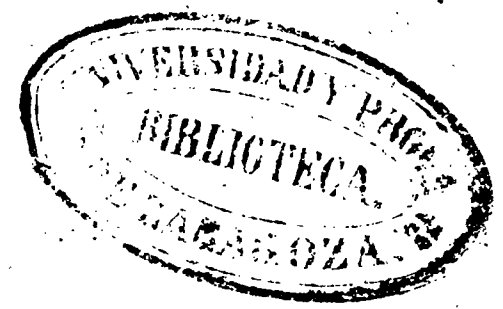

Richardus de duo-
decim patriarchis,

~~Quisdam...~~

N. 17. 730.

**Annotatio capitulorum libri de
duodecim patriarchis magistri Ric-
chardi de sancto victore.**

De studio sapientie z eius comédatione. Ca. I.

De desiderio iusticie et ei⁹ pprietate. Ca. II.

**De gemino torius boni fonte rōne scz z affe-
ctione. Ca. III.**

**Quomodo animus per studiū sapientie late-
ter sepe iducit ad exercicia iusticie. Ca. IIII.**

**Quomodo imaginatio subseruiat rōni z sen-
sualitas affectioni. Ca. V.**

De vitio imaginatōis z sensualitatis. Ca. VI

**Qui sint affect⁹ principales z quo ordine vel
modo redigantur in virtutes. Ca. VII.**

Quō vl' unde oriatur ordinat⁹ timor. Ca. VIII.

Quō oriatur vel ordinetur dolor. Ca. IX.

Quō oriatur vel ordinetur spes. Ca. X.

Quō oriatur vl' ordinetur amor. Ca. XI.

Quid sit propriū amoris. ca. XII.

**Quō per inuisibiliū amorem mens surgit ad
inuisibiliūz inuestigationē. Ca. XIII.**

**Que sit prima via hoī ingredienti ad inuisi-
bilium contemplationes. Ca. XIII.**

**Quomodo infirmoz speculationi diuine scri-
pture alludant. Ca. XV.**

**Quō imaginationuz alia sit bestialis: alia ra-
tionalis. Ca. XVI.**

Annotation.

- Q**uod imaginatio: rōnem z voluntatē dīcīm⁹
diuersis modis id accipim⁹. Cap. XVII
De gemina speculatione que surgit ex imagi-
natione. Ca. XVIII.
De prima speculatione z eius proprietate.
Ca. XIX.
De officio p^{ri}me speculatiōis. Ca. XX.
De utilitate p^{ri}me speculatiōis. Ca. XXI
De secunda speculatione z eius proprietate.
Ca. XXII.
Quid sit familiare seu etiam speciale specula-
tioni secunde. Ca. XXIII.
Quanta sit iocunditas secunde speculatiōis.
Ca. XXIII
De gemina virtutum prole que nascit ex edo-
mita sensualitate. Ca. XXV
De rigore abstinentie z vigore patientie z eo-
rum proprietate. Ca. XXVI
Quod sensualitatis appetitus nō tēperat si ima-
giatiōis euagatio nō restringit. Ca. XXVII
Quod per abstinentiā z patientiā anim⁹ robo-
ratur ad oēm obediētiā. Ca. XXVIII
Quod ex abstinentia z patientia humana laus
surgat: z quomodo caute eius appetitus sit
temperandus. Cap. XXIX.
Unde maxime soleat laus surgere: z q^u vera
laus sit de recta volūtate. Ca. XXX.

Capitulum

- Q**uod virtutib⁹ predictis munitat tā discipli-
na cordis q̄ corporis. Ca. XXXI.
Quod disciplina cogitationū nō possit custodiri
sine disciplina sensuū. Ca. XXXII
Quod in cordis custodia vicissim si virtutes
p̄dicte cooperentur. Ca. XXXIII.
Quod perfectā patientiā sp̄ comitat misericordia
Ca. XXXIII
Cōmendatio perfecte patientie. Ca. XXXV
Quod vel q̄ ordine oriatur verum gaudium.
Ca. XXXVI
Comparatio exterioris vel interioris dulce-
dinis. Ca. XXXVII
Quid soleat impedire illud internū gaudium
Ca. XXXVIII.
Quod interna dulcedo soleat animū ad fortio-
ra roborare z ad humilioza inclinare. Ca.
XXXIX
Quomodo vel quo ordine nascatur in nobis
odium vitiorum. Ca. XL.
Quod sit rarum ex vero odio vitiorum zelum re-
ctitudinis habere. Ca. LXL.
Quod sit officium veri zelatoris. Ca. XLII
Quod veri zelatoris non solum sit vigilare con-
tra seuitiam sed z cōtra fraudulentiam. Ca.
XLIII.
Quale vel quantum sit habere perfectū zelū

Annotatio

- animarum. Ca. XLIII.
Quo vel unde oritur pudor. Ca. XLV.
Quis vel quibus sit ordinatus pudor. Ca. XLVI.
Quod sit rarum habere pudorem. Ca. XLVII.
Quid sit proprium pudoris. Ca. XLVIII.
De utilitate et venustate verecundie. Cap.
XLIX.
Quomodo verecunda mens modestie metas
transgreditur cum per superbiam et vanam
gloriam corrumpitur. Ca. L.
Quomodo verecunda mens ab intentione sue
rectitudinis deviat. Ca. LI.
Quo uno eodemque tempore unde una virtus cor-
rumpitur: inde alie quibus nutriuntur. Ca. LII.
Cum quanta instantia vel cautela corrigenda
sit intentio prava. Ca. LIII.
Quomodo maxime consideratione debeamus
intentionis depravationem corrigere vel ca-
stigare. Ca. LIII.
Quo vel quibus caute oporteat intentionem mu-
tare et mox honestatem non deserere. Ca. LV.
Quod mens in omni sua corruptione debeat et
patientur dolere et de sua correctione non de-
sperare. Ca. LVI.
Quod caute per probationem peccati vel per ac-
tionem debiti debeat mens correpta flagellari.
Cap. LVII.

Capitulorum

- Quomodo per nimiam afflictionem mens quibus
usque ad impudenciam effrenatur. Ca. LVIII.
Quod nec ordinata verecundia sit bona nisi sit
moderata. Ca. LIX.
De principalium affectionum numero et ordi-
nandi modo copiosa recapitulatio. Ca. LX.
Quod affectus ordinati veraciter sunt boni si sint
et moderati. Ca. LXI.
Quibus modis timor mensuram equitatis su-
pergreditur. Ca. LXII.
Ad quam impudentie evagationem nimis timor
mentes prostituit. Ca. LXIII.
De vi vel efficacia timoris sine quo nec ma-
la deserimus nec bona inchoamus. Ca. LXIII.
De principalitate timoris et alijs affectibus
qui quibus bene principentur. Ca. LXV.
Quomodo virtutes in vitia vertuntur nisi per
discretionem moderentur. Ca. LXVI.
Quo vel quibus sero oritur discretio cum sit prima
proles rationis. Ca. LXVII.
De discretionis utilitate vel proprietate. Cap.
LXVIII.
Quod sic difficile mentem discretioni perfecte ob-
temperare: et tamen nihil utilius. Ca. LXIX.
De multiplici officio vere discretionis. Cap.
LXX.
De gemina prole rationis gratia: scilicet discretio

Annotationis

- nis et contemplationis. Ca. LXXI.
Quo per plenam cognitionem sui subleuatur
animus ad contemplationem dei. Ca. LXXII.
Quod sit arduum et difficile gratiam contemplationis
obtinere. Ca. LXXIII.
De contemplationis genere quod est supra rationem.
Ca. LXXIII.
De supereminencia spiritualium theoriarum.
Ca. LXXV.
Quod sit rarum vel iocundum spirituales theorias
in usum adducere et in oblectationem vertere.
Ca. LXXVI.
Quod frustra nitimur ad summa sine pueniente
gratia. Ca. LXXVII.
Quantum valeat cognitio sui. Ca. LXXVIII.
Quibus modis ad scientie altitudinem pertinamus.
Ca. LXXIX.
Quomodo sanis conatibus nostris diuina reuelatio
occurrat. Ca. LXXX.
Quod suspecta debet esse omnis reuelatio quam
non comitatur scripturarum attestatio. Cap.
LXXXI.
Quod sint incomprehensibilia que mens per excessum
videt ex reuelatione diuina. Cap.
LXXXII.
Quod illa mens diuinas reuelationes percipit
quod in nitentis stare consuevit. Ca. LXXXIII.

Capitulum

- Quomodo mens se ad interiora colligere debeat
que in celestium anhelat contemplationem.
Ca. LXXXIII.
Quod sit iocundum et dulce contemplationis gratiam
familiarem habere. Ca. LXXXV.
De duobus generibus contemplationum.
Ca. LXXXVI.
Quomodo contemplatio desinat in meditationem
vel quomodo meditatio surgat in contemplationem.
Ca. LXXXVII.

Finis.

Richardus de XII. patriarchis.

Venerabilis deuoti et eximij contemplatoris magistri Richardi de sancto victore liber de minori contemplatione qui et de duodecim patriarchis inscribitur feliciter incipit.

De studio sapientie et eius commendatione. Capitulum primum.

Beniamin adol-

b lescentulus in mentis excessu
Audiat adolescentuli sermonem
de adolescentulo. **E**uigilant
ad vocem prophete. **B**eniamin
adolescentum in mentis excessu. Quis sit
beniamin iste multi nouerunt. Alij per scientiam:
Alij per experientiam. Qui per doctrinam nouerunt:
audiat patienter. Qui per experientias didicerunt
audiat libenter. Qui enim eum experientie
magisterio semel nosse potuit: fidenter loquor:
sermo de eo quis plures videat illum
facere non poterit. Sed quis de eo digne loqui
sufficiet? Est enim speciosus forma pre filiis
hominum: et ideo pre omnibus filiis iacob et quales
rachel generare deuit. Nam lya quis plures:
pulchriores tamen liberos habere non potuit.

Ca. I.

Duas namque ut legimus uxores iacob habuisse
cognoscitur: una lya: altera rachel dicebatur.
Lya fecundior: rachel formosior. lya secunda
sed lipa: rachel fere sterilis: sed forme singularis.
Sed nunc que sunt iste due sorores uxores
iacob: videamus ut qui sunt earum filij facilius
intelligamus. Rachel doctrina veritatis: lya
disciplina virtutis. Rachel studium sapientie:
lya desiderium iusticie. Sed scimus iacob pro
rachel septem annis seruasse: et tamen videbantur
ei pauci dies pro amoris magnitudine. Quid
miraris? Secundum magnitudinem pulchritudinis
erat magnitudo dilectionis. Certe si in laudem
sapientie aliquem temptare volueris: minus erit
quatumcumque dixeris. Quid enim sapientia
ardentius diligit: dulcius possidet? Et decem
omnem superat pulchritudinem: Et dulcor omnem
excedit suauitatem. Est enim (ut ait quidam)
speciosior sole: et super omnem stellarum dispositionem
luci comparata: inuenitur prior. Illi enim succedit
nox. Sapientia autem vincit maliciam. attingit
quoque a fine usque ad finem fortiter et disponit
omnia suauiter. Hanc amavi inquit et exquisiui
a iuuentute mea et quesui eam in sponsam. Inquisiui
a iuuentute mea et quesui mihi sponsam eam assumere
et amator factus sum forme illius. Quid ergo mirum si iacob in

Richardus de. XII. patriarchis

huius sponse amore flagrabat: si talis ignis: si tante dilectionis flamas temperare non poterat: O quantum amabat: o qualiter in eius amore flagrabat: qui dixit: Super salutem et omnem pulchritudinem dilexi sapientiam. Nihil enim hac ut diximus supra ardentius diligis: nihil dulcius possides. Hinc enim est: quod sapientes omnes esse volunt: pauci tamen admodum esse sapientes possunt.

De desiderio iusticie et eius proprietate. Ca. II.

Unquid de eius iusticia similiter dicimus? Nunquid eque iusti omnes esse volumus? Sed iusti forte omnes esse non possumus: imo omnes utique iusti esse potuissent: si esse iusti perfecte voluissent. Iusticia enim perfecte diligere est iam iustum esse: Sapientiam vero et multum diligere potes: et ipsa carere potes. Quin et absque dubio quanto amplius iusticia dilexeris: tanto iustior eris. Sed videamus nunc que sunt vere iusticie instituta: et invenimus cur homines tamen detestentur conubia ipe. Querendum namque est cur homines coniugia ipe tantopere abhorreat: qui in amplexus rachel tamen suspirat. Perfecta iusticia iubet inimicos diligere: parentes honorare: propria que relinquere: illata mala patienter ferre: oblata gratias ubique

Ca. II. III

declinare. Sed ab huius mundi amatoribus quid stultius: quid laboriosus esse reputatur? Hinc est quod ab eis ipe et lippa dicitur et laboriosa vocatur. Ipe namque laboriosa interpretatur. Digni namque labor: sed non minor error eis esse videtur: in tribulatione gaudere: prospera mundi quasi pestem fugere: Sed quia copia mundi ad necessitatem non respuit: et ad voluptatem non admittit ipeam lippam: non cecam vocant: que in rerum iudicio errare putatur. Si ergo per ipeam desiderius iusticie: per rachel vero studium sapientie intelligitur: patet ratio quare vel ab omnibus ipea fere contemnitur: vel rachel tamen diligitur.

De gemino fonte totius boni: ratione videlicet et affectio. Ca. III

Ed libet adhuc de eis scilicet duabus vxoribus iacob diligentius inquirere: et quicquid inde animus suggerit manifestius aperire. Omnis spiritus rationalis gemina quedam vis data est ab illo pre lumine a quo est omne datum optimum et omne donum perfectum: una est ratio et alia est affectio. Ratio qua discerniamus: affectio qua diligamus. Ratio ad veritatem: affectio ad virtutes. De sunt sorores ille due a domino desponsate oolla et olibama: hircin et samaria. De sunt spiritus rationalis gemine vxores: ex quibus generantur et oriuntur generose proles et regni celestis

Richardus de XII. patriarchis

itis heredes. Ex ratione oriuntur filia recta: ex affectu desideria sancta. Ex illa spirituales sensus: ex ista ordinati affectus. Ex ista denique omnis virtus: ex illa vero veritas omnis. Sciendum itaque est: quod affectio tunc veraciter incipit lya esse quando satagit seipsam ad nominem iusticie componere. Et ratio Rachel indubitanter esse asserit: quoniam illius summe et vere sapientie luce illustrat. Sed quis ignorat: quod sit illud laboriosum: et quod sit istud iocundum? Utique non sine magno labore animi affectio a libit ad illicita restringitur. Et recte talis vxor lya: hoc est: laboriosa vocat. Quid vero dulcius: quod ve iocundius potest esse quam oculus mentis ad summe sapientie contemplationem erigere? Ad hanc itaque contemplandam curam ratio dilatat merito Rachel nomine honorat. Rachel videns principium vel ovis interpretat. Ut ergo tali nomine digna sit impleat quod scriptum inuenit. Sentite de domino in bonitate et in simplicitate cordis querite illum: Utique qui de domino in bonitate sentit: iam illum qui est principium omnium fidei oculo cernit. Sed ovis veraciter est si in simplicitate querit. Videt ne quemadmodum non quolibet sed summa sapientia simplicitate quaerita facit esse Rachel? Jam ut arbitror non mirari quod Rachel tantum diligitur: cum eius etiam pedisequa sapientiam mundi loquitur que

Ca. III. III

in domine sue comparatione stulticia reputatur tanto ut cernimus amore a mundi prophetis requiratur.

Quomodo per studium sapientie animus latenter sepe inducit ad exercitia iusticie. Ca. III.

Uemadmodum autem lya supponitur: dum Rachel speratur facile recognoscunt qui hoc quod sepe contingat non tam audiendo quam experiendo didicerunt. Sepe contingit ut animus antique conuersationis sordibus minus mundatur: et ad celestium contemplationem nondum idoneus: dum se in cubiculo Rachel collocat: dum totum se in eius amplexus parat. Dum illam iam se tenere putat: subito et inopinante inter amplexus lye sese esse deprehendat. Quid enim scripturam sacram nisi Rachel cubiculum esse dicimus. In quo sapientiam diuinam subdecenti allegoriarum velamine late re non dubitamus. In tali cubiculo Rachel totiens queritur: quoties in lectione sacra spiritualis intelligentia indagat. Sed quod diu adhuc ad sublimia penetranda minime sufficimus: diu cupitis et diligenter questam Rachel nondum inuenimus. Incipimus ergo gemere: suspirare: nostramque cecitatem non solum plangere sed et erubescere. Dolentibus ergo nobis et querentibus

Richardus de. XII. patriarchis

vide hanc cecitatem meruimus: occurrunt mala que fecimus: quinimmo ipsa diuina lectio nobis nolentibus: et aliud quoddam in ea molientibus fedicitatem nostram frequenter ingerit: et corda nostra in eius consideratione copugit. Quoties ergo in lectione diuina per contemplationem copugationem reperimus in cubiculo rachel: non ipsa: sed lyam nos inuenisse non dubitemus. Nam sicut rachel est meditari: contemplari: discernere et intelligere: sic perfecto pertinet ad lyam dolere: gemere et suspirare necnon et flere. Nam lyam ut dictum est: affectio est diuina inspiratione inflamata: Rachel est ratio diuina reuelatione illuminata. Lyam est affectio ad normam iusticie seipsam componens: Rachel ratio se in celestis sapientie contemplatione attollens. Sed de ipsis hactenus: Nunc de ipsarum ancillis videamus.

Quomodo imaginatio subseruiat rationi et sensualitas affectioni. Ca. V.

Lcepit ergo utraque illarum ancilla suam: Affectio sensualitatem: ratio imaginationem. Obsequium sensualitas affectioni: imaginatio famulatur rationi. Intantum utraqueque ancillarum domine sue necessaria esse cognoscit: ut sine illis mundus totus nihil eis posse conferre videatur. Nam sine

Capitulum V.

Imaginatione ratio nihil sciret: et sine sensualitate affectio nihil saperet. ut quid enim lyam labentium rerum amorem tam vehementer afficit: nisi quia in eis per ancille sue: hoc est sensualitatem obsequium iniformiter delectatur? Cum scriptum sit: quia inuisibilia dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur: Unde manifeste colligitur: quia ad inuisibilem cognitionem nunquam ratio assurgeret nisi et ancilla sua imaginatio videlicet rerum visibilium formam representaret. Per rerum enim visibilium species: surgit ad rerum inuisibilium cognitionem quoties ex his ad illam quandam trahit similitudinem. Sed constat quia sine imaginatione corporalia nesciret: sine quorum cognitione ad celestium contemplationem non ascenderet. Visibilia enim solus intuetur sensus carnis: Inuisibilia vero solus videt oculus mentis. Est ergo sensus carnis totus extrinsecus: Sensus vero cordis totus intrinsecus. Ratio foras exire non potest: sensus corporeus ad illam intrare non potest. Non enim decebat filiam delicatam et teneram et singulariter formosam foras per plateas discurrere. Sed nec seruum conueniebat domine sue penetralia secretiora irreuerenter irrumpere. Discurrit ergo imaginatio utpote ancilla inter dominam et seruum: inter rationem et sensum: et quicquid extrinsecus haurit per sensum carnis

Richardus de. XII. patriarchis.

nis intus repñtat ad obsequiũ rōnis. Semp ergo imaginatio rōni assistit: nec ad momētũ quidē ab eius famulatu se subtrahit: nō sensu etiã deficiente ipsa ministrare nō desinit. Nã in tenebris positus nihil video. Sz illic que libet imaginari possum si volo. Sic semper z in omnibus imaginatio presto est z eius obsequio ubiq; ratio vti potest. Sed z sensualitas nihilominus satagit z sollicita ē circa frequens ministerium: vtiq; z ipsa semper z ubiq; ad domine sue lye parata: obsequiuz: hoc est: que illi solet carnaliũ delectationũ cibos cōdire z apponere z ad eoz vsu ante horam inuitare z vltra mensurã prouocare. Que em̄ alia est q̄ sensualitas: que animi affectionem carnalium voluptatum desiderio inflāmat: z eaz delectatione inebriat: hec ē que laboriosam illam dñam suam egredientem antecedit z huc illucq; circumducit. Nã cum lya lippa est z paruz videt: illi⁹ manuductionē sequi eã. nō pudet: hinc est: q̄ lya animi vicz affectio: nunc cōtemnenda diligit: nunc diligenda contemnit: qz dũ ei⁹ oculus i rerum iudicio caligat carnis appetitum sequi minime erubescit. Hec sunt duarũ vroz iacob ancille duc: quas scriptura nominat zelpham z balam. Balam rachelis z zelpham lye.

Ca. VI.

De vitio imaginatiōis z sensualitatis: Capitulū. VI.

v Idūnus de earum obsequio: sed nec de earum vitio silendum fore puto. Est enī bala garrula: z elpha temulenta. Vale nanq; loquacitatē nec ipsa eius dñia rachel cōpescere pōt. Sed etiã zelphe quidem sitim: dñe eius copia tanta oīno extinguere nō pōt. Vinũ qd zelpha sitit gaudium est voluptatis: de quo quanto plus bibit: tanto amplius sitit. Nam ad faciendum sensualitatis appetitũ: totus mundus nō sufficit. Quia q̄ quātũcũq; bibat: semper ad bibendum inhiat recte zelpha: hoc est: os inhians vocat: cui⁹ sitis nunq; extinguit. Imaginatio autē cū tanta importunitate in aures cordis perstrepit: quatin⁹ eius clamorē: vt diximus ipsa rachel vix vel oīno cohibere non possit. Hinc ē q̄ sepe dum psallimus vel oramus: fantasias cogitationũ vlt quaslibet imaginationes rerum ab oculis cordis amouere volumus: nec valem⁹. Quā q̄ huiusmōi perstrepentium cogitationũ tumultus quotidie etiã inuiti patimur: qualis vel quanta sit bale garrulitas quotidiano experimēto docemur. Queq; em̄ visa vel audita: qñq; que ipi gessimus vel diximus ad memoriã reuocat: z que

Richardus de. XII. patriarchis

ipsa enarrādo tā explicauerit eadē iterū atq̃ iterum replicare nō cessat. Et sepe cum nulla voluntas cordis audiendi ei assensū prebeat: ipsa nihilominus quāuis nullo quasi audiente narrationē suam explicat. Sic vtiq̃ decrepiti: senes v̄l iueterate anus solēt quelibet absq̃ omni auditoze referre: z quasi aliquib⁹ presētib⁹ cū eis sermonē cōferre. Unde nō immerito bala: hoc est iueterata dicit: q̃ iueteratorum morē imitat. Sed de garrulitate bale seu temulentia zelphe quis nesciat: nisi forte q̃ seipsum ignorat.

Qui sint affectus principales et q̃ ordine vel modo redigantur in virtutes: Ca. VII.

Unc de earum filijs: z prius de filijs iŷe dicēdum videt. Nam z ipsa prior peperisse legit. Filij iacob ex iŷa vt diximus: nihil aliud sunt: q̃ ordinati affect⁹. Qui q̃dez si iordinati sūt ei⁹ vtiq̃ filij esse nō possūt. Septēnaria itaq̃ iŷe proles septem sunt virtutes. Si quidem nihil aliud ē virtus q̃ animi affectus ordinatus z moderat⁹. Ordinatus quidē: q̃n ad illud ē ad qd̃ esse debet. Moderatus ē quādo tantus est quantus esse debet. Principales ergo affectus septem sūt:

Ca. VII VIII.

q̃ ab vna animi affectioe alternatim surgunt: Spes videlicet timor: gaudium z dolor odium amor z pudor. Isti oēs possunt eē modo ordinati: modo inordinati. Sed cum ordinati fuerint: tunc tantū inter filios iacob sūt deputandi. Si nō esset timor iordinatus sermo diuinus minime dixisset. Illic trepidauerunt timore vbi nō erat timor. Itē si nō eēt timor ordinatus scriptū nō esset. Timor dñi sanct⁹ permanet in seculum seculi. Item si non esset amor modo ordinatus: modo inordinat⁹ scriptura sacra nō hunc p̄ciperet nec illū prohiberet. Diliges iqt̃ deū tuū ex toto corde tuo z tota mente z ex omnibus viribus tuis: z proximi tuum sicut teipsum. Et alibi: Nolite diligere mundū: neq̃ ea que in mundo sūt. Similiter debemus z de alijs affectib⁹ intelligere aliquādo ordinatos z idcirco bonos: aliquādo inordinatos: z idcirco malos esse. De bonis autem quos z filios esse iacob diximus: nunc quo ordine generent videamus.

Quomodo vel vnde oriatur ordinatus timor: Ca. VIII.

Criptum est: Initius sapientie timor domini. Hec ē g̃ prima virtutū ples sine qua ceteras habere non potes. Qui talem filium habere desiderat. Mala q̃

B. 9. 20. 2. 2.

Richardus de. XII. patriarchis.

fecit nō solū frequenter sed et diligenter attendat: hinc magnitudinē sui sceleris: illinc potētiam iudicantis. Ex tali consideratione nascitur timor scz filius ille qui iure ruben: hoc est visionis filius vocatur. Quodāmodo em̄ cecus est et minime videt qui peccare non timet qui futura mala nō p̄uidet: qui nō erubescit p̄auitatē suam: qui nō expauescit potestates diuinā. Sed si incipiat ista videre incipiet et pariter timere: et quāto p̄fecti⁹ cognouerit: tāto vehementius timebit. Vides vt arbitror qm̄ iuste ruben vocetur: qui ex tali visione generatur. Recte ḡ eo nato mat̄ ei⁹ exclamat. Vidit deus humilitatē meā: eo q̄ tunc veraciter incipiat videre et videri. Deum cognoscere: et a deo cognosci: videre deum per intuitū formidinis: videri a deo per respectus pietatis.

Quomodo oritur vel ordinetur dolor: Ca. IX.

Primo filio nato et paulatim crescente: secūdu⁹ filius nascit: qz magnus timorē necesse est vt dolor sequatur.

Quāto em̄ quis vehementius metuit penas quā meruit: tāto acius plāgit culpā quā fecit. Sed scimus: qz quacūqz hora cōuersus fuerit peccator et ingemuerit: saluus erit: scdm̄ illud: Cor cōtritum et humiliatum: de⁹ nō de-

Ca. IX

X

spicies. Quid tibi videtur: Nonne merito et ali⁹ filius symeō: id est exauditio vocat⁹: Qui em̄ vere penitet: qui veraciter dolet: absqz dubio et absqz mora indulgētiā accipiet. Oratio que ex corde humiliato et cōtrito p̄fertur: citi⁹ exaudit⁹: humiliato per timorē: cōtrito per dolorem. Per ruben humiliatur: p̄ symeones cōteritur: et in fletu compūgitur. Sed b̄ti qui lugēt: qm̄ ip̄i cōsolabuntur.

Quomodo oritur vel ordinetur spes: Ca. X.

Ed que queso cōsolatio potest eē penitētibus vere et lugētibus amare: nisi vna spes venie: Hic est ille tertius filioz iacob. Qui idcirco leui: id est: additus vt additio vocatur: quia illis duob⁹ priorib⁹ p̄us datis hic sup̄addit⁹. Nō datū sed additū sermo diuinus hūc filiū noīat: ne ante timorē et cōdignus penitētie dolorē: quis de spe venie presumat. Qui em̄ post perpetrata scelerata sine satisfactiōe sibi de ipunitate blanditur: nō tam spe erigat qm̄ p̄sumptiōe eliditur. Ex tali em̄ noīe: voluit nos diuina scriptura certos efficere: hūc nos videlicet filium: nec ante illos duos priores posse habere: nec p̄ illos p̄cedētes hūc tertiu⁹ posse deesse. Vere em̄ et absqz dubio quāto quis frequēti⁹: q̄to

Richardus de .XII. patriarchis.

vehementius de suo reatu interno dolore afficit: tãto certior tãtoq; securior de indulgentie venia efficit. Scdm multitudinẽ inq̃t dolorũ meorũ i cor. m. cõso. t. le. ani. m. Hinc nãq; est q̃ sanctus spiritus paraclit⁹: hoc est: cõsolator dicit: qz animã penitentie lachrymis afflictam tam frequenter qm libet̃er consolatur. Illã nanq; frequẽter visitat: illã libenter p̃fortat: z ad venie fiduciã plene reformat qz sua scelera flendo dãnare: z dãnando flere cõsiderat.

Quomodo oriatur vel ordinetur amor: Ca. XI.

Incipit ex tunc quedam familiaritas inter deum z animam fieri z amicitia cõfederari: eo q̃ hec se sentiat ab illo sepius visitari: z ex eius aduentu non tãtum consolari: imo aliquotiens ineffabili gaudio quodã repleri. Hãc amicitie cõfederationes (ni fallar) Iya p̃ferat qm iã nato leui cum magna exultatione proclamabat. Nũc copulabitur mihi vtr me⁹. Verus aie sponsus deus est: quẽ tunc veraciter nobis copulam⁹ quãdo ei per verũ amorem inheremus: imo vero tũc ille nos sibi cõnectit quãdo nos q̃busdã internis cõmercijs ad suum amorẽ accendit: z artius astringit. Qd̃ ẽ em̃ cor tam durũ taz

Ca. XI XII

ferreum: qd̃ diuina pietas sua presentia non emolliat: z sua dulcedie nõ alliciat: Unde fit vt qui prius consueuerat multum formidare: incipiat postmodum ardent̃er amare. Videt̃ iam vt arbitror q̃ quẽadmodũ p⁹ crescentem quotidie timorem necesse subortus est dolor: sic vtiq; post spem natam z per quotidiana incrementa proficientẽ nascit̃ amor. hic itaq; est ille filioz iacob qui quarto loco nascit̃: z iudas: id ẽ: p̃fitẽs fili⁹ in scriptura noiat̃. Cuius nois si rõnem querimus citius inuenimus. Scimus nanq; qz quisq; qd̃ approbat hoc amat: z quo plus amat: tanto ampli⁹ approbat. Et qd̃ ẽ approbare nisi laudare. Illa vtiq; ẽ vera laudatio: illa est pura confessio q̃ ex casta dilectione consurgit: que ex laudis admiratione procedit. Vultis nosce apertius que sit vox exultatiõis z cõfessionis quã nouit iudas solus: vel ceteris oib⁹ excellentius.

Quid sit proprium amoris: Ca. XII.

Attende nũc animũ aliquem nimis amãtem z nimio feruentẽ amore: Attende quid sentiat: quid secus loquat̃ de eo quẽ multum amat: quẽ valde admirat̃. Quid ergo dicit: quid secũ tacit⁹ loquitur. Q inq̃t q̃ bon⁹ z q̃ benignus. Q q̃ suavis: q̃ dulcis. Q q̃ amandus: q̃ amplectendus: q̃

Richardus de XII. patriarchis.

totus amabilis: quod totus desiderabilis. O beatus quae amat. O felicem quae suo amore dignum iudicat. O me felicem: si eo frui liceat: me beatum si eum possidere contingat. hec (ni fallor) est illa vox exultationis et confessionis quae semper ex ore iude resonat in aure diuinae pietatis. Quid tu dicis Iuda: quod tu pro damas pro iuda: Quid tu reddis domino: Quid retribuisti pro tali puero: Nunc inquam confitebor domino. Confitebor inquit domino nimis in ore meo. Vere utique et absque dubio non solum frequenter sed etiam indefinenter domino confiteris: si tamen perfecte diligis. Benedicam inquit dominum in omni tempore: semper sit laus eius in ore meo. Semper quod laudas si semper amas et semper desideras. Mas non amares si non approbares. Quid est enim ut dictum est approbare: nisi laudare. Et ipsa laudatio ipsa est confessio: nec putes quod sufficiat iude confiteri tamen corde nisi profiteatur et ore. Cupit enim iudas et alius commendare et ad eius amorem accedere quae omni amore dignum iudicat et ab omnibus amari desiderat. Hec omnia dicta sunt de confessione laudis. Sed quid dicemus de confessione criminis: an forte iudas istam ignorat: quod uis illam tam excellenter agnoscat. Ego non sic existimo: quod et hanc et illam ad honorem dei multum pertinere cognosco. Et scio quod qui uere

Ca. XII.

cit diligit: libenter facit quicquid honori dei militare cognouerit. Dulcius commendat bonitatem dei non solum largitas sua: sed etiam iniquitas nostra. Si enim magnum est nihil promerentibus gratis impendere multa: quale quantum erit retribuere bona pro merentibus mala. O quam pietas quam nulla nostra superare potest impietas. Alia sunt quae misericorditer ignoscit: alia quae affluenter tribuit. Ignoscit mala nostra: largitur bona sua: semper presto ad ignoscendum: semper praesens ad largiendum et paratus hic largus: illic pius: ubique benignus: ubique bonus. Confiteamur ergo illi mala nostra: confitemur bona nostra. Confiteamur a nobis esse mala nostra ut pie ignoscat. Confiteamur ab ipso esse bona nostra ut praeseruet et augeat. Hec iudas incessanter actitat ne ingratus appareat vel de indulta uenia: vel de concessa gratia. Recte ergo ut arbitror hic filius iudas: id est: confitens uocatur: quia uerus amor semper confitetur. Denique cum scriptum sit: quod deus ueritas est: deum non amare puincit quod quis ueritatem profiteri erubescit. Iustus inquit scriptura in initio accusator est sui. habet ergo quid agat qui se credit vel cupit esse amatorem dei: nisi forte aliud putet esse amare deum quam amare iusticiam dei. Ecce iam habemus de quatuor primis filiis Iudae. Primus

Richardus de. XII. patriarchis

est timor pene. Scđs dolor penitētie. Tertius spes venie. Quartus amor iusticie: et post hec desinit parere. Sufficere enī sibi posse existimat cum se vera bona veraciter amare considerat.

Quomodo per inuisibilem amorem mens surgit ad inuisibilem investigationem: Ca. XIII.

Ed quid putas in rachelis corde agitur: Quibus putas desideriorum estibus agitatur: cū videat lyam sororem suam matrē filiorum letantē: se autē sterilem permanētē. Audiamus quid dicat: et intelligamus quid doleat. Quid ergo dicit iacob viro suo. Da mihi inquit liberos: alioquin moriar. Sine dubio studiū sapiētie si nō proficit citius deficit. Sed queramus diligēter quid nā esse possit quod nato iuda rachel ad amorē plis solito amplius inardescit. Diximus superius quod si cur ad lyam: id est animi affectionem pertinet diligere: sic rachel: id est: rōnis est cognoscere. Ex illa nāque oritur quilibet affectus ordinatus. ex illa sensus vel intellectus purus. Sed quid aliud per iudam intelligimus nisi amorē ordinatum: amorē celestium: amorē dei: amorē summi boni. Nato itaque iuda: id est bonorum inuisibilium

Ca. XIII. XIII

desiderio exurgente atque feruente. Incipit rachel amore prolis estuare: quia incipit velle cognoscere: ubi amor: ibi oculus. Libenter aspiciamus quē multum diligimus. Nulli dubium: quia qui potuit bona inuisibilia diligere quin velit statim cognoscere et per intelligentiam videre. Et quanto plus crescit iudas affectus videlicet diligēdi: tanto amplius feruet in rachel desiderium pariendi: est studium cognoscēdi.

Que sit prima via homini ingredienti ad inuisibilem cōtemplationem: viz per imaginationē: Ca. XIII.

Ed quis nesciat quod sit difficile immo quod pene impossibile mentē carnalem et adhuc in spiritualibus studiis rudē ad inuisibilem intelligentiā assurgere: et in illis cōtemplationis oculum figere. Nulla quippe nouit adhuc nisi corporalia. nihil aliud cogitanti occurrit nisi que cogitare consuevit: sola visibilia. Querit inuisibilia videre et nihil occurrit nisi forme rerū visibilium. Desiderat inueniri incorporea: et nihil somniat nisi imagines rerum corporalium. Quid ergo faciat: quid agat. Nōne melius est qualicumque modo illa cogitare quod obliuioni vel negligentie tradere: imo si bene amat: mens ea nō facile obliuiscit

multo difficilius tñ ad eorum cōtēplationem subleuat. Facit tñ qđ potest. Intuet ea quo modo pōt: cogitat per imaginationē: qz non dum valet videre per intelligentie puritatez. Hec vt arbitror ē cā cur rachel prius habeat filios de ancilla: qz generet de se ipsa: qz dulce est ei saltez imaginando eoz memoriā retinere: quoz intelligētā nōdum valet rōcinādo apprehendere. Sicut enī per rachel rōnez sic per ancillā itelligim⁹ imaginatōz. Suardet enī ratio: cōmodius eē qualicūqz mō vera bona cogitare: z imaginaria saltem quadā pulchritudine ad eoz desiderii animū accendere: qm in falsis z deceptorijs bonis cogitationē figere. Et hec est ratio cur rachel voluerit ancillam suam viro suo tradere hāc eē primā viam omni ingredienti ad inuisibiliū cōtēplationē. Nemo ignorat nisi forte quē ad hāc sciam necdū experientia informat.

Quomodo infirmozū speculationi diuine scripture alludāt: Ca. XV.

Ed ne hic pretereūdū est. Quō diuine scripture huic speculationi alludant z humane infirmitati condescēdāt. Res enī inuisibiles per rerū visibiliū formas describūt: z memoriā earum p quarū dā cōcupiscibiliū speciez pulchritudinē men-

tibus nostris imprimunt. Hinc ē q nunc terram lacte z melle manātem promittunt. Nūc flores: nūc odores nomināt. Nūc per cantus hominū: nūc per cōcentus auium: celestium gaudioz armoniā designāt. Legite apocalipsis iohānis: z inuenietis celestis hierlm ornatum per argētum z aurū: per margaritas: et quaslibet alias gemmas preciosas multipliciter dscriptū. Et scimus qđē qz horum omnium nihil ibi est: vbi tamē nil oīno deesse pōt. Taliū nāqz nil ibi ē per speciē vbi tamē totum est per similitudinez. In his omnibus habet bala vnde domine sue vtiliter deseruiat: qñ quidē ei hoz oīum memoriāz vbi z qñ voluerit p voto repñtat. Hec enī statim cum volum⁹ imaginari possum⁹. Nunqz imaginatio rōi vtilior eē poterit qz cū ei in tali obseqo deseruit.

Qz imagiatio alia sit bestialis: alia rationalis: Ca. XVI.

Ed vt de bale filijs que dicenda sunt prosequamur. Sciendū est qz imaginatio alia est bestialis: alia rationalis. Bestialis autē inter filios iacob annumerari nō debet: nec talē aliquādo rachel adoptiuū filium sibi facere volet. Bestialis itaqz imaginatio est quādo per ea que pauloante vidim⁹ vel fecimus sine vlla vtilitate: absqz oī deliberatione buc illucqz vaga mente discurrimus

Richardus de. XII. patriarchis

hec utiq; bestialis est: nam et hoc bestia facere potest. Rationalis autem est illa: quando ex his que per sensum corporeum nouimus aliquid imaginabiliter fingimus. verbi gratia. aurum vidimus domum vidimus: auream autem domum nunquam vidimus: auream tamen domum imaginari possumus si voluerimus. hoc utiq; facere bestia non potest. soli rationali creature hoc possibile est. huiusmodi sepe imaginatione utimur: cum que sunt future vite bona vel mala diligentius rimamur. Nusquam hic sola bona: nusquam hic sola mala: sed permixta simul et bona et mala. Et quis in utroque genere sint multa: nunquam tamen inueniuntur sola sibi inueniri possunt et bona sine admixtione malorum: et mala nihilominus sine admixtione bonorum. Item hic sicut nec sola: sic nec summa inuenimus ibi: et summa et permixta bona sola vel sola mala esse non dubitamus. Quotiens igitur ex multis bonis vel malis que in hac vita sensus corporeus experit quale vel quantum esse illud possit future vite summum bonum siue malum colligitur: et ex horum imaginatione quedam futurorum imago figuratur. Talis utiq; imaginatio rationalis esse conuincitur facile: et ad balam et ad rachel pertinere videtur. Ad balam pertinet inquam imaginatio est: ad rachel autem inquam rationalis est. Talis itaque proles et

Capitulum XVII.

et imaginationis est per naturam: et rationis per adoptionem. Huiusmodi enim proles una generat: sed altera educat. Ex balam namque nascitur: sed per rachel nutritur et moderatur.

De imaginatione: rationem et voluntatem dicimus diuersis modis id accipimus: Ca. XVII.

Eminet conturbet quod et matrem et prolem in imaginatione appello. Sed hoc volo esse iter matrem et filium quod est inter instrumentum et actum. Vel hoc est inter matrem et prolem quod est iter genus et speciem. Nam genus adiuncta sibi propria ex se speciem generat: quemadmodum copula viri feminam ad prolem fecundat. Et sepe instrumentum et eius actionem vno nomine appellamus. Nam id quod videmus et id quo videmus: visum vocamus: Sic cum ratio vel voluntas vel intellectus nominatur: aliquando instrumentum: aliquando eius actio intelligitur. Et scimus quidem quod instrumentum semper proprie est eius actio: et sine ipsa esse potest. Habet ergo actio ab instrumento esse: non instrumentum ab actione. Vnde nec inconueniens est per instrumentum matrem: per actionem autem filium eius intelligere. Imaginatio ergo quod instrumentum si gratia: est illa vis anime que cum voluerit quodlibet imaginari potest: hoc instrumento cum ad aliquid

Richardus de .xii. patriarchis.

imaginandum mens utitur: actio proculdubio quodam efficitur que similiter imaginatio nominatur. hec volui breuiter commemorare. Sed in his diutius immorari non est necesse. Sed nunc ad prosecutionis ordinem reuertamur.

De gemina speculatione que surgit ex imaginatione: Ca. xviii.

Primum: quia sola rationis imaginatio ad rachel pertinere videtur: et que rationalis non est: eius adoptione prius indigna iudicatur. Sed rationalis imaginatio alia est per rationem disposita: alia intelligentie permixta. Illa utimur quando secundum inuisibilia rerum specie cognita visibile aliquid aliud mente disponimus: nec tamen aliquid ex eo inuisibile cogitamus. Illa vero tunc utimur quando per visibilia rerum specie ad inuisibilia cognitionem ascendere nitimur. In illa est imaginatio non sine ratione. In ista intelligentia non absque imaginatione. Isti sunt duo filii balaam quorum primogenitus dan dicitur: posterior neptalim nominatur. Ad dan itaque specialiter pertinet consideratio futurorum malorum. Ad neptalim autem speculatio futurorum bonorum. Dan nihil nouit nisi corporalia sed ea tamen rimatur que longe sunt a sensu corporeo remota. Neptalim per rerum visibilia formam surgit ad rerum inuisibilium intelligentiam.

Ca. xviii.

Infernalium tormenta longe a sensu corporeo esse non dubitamus: quia ubi vel qualia sint videre non possumus: sed tamen hoc quoties volumus per ministerium dan pro oculis cordis habemus. Nemo fidelium cum infernum flammam gehenne tenebras exteriores: in scripturis sanctis legit: hec figuratim dicta credit: sed ista veraciter et corporaliter alicubi esse non diffidit. Unde fit nimirum ut quis hec quispiam ante oculos cordis per imaginationem ponit non statim eorum significationem per spiritualem intelligentiam quereret: quia hec non tam figuratim quam historialiter dicta non dubitat. Recte ergo horum considerationem ad dan specialiter pertinere iam diximus: ubi sola imaginatione opus habemus: quis ea in tali negotio non sine rationis dispositione tractemus? Sed cum terra lacte et melle manant: celestis hierusalem muros ex lapidibus preciosis: portas ex margaritis: plateas ex auro legimus: quis sani sensus homo hec iuxta litteram accipere velit: unde statim ad spirituales intelligentiam recurrit: et quid ibi mysticus contineatur exquirat. Vides ne quomodo hec talis futurorum descriptio ad neptalim tantum pertinere videatur: ut sine intelligentia sola imaginatio non posse sufficere minime ignoretur. Recte ergo dictum est quod ad dan specialiter pertineat con-

Richardus de. XII. patriarchis

sideratio futuroꝝ maloz: Ad neptali autē ma-
xime speculatio futuroꝝ bonoz: multa tñ z q̄
de tormētū maloz scripta sūt: mystice sūt acci-
piēda: z multa similiter de future vite bonis:
quibꝫ corpalia describāt simplr sūt itelligēda.

De prima speculatione z eiꝫ pro-
prietate que est ordinare timorem:

Ca. XIX.

Illud autē sciendū est imo ne hoc ig-
norari pōt: qz illa cōsideratio meditā-
ti facilius occurrit: que in sola imagi-
natione cōsistit. Nam illa que cum intelligen-
tia sola permisceꝫ quāto subtilior: tāto diffici-
lior inuenit. Unde est q̄ dan prior: neptalim
vero posterior nascit. Hoc ē autem in hac ge-
mina cōsideratione valde notabile: q̄ dan se-
cūdam pñtium rerū imaginationē verā: rep-
sentat rerū futuraz imaginationē fictā. Ne-
ptaliz vero sepe per describe rei imaginatōz
fictam: surgit ad intelligentiā verā. Neqꝫ em̄
licet de futuris z inuisibilibus bonis per spiri-
tualem intelligentiaz aliquid fingere falsum:
quibꝫ absqꝫ culpa sit tormenta malozū multo
aliter qm̄ sint p̄ imaginationē cernere. Quis
em̄ ea oīno prout sunt contemplari sufficit in
hac vita: sed quis ea pro arbitrio mentis non
qualia sunt sed qualia fingere nouit figuran-

Ca. XIX

XX

do describit. Unde fortassis hic talis filiꝫ dan
iudicium vocatur: qz in tali representatione nō
experientie documentū sed sue discretiōis se-
quitur arbitrium. Nam qñ dan futuraruz re-
rum representationem in cuiuscunqꝫ mente ex
pprio iudicio format: recte quisqꝫ vt arbitroz
artificē talium dan: id est iudicium vocat.

De officio prime speculationis:

Ca. XX.

St enim huius nominis alia ratio q̄
e forte quanto subtilior: tanto etiam in-
uenitur vtilior. Sancti etenim viri:
quotiens se sentiunt turpibus cogitationibꝫ
pulsari: z ad illicitam delectationem incitari:
totiens solent in ipso etiā temptationis aditu
futura tormenta ante mentis oculos ponere:
et ex tali cōsideratione quicquid illicitū mēs
suggerit ante turpem delectationem exting-
re. Hoc ergo mō statim in se p̄ cōsiderationē
pene vlciscunt z damnāt blandimenta culpe.
Quia ergo per officiū dan illicitas cogitatio-
nes deprehendimus: arguimꝫ: damnamus: et
castigamus: recte eum dan: id est: iudicium
vocamus. Sed quid hic de turpibus cogita-
tionibus tñ loqꝫur quādo quidē vana z in-
utiles perfecti viri nō leuiter abhominantur:
ppter illud quod scriptum inuenitur. Ne qui

Richardus de. XII. patriarchis.

cogitatis inutile. Et illud. Spiritus sanctus de
discipline effugiet fictum et aufert se a cogitatio-
nibus que sunt sine intellectu. Quid ergo quod
fiet de his que sentimus non sine quodam illici-
to affectu quam spiritus sanctus aufert se ab his etiam
que sunt sine intellectu. Sepe fit ut in oratione
constituti quasdam cogitationum fantasias cum
oportunitate magna se ingerentes corde tolle-
remus. Sed nunquam eas sine nostra reprehensio-
ne negligere debemus: nonne eas oportet acri-
ter arguere: et ut dictum est presentationem pe-
ne reprehendere irritationem culpe et cogitationi-
bus cogitationes castigare. Unde scriptum est.
Dan iudicabit populum suum sicut et alia tri-
bus in israel. Ad filios quippe zelphe pertinet
disciplina operum vel morum: ad filios iye di-
spositio voluntatum. Ad filios rachel senten-
tia assertionum. Ad filios vero bale modera-
tio cogitationum. Quilibet ergo cognatio quasi
in sua tribu iudicatur quam omne erratum per suam sile-
corrigit: quam voluntas voluntate emendat: quam opus
opere castigatur: assertio assertione corrigit:
quam cogitatio cogitatione deprimunt. Quoties
ergo falsum aliquid sentimus: quotiens iniustum al-
quid volumus: quotiens inordinatum aliquid agi-
mus: statim nos reprehensibiles esse minime igno-
ramus. Sed nunquam eorum omnes reprehensione dignos se

Ca. XXI

esse iudicatur: quam aliquid inutile vel inordinatum co-
gitant. Multi enim se reprehendunt de perverso opere
vel prava voluntate. pauci sunt qui se ipsos de
iudicant de inordinata cogitatione. Sed quia per-
fecti viri hoc faciunt et facere eos oportet quod per-
fecti esse volunt: idcirco iacob predicat vel prece-
pit dicens. Dan iudicabit populum. etc.

De utilitate prime speculationis que dolorem ordinat: Ca. XXI.

¶ In enim dan populum suum districte
custodiat: si iudicium diligenter exerce-
at: fiat ut in ceteris tribubus vix iue-
niam quod iure danari debeat. Deus etenim que
statim in ipsa suggestione predicat illecebrosam
cogitationem non facile rapit in pravam delecta-
tionem: sicut et culpa que cohibetur ante pra-
vum sensum nunquam transit in actum. Debet ergo dan
per ceteris omnibus vigil et districtus in iudicio esse
ut detur ei in alijs tribubus ex maiori parte
absque lite et disceptatione vivere: Si inveniet dan
in sua tribu quod examinare debeat: quod iuste repre-
hendat: quod in alijs possit fieri ut aliqui aliquid ea-
rum sine culpa possit inveniri. Aliarum namque cul-
pa est in voluntate: huius autem exordium se-
pe est in necessitate. Nunquam enim malum appro-
bo: nunquam enim malum presertio: nunquam malum profecto nisi
si voluero. malum autem per cogitationem occurrere potest

Richardus de .XII. patriarchis.

etiam inuito. Sed ad dan pertinet exurgens malum statim cum p cogitationē pulsat in iudicium adducere: diligenter excutere: deprehensum damnare: et deceptoriam cogitationem ex aliqua alia cōsideratione pcutere: et tēptantia mala ex tormentorū cōsideratione extrinquare. Videt iam ut arbitror q̄ recte hic fili⁹ dan: id est iudiciū vocetur: de quo solo dubitatur. Utrū dā populum suum iudicare habeat: cuius solus si fieri possit ne ceteri habeāt qd iudicēt nō solum assidue: sed etiā districte debeat iudicare.

De secunda speculatione et eius proprietate: Ca. XXII.

Ed sicut ad officium dā spectat p representationē pene reprīmere exurgentia vitia: sic ad neptalim pertinet per cōsiderationē premiorū inflāmare bona desideria. Mirabiliter em̄ animū nostrū neptalim ad eorum desiderium accendit: quotiens eternorū bonorum imaginē ante mentis oculos adducit. Qd tamē duobus modis facere cōsuevit. Vt nāq̄ aliquā translatione: aliquā autē cōpatione. Compatione quādo ex p̄sentium bonorū magnitudine vel multitudine colligit illa future vite gaudia qd vel q̄sta ēe possunt, verbi gratia. In specta sepe sol claritate

Ca. XXII

corporeo videlicet lumine: cōsiderat quanta erit lux illa futura spiritualis: si tanta tāq̄ mirabilis est lux illa corporalis. Quāta nāq̄ putas erit lux illa que erit nobis cōmunis cū angelis: si tanta est ista quā habem⁹ cōmunem cū bestiis: Qualis erit lux futurarū beatorū si tails est lux p̄sens miserorū: Itē multipliciter bonorū inuisibilium conicit ex multitudine bonorū visibilium. Quot ḡ putamus ea ēe. S; quis possit ea dinumerare: Quot sūt oblectamenta oculorū: quot oblectamenta aurium: ceterorūq̄ sensuum: Quot sunt colores: quot odores: quot sapes: Si ergo tot sūt delicie corporū: quot erunt delicie spirituum beatorū. Si tanta possidemus in tpe: quanta sunt que expectamus in eternitate. In hūc ḡ modū ut cōpatione: utitur nihilominus ut dictum est translatione: qm̄ rerū visibilium quālibet descriptionē transfert ad rerum inuisibilium significatōz: verbi gratia. Audiat in scripturis notari lucem sicut de eo scriptus est. Qz inhabitat lucē inaccessibilem. Querit ergo que sit lux ista incorporea quā inhabitat inuisibilis et incorporea dei natura: et inuenit qz lux illa ē ipsa dei sapiētia: quia ipsa est lux vera. Sicut em̄ lux ista exterior illuminat oculos corporū ita illa absq̄ dubio illuminare cōsuevit oculos

Richardus de XII. patriarchis.

cordiū. Ecce quō neptalim p rex visibiliū q̄li
tatem surgit ad rerum inuisibiliūz cognitioz.
pater ḡ qm recte scōm vtrāq̄z iterptationē ne
ptalim dicatur. neptalim nāq̄z cōpatio v̄l cō
uersio iterptat̄. Solet nāq̄z cognitā quālibz
rex visibiliū naturā cōuertere ad spūalē itelli
gentiā. Quia ḡ pene q̄cquid scriptū repit ad
spūalem intelligentiā cōuertit: recte cōuersio
nis nomē accepit. Et itē qz assidue vt dictum
est cōparatione vtitur: recte nihilomin⁹ nep
talim cōparatio noiatur.

Quid sit familiare seu etiam spe
ciale speculationi secunde: **Ca.**
XXIII.

Sciendum autē q̄ illud cōtemplatio
nis genus qd̄ i pura intelligentia ver
sat̄ huiusmodi speculatione q̄ p nep
talim designat̄ quāto subtili⁹: tāto nimirū ex
cellenci⁹ esse cognoscit̄. Habet tñ huiusmodi
speculatio aliqd̄ singulare: valdeq̄z notabile.
Est em̄ p̄ ceteris rudib⁹ quidē adhuc menti
bus minusq̄z exercitatis ad intelligendū faci
lioz: z ad audiendum iocundioz. Si quidem
hec meditāti facilius occurrit z audientē dul
ci⁹ afficit. Est plane z p̄optioz in meditatioe
z affabili⁹ in sermone. Unde p̄ iacob de ne

Ca. XXIII.

ptalim dicit̄. Ceru⁹ emissus dans eloqa pul
chritudinis. Ceru⁹ nanq̄z dicit̄ ppter currēdi
facilitatē. Emissus ppter currēdi auiditatem.
Ceru⁹ animal velox nimis multū currere po
test: z multū currere cupit qui emissus ē. Re
cte ḡ (ni falloz) neptalim ceru⁹ emissus dicit̄:
qz per cōtemplationis grām multa pcurrere
valet: z ppter cōtemplatiois dulcedinē ml̄tū
ei currere placet. In tanta enīz velocitate ne
ptalim ille cōtemplantis animus: in hmōi tñ
negocio aliquantulum exercitatū: nūc ad sū
ma erigit: nunc ad ima deponit: nūc p̄ inu
mera rapit: vt ipse animus qui hoc patitur se
metipsum sepe miret̄ felici magisterio edoc̄
q̄z cōuententer neptalim noster ceru⁹ emissus
dicit̄. Notandum sane q̄z recte nō auī volāt
sed ceruo pede currenti cōparet̄. Nam auis
quidā volando longe a terra suspendit̄. Cer
uus autē ad dandos saltus terre innitit̄: sed i
ip̄is suis saltibus longius a terra sepat̄. Sic
nimirū: sic neptalim dum per rerū visibiliūz
formam rerum inuisibiliū naturam querit:
quosdam saltus dare: nō autē ad plenū vola
tum cōualescere consueuit: quia in eo q̄ se ad
summa erigit: rerum corporearum vmbzram
secum trahens ima omnino non deserit.

B. D. L. O. L. D. Z.

Richardus de. XII. patriarchis

Quanta sit iocunditas secūde speculationis: Ca. XXIII.

Ece quomodo ceru⁹ sit emissus. Sz
e quō dans eloquā pulchritudinis: et
fortassis hoc per exempla euidentius
ostendimus: plenius persuademus. Vult⁹ au
dire eloquia pulchritudinis: eloquia suauita
tis: plena decore: plena dulcedine: et qualia
neptalim formare consuevit: vel qualia eū for
mare conuenit. Osculetur me inquit oscu
lo oris sui. Fulcite me florib⁹: stipate me mal:
quia amore languo. Fauus distillans la. t.
mel z lac sub ling. t. z odor vngen. tuo. super
omnia aroma. Quid queso dulcius huiusmo
di eloquijs: quid iocundius iuenitur: qd ta
ralibus eloquijs libenti⁹: quid audif auidius
Ista verba carnale aliquid sonare videntur:
z tamen spiritualia sunt que per ipsa describū
tur. Sic nouit neptalim carnalia cuz spiritua
libus permiscere: z per corporalia: icorpozea
describere: vt vtraq; hominis natura i eis di
ctis inueniat vñ se mirabiliter reficiat: qui ex
corporea z incorpozea natura constat. Hinc
est fortasse q; homini tam suauiter sapunt: qz
quodāmodo vt dictū est vtrāq; eius naturaz
reficiunt. Illud autē in eius dictis ē valde mi
rabile dignūq; ammiratione q; tunc fere semp

Ca. XXIII XXV.

delectabilius blandiunt: qñ iuxta littere sen
sum nihil sonare vident. Quale est illud. Ca
pilli tui sicut greges caprarum que ascende
runt de mōte galaad. Dētes tui sicut greges
ges tonsarum que ascenderunt de la. Nasus
tuus sicut turris libani que respicit cōtra da
mascum. Caput tuum sicut camelus. Hec et
huiusmodi alia cuz audiunt vel legunt: iocū
da valde esse vident: z tamē his omnib⁹ duz
solum littere sensum sequimur: nihil in eis in
uenimus qd digne miremur. Sed forte i hu
iusmodi dictis: hoc est q; tam libenter ample
ctimur q; ex iocūda quadā (vt ita dicā) littere
familiaritate ad spiritualem intelligentiā con
fugere coartamur. Si ergo digne pensamus
ille noster neptalim q; sit expeditus in medi
tatione: q; sit iocundus in sermōe: citius ad
uertere licet q; recte scriptura pnunciet de eo
Neptaliz ceru⁹ emissus dās eloquia pulchri
tudinis.

De gemina virtutuz prole que na
scitur ex edomita sensualitate: Cap.
XXV.

Ed hec interim de filijs bale dcā suf
ficere volumus: restat vt nunc de fi
lijs zelphe aliquid loquamur. Vidēs
itaq; Iya sororē suam Rachel de adoptiua ple

Richardus de XII. patriarchis

iam gaudere: puocat ipsa ancillā suam viro suo tradere: vt possit et ipsa cū sorore sua de filiorū adoptione gaudere. Si ergo vt supius dictū est per zephā sensualitatē debem⁹ accipere: quā aliā queso virtutis prolem pōt ipsa gignere nisi vt discat in reb⁹ prosperis tēpante viuere et in aduersis patiētā habere. Isti sūt gad et aser duo filij zelphe videlicet rigor abstinentie: et vigor patientie. Gad itaq; nascitur prior: aser autē posterior: qz prius ē vt tēperantes simus ad bona ppria. Postea autē vt fortes simus ad tolerāda mala aliena: hec est gemina virtutū proles quā zephā quidam parit indolore: verūtamen ad magnā beatitudinē dñe sue. Per abstinentiā siquidē vlt patientiā caro affligitur: sed ad magnā inde pacem et tranquillitatem anim⁹ cōponit. Hic ē qz nato gad lya exclamat dicens feliciter. Et iterū aser nascente pnunciat dicens hoc p beatitudine mea. Dea inquit nō sua. Vñ enim sensualitas exterius p carnem atterit: inde ad puritatis integritatē cordis affectio repat.

De rigore abstinentie et vigore patientie: et eorum proprietate:

Ca. XXVI.

Ca. XXVI.

Quanta enim putas pax cordis est: vt tranquillitas: nulla huius mundi oblectamēta ꝑcupiscere: nulla ei⁹ aduersa formidare. Quorum vnum per gad adipiscitur: alterum per aser obtinetur. Quid enī de huius mundi oblectamentis concupiscat. qui oblata delectamenta amore abstinentie recusat. vel quid de huius mūdi aduersis timeat qui virtute patientie roboratus: de illatis etiā malis triumphat. Sicut de apostol⁹ scriptum est. Ibat apostol⁹ gaudēs a cōspectu ꝑcilij qm digni habiti sunt. et c. Et sicut p paulum precipitur: In tribulatione gaudentes. Quid ergo illius gaudium queso imminuat: que etiam de illat⁹ contumelia vel qualibet pressura exultat: Ad beatitudinem ergo animi spectat quicquid pro dei amore caro durus tollerat. Unde enim corpus atteritur: cōscientia exhilaratur. Ex quo exterius videtur infelicioz: interius constat esse beatioz. Duo enim sunt ex quibus constat gaudium beatitudinis carere. scz eo qd nolis: et habere qd velis. Felicem siquidem dicimus qui nihil patitur qd nolit: illum beatū iudicam⁹ cui suppetunt q cupit. Qui ḡ p celestiu⁹ desiderio voluptatem seculi odit: profecto p abstinentiam

Richardus de. XII. patriarchis

hostem suū vbiq; declinare poterit. Recte ergo rigor abstinentie gad: id est felicitas dicitur: quia vbiq; calcat blandimēta seculi que detestatur. Item qui pro dei amore afflictionem corporis diligit vbi queso nō inueniat aliqd vnde affligi possit. Si ergo iure beatus creditur qui vbiq; inuenit qd amat: iuste rigor patientie assur: hoc est beatus noīatur: cui vbiq; obuiat quod desiderat. Ecce duo amatores: vnus dei: alter seculi. Iste propter deum diligit temporalē afflictionem: ille desiderat temporalium bonorum plenitudinē. Ille quidem vbiq; iuenire pōt q; ppter deū diligit: iste nusq; apprehendere pōt bonoz plenitudinem quā sitit. Quis horū beator: Item ecce alij duo: quoz vnus odit huius mundi aduersitatem: Alter aut detestatur mundanā voluptatem. Sed vbi queso vel ille hostē suum declinare poterit: vel iste inimicum suū calcare nō possit: Quis horū felicior: Beatus inquit scriptura qui post aurū nō abiit nec spera. in the. pecu. Et iterū. Beat⁹ vir: q; suffert tēptatōes qm̄ cū pbatus fuerit acci. coro. vite. Isti sunt gad et aser: quoz prior calcat mundanā gliaz Alter ppter deum libenter patitur mundi p̄suram. Valde itaq; notandum ē et p̄funde retinendum: q; sacra scriptura abstinentie laborē

Ca. XXVII.

non calamitatem sed felicitatem appellare voluit. Et patientie rigorem non miserū sed beatum decreuit nominare. Hoc autē breuiter hic cōmemorare volum⁹: q; per gad: nō solū illā que in cibo et potu est abstinentiam intelligere debem⁹: imo per gad et aser intelligimus oīs superflue delectationis et cuiuslibet corporalis afflictionis abstinentiā vel patientiā: in omnibus que per quinque sensus carnem delectāt vel cruciant.

Quod sensualitatis appetitus nō temperatur: si imaginatiois euagatio nō restringit ab exteriorib⁹. Ca. XXVII.

Ed quando queso lya ancillam suam viro suo traderet: vel tales filios adoptaret: nisi sororis sue exemplo pro uocata fuisset: Prius em̄ semper est vt ancilla rachel redigat sub viri potestate q; ancilla lye. Si enim imaginatiois euagatio que fit per inutiles cogitationes prius nō reprimit: absq; dubio sensualitatis appetitus imoderatus minime tēperat. Qui igit vult corporaliū voluptatuz desideria temperare: prius assuescat carnales delicias nūq; vel saltē raro cogitare. Profecto nāq; quanto talia rarius cogitaueris: tanto rarius: tāto tepidi⁹ nimis

Richardus de. XII. patriarchis

ea desiderabis. Hec (ni fallor) est causa cur sibi virili dominio prior incuruet bala q̄ zelpha. Patet nihilominus q̄ de gad z aser: abstinētia videlicet z patientia nūq̄ adoptiuos filios sibi faceret: nisi sororis sue rachel adoptiuam sobolem assidue cerneret. Quis em̄ vnq̄ affectioni cordis posset persuadere mundi huius pspera cōtemnere: z eius aduersa non formidare: nisi suggerētibus dan z neptalim future vite tormēta vel p̄mia eterna: nō solū frequēter: imo pene indefinēter cogere aspiceret. Nūc aut̄ per assiduam cōsiderationem futuroꝝ maloꝝ facile ei persuadet cōtemp̄t̄ p̄sentū bonoꝝ. Et itez p̄ iugē p̄templationē eterne felicitatis q̄nq̄ inflāmat ad volūtariā tolerantā p̄ssure t̄p̄alis. Hoc est aut̄ (vt arbitroz) cur dan z neptalim prius nascant̄: vel cur gad z aser posterius generent̄.

Quomodo per abstinentiā z patientiam animus roboratur ad omnē obediētiam. Capitulū. XXVIII.

Etis itaq̄ gad z aser: iam t̄pus instat quo ruben mandragoras inueniat: si tū eū foras exire nō pigeat. Sed cur eū velle exire dubitemus: quē iā ad exeundū

Ca. XXVIII.

vel introeundum idoneū esse cognoscimus: Credēdū est em̄ eū post tot natos matris sue: post tot liberos bale vel zelphe iam adultum z posse z velle ad patris sui imperium exire z intrare. Sz si per ruben: vt superi⁹ dictū est: timorē dei accipimus: q̄d per ei⁹ introitū vel exitū accipere debem⁹: Quid ē em̄ eum v̄l intus eē vel foras exire: Ruben intus est quando in secreto cordis in conspectu dei de nostra cōscientia trepidam⁹. Tunc foras exit ruben q̄n propter deū hominib⁹ etiam nos ad omnē obediētā inclinam⁹. Timere itaq̄ deum propter seipsum: homines propter deum est ruben: nunc intus morari: nunc foras inueniri. Exit ergo ruben tēpore messis triticee: quādo ex imperio obediētie exercet se ī operibus iusticie. Sed quādo putas ruben ad p̄fectam obediētiam cōualesceret: nisi eū gad et aser: id est: amor abstinentie z patientie: ad contemptū voluptatis z ad tolerantā tribulationis animassz: Duo enim sunt que solent perfectionem obediētie p̄pedire: id est ne cogamur amata deserere: vel aspera tolerare. Si aut̄ sel' anim⁹ amore abstinentie vel patientie p̄fecte incaluerit: protinus ruben ad omnē obediētā absq̄ vlla cōtradictiōe se subdit.

Richardus de. XII. patriarchis

Qui enim tam aduersa perpeti quàm in prosperis non delectari apud semetipsum statuit: quod difficultas eius obedientiam ulterius minuire poterit: Si enim dura et aspera queque pro dei amore etiã pro memetipsum appeto: cur si magis hec adiuncta obedientia ad maioris meriti gloriam tollero: Recte ergo post natum gad et aser ruben exire dicitur: quod timor domini ex voluntaria abstinentia et patia ad omnem obedientiam roborat.

Quomodo ex abstinentia: et patientia humana laus surgat: et quod caute appetit eius sit temperandus: Ca. XXIX.

Ed quantus qualisque bone opinionis odor de ipso circumquaque spargitur qui nulla molestia: nulla inopia a studio obedientie prepeditur. Hec sunt mandragore quas ruben inuenit: quas ab ipso lya mater eius accipit. Quid enim pro mandragoras quod odor suum solent late spargere: nisi bone opinionis famam debemus accipere. Quas quidem tunc lya accipit: cum oblata laus affectum tangit: quum in laudis sue preconij animus afficitur: et in ore popularis fauoris puerse delectatur. Harum partem rachel petit: lya concedit: ut virum accipiat: que plis desiderio flagrat. Dentem etc

Ca. XXIX.

nam que suadente ratione appetitum humane laudis non temperat: profecto ad prolem virtutis sancti spiritus non fecundat. Unde itaque spiritus est qui utranque sororem proles fecunditate ditat: quod idem et rationem ad veritatis cognitionem illuminat: et affectionem ad virtutis amorem inflamat. Suadet ergo ratio affectioni humani fauoris appetitum sub suo moderamine temperare: si ad multiplicandam virtutum prolem cupit de diuini spiritus copula gaudere. Mandragorarum itaque possessio sub rachelis potestate redigitur: quando laudis appetitus sub rationis domino moderatur. Notandum sane quod temperate rachel non mandragoras sed mandragorarum partem petisse legitur. Nam nec hoc rationem late valde esse difficile: ut animus quis reuolvens ex oblata laude non hilarescat. Debet ergo amor humane laudis prius temperari: postmodum etiam si posset fieri debet penitus abscidi. Unde est quod rachel partem mandragorarum petit: lya vero postmodum ad iacob loquens non de sola parte gloriatur. Ad me inquit intrabis: Percede enim te conduxi pro mandragoris filij mei. Pro mandragoris inquit non pro parte mandragorarum filij mei. Absente adhuc viro viri lya partem concedit: sed in eius aduentu eius desiderio vberius accensa nil sibi ulterius ex eis reseruare voluit. Sic

Richardus de. XII. patriarchis.

nimirum mens hominis dū spūali dulcedine tangit: quicquid prius hūana laude cōcupie-
erat libenter obliuiscit. In hunc modū man-
dragoze vtiliter de possessione lye redigun-
tur sub rachelis potestate. Mouit rachelos
lya mandragoris melius vti. Nam quicquid
affectio cordis vsurpat ad laudem sui: sane re-
cti^o rō retorquet ad gloriam dei.

Unde maxie soleat laus surgere:
et q̄ vera laus sit de recta voluntate:
Ca. XXX.

Ed quid dicim^o eē q̄ p̄ ceteris filijs
lye: ruben bone opinionis mādrago-
ras potuit inuenire: Sed scim^o quia
virtutum opera que ceteras nutriunt: pene sē
per humilitatē extinguit. Solēt enī que per
gad et aser fiunt: hoib^o intranda abstinētie vi-
delicet et patientie opa: operantē nō timidus
sed tumidum reddere: non tam humilē q̄ cō-
rumacē efficere. Quid igit ampl^o mirandū:
qd mag^o hoī laude p̄dicādū: q̄ cū vnū in alijs
sepe extinguit: dīni amor et reuerētia inde nō mi-
nuūt: s; auget. Et q̄ solem^o singlari laude ef-
ferre: quē videm^o etiā p̄ virtutū opa non solū
de dei s; de hoīm qua offensa non parum tre-
pidare. Recte ruben mādragozas post natos

Ca. XXX. XXXI.

gad et aser inuenisse dicit: qz quēlibz ex opib^o
p̄claris ad timorē nō ad tumorē p̄fecisse mi-
ramur. Notandū sane q̄ he de quibus locuti
sumus mādragoze: nec post natos tot lye: nec
post gemios liberos bale: s; post natiuitatē fi-
lioz zelphe statim legunt inuente. Ad filios
nāq; lye volūtates: ad filios bale cogitatōes:
ad filios zelphe p̄tinent actiones. Volūtates
itaq; siue cogitatōes quibz rectas: quātūlibz
vtilis: quō mirabimur: vel qñ laudabim^o q̄s
minime videm^o: Et quibz vera laus sit de re-
cta volūtate: eā tñ minime laudam^o nisi appa-
reat in ope. Per opus em̄ bonū volūtas bo-
na inotescit: vt iure bone opinionis laudē q̄si
quas dā late fragrantē mādragozas inuenire
possit. Quasi q̄ post partū zelphe proles lye
mādragozas inuenire credit: qñ volūtas bo-
na p̄ bonū opus manifestata miris laudū p̄-
conijs vndiq; honozat.

Quomodo virtutibus predictis
muniat tam disciplina cordis q̄ cor-
poris. **Capitulū. XXXI.**

De autē de duax istaz filijs ancillarū
b non negligēter p̄tereundū est: s; iugi
mēoria retinēdū: q̄ ex eoz vigilātia
vigiliq; custodia: p̄scie nre ciuitas mire custo-

dit: multūq; ptegit. Primogenit^o nāq; bale eā cōponit intrinsec^o: p̄mogenit^o hō zelphe munit eā extrinsec^o. Per dan rep̄munt mala intus exurgētia: p̄ gad rep̄munt mala exteri^o insurgētia. Sēs nāq; scim^o: qz oīs tēptatio surgit aut interi^o: aut exteri^o. Interi^o p̄ cogitātū: exteri^o p̄ sensum. Dō em̄ p̄ cogitationē int^o pulsar: mō de exteriorib^o p̄ sensū irrūpere parat. Solet nimirū nūc inimic^o ab int^o mīstrare p̄silia erroris: nūc a foris admouere incitāmēta voluptat^o. Sed qz ad dan ptinet disciplina cogitationū: ad gad autem spectat disciplina sensuum: debet utiq; dan euigilare ad discretiōis iudiciū: gad dimicare fortiter p̄ abstinētie exercitiū. Un^o est sedare ciuilem discordiā: alteri^o ē repellere hostilē pugā. Hic uigilat cōtra ciuū pditiōnē: ille cōtra hostiū incursiōnē. Iste cōtra perfidiā: ille cōtra uolentiam. Dan nāq; negligēte mens facile decipitur: gad segnius agente subito ad turpez delectationē rapitur. Sed quid interest utrū ciuitas cordis nostri: an per vim: an p̄ fraudē pereat: Utrū discordia ciuilis: an man^o hostilis eam subuertat:

Q exterior disciplina non valeat sine interiori: z q̄ disciplina cogitationū absq; disciplina sensuū oīno ob

seruari nō possit. Cap. XXXII.

Sec autez nosse oportet: qz disciplina corpis absq; disciplina cordis absq; dubio inutilis ē. Disciplina hō cogitationū absq; disciplina sensuū oīno obseruari nō pōt. Unde satis cōstat: qz sine adiutorio gad: q̄ p̄ exteriora uigilare debet: dan in cōponēda ciuū pace int^o inani^o laborat. Quid em̄ iuuat iudicāte dan p̄lm suū assidue causā discordie āputare: nisi studeat gad p̄ portas sensuū irritāmēta uitioꝝ: quēdā uidelicet q̄si hostilem exercitiū nō admittere. Quis em̄ dan assidue in throno iudicij resideat: quū rixas alternatiū cogitationū indefinēter cōponat: frustra tñ utiq; i obseruāda ciuū p̄cordia desudat: nisi eodē studio gad ciuitatē nr̄az p̄ sensuū disciplinā munit: z hostilia uitioꝝ agmēna abstinētie p̄lio acriter feriat. Un̄ etiā scriptū est: Gad accinct^o p̄liabit añ eū. Tūc em̄ utiliter dan p̄tra pditoꝝ pfidiā intrinsec^o uigilat: cū gad extrinsec^o occursantes hostes excludit z expugnat. Prius itaq; gad accingit: ut postmodū fortit^o p̄relie^t. Gad p̄culdubio se tūc accingit: qñ sensuū dissolutiōez p̄ disciplinā fr̄strigit. Tūc gad forti p̄lio dimicat: qñ desideria carnalia p̄ carnis mortificatōz tructat. Gad nāq; hostiū strages efficit: citiusq;

Richardus de. XII. patriarchis.

odiosus ille vitioꝝ exercitus in fugam cōuer-
titur: cum sensus corporis per disciplinaz ab-
eugagōne restringit: et appetitus carnis per
abstinentiā a voluptate refrenat. In hūc ita-
q; modū vt omnes experiri possumus: dan
ciuitatē nostrā cōponit intrinsecus: gad mu-
nit extrinsecus.

**Quomodo in cordis custodia vi-
cissim sibi predicte virtutes cooperē-
tur. Capitulū. XXXIII.**

Stant aut et eis fratres sui non se-
gnes quidem ad auxilia ferenda. Ne-
ptalim intus cuz dan in ciuium pace
cōponenda: Aser exteriꝝ cum gad in violētia
hostiū expugnanda. Gad itaq; z aser vigilāt
cōtra hostes: dan z neptalim solliciti sunt cir-
ca ciues. Hinc g̃ dan minatur: illinc neptalim
blanditur. Dan terret minis: neptalim fouet
pmissis. Ille punit malos: iste remunerat bo-
nos. Unus terroze gehenne corda perterret:
alter spe eterne felicitatis animos demulcet.
Quātum ergo putas neptalim iste dans elo-
quia pulchritudinis: fratrem suum in tali nego-
cio adiuuat: qui aīos auditorū dulcedine elo-
quiū sui pene absq; mora q̃ vult iclinat: Adiu-
uat z aser exterius nihilominus fratrem suum:

Ca. XXXIII.

muniuntq; ambo ciuitatē cōtra hostiū incur-
sum. Hic latus vnum protegit: ille alteruz de-
fendit. Gad certat in dextro: aser dimicat i si-
nistro. Gad insidiat mundi huius p̃speritas:
aser vero prosequit mūdana aduersitas. Sz
aser hosti suo facile illudit: dum partem quas
tuetur alta patientie rupe munitā cōspicit: et
idcirco d̃ tuto statōis loco hostes suos tā ia-
niter q̃ ab imo reluctantes despicit z deridet
vnde fit vt eum hostes sui non tam verant: q̃
triumphādi assidue materiāz ministrāt. Hic
est q̃ spretis suis impugnatōibus mundanis
videlicet aduersitatibus in fratris sui persecu-
tores: id est: carnales delectationes totꝝ effe-
tur: z eos magna animaduersione persequit.
Tantus autem terroꝝ impugnatōres gad su-
bito inuadit: cū se aser in prelio suo adiungit:
vti omnes absq; mora ad fugaz se conuertāt.
Cuz nec ad horā quidē vicissim sibi fratribꝝ
auxiliū ferentibus resistere audeant: veri vti-
q; hostes anime carnales sunt delectationes.
Sz quis queso locus prauē delectationi iter
tormenta relinquatur: que iste noster aser pro-
pter deū: nō solū patiēt ferre sed etiā ardēt
appetere cōprobatur: Quā recte aser: beatꝝ
dicitur secundum illam domini sententiam:
Beati qui persecutiones patiūt p̃ iusticiā.

Richardus de. XII. patriarchis

Que perfectam patientiam semper
comitat misericordia: **Ca. XXXIII.**

Quis illud dñicum preceptum: dimitte et dimitte vobis; tam magnifice implere potuit: Quis tam facile illas sibi iniurias ignoscere valuit: q̄ qui d̄ corporis sui cruciatibus exultare magis q̄ contristari didicit. Cur enī inimicos nō diligat: Cur eis nō libenter indulgeat: cui hoc inferē qd̄ desiderat: Magis autē q̄ suo corpori etiā miseretur persecutoribus: vt sit itez atq̄ iterum beatus. Beati misericordes: qm̄ ipi misericordiā cōsequunt. **Q** virum gloriosum: o tibi quaterq̄ beatū. **Beat⁹** p̄pter iusticie esuriam: beatus p̄pter voluntariā passionē: beatus p̄pter mansuetudinē: beatus p̄pter misericordie cōpassionem. Sicut enī beati qui esuriunt et sitiunt iusticiā: sicut beati qui persecutionē patiunt p̄pter ipsas: sic nihilominus beati mites: beati misericordes. **Et h̄** noster aser vt sit veraciter multipliciterq̄ beatus: iusticiā ardentē sitiens: p̄pter ipsas libenter patitur. Nesciens irasci: facile misereat. **Quāuis** enī multū esuriat panē iusticie dedignat eum comedere: nisi sit p̄persus oleo misericordie. **Ex** multa etenī diuitiaz affluentia q̄ sibi sup̄at undant: ex spolijs hostium pro fre-

Ca. XXIII XXV.

quenti victoria: multum est delicatus affect⁹: nec iā sapit ei panis vllus q̄stūlibet nitid⁹: nisi sit oleo conspersus: intm̄ vt scriptura de eo manifeste p̄nunciet dicēs: Quia aser pinguis panis eius et prebebit delicias regibus: vr̄ve raciter possit psallere: In via testimonioꝝ tuorum delectatus sum sicut in oibus diuitijs.

Commendatio perfecte patientie:

Ca. XXXV.

Qantum nanq̄ putas aser iste abundat diuitijs spiritaliū donozū siue cōsolationum: quātūue affluit delictijs spiritalium gaudioꝝ cuius delicias q̄libet aduersitas nō tam minuere q̄ augere solet: cuius delicias qd̄uis tormentuz nec saltē interpolare valet: Nam quanto durius p̄mitur exterius: tanto delectabili⁹ gl̄ia interī. **Hec** sunt ille delitie: quas tm̄ sitiunt: q̄s tam gratanter accipiunt. **Nō** dico paupes et ignobiles: sed magis ipi reges et principes. **Ben**etioꝝ si hec de ipso scriptura non loquit. **Aser** inquit pinguis panis eius: et prebebit delicias regibus. **Q** em̄ putamus suauit̄ pascūt: q̄ mirabiliter credimus delectantur: nō quilibet reges: sed illi utiq̄ veri reges: quibus ille rex regum et dominus dominantius restituit imperiū corp̄is sui: et quib⁹ distribuit regnuz

Richardus de XII. patriarchis

patris sui. Talibus inquā regib⁹ q̄ dulce: q̄
putamus delectabile sit: q̄ intīme eis sapit:
cum videant hominem iusticie amore tormē
ta nō timere: z inter p̄secutiōes pacem cordis
animiq; trāquillitatē non amittere. Si enim
gaudiū est in celo super vno peccatore penitē
tiā agente: quāta tunc solennitas erit super q̄
libet iusto libenter p̄ iusticia moriente: Vere
asfer pinguis p̄cis z p̄bebit regib⁹ delicias. **O**
q̄l p̄cis: p̄cis ei⁹. **O** q̄les delitie ei⁹: q̄ tm̄ sapi
unt talib⁹ regib⁹: Certe reges isti iā ad nupti
as agni introierūt. Iam ad illō eternū cōuiuū
sederūt. Iā illo āgeloz pane eternisq; delitijs
vescuntur. Iam torrente voluptatis inebriā
tur: z adhuc hui⁹ asfer delicias insaciabiliter esu
riunt: z vsq; hodie esurientes z sitientes iusti
ciā in tāta celestīū gaudiōz abundātia: hāc suā
famem vel sitim sedare nō possunt: asfer pin
guis p̄cis ei⁹: z prebe. deli. regi. **O** putas lar
gus esse pōt in necessitates pauperū: cui sup
abūdat pare delicias regū: Quātū putas mi
rantē q̄tīue ḡtulant in ei⁹ cōstātia quos viuē
tes in valle lachrymarum adhuc premūt infir
mitas sua: si tm̄ delectant in eius operib⁹ illi
quos etiaz iam absorbit felicitas illa eterna
asfer pinguis panis eius: z prebe. deli. regi. **Et**

Cap. XXXVI.

vñ ei tanta diuitiarum abundātia: tanta de
litiarum copia: nisi vt dictum est de hostium
spolijs in tam frequēti victoria: Constat nā
q; quia quāto amplius atterunt hostes iusti
cie: tanto vberius cumulant gaudia conscien
tie. Gloria z diuitie in domo ei⁹: ait psal. **Et**
apostol⁹ de huiusmodi gloria vel diuitijs q̄si
exponēdo loquit̄ ita: **G**lia nra h̄ est testimo
niū p̄scie nostre. **H**ec est dom⁹ vñ ciuitas illa:
cōsciētia videlicet nra: in qua sp̄ialiū bonoz
diuitie abundāt: cū eam p̄dictaz ancillaz filij
vigili sollicitudine custodiāt: **H**an videlicet z
neptalim satagētib⁹ in p̄firmāda pace ciuiū.
Sad z asfer viriliter agētib⁹ i expugnatōe ho
stīū. **H**ozū nāq; prudētia ciues pacificant: il
lorū cōstātia hostes expugnant.

**Quomodo vel quo ordine oriat̄
verū z p̄fectū gaudiū. Ca. XXXVI.**

Ostibus itaq; fugat: ciuib⁹q; paci
ficatis: nil iaz obstat (vt arbitroz) q̄n
illa ciuitas nostra experiat̄ que sit il
la pax dei q̄ erupat omnē sensus: vel q̄ sit ma
gna multitudo dulcedinis quā abscondit deus
diligētibus se. **A**bscondit inquit. **Q**uid ergo
mirū si illam dulcedinē quilibet amator mū
di nesciat: quam deus diligentibus se abscon
dit: **Q**ui enim in falsis et deceptorijs bonis

Richardus de. XII. patriarchis.

spem figūt: q̄ sint vera bona inuenire nō pōt
sunt. **Uñ** est qđ dicūt: Quis oñdit nobis bo
na: Est em̄ māna absconditū: z non gustanti
bus oīno incognitū. Est nāq; hmōi dulcedo:
dulcedo cordis z nō carnis: vnde nec eam co
gnoscere pōt quilibet carnalis. **Dedisti** inquit
leticiam in corde meo. **Corporales** delitie si
cut z ip̄m corpus corporeo oculo videri pos
sunt: delicias cordis sicut nec ipsum cor oculi
carnales videre nequeūt. **Qua** ḡratione co
gnoscat spirituales delitias: nisi quia ad cor
suū intrare et intus habitare non dissimulat:
Unde ei dicūt: **Intra** in gaudium domini tui.
Hoc itaq; internum gaudium spiritualis illa
dulcedo que intus sentitur: est ille filius Iye:
qui ei quinto loco nascitur. **Est** enim gaudium
vt superius iam diximus: vnus de principa
libus affectibus. **Hic** autē cum ordinatus est
recte inter filios iacob z Iye annumerari pōt.
Ordinatum autē gaudium et verum veract
ter tūc habem⁹: quādo de veris z internis bo
nis gaudem⁹. **Ad** talis plis desiderū aplūs
nos aiare voluit cum dixit: **Gaudete** i domi
no semp: iterum disco gaudete. **Et** porpheta:
Letamini i domino z exultate iusti. **Pro** tali
prole Iya libenter mandragoras contempfit:
vt talem filium habere posset. **Deus** etenim

Ca. XXXVI.

que i laude hoīm delectat: quid sit internum
gā: Iū expiri nō meref. **Recte** aut post nati
uitaē gad et aser: Iya talē filiū genuit: qz nisi
p abstinētiā z patientiā mens hūana ad ve
rū gaudiū nō ptingit. **Oportet** ḡ nō solū fal
sam delectationē s̄ etiā vanā pturbationē ex
cludere q̄ vult de veritate gaudere. **Qui** enim
in inimis adhuc delectat: interna vtiq; iocū
ditate indignus est: z q̄ vano timore pturbat:
spūali dulcedie pfrui nō pōt. **Falsā** leticiā ve
ritas dānabat cū dicebat: **De** vob q̄ nūc ride
tis. **Vanā** pturbationē extirpabat: cū audito
res suos admonebat: **Nolite** timere eos q̄ oc
cidunt corp⁹: aiāz aut nō pnt occidere. **Hoz**
aut vnū abstinēdo superius: alterū patiēdo
calcam⁹. **Per** gad itaq; extirpat falsa delecta
tio: p aser x̄o vana pturbatio. **Isti** sunt gad z
aser q̄ excludūt gaudiū falsū: z introducūt ve
rū gaudiū. **Iā** (vt estimo) nulla erit deinceps
q̄stio: cur h̄ talis fili⁹ isachar dicat: **Siquidē**
isachar merces iterptat. **Quid** em̄ aliđ tot tā
tisq; laborib⁹ q̄rim⁹: qđ inq; aliđ q̄ vep gau
diū tam pseueratī lōganimitate expectam⁹:
Hui⁹ mercedis totiēs q̄si quasdā pmitias et
velut arrā quādā accipim⁹: quotiens ad illud
internum nostri domini gaudiū intram⁹ z ex
aliqua parte gustamus.

Compatio exterioris et interioris
dulcedinis. Capi. XXXVII.

hanc aut interne dulcedinis degusta-
 tionē: sacra scriptura: nūc gustū: nūc
 ebrietatē vocat: ut q̄ sit parua vl' ma-
 gna oñdat. Parua quidē ad cōpationē futu-
 re plenitudinis: magna aut in compatiōe cu-
 iuslibet mūdane iocūditatis. Presens etenī
 spūaliū viroz delectatio future vite gaudijs
 cōpata: quātūlibet excrecēs inuenit parua.
 In cui' tñ cōpatione oīs exteriorz delectatio-
 nū suauitas ē nulla. O dulcedo mirāda: o dul-
 cedo tā magna: dulcedo tā pua. Quō nō ma-
 gna que mūdānā oēm excedis: Quō nō par-
 ua q̄ de illa plenitudine vix stillā modicā de-
 cerpis: Hodicū quiddā d̄ tāto felicitatis pe-
 lago mētib' instillas: mentē tñ quā infundis
 plene inebrias: merito tantillū de tanto gust'⁹
 quiddā dicis. Merito nihilomin' q̄ mentē a se
 ip̄a alienat ebrietatē noiat. Sust'⁹ ḡ est et ebie-
 ritas iure dici pōt. Gustate inq̄t p̄pha et videte
 qm̄ suauis ē dñs. et petr'⁹ ap̄ls: Si tñ gustastis
 qm̄ dulcis est dñs. Et de ebrietate idē p̄pha:
 Visitasti terrā et inebriasti eam. Audi homi-
 nes hac ebrietate madentē: et qd̄ circa se agat
 omnino ignorantem: Siue in corpore inquit
 siue extra corpus nescio: de' scit. Quomodo

putas inebriatus erat: quō mūdus ei in obli-
 uionē venerat: qui seipm̄ nesciebat:

Quid soleat impedire illud inter-
nū gaudiū. Capi. XXXVIII.

Et itaq; dulcedine inebriari nō me-
 rent: q̄ adhuc carnaliū desiderioz flu-
 ctibus agitant. Visitasti inq̄t terrā et
 inebriasti eā. Quid putas cause est q̄ solā frā
 dñs dicis inebriasse: cur non etiā mare: Sed
 scim'⁹ qz mēs q̄ p̄varia desideria fluctuat: quā
 adhuc seculariū curarum p̄cella exagitat: ad
 illud internū gaudiū nō admittit: et illo torrē-
 te voluptatis nō potat: quāto min'⁹ inebriat.
 Scim'⁹: qz mare sp̄ fluctuat: terra aut in eter-
 nū stat. Sic et cetera elemēta sp̄ in motu sūt: et
 sola terra stāte: cetera stare nesciūt. Quid ḡ p̄
 terrā nisi fixā cordis stabilitatē debem'⁹ acci-
 pere: Debet ḡ fluctuatōez cordis restringere:
 et ad vniū veri gaudiū desiderii cogitationū
 affectionūq; mot'⁹ colligere: q̄ se cupit vl' cre-
 dit illo vere sobrietatis poculo inebriandū fo-
 re. Hec ē illa x̄e beata frā: mētis videlicet sta-
 bilitas trāquilla: qm̄ mēs i seip̄a tota colligit:
 et i vno etnitate desiderio immobili figit. Hec
 est illa frā quā veritas p̄mittebat cū dicebat:
 Beati mites qm̄ ipsi possidebūt frā. Hec est
 illa terra de q̄ psalmista p̄mittēs admonebat:

Richardus de. XII. patriarchis.

z admonēs pmittebat: Inhabita inqt terrā
z pascere i diuitijs ei⁹. Hec ē illa tra quā iste
Isachar asin⁹ fortis vidit z ꝑcupiuit: z in eius
cōcupiscētijs mirabiliter exarsit. Isachar inqt
asin⁹ fortis habitās in termios: vidit requiē
q̄ eēt bona z terrā q̄ esset optima: z supposuit
humerū suū ad portādū: z fact⁹ est tribut⁹ ser
uiens. Oportet ḡ z nos de terra ad terrā trāsi
re: de aliena terra ad terrā ppriā: de exilio ad
patriam: de gente ad gentē: z de regno ad po
pulum alterū: de terra morientū ad terrā vi
uentū: si volumus experiendo nosse verum
z internum gaudiū. Cōcupiscam⁹ z nos ter
ram illā quā iste isachar vidit z cōcupiuit. Si
enim nō vidisset non cognouisset: z si non co
gnouisset non cōcupisset.

Quomodo interna dulcedo sole
at animum z ad fortia roborare z ad
humilioza inclinare. Ca. XXXIX.

In hac terra asinus factus: z fortis
p effectus: libenter supponit humerum
suum ad portandū: et factus ē tribu
tis seruīens. Dultum sibi ꝑfecto viluerat quā
se asinum animal videlicet pene ꝑre ceteris vi
lius reputabat. Dultū concupiuit terrā quā
vidit ꝑo qua ad omnē laborem fortis perdu

Ca. XXXIX.

rauit. Viderat sane q̄ ad pulchritudinē illius
terre: oēs iusticie nostre quasi pannus men
struate. Viderat nihilominus q̄ nō sūt cōdig
ne passionis hui⁹ tēporis ad su. gl. que re. in
nobis. In vno igitur sibi vilis: in altero fort⁹
effectus. De vno humiliat⁹: de altero robo
ratus: fortitudinis sue humerū ad omnem la
bozem libenter inclinavit: z in acquirenda di
uina gloria nō sua: vero regi dignū tributum
persoluit. Dultis autē audire z alterū sibi sile
rōne viluisse: z ad omnē nihilominus laborez
cōualuisse: vt iumentū inquit factus sum apd
te: z alias ꝑoꝑter te inquit mortificamur to
ta die. Ecce q̄ vilis: ecce q̄ fortis: vilis vt iu
mentum: fortis ad se mortificandum. isachar
asinus fortis habitās intra termios: vi. re. q̄
es. bo. z ter. q̄ esset op. Pene ḡ nō plene hanc
morientium terrā deseruerat: pene non plene
illam viuentū terram apprehenderat qui in
ter terminos habitabat: quia vilissimis: quia
paucissimis huius vite bonis cōtentus erat:
huius terre miser extrema tenebat: qz ꝑre fre
quētes mentis excessus ꝑerbennis vite bona
ꝑgustabat: illius beate terre inicia tangebāt.
Isachar asinus fortis hitabat iter terminos
quia huius vite bona ad necessitatē nō respu
ebat: hanc terraz penitus nō deserebat: quia

Richardus de. XII. patriarchis.

q̄ future vite nō nisi q̄dā cape poterat. Illas
nō oīno apprehēdebat. Et idcirco int̄ tm̄ios
habitabat. Istā tollerabat ad necessitatē: illā
cupiebat ad iocūditatē: et idcirco inter tm̄ios
hitabat. Satagebat istā penit̄ deserē nec po-
terat: ambiebat i illā tor̄ intrare nec poterat.
Fec̄ ḡ q̄d potuit int̄ tm̄ios habitabat. Quo-
tidie ad illā nitebat: q̄tidie ad istā relabebat: et
i hunc modū inter terminos morabat: isachar
asinus fortis habitabat inter terminos terre
vidit requiē q̄ esset bona et terrā q̄ eēt optia.
Quid ergo mirum q̄ eā vidit qui in eius con-
finio habitauit: Quid inquā mirū q̄ eā vidit
et visam cognouit: q̄ cognitā cōcupiuit: et id-
circo supposuit humerū suū ad portandum: et
fact̄ ē tributis seruiēs. Vidit inquit requiem
q̄ eēt bona. Requies ergo ibi ē. Si enim ibi
nō esset eam minime ibi vidisset: et si bona nō
esset propter eā humerū suum ad portandum
mīme supposuisset. Dansueti aut̄ ait p̄pheta
inhabitabunt terrā et delectabunt̄ in multitu-
dine pacis. Ecce qual̄ terra: pax ibi ē: requies
ibi ē: pax plena: requies bona: pax deta: qui-
es pacifica. Vidit requiē q̄ eēt bona: et terrā
q̄ eēt optima. In illa labor nō ē: sed ad illam
s̄n labore pueniri nō pōt. propt̄ ipsā laborat̄:
s̄ i ipsa labor nō iuenit̄. Extra hāc terras non
iuenit̄ requies vera: nullus penitus labor in

Ca. XXXIX.

uenitur in hac terra. Duo sunt terra et requi-
es: duo p̄tra duo: duo bona p̄tra duo mala:
duo sunt magna mala: sc̄z miseria et cōcupiscē-
tia: pena et culpa. Duo magna bona: trāquil-
litas et stabilitas. Cōtra miseriā mentis tran-
quillitas: et contra cōcupiscētiā cordis stabi-
litas. Nullā molestiā sentire ē b̄n̄ requiescere:
nullis cōcupiscētie fluctibus agitari: p̄culdu-
bio iā ē i trā morari: in tali terra: talis requies
Dens q̄ ad internū gaudiū nōdū colligitur:
que sit vera requies mīme expit̄. Ne mibi mi-
sero qui vsq̄ hodie viuofagus et pfuḡ super
terrā. Vagus sequēdo cōcupiscētiā: pfugus
dedignando miseriā. Concupiscētia me facit
vagū: miseria efficit pfugū. Sp̄ deē q̄ cōcu-
piscā: vbiq̄ iuenit̄ q̄ fugiā. p̄fecto terra mala
terra miserie: terra talis: in q̄ talit̄ viuif: ter-
ra miserie et tenebrarū vbi vmbra mortis et nul-
lus ordo. Est p̄culdubio terra talis nō stabi-
litas cordis: s̄ duricia et insensibilitas mentis.
s̄ sp̄s tū d̄ne deducet me i trā rectā: et q̄lem
deniq̄ isachar vidit et p̄cupiuit: eo q̄ eēt ibi re-
q̄es bona et trā ip̄a optia. O felicē q̄ potuit vl̄
ad horā malorū oīm obliuisci: et illa int̄na pa-
ce vl̄ rege saltē ad modicū potiri. Felicē nihil
ominus cui datū est dispersiōes cordis i vnū
colligere: et i illo vere felicitatis fonte desiderū
um figere. Illud vtiq̄ bonū: verūtū s̄ optimū

Richardus de .xii. patriarchis.

iuxta q̄ isachar vidit: requiem: q̄ eēt bona: & terrā q̄ eēt optima: quia bonū quidē est longe esse ab omni malo. Multo tamē meli^o imo optimū inhesisse sūmo bono. Nouit hec isachar: & idcirco a tali trā lōgi^o discedere volebat: s̄ habitans int̄ terminos ī ei^o vicinio manebat: cupiens & ambiens eam raptim q̄dem & furtim per raros saltem excursus tangere: s̄ & de illius terre fructibus frequētius comedere. Est enim vt nosce potestis fructus terre illius sublimis: fructus mirabilis: fructus singularis. Huius siquidem terre fructib^o mēs hominis sepius factata & aliquatenus impinguata: mirandā subito contra omnia pericula fortitudines accipit. In tantum mox ad omnium vitioꝝ odium cōualescit: vt parum iam ei sit nullum in seipso per cōsensum recipere: nisi studeat eam etiā in alijs viriliter persequi: & forti animaduersione percutere.

Quomodo vel quo ordine nascatur in nobis odium vitioꝝ: Ca. XL

f It ergo mox tam fortis contra omne periculum: q̄ ferox hostis victioꝝ omnium. Hinc ē q̄ post isachar zabulon nascitur: qui habitaculum fortitudinis in

Ca. XL

terpretatur. Quid per zabulon nisi odium vitioꝝ: odium bonum: odium ordinatū. Hūc p̄culdubio in nobis affectus p̄pheta ordinare cupiebat cum dixit: Irascimini & nolite peccare. Quid est enim irascendo non peccare: et nō peccando irasci: nisi homines vtiliter non ad oculos amādo eoz vitijs indignari: Hūc habere se filium idē p̄pheta significabat cui^o alias dixit: Perfecto odio oderā illos: & alibi Omnē viā iniquā odio habui. Hic ē ille egregius dei miles qui bella dei preliari nō cessat & quē v̄sitato vocabulo sacra scriptura: Zelū dñi: vel zelū rectitudinis appellat. Zel^o dom^o tue cōedit me & opprobria ex p̄bzatiū tibi ceciderūt sup me. Et iter. Labescē me fecit zel^o me^o q̄ obliti sunt verba tua. & alias, Zelo zelatus sū p̄pter dñm: Et phinees zelauit zelū domini: & accepit sacerdotiū eternū. Sed vnde istis putas fortitudo tāta: tā mira cōstantia: Helyas solus contra cētū quinquaginta prophetas isurrexit. phinees sol^o castra madianitarum irrūpens: adulterātes gladio trāsuerberauit. Ecce quantum roboris accipiūt: ecce q̄ fortes fiunt: qui de illius terre fructibus comedunt: qui se interna suauitate reficiunt. Recte ergo post isachar qui merces interpretatur: Zabulon: id est habitaculū fortitudinis

Richardus de XII. patriarchis.

nascit: qz post degustatam interne retributio-
nis dulcedinē: animus p̄tra tēptationū argu-
menta mirabiliter roborat: subito sua pericu-
la p̄uipendens dñi iniurias fortiter vlciscitur.
Hinc ē q̄ moyses ille mirissim⁹ oīm qui mor-
rabant̄ in terra post quadraginta diez ieiuni-
um sp̄ialiū deliciaz refectus facietate mirifi-
ca in tātuz subito zelū cōtra fabricatores idoli
exarsit: vt adiunctis sibi qui dñi erāt: p̄ medi-
um castrorū: de porta ad portā pcutiēdo tran-
siret: z hominū p̄uaricatoz tria milia i mor-
tem prosternerēt. Sic post isachar z abulō na-
scitur: quia p̄ interne dulcedinis degustatōez
odiu vitiorum generat: z vere fortitudinis ro-
bur acquiritur. Iste est z abulon qui irascēdo
tram dei placare cōsuevit: qui pie seuiēdo dñi
hominū vitia pcutit: eis quasi non parcendo
melius pcutit: absq̄ dubio nihil sic placet deo:
nihil sic placat deum quō zelus animarū.

**Q̄ sit rarum ex vero vitiorum
odio zelum rectitudinis habere: Ca.
XLI**

**Q̄ multi multas ceteraz virtutū p̄-
les ex gratia dei mente conceperunt
z de se genuerūt: qui hūc filiū habe-
re nō potuerūt: q̄ multos hodie videm⁹ sp̄i-**

Ca. XLI.

ritu pauperes: spe gaudentes: charitate fer-
uentes: multū abstinentes: admodū patien-
tes: ad zelum tñ animaz nimis tepidos mul-
tumq̄ torpētes. Alij quasi ob custodiam hu-
militatis delinquētes increpare nō possunt:
alij ne charitatem fraternā videant̄ cōturba-
re peccantes arguere metuūt: sicut alij alijs:
atq̄ alijs adhuc modis qui zelare pro domo
nolunt virtutis hoc eē fingunt: vel virtutē eē
credūt. Ecōtra multi q̄ absq̄ dubio agunt in
sp̄i furoris: agere se arbitrant̄ zelo fortitudi-
nis: z que veraciter exequūtur odio hominū
exercere se putant vel simulant odio vitiorū.
Sed q̄so interrogēt qui eiusmodi sunt: qui za-
bulon iā genuisse se credūt: seip̄os queso iter-
rogent: vtrū in veritate diligant quos quasi
instigante z abulon tam acerbe castigāt: forte
adhuc que sint ille delicie p̄ experiētiā scire
minime potuerūt. Ad quas eos q̄s arguunt
vel flagellāt suis inuitare flagellis z increpatī
onib⁹ videri volunt. Illi enī poti⁹ pietate q̄
crudelitate delinquentes increpare credendi
sunt: qui interna illa gaudia ad que eos tot do-
loribus inuitāt p̄ experiētiā nouerunt. In-
dam z isachar prius q̄ z abulon lyam pepisse
legimus: z p̄ iudā charitatē: p̄ isachar sp̄ialiū
gaudioz experiētiā significari iam diximus.

Richardus de. XII. patriarchis

Prius iudam et isachar nasci necesse est: quoniam zabalun: quoniam mens que charitatis et interne suauitatis adhuc experta est: rectitudinis normam in suo zelo seruare minime potest. Charitas enim docet qualiter tractare optet quos zabalun castigat. Spiritualiū noticia docet: que sit illa suauitas ad quam inuitantur: vel etiam compelluntur: quibus exterior locunditas carnalis videlicet interciditur. pro quibus sepe zabalun vrgente durius arguuntur. Judas itaque docere debet modum: isachar autem causam correctionis: ut moderante iuda: fiat in spiritu lenitatis. ysachar suggerente fiat nihilominus causa utilitatis. Utilitatem tamen eorum non suam zabalun querat: ut qui delinquentes ferit: ad utilitatem faciat non ad vindictam.

Quod sit officium veri zelatoris: Ca. XLII

Debet autem zabalun non solum delinquentes corripere: sed eos etiam tempore tribulationis contra persequentes defendere. Alioquin verus zelus non est: nec zabalun veraciter dici potest: si paratior est ad feriendum quam ad protegendum. Non enim frustra iste sextus: id est: nouissimus filiorum iſe habitaculum fortitudinis dicitur. Nam zabalun (ut superius dictum est) habitaculum fortitudinis interpretatur. Videtur quomodo domus inhabitantes quos et su-

Ca. XLII.

perius protegit: et ab omni parte cingit: et tamen nisi fortiter munita sit et firmiter habitaculum fortitudinis non erit. Sic nimirum sic perfectus zelus ut zabalun iure possit dici: imo veraciter esse debet infirmiores contra aereas potestates doctrina et oratione protegere: et contra mundana pericula vndique munire: et in utroque non solum infatigabilis sed etiam insuperabilis perseverare. Vigilare ergo oportet hinc contra insidias diaboli: illinc contra pressuras mundi. Proculdubio quisquis est in utroque fortis: habitaculum es fortitudinis et digne zabalun dici mereris. Debet ergo zabalun se promptior: imo paratior esse ad mala ferenda quam ad mala inferenda. Et quia habet necesse quandoque pro culpa subiectis irasci: utique amplius dolet: cum cogitur eos pro culpa percutere: quam cum cogitur pro eorum defensione puniri. Libenter ergo se occurrentibus periculis obicit: et contra seuentium tempestatum procellas se sponte opponit: Alioquin frustra in litore maris habitat: frustra in statione nauium habitationem parat: si contra marina mundane pressore discrimina trepidat: nisi tempestatibus diu fatigatos: et tandem littoribus eictos blande excipiat et benigne foueat.

Richardus de .XII. patriarchis.

De veri zelatoris sit vigilare non
solū contra seuiam: sed etiam cōtra
fraudentiā. Capitulū. XLIII.

Abulon inquit in littoze maris habi-
3 tabit: et in statiōe nauū ptingens vsq;
ad sidonem. Que ergo causa est pu-
tas cur habitet in littoze: nisi vt muniat extre-
ma terre: et vtpote habitaculū fortitudinis p-
tegat infirmiora mēbra ecclesie: Illozū ergo
periculis se opponit quos assiduis persecuti-
onū pcellis fatigari conspicit. Et enim nau-
fragatibus semp paratus sit ad ferendum auxi-
lium: manet vt de eo scriptū est in statione na-
uium. Diuturnis nāq; tēptationibus oppres-
sos: et quasi quedam naufragia passos et pene-
sā fractos scit blanda cōsolatione fouere: et ad
statū securitatis erigere: et ad quēdam q̄si trā-
quillitatis portū reuocare. In hūc itaq; mo-
dū zabulon ī littoze maris habitabit: ī statiōe
nauū ptingens vsq; ad sidonem. Extendens
q̄ se latius p littoza maris: et huc illucq; discor-
rens dū vndiq; vigilat circa suoz ptectionē:
dū vbiq; se parat cōtra hostiū incursionem:
ptingit etiā vsq; sidonē. Sidon venatio iter-
prat: p quā recte satis deceptionū fraudulētia
intelligit. Satagit ergo zabulon iste non solū

Ca. XLIII. XLIII.

imbecilles quosq; erigere ptra furozē psequē-
tiū: sed quoslibet etiā simplices de laqueo eri-
pere venantiū. Ad sidonē q̄ vsq; ptingit: quo-
tiens versuti hostis insidias detegit: quotiēs
falsozū fratru fraudulēta consilia dephendit:
qualiū sermo teste aplo vt cancer serpit. Hic
est em̄ ille laque⁹ venatoz: et q̄si quoddā rete
spirituū malignoz: aīas simplices venantiū:
lingua videlicet adulantū: lingua detrahētū
seminatiū inf frēs discordias: cōcitatiū iras et
rixas. Pertingit q̄ zabulon vsq; ad sidonē q̄-
tiens puenit insidiatoz dolosam machinati-
onē: siue malignoz spirituū: siue pfidoz ho-
minū. Scim⁹ em̄ fieri hmōi venationē aīaz
aliqñ p occultā suggestionē demonū: aliqñ p
apertā suasionē hoīm: Verūtū nouit vtrāq;
zabulon caute dephēdere: et icautl detegere.
Figit q̄ zabulon fortitudis sue hitaculū e regi-
one maris in confinio sidonis: vt hinc vigilet
ptra seuiā psequentū: illinc ptra fraudulen-
tiā insidiantū: vt impleat qd de eo scriptū le-
git: zabulon in littoze maris habitabit: in sta-
tione nauū ptingēs vsq; ad sidonem.

Quale sit vel quātū bonū habere
pfectū zelum animaz. Ca. XLIII.

c Ogitet qui potest: qualis sit hic fili⁹
quanta sit eius virtus: cuius officio

Richardus de. XII. patriarchis.

quosq; non solum seipsuz contra vitia munit: sed alios etiã a peccati laqueis eripere cõten- dit: z quoz nõ potest maliciã in melius cõmu- tare: nititur saltem resistendo reprimere. Ne- scio si potest homo a deo aliquid maius i hac vita accipere. Ignoro an possit hac gratia in terra maiorem aliquã deus homini conferre: q̃ vt eius ministerio peruersi homines in me- lius mutent: vt de filijs diaboli: filij dei effici- ant. An forte cuiq; videbit eẽ mai^r mortuos suscitare: Ergo ne maius erit carnẽ reuocare ad gaudia mundi: q̃ anime restituere gaudia celi: Ergo ne maius erit suscitare carnem ite- rum morituram: q̃ animã in eternũ victurã: Ergo ne mai^r erit restituere carnĩ bona trans- euntia iterũ pitura: q̃ aie reddere bona eter- na in eternum mansura: O qualis dos: quã- ta dignitas talem gratiã a deo accipere. Non debuit dei sponsa a sponso suo aliam dotẽ ac- cipere. Nõ decuit celestẽ sponsum sponse sue aliam dotem donare: q̃ vt p adoptionis gra- tiam posset multos deo filios gignere: z de fi- lijs ire filijsq; gehenne regni celestis heredes ascribere. Verito ergo zabulon nato excla- mat mater eius Iza: Dotauit me de^r dote bo- na. Vides ne quale quãtũ ve sit zeluz iusticie veraciter possidere: z vitiozũ odium ex corde

Ca. XLV.

gerere: in veritate exercere. Quĩ talem filium genuit cũ propheta fiducialiter psallit: Oẽm viam iniquã odio habui.

Quomodo vel vnde oriatur ordi- natus pudor. Ca. XLV.

Ed nũquid saltem post has sex vir- tutũ soboles dabitur cuius sine pec- cato viuere: vt saltem post vitiozũ odiũ possit sine vitio esse: Quis hoc presu- mat: quis hoc vl in hac vita sperare audeat: cũ apostolus dicat: Si dixerimus qz pecca- tum nõ habemus: nos ipsos seducim^r: z veritas in nobis nõ est: Quis est vt de ceteris taceã qui ipsa saltem peccata ignozãtie possit i hac vita plene deserere: pfecte deuotare: Nũquid vel ipi qui alioz culpã corripunt: se ab omni peccati ptagio penit^r exeuũt: Imo eos sepe p quos de^r alioz errata corrigere disponit: ex magne pietatũ dispesãtõe grauiẽ cadere pmittit: vt ex ppria culpa discãt: q̃ misericordes i aliozũ correctiõe esse debeant. Sed quãtũ putas erubescunt: cũ quali se humilitate dei- ciunt: cum se in id vnde alios corripunt: vel forte in aliqd grauius lapsos conspiciũt: qui alijs i statu rectitudinis formam prebere de- buerunt: Quis putas digne pensare sufficiat: quãta cõfusio corda eoz transfigat: cũ in sua

Richardus de. XII. patriarchis.

vita videat qd iure valeat etiā ab ip̄is repre-
hendi: quos pro culpa eorum reminiscunt a
se sepe z acerbis corripit z duri castigari. Hic
est q post zabulon nascit dina: qz sepe nimis
zelum interueniēte culpa sequit verecundia.
Nihil enim aliud intelligimus p dinam nisi
verecundia: sed ordinatam. Solū peccatum
erubescere: est bonā z ordinatā verecundia ha-
bere: sed qui zabulon nōdum gignere meruit
frustra dinam gignere se credit.

Quis vel qualis sit ordinatus pu- dor. Capitulum. XLVI.

Isce prius peccatū odisse: z tunc in-
cipies illud veraciter erubescere. Si
veraciter odis illud citius erubescis.
Ille pudor verus esse cognoscit: quez vitio-
rū odiū precedit z comitat: Alioquī si in pec-
cato dephenderis: z dephensus pudore con-
funderis: non te credo erubescere culpam: sed
infamiā. Non enim descendit verecundia talis
tā de ipso peccato q̄ de fame detrimēto. Non
est q̄ vn̄ ḡieris quasi dinā genueris. Habent
vtiqz homies etiā pueri verecundia: s̄ vtinā
bonā: vtinā ordinatā. Nā vtiqz si bonā habe-
rent: peruersi forsitan non essent. Peccatum

Ca. XLVI.

etenim si perfecte erubescerent: non tam faci-
le committerent. Qualis pudor est erubere
pauptatem: erubescere hūilitatē. Illud non
pudet eos erubescere: ad q̄ docēdūz non pu-
duit celestē magistrū de celo descendere. Di-
scite inquit a me: qz mitis sū z hūilis corde.
At isti ecōtra magis aboinātes q̄ sectantes
hūilitatē: multo ampli⁹ erubescūt h̄re sordidā
vestē q̄ sordidā mētē. Qz multi sūt hodie
q̄s mag⁹ puderet ī orōe fecisse barbarismū cō-
tra regulam p̄sciani: q̄ p̄tulisse mendaciūz
in suo sermōe p̄tra regulā xp̄i: S̄z qd de istis
loq̄mur qui sepe etiā sua crimina iactant: qn̄-
qdē illi etiā q̄ sp̄iales vidēt hūc pudorē haud
facile supant: Sepe duz in p̄dicatiōis officio
primoz vtilitati deseruiūt: dum forte cōtra
supbiā disputāt: p̄tingit eos sepe supbire. Nū
constat eos contra superbiam humiliter dise-
rere. Et si forte inter loquēdū (q̄ fieri solet)
breuem accentum p̄ducerēt: magis eos for-
tassis puderet de vitio orationis: q̄ de vitio
elatōis. Crede mihi nō est credendū: hāc esse
verecundia illā: quā intelligere debem⁹ per di-
nam.

Qz sit rarum habere pudorem ve-
rum: Ca. XLVII.

Richardus de. XII. patriarchis.

¶ Altis adhuc nosse quod sit rarum humanam verecundiam perfecte calcasse: et hanc veram et ordinatam habere: quod est dinam genuisse. Ecce de carnalibus omitto: cum de spiritualibus tamen intermisit mihi sermo. Ecce quisquis es qui te credis dinam genuisse: si cogaris coram multitudine nudus corpore transire: nunquid posses non erubescere? Cogita ergo si tantum confunderis quando imunda cogitatione sordidaris. Cur te iactes dinam amplius genuisse et ordinatam verecundiam habere si minus erubescis pudenda corporis? Si magis vereris vultum hominum quam conspectum angelorum. Siccine magis est erubescendum quam deus benefecit quam quod tu male fecisti. Certe illas etiam corporis partes quas pudenda vocamus deus fecit: pudenda autem cordis non nisi tu fecisti. Diligenter igitur considera ti recteque discernenti: quod sit rarum vel quod paucorum sic humanam verecundiam plene vicisse: et solam illam que ordinata est possidere. non erit (ut arbitror) unde amplius quis ammirari debeat cur talem prolem Iherusalem tamen sero concipiat vel pariat.

Quid sit proprium pudoris: Ca. XLVIII.

Edne de nominis ratione tacite preterisse videamur: dina iudicium istud

Ca. XLVIII

interpretatur. Hoc itaque est illud iudicium quo quisque a propria conscientia convenit: convenit et datur: et digna confusionis pena mulcatur. Si enim conscius sibi non esset: non esset utique unde iure erubescere deberet: et confusio quidem si nulla pena esset: non esset unde eam quisque tam detestari vel tamen devitare debuisset. Adro itaque modo mens de propria conscientia convicta et condigna confusione delecta: uno eodemque tempore contra seipsam dicat sententiam: ipsa de seipsa suadet vindictam. Hoc itaque est illud iudicium in quo unus idemque est ille qui iudicat: et ille qui iudicatur: idem ipse qui condemnat: et idem ipse qui condemnatur: unus idemque puniens: et ipse qui punitur. Non ergo sine causa fuit quod hoc tale iudicium sacra scriptura non sine demonstratione nominare voluit. Istud enim demonstrationem semper significat: et quid aliud hec adiectio quam animum audientis in admirationem excitat: vere iudicium admirabile dignumque admiratione: dignumque demonstrandum est cum demonstratione: in quo quidem iudicio quanto quisque seipsum ardentius diligit: tanto in seipsum acrius sevit: et quo sibi peius vehementius cupit: tanto minus sibi peius: quia quo amplius suam confusionem formidat: eo acerbius sua queque confusio verat. Sed hoc fortassis

2
1
0
1
2
3

Richardus de. XII. patriarchis.

cuius mirandum videtur: si hec inter alias virtutes digne admiratur. Cur pro femineum et non potius per viriles sexum exprimitur. Sed scimus omnes quod in feminis quam in viris quamvis sit pulchritudinis forma maior: est tamen ad opera virtutum constantia scilicet virtutinis minor. Quis nesciat at verecundia qualibet honesta cordis robur quantum emolliat: et quam sepe fortia opera prepediat dum animus hominis ultra modum confundi devertat: Est itaque divina non vir sed femina: non filius sed filia.

De utilitate et venustate perfecte verecundie: Ca. XLIX.

Et forte non sine causa fuit: quod pro natum e Zabulon de rebecca non filium sed filiam dare decrevit: que fratris audaciam blande mitigaret: et furentis animum blandiculis deliniret. Habet enim ut ex predictis apparet Zabulon impetus vastos: et ingentes gerit animos: sed sciunt (ut omnes nos novimus) femine quam viri tum mentes animos blandius alloquitur: et iratis dulcius blandiri. Valde ergo opportunum videtur quod post Zabulon divina nascitur: ut ex sororis lenitate fratris furor temperaret. Vultum enim pro omnem modum zelantis animi impetum temperat: cum in seipso invenit: quod unde erubescat. Hec utriusque est ratio (nisi fallor) cur pro Zabulon divina nascitur: ut eius modestia fratris sui

Ca. XLIX

impetus temperet. Sed quod divina nihil virile nihil magnificentius molitur: tribum in populo israel facere non meretur. Immo sepe ut dictum est: dum plus iusto confundi metuit ad fortia et virilia non solum non conualescit: sed etiam ea prepedire consuevit. Sed quamvis paulda sit utpote femina ad opera fortitudinis: invenitur tamen provida et circumspecta ad custodiam honestatis. Et quamvis nesciat placere pro fortitudine: novit tamen placere pro forme pulchritudinem. Est enim divina admirande pulchritudinis: et forme singularis: et que intuentius oculos in sui admirationem facile trahat: et admirationem animos sua cito dilectione alliciat. Quis enim ignorat quomodo modestia verecundie homines hominibus et commendabiles reddat: et amabiles efficiat. Tamen namque est quod verecundos homines fere se pro ceteris carius amplectimur: nisi quod in eis dum verecundie modestiam: modestieque gratiam miramur: divine quoddammodo pulchritudine allicimur: et pulchritudinis sue magnitudinem in eius amore captivamur. Quod quam singularis huius divine pulchritudo: quam celebris eius dilectio: cuius pulchritudinem pene nemo non miratur: cuius dilectione pene nemo non delectatur. Huius rei sibi quem ille filius emor testis sit: qui ei tam ardenti amore inhestit: ut mallet omnes mares suos absque mora circumcidere: quam illam non habere.

Richardus de. XII. patriarchis.

Quomodo verecunda mens mode-
stie metas transgreditur cum per super-
biam et vanam gloriam corrumpitur:

Ca. L

¶ Multi hodie sunt qui quod pro deo fa-
cere noluerunt: sepe pro amore divine
facere non differunt: et pudendorum
superflua que pro deo amputare debuerant
orta profusionis occasione pro euitanda verecun-
die detrimento amputare non tardant. Et malunt
in amputandis vite superfluis circumsisionis mo-
lestias subire: quam impudenter videri et sine ve-
recundia esse. Sed quis est sicheus: vel quis est
pater eius: vel quid sibi volunt hominum nomina?
Sicheus quidem interpretatur humerus vel la-
bor: et emor quod sonat asinus. Sed si eorum fa-
cta consulimus: qui sint citius inuenimus. Qui
enim sunt qui solent non tam pro deo quam pro di-
vina: non tam pro conscientia quam pro verecundia pudenda
sua circumcidere: quam inquam alij erunt quam amor
proprie excellentie: amor vane glorie. Attende
ergo hunc emor quam sit stultus: et inuenies quam re-
cte nuncupetur asinus. Videamus ergo unde
extollat: unde gloriatur: si de deo quod non ha-
bet se habere credit: Hac quod stulticia quid
stultius excogitare poterit. Si autem habet

Ca. L

audiat quid ei apostolus dicat: Quid habes
quod non accepisti. Si autem accepisti quid glori-
aris: quasi non acceperis. Et quidem accepisse
non accipientis sed veraciter est gloria dantis.
Quid enim habet homo proprium nisi peccatus:
et quale est gloriari de malo proprio siue de bo-
no alieno. Talis utique gloriator quam vere est stul-
tus tam recte appellatur et asinus. Sed et quod si-
chem humilis labor dicitur: ad idem pertinere vi-
detur. Humeris enim onera portamus et hoc
agendo utique laboramus. Supponit itaque si-
chem humerum ad portandum: et libenter de-
sudat: sed ad solum nomen sibi faciendum. Reco-
lamus modo quod de isachar legimus. Isachar
inquit asinus fortis vidit requiem quod esset bo-
na et terra quod esset optima et supponit humerum
suum ad portandum. Ibi isachar asinum se re-
putat: et humerum suum ad portandum inclinat.
hic emor asinus dicitur: et sicheus laboriosus
humerum habere demonstrat. Videtis quia
quod agitur pro leticia vera: totus exercet pro le-
ticia vana. Isachar laborat pro requie quam vi-
det: sicheus pro laudis vanitate quam concupiscit.
Recte tamen non laboriosus sed labor appellatur.
quia per suum laborem ad veram requiem non
producit. Quod autem recte labor dicatur: te-
statur labor hypocritarum qui tantum laborant

Richardus de XII. patriarchis.

adipiscendo vano fauore hominū.

Quō verecunda mēs ab intentione sue rectitudinis deiiciat: Ca. LI.

Ic ē itaq; ille sichē q̄ egredienti dīne occurrit oppressamq; corrūpit. Integritatē q̄ quā int^o fortassis obseruare potuit egressa amittit. Nā quoniā verecūdie venustas ab omnibus fere cōmendat: laudatur amat: et dīnā egrediētē: et intima sua deserentē: et q̄ eā humiliare cōsuevit infirmitatis memoriā cito obliuiscētē subito hominum laudes excipiunt: et eā dū fauorib^o demulcēt corrūpūt. Dū em̄ i hūana laude oblata delectat: qd̄ aliud nisi p̄ sichē amorē: scz vane glie corrūpit. Verū tūc dīna corruptionis sue dāna violētia quadā pot^o q̄ volūate patit: cū blādienti p̄raue delectationi quātū pōt reluctat. Totiēs em̄ sichē q̄si nolētē opprimūt: quotiēs mētē cōfusionē sue corruptiōis erubescētē: et idcirco fortiter reluctantē etiā iuitā vsq; ad turpē delectatōz trahit. Sz qd̄ putas cause accidit q̄ eā intima sua deserere et ad exteriora vagari cōpulit: nisi q̄ sepe dū infirmitas nra nimis erubescim^o: ne forte aliq̄ easdē infirmitates in se sentiant: mirari incipim^o: et videt nobis qd̄dā gen^o solacij inuenisse: si de p̄

hendamus nos in nra saltē defectione vel socios h̄re. Inde fit vt aliorum studia incipiamus curiosius querere: nunc vultum: nunc gestum: totiusq; corporis habitum frequentius circūspicere: eorum occulta ex aliorum relatu libenter addiscere. Dum igitur dīna i alijs animarum statum ex signis exteriorib^o deprehendere nititur. quid aliud q̄ sua deserens ad videndas mulieres foras egreditur. forisq; euagatur. Duz ergo dīna formas mulierum curiosē circūspicit: alias multum: alius minus pulchras nimirū inuenit: et dū secū sepe tacita cōpat q̄ multas pulchritudinis sue magnitudie lōge aīcedat. Quid mirū si appetitus vane glorie eam vehementius pulsat: Cuius impetum duz resistendo repellere nō sufficit. Quid aliud q̄ viribus sichem victa succumbit.

Quomodo vno eodemq; tempore vnde vna virt^o corrumpitur inde alie virtutes q̄nq; nutriunt: Ca. LII.

Standū sane q̄ vno eodemq; tempore et dīna corrumpit et eius fratres i suis pascendis pecoribus occupant. Deus etenim que charitate ceterisq; virtutibus pollet: sicut de suis malis dolere: sic de priorū bonis gaudere solet. Dū igit̄ primorū

Richardus de. XII. patriarchis.

vitam eorum lustrando bona considerat: suaque cum illorum bonis comparat: sicut non potest sepe favoribus non favere: sic de aliorum bonis congratulari erit necesse. **D**es utique pius dum aliorum profectum: aliorum defectum: horum infirmitatem: illorum perfectionem diligentius intuetur. Variis nimirum nichis: nunc illis vicissim affectibus tangitur. Incipit ergo pro alijs timere: pro alijs dolere. De his bona: de illis meliora sperare. Videt in alijs quod diligat pro quibus et gaudeat. Invenit in quibusdam quod iuste abhorreat: pro quibus et iuste dolere debeat. In hunc itaque modum dum affectus boni simplicibus cogitationibus alludunt que ex inspecta et sibi complacita proximi disciplina hinc inde occurrunt: quid aliud fratres digne filij Ise que pecora sua pascunt: Videt ne quomodo vno eodemque tempore aliud operatur verus amor proximi: atque aliud operatur vanus amor sui. Verus amor proximi pascendis pecoribus fratrum pascua prestat: vanus amor sui corruptionis digne occasione administrat. Quod autem patrem non latet et prius quam ad fratres sermo perveniret: quid aliud nobis insinuat: nisi quod corruptionis notitia animum prius per cogitationem quam per affectum pulsat: Sed cum res diutius in corde versatur

Ca. LIII LIII

sepius per cogitationem replicatur: quando que usque ad cordis intima penetrat cordisque affectum transverberat. Cum igitur rei sollicitudine animus afficitur: variisque affectibus vicissim tangitur: iam usque ad filios Ise fratres etiam digne sermo pervenisse non dubitatur.

Cum quanta instantia vel cautela corrigenda sit intentio prava:

Ca. LIII.

Ed quomodo putas insanunt. cum sororis sue corruptionem iam ignorare: vel saltem dissimulare ulterius non possunt. Quid enim de eis ait scriptura: nisi quod irati sunt valde: et iterum quod essent seivites obstuprum sororis sue: Docet utique nos hec fratrum ira vel potius insania: quomodo quisque debeat irasci: qualiter indignari: quomodo seipsum arguere: quam acriter increpare: cum se agnoscat conscientiam suam inani gloriacione fedasse. Debet ergo quicumque est ad sanandum mentis tumorem infirmitates suas ante oculos ponere: et culpas suas (sine quibus nemo hanc vitam transit) ad memoriam reuocare: quam ibi honesta sepe in opere: quam indigna in ore quam imunda verset in cogitatione diligenter attendere ut inde manifeste colligat quam multa in suis moribus invenire queat: que iure debeant aperiri

Richardus de XII. patriarchis

tari si vere vult et non imprudenter gloriari. **U**z igitur huiusmodi conditionis retractatio mente reuoluit: quod aliud quam cum filio eorum pactum circumcisionis statuit. Nam quid est aliud dicere morum tuorum pudenda abscidere quam masculorum tuorum preputia circumcidere: et quid est aliud dicere: alioquin non poteris vere gloriari: quam alioquin dine non poteris copulari. Si enim sic habet gloriatio: si dina verecundia: quod aliud erit gloriatio impudens. Gloriatio sine verecundia quam sic habet sine dina. Recte autem inueterate consuetudinis que difficile superant: per masculinum sexum designatur. Isti sunt mares quos fratres dine circumcidi voluerunt: teste tamen scriptura hac conditionem circumcisionis sic habet in dolo proposuerunt. Ecce ut facile advertere possumus nullo modo marito tali sororem suam dare disponebant: et quamuis propositae conditionis prudentius explere potuissent: nullatenus tamen eum tali matrimonio iudicabant dignum. Et quidem si possemus omnia inhonesta nostra de nostra penitus vita amputare: et ab omnibus omnino mundari: nichilominus tamen debemus non de nostris meritis: sed tamen in domino gloriari. Et idcirco forsitan fratres dine dura ei proponebant: ut eum de sororis sue copula omnino desperarent. Sed patior est sic eum quelibet

Ca. LIII.

aspa tolerare: quam ab amate dine diuortia sustinere: Et fit quidem sepe quod et superius plocuti sumus: ut ea que ab aio extorquere non potuimus: quam pro deo illa facere disponebamus: eadem ipsa sit nobis facile perficere cum pro eis incurere timeamus detrimeta verecundie.

Quod vel quam caute oporteat intentionem mutare: et morum honestatem non deserere. **Capitulum. LIII.**

Quid ad ista dicemus: an forte melius erit tacite gemere quam aliquid respondere quod ista negare non possumus? Illud sane dixeri quod dine fratribus merito displicuit. Verito eos placare non potuit circumcisio: quod non tam pro deo quam pro dina: non tam pro institutione diuina: quam pro verecundia humana facta fuit. Valde tamen in eis fuit iuste seueritatis modum excedere: et in vltima scanda iniuria equitatis mensuram minime seruasse. Verito ergo iacob inconsultam eorum audaciam redarguit seueritatemque tam indiscretam iuste reprehendit. **Q**uanto sanius erat viros quamuis non tam pro deo quam pro dina circumcisos: ad verum dei cultum paulatim perducere: quam inopinata et repentina morte percutere. **H**ic itaque quilibet colligat: hic diligenter attendat: quomodo debeat quisque circumcisis suis perire quos tamen meminuit se non propter deum circumcidisse.

Richardus de. XII. patriarchis.

Qui sunt istiusmodi circūcisi: nisi mores non bona intentione correcti: Nec tamē in talib⁹ debemus morū honesta destruere: sed intentionem mutare. Errant ergo utiq; errant qui abijciūt opera bona: quibus forte ichoata sunt intentione mala. Errantium ergo suorū vltiores huiusmodi quid aliud faciunt q̄ sup circūcisos cum symeon ⁊ leui irruentes violenter occidunt:

Q̄ maxima cōsideratione debemus intentionis deprauationē castigare. **Capitulū. LV.**

Pere p̄ciū est illud etiā diligenter attendere: q̄ nā mō tā pauci tantā stragem potuerunt efficere. Sed nimirū adiuuūt eos electa oportunitas tēporis: quādo ipsos circūcisos ⁊ ab istis occidendos oppresserat acerbitas doloris. Ad hoc electus ē dies circūcisionis tertius ille: in quo teste scriptura: dolor solet esse grauissim⁹. Sed q̄ sūt isti dies: vel cur tantū dicunt esse tres: Si p noctē ignorantia: recte p diem intelligit̄ noticia. Primus itaq; dies ē cognitio eorū q̄ sunt extra nos. Secundus dies cognitio eorū que sunt intra nos. Dies tertius est cognitio eorū que sunt supra nos. Extra nos sunt corporalia: intra nos sūt spūalia: supra nos diuina. **Eorū**

Ca. LV.

Itaq; qui se circūcidunt: verūtamē non ppter deū hoc faciūt: Prima cōsideratio eē debet vel poti⁹ eē solet: cū diligenter attendūt quid asperitatis extrinsec⁹ ptulerūt. Sc̄da cōsideratio debet eē quid int⁹ acq̄sierūt p tot cruciatu⁹ corpis: imo quātū int⁹ veraciter pdiderunt p neuū sinistre intētionis. Tertia cōsideratio erit quid retributionis a deo expectare debeāt: quē simulate seruitutis obseq̄o nō tam placasse q̄ exasperasse nō dubitāt. Primo itaq; die cōsideratiōis prime recurrit ad memoriā amputata licentia amate psuetudinis: ⁊ absq; dubio dolor efficit̄. Dolor utiq; grauis: qz nō relinquit sine dolore qd̄ possi debat cū amore. Sc̄do die psideratiōis sc̄de inuenit se anim⁹ p detrimēta corpis puenisse ad dāna mētis: ⁊ fit utiq; dolor quāto iustior tāto fortassis ⁊ grauior. Tertio die cōsideratiōis tertie dep̄hēdit se grauiā ptulisse de sententia ppria: sed grauiora expectare debere d̄ sententia diuina. Hic est ille dies tert⁹ i quo testante scriptura dolor solet eē grauissimus. Quātus em̄ putas dolor mentē transuerberat cū diligenter malū qd̄ ptulit: malū qd̄ cōmisit: malū qd̄ pmeruit cōsiderat: Malū qd̄ pertulit exterius in cruciatu corpis: malū qd̄ cōtraxit intus in reatu criminis: malū qd̄

Richardus de. XII. patriarchis.

pmeruit diuinitus i cōspectu creatoris: Profecto nō solum grauitur: sed etiam grauissime doluit quisquis inutiliter circūcisoꝝ ad hanc diē peruenire potuit.

Qz mens in omni sua corruptiōe debeat patienter dolere ⁊ de sua correctione nō desperare: **Ca. LVI.**

Ebet tñ mens sui criminis conscia et de sua infirmitate cōfusa ⁊ patienter dolere: ⁊ de sua correctione nō desperare. **O**portet eā sane ⁊ dolere de corruptione: ⁊ sperare nihilominus de correctione: vt per moderatū dolorē afflicta: ⁊ per spei fiducia erecta: ⁊ satisfaciatur de p̄terito ⁊ p̄uideat de futuro. Superi⁹ aut̄ iam dixim⁹ quātum dolorē ⁊ spem p̄ symeonē ⁊ leui intelligere debem⁹. Isti sunt duo illi dine fratres symeon ⁊ leui: iniuriarū suarū vltiores leui: Sed vtrinq̄ q̄ fortes tā fortes ⁊ discreti. Ad symeonē p̄tinet satisfacere de eo qđ male factū est: ad leui p̄tinet animū erigere ad id qđ i posterū p̄uidendū est. Si ergo doles de corruptiōe: desperes aut̄ de correctiōe: est ibi symeon sed solus: Si aut̄ negligis de satisfactiōe mali p̄teriti: speres tñ de cautela futuri: est ibi leui sed solus. Ad tñ ḡ negociū necesse est vt vterq̄ conueniat: ⁊ vterq̄ alteri opem ferat.

Ca. LVII.

Quomodo vel q̄ caute per exprobrationē peccati vel per exactionem debiti debeat mens corrupta flagellari: **Ca. LVII.**

Ed cōsiderandū ē iterū qđ sepe in eo qđ fortiter agūt: modū iusti libraminis excedunt: **Q**đ facile cōuincimus ex hoc eorū opere qđ inter manus habemus. **A**rreptis em̄ gladijs cōfederatos sibi societatis pacto violenter occidunt: ⁊ p̄ vnus pudicitia violata tot viroꝝ tā sbitā stragē fecerūt. **G**ladius symeonis exprobratio: gladius leui est exactio. Solet enim symeon corrupte mēti exprobrare vehementer malū qđ fecit. **L**eui vero solet vehementer erigere bonū qđ fieri oportuit. **Q**uid ḡ est aliud eos his gladijs pugnare q̄ exprobratiōis ⁊ exactiōis stimulis mentē flagellare: **H**is stimulis quorūdam mens vehementer accensa: sepi⁹ incōsolabiliter plangit: ea etiam que nullo modo potest euitare. **H**is stimulis exagitata: ea etiaz sepe inchoare presumit que nullatenus valet consummare. **H**inc illa quorūdam imoderata tristitia: hinc illa etiā indiscreta abstinētia: que nō solū vires corpis: verū etiā virtutes euacuat mentis. **Q**uorūdam enim seutente symeone

Richardus de. XII. patriarchis.

vidimus tam irrationabili tristitia absorberi: ut nullius possent aliquatenus consolatione releuari. Alios cognouimus per immoderatam abstinentiam tam grauius corruisse: ut nulla postmodum deliciarum copia: nulla coquorum diligentia posset eis satisfacere. Ecce bellatores isti: symeonem loquor et leui: quomodo pugnant: qualiter se vindicant. Quid est enim eos arreptis gladiis diu amatores interficere: quod exprobatione inuitabili vel exactione impossibili eorumque non solum vires corporis: verum etiam vigorem mentis attenuare: ut per humana saltem verecundia non possit se mens a suis excessibus temperare. Unde eis recte per iacob dicit: Symeon et leui fratres vasa iniquitatis bellantia: In consilium eorum non veniat anima mea: et in ceteris eorum non sit gloria mea. O quales bellatores qui dum fortiter egisse videri volunt: pacis sue socios tam crudeliter quam violenter occidunt. Vasa iniquitatis bellantia: sed in consilium eorum non veniat anima mea. O viros incosultos qui dum id presumunt quod efficere non possunt: illud etiam amittunt quod efficere potuerunt. In consilium ergo eorum non veniat anima mea et in ceteris eorum non sit gloria mea. Non est bona gloriatio ambulare in magnis et mirabilibus super se: qua possit quasi de sua gloriari virtute. Non est inquam homini gloriatio bona. In ceteris eorum non sit gloria

Ca. LVIII

mea. Quare? Quia inquit in furore suo occiderunt virum et in voluntate sua suffoderunt murum.

Quomodo per nimiam afflictionem mens quomodo ad impudentiam usque effrenatur:

Ca. LVIII.

Uid ergo per vim nisi vigor mentis: Quid quod per murum nisi disciplina intelligitur corporis? Vir itaque ille amator diu tunc veraciter occidit: quoniam per afflictionem nimiam vigorem mentis exhausto usque ad apertam impudentiam animus effrenatur. Tunc amator diu absque dubio gladio perit: quoniam per afflictionis nimietatem vigor mentis eorumque deficit: ut a suis: ut dictum est: excessibus pro humana saltem verecundia se temperare non possit. Tunc murus destruitur: quoniam per immoderatam abstinentiam rigor prioris discipline penitus dissipatur. Sed hoc est in homini bellatoribus per omnibus admirabile: imo super omnia detestabile: quod nulli unquam qualibet viri prudentis consilio acquiescunt: imo nec proprie saltem experientie credunt: nec tunc quidem cum iam incipiunt et corpore deficere et corde tabescere. Quorum pertinacia maledictionis iaculo percussit: cum ad illos per iacob dicit: Maledictus furor eorum quia perstinat: et indignatio eorum quia dura. Mirabilis

Richardus de. XII. patriarchis.

ptinacia: sed nō minor infania ab impetu cur-
sus sui: a deuo erroris sui: nō nisi solo ipossi-
bilitatis freno posse retineri. Ecce quō preli-
ari volunt vasa iniquitatis bellantia: Ecce
quāta faciunt: Ecce quāta fiunt p̄ dīna. Pro
dīna masculi circūciduntur: p̄ dīna circūcisi
pimuntur. Totum hoc fit p̄ dīna: totū hoc
p̄ humana verecundia.

Que nec ordinata verecundia sit bo-
na nisi sit z moderata: Ca. LIX.

Ed miraris forte cū humanā verecū-
diā sup̄ius reprobauim⁹: cur eā mō
ad dīnam ptinere doceamus: cū per
dīnā solam ordinatā verecundia intelligere
debeam⁹. Sed aliud est homines p̄pter deū se
erubescere z aliū erubescere eosdē hoīes p̄pter
seip̄os. Sic luceat lux v̄ia: dicit scriptura: vt
videāt opa v̄ia bona: et glorificet p̄r vester q̄
in celis ē. Bonū est ergo erubescere infamia:
nō tam ad nostrā q̄ ad gloriā diuinam: z hoc
est forte dīnā exire: hoīm infamiā p̄pter deū
erubescere. Nam tunc p̄culdubio dīna int̄
inuenitur q̄ de occultis suis etiā coram deo
cōscientia n̄ra cōfundit. Hoīes itaq̄ p̄pter deū
erubescere ē bonā verecūdiā habere: z qualē
non dubitamus ad dīnam pertinere. Vere

Ca. LX

recundia itaq̄ talis z ordinata est z iuxta ali-
quid recte humana dici potest: Reuera tamē
huiusmodi bona est si non sit nimia. Certe si
dīna adhuc puula esset vel intra thalami sui
secreta seip̄am cohiberet: corruptiōis macu-
lam nō incurrisset: z tantoꝝ malozū causa nō
extitisset.

De principalium affectionum nu-
mero: z ordinandi modo cōpēdiosa
recapitulatio: Ca. LX.

Ecce est dīna que post isachar z zabu-
lon nascit⁹: qz post degustatū interne
dulcedinis gaudiū: z post verum vi-
tiorū odium: quāto verius: tanto vehemēti⁹
quisq̄ de sua infirmitate confundit. Per isa-
char etenim intelligim⁹ gaudiū cōscientie:
per zabolon odiū malicie: per dīnā venusta-
tem verecundie. Et sunt quidem hi nouissim⁹
tres liberoꝝ lye: quos si cū quattuor sup̄iori-
bus annumeram⁹: septē esse absq̄ dubio iue-
nimus. Principales em̄ affect⁹ septem eē lō-
ge sup̄i iam diximus: quos cum in nobis or-
dinam⁹: in numez virtutū redigimur. P̄rio
itaq̄ ordinat⁹ timor: Deinde dolor: Post hos
spes z amor. Post hos q̄ttuor ordinant leti-

Richardus de. XII. patriarchis.

cia et ira: Nouissime aut omniū verecundia. Itaq; nihil aliud ē iacob huiusmodi liberos ex Iya genuisse: q̄ animū affectiōis sue mot⁹ ordinando dignā virtutū sobolē de seipō p/ creasse. Per ruben igit primogenitū iacob: intelligim⁹ ordinatū timorē. Per symeonē: ordinatū dolorē. Per leui z iudam: ordinatā spē z ordinatū amorē. Per isachar autē intelligit ordinata leticia. Per zabulon: ordinata ira. Per dinam: ordinata verecundia.

Q affectus ordinati veraciter sint boni: si sint z moderati: Ca. LXI.

Liendū autē q̄ affectus isti veraciter tunc credunt boni q̄ sunt nō solum ordinati sed etiā moderati. Sepe nā q̄ cū discretionis moderamē excedūt: virtutis nomē amittūt. Sed fortassis hoc melius per exēplum ostendimus. Qua ppter de ipō fratru primogenito exēplū sumam⁹. Certe si timor imoderat⁹ periculosus non esset: iacob loquēs ad ruben minime dixisset: Effusus es sicut aqua: nō crescas: qz ascēdisti cubile p̄ris tui z maculasti stratū eius. Si per ruben debemus ordinatū timorē intelligere: cur queso iubet eum iacob nō crescere: nisi qz malum est in quolibet ordinato timore modum equitatis excedere?

Ca. LXII.

Quibus modis timor mensuram equitatis supergrediatur: Ca. LXII.

Tobus autē modis h̄ fili⁹ eq̄tatis mē surā sepe supgredit: aut qz circa vnū aliqd nimis extēdit: aut qz ad innumera vel etiā inutilia passim dilatat. Quis iudā neget post pditōis scel⁹ iure timere debuisse: Sed illud ī eo q̄s nō videat sup oia execrabile fuisse q̄ dū in suo timore modū seruare noluit v̄ nesciuit: semetipsū despando malū qd corrigere potuit: detestabiliori exitu q̄ exordio cumulauit: Sed illa timorū nimietas q̄ se passim ad multiplicia rerū effudit: facili⁹ decipit: Perfecti etenim viris q̄sq; surrepit. Quis nāq; platoꝝ quālibet pfectus dū subiectis sibi vite necessaria p̄uidet: ita sollicitudinis sue curas tēperet: vt p aduersis rerum casib⁹ nū q̄ plus iusto formidet: Pertinet autē ad ruben tūc tm̄ timor hmōi: cū surgit quidē nō ex amore mūdī s̄ de dilectiōe p̄mi. Sed quis enumerare sufficiat oēs ancipites incōmodorū casus h̄nc indeq; surgētū: p quib⁹ eū trepidare cogit: z si nō sua: suozum saltē infirmitas subiectoz. Et quis nō videat q̄ sit difficile: imo q̄ pene impossibile iuste formidinis metas nūq; excedere: Inde fit sepe vt quāto quis prudentior: tanto inueniat et sollicitior.

Richardus de. XII. patriarchis.

Et quoto quisque nouit perspicaci⁹ circumstantium periculorum casus ancipites perspicere: tanto corrigitur timide sollicitudinis sue habenas multiplicius relaxare. De quo et illud conuenienter intelligitur quod ad ruben per iacob dicitur: Effusus es sicut aqua: non crescas. Solet enim per aquam quicquid carnis prudentia: sicut per uinum intelligi sepe spiritualis intelligentia. Hec autem cuius tunc in uinum conuertitur: quando aspirante deo per exterioris scientie scalam ad inuisibilem intelligentiam subleuat: quando inuisibilia dei a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciunt. Huiusmodi autem cuius eo amplius abundat: quo et animus in exteriorum scientia copiosius se dilatat. Hec utique aqua quanto uerius excrescit deum omnia caute circumspicit: tanto perculdubio formidolose sollicitudinis siluam densiorem gignit: et latius expandit. Unde recte hic dicitur: Effusus es sicut aqua: non crescas. Cauendum itaque summo est cum mundane scientie aqua abundat: ne multiplicis sollicitudinis timor ultra mensuras excrescat.

Ad quam impudencie euagationem nimius timor mentem prostituat: **Ca. LXIII.**

Ca. LXIII.

Erte cum ruben adhuc paruulus esset: et annos pueriles ageret: patris sui cubile incestare non presumpsit: uel quia non potuit: uel quia minime ausus fuit. Adultus autem in tanta audacia prupit: ut de ipso legitur: ut patris sui corrumpet concubinam balam uidelicet rachelis ancillam. Sed si per balam intelligitur imaginatio: quomodo putamus huiusmodi ancilla corrumpitur? Sed que est bale corruptio nisi cogitationis inordinata et impudens euagatio. In tantum enim quicquid timor superflua imaginatione: non dico corrumpit: sed prostituit: ut quidem in tempore orationis a suis se fornicationibus uix aut omnino temperare non possit. Cum enim pre nimia sollicitudine in ore orationis etiam sepe mundanorum negotiorum fantasias mentis per imaginationes recipit: quod aliud bala quam ad fornicationem ruben sinum suum expandit. Cogita nunc ergo quomodo sit ineptum: ut eo tempore que debes per eternis malis remouendis domino supplicare: incipias temporalia pericula tantum per oculis habere et illa sola corde reuoluere: illorum propter que ueneras obliuisci: illa que obliuisci debueras sola reminisci. Hinc est quod mens que prius solebat sepe per imaginationem sola sibi futurorum bona uel mala omni hora antepone: postmodum per superfluum timorem subacta non possit uel ad modicum secularium curarum incursum a cordis se-

Richardus de. XII. patriarchis.

cretario excludere. Quia igitur sepe per superfluum timorem imaginatio ad tam impudentem cogitationum euagationem deducitur: recte ad ruben pater suus de corruptione bale ei improperando loquitur: Effusus es sicut aqua: non crescas: quia ascendisti cubile patris tui et maculasti stratum eius.

De vi vel efficacia timoris sine qua nec mala deserimus nec bona inchoamus: Ca. LXIII.

Ed ut de hoc affectu aliquid apertius loquamur: maiorem pre ceteris siue ad bonum siue ad malum efficaciam habere videtur. Siquidem ab illo frequenter mens a suo rectitudinis statu deicitur: sed quolibet modo deiecta sine illo nunquam reparatur. Quis enim de quo peccato quolibet paruo sine timore liberatur? Sine timore mala nostra nunquam deserimus: sine timore bona operari nec saltem inchoamus. Nonne hoc illa iacob verba manifeste loquuntur si recte intelligantur ubi dicitur: Ruben primogenitus meus: tu fortitudo mea: principium doloris mei: primus in donis: maior imperio: ubi et illud sequitur de quo aliqua iam diximus: Effusus es sicut aqua, etc. Quomodo autem iste ruben sit primogenitus: vel quomodo sit principium doloris: ex superius iam dictis satis ut arbitror manifestum

Ca. LXIII

est. Quomodo autem sit eius fortitudo et cetera que de eo dicuntur: facile ostendi poterunt: Tu inquit fortitudo mea. Quis enim unquam in illo prelio victor extitit: ubi spiritus aduersus carnem: caro aduersus spiritum concupiscit? Quis unquam tam numerosum concupiscentiarum suarum exercitum debellauit: si sine timore pugnavit? Recte ergo ruben primogenitus: quia a timore domini omne bonum inchoat. Recte fortitudo dicitur: quia per timorem domini cor contra concupiscentias suas roboratur. Recte principium doloris sui: quia timorem domini utilis dolor comitatur. Et enim dolor animi cuiusque suus sit et sibi utilis existat: necesse est ut eum timor domini precedat. Primus inquit in donis: maior imperio. Inter omnia dei dona que ad salutem hominis spectare videntur: primum et principale donum bona voluntas esse cognoscitur: per quam in nobis diuine similitudinis imago reparatur. Quicquid homo agat: bonum esse non poterit: nisi ex bona voluntate procedat. Quicquid ex bona voluntate fit: malum esse non poterit. Sine bona voluntate omnino saluari non potes: cum bona voluntate omnino perire non potes. O donum mirabile: o donum singulare. Hoc est illud primum et principale donum quod primogenito ruben tribuitur: quia absque dubio per timorem domini voluntas mala in bonam commutatur.

Richardus de. XII. patriarchis

Cur itaq; primus in donis nō sit: q̄ primum
z principale donū accepit. Primū: qz a bona
volūtate om̄e bonū inchoat. Principale: qz
bona volūtate homib⁹ nil vtilius datur.

De principalitate timoris et alijs
affectibus qui quibus principentur
Ca. LXV.

Primus ī donis: maior impio. Quis
p hūc ruben maiorē impio p̄ ceteris ne
get: q̄ ceteris oībus fratrib⁹ suis per
sepe impare solet: Ante ei⁹ cōspectū leui ce
dit: qz supueniēte timore spes cadit. Ad eius
imperū sepe iudas secedit: Zabulō accedit:
quia cogēte timore: sepe charitas refrigescit:
odiū exurgit. Ad nutū ipsi⁹ isachar egredit⁹ z
symeon ingredit⁹: q̄a subintrante timore sepe
z gaudiū excludit⁹ z dolor admittit⁹. Vidim⁹
quō ruben qñq; frīb⁹ suis etiā impare cōsue
uit: videam⁹ quō imperiū suū p̄ ceter⁹ latius
extēdit. Certe alia sunt q̄ amam⁹: alia q̄ habe
mus odio: s; p̄ vtrisq; timere solem⁹: dū sepe
ista amittere: illa formidam⁹ incurrere. Diui
dit itaq; iudas z zabulon int̄ se regnū: s; rubē
se extēdit ad totū: qz ver⁹ amor ad sola bona:
verū odiū ad sola mala: timor effundit se z ad
h̄ z ad illa. Zabulon ī sortis sue ptē frat̄e suū
admittit symeonē: Pro aduersis siquidē do

Ca. LXV.

lemus: sed nō pro oībus: qz nō oīa sustinem⁹
Leui q̄ iudas imperio est minor: mltō tamē
q̄ isachar imperio est maior. Plura enī sunt
que debemus diligere q̄ que audeamus spe
rare. Sed cōstat nihilominus copiosiorē esse
materiā sperandi q̄ gaudendi: qz habita de
quibus gaudem⁹: pauca sunt ad ea habenda
que speramus. Iudas itaq; z zabulon impe
riū sui magnitudine ceteros fratres vincunt:
verū tamē ad mensurā ruben se extēdere mi
nime possunt. Quis itaq; ruben aīcedit: quia
ceteris p̄uius post se longe relinquit. Om
nia em̄ que p̄stat hoīes amare: sperare z odī
se pro quibus gaudere et dolere solent mul
tiplicis timoris ex se causas gignere. Sepe
enim circa vnam rem quā diligimus: multas
timēdi causas inuenimus. Quot modis siq;
dem perdi potest: tot timoris occasiones da
re pōt. Multū itaq; ruben iste regnū suū di
latat: sed vires ei administrat: nō solū multi
plicitas occultoꝝ: sed etiā multiplicitas appa
rentiū. De quo etenī securus esse possum: q̄
nil habeo qd nō pdere possum: qñ hic ad sci
entie celsitudinē ptingo: qui innumerabiliter
plura nescio q̄ scio. Quia igitur timor ceter⁹
affectibus latius diffunditur: recte ruben fra
trū cōpatione impio maior eē perhibet: et ne

Richardus de. XII. patriarchis

crescat a patre suo phibetur: Sed eo videli-
cet tēpore quo sicut aqua effusus erat: qñ iaz
cubile patris ascēderat: stratūq; ei⁹ maculaue-
rat: Ruben inquit p̄mogenit⁹ me⁹: tu fortitu-
do mea: principiu dolois mei: prim⁹ in do-
nis: maior impio. Effusus es sicut aqua: non
crescas: quia ascendisti cubile patris tui z ma-
culasti stratum eius: Ecce ruben quātū malū
presumpserat: quia vltra modū excreuit. Li-
to magnū periculum incurrit: si timor noster
per discretionem non moderatur.

**Quō virtutes in vitia vertantur
nisi per discretionem moderentur:**

Ca. LXVI.

**Ic z de alijs affectib⁹ intelligere de-
bemus: piculosos quidē esse: nisi eos
inter equitatis metas coerceamus.
Lerte q̄ malū sit dolois z spei modum exce-
dere: ex predicto symeonis z leui facto facile
possumus aduertere: de quibus per iacob di-
citur: Maldictus furor eorum quia ptinax
z indignatio eoz quia dura. Laute ergo cir-
ca oēs debet custodiri: vt nō solū sint ordina-
ti: sed etiā moderati. Timor enim nimius se-
pe cadit ī desperationē: dolor nimi⁹ in ama-
ritudinē: spes imoderata in presumptionem.**

Ca. LXVI

Ca. LXVII.

amor supfluus ī adulterationē: leticia supua-
cua in dissolutionē: ira intempata in furores.
In hūc itaq; modū virtutes in vitia cōuertū-
tur: si p̄ discretōez minime moderent. Videt
ne quēadmodū cetere q̄si oēs virtutes discre-
tiōis virtutē redrāt ne virtutū nomē amittāt.

**Quō vel q̄ sero oriat discretio: cū
tū illa sit p̄ma ples rōnis: Ca. LXVII**

**Ic est ille ioseph: qui quidē sero na-
scitur: sed a patre plus ceteris amat.**

**Quis em̄ nesciat q̄ bona animi sine
discretōe: nec posse acq̄ri: nec posse p̄seruari:
Verito ergo illa virt⁹ singularit̄ diligit sine
qua nulla cōquiri: nulla cōsummat: nulla cō-
seruat. Sed vix sero talē filii accipere mere-
mur: qz ad discretionis p̄fectionē nō sine ma-
gno vsu: nō nisi per magna expimēta erudi-
mur. Prius nos oportet ī singulis virtutib⁹
exerceri: z qd vel quātū in vnaquaq; possim⁹
experi: q̄ possum⁹ de oibus plenā sciētā acci-
pe: z de singulis sufficienter iudicare. Multa
quidē de discretiōe legendo: multa discimus
audiēdo: multa ex insito nobis rōnis iudicio:
verūtamen nunq̄ de hac ad plenū erudimur
sine multiplicis expientie magisterio. Post
omnes sequi oportet: qui de omnib⁹ iudicare**

b

Richardus de. XII. patriarchis.

debet. Primum ergo est ut satagamus singulis virtutibus studium frequens impedere: quod dum facimus necesse est nos sepius cadere: oportet nos sepe resurgere: et per frequentem lapsum addiscere: qua vigilantia: qua cautela oporteat virtutum bona acquirere vel custodire. Sic sic dum longo usu virtutum disciplina addiscitur: quibus mens diu exercitata ad plenam mox discretionem producit: et quasi de nato ioseph iure letatur. Ante huius natiuitatem eius fratres dum adhuc omnia sine discretionem agunt: quanto ultra vires suas multa presumunt: tanto sepe deterius atque deformius ruunt. Unde est sicut iam diximus quod post eos dina nascitur: quod frequenter et deformem lapsum pudoris confusio comitatur. Sed post natam dinam quasi per confusiois ignominiam fratres sui inueniunt et quasi per experimentum addiscunt: nihil melius esse quam consilio regi: quod melior est vir prudens viro forti. Vir enim prudens loquitur victorias: et quod cum consilio cuncta agit: in eternum non penitebit. Cum igitur consilium necessaria utilitas per experimentum cognoscitur: et per studium attentius queritur: Ioseph quodammodo nascitur: per quem virtus discretionis intelligitur. Patet autem ratio cur ancillarum nulla: cur nec ipsa quidem lysa: sed rachel sola potuerit talem filium gignere. Siquidem non est sensualitatis: non imaginationis: non denique ipsius affe-

Ca. LXVIII.

ctionis: sed solus est rationis discernere sicut et intelligere. Si igitur per rachel rationem intelligimus: cur non nisi de rachel ioseph nasci possit citius inuenimus: quod quod de sola ratione oritur discretio minime dubitamus. Talis proles de tali matre: ioseph de rachele: discretio de ratione.

De discretionis utilitate et de eius proprietate: Ca. LXVIII.

Ecce est ille ioseph qui solus inter fratres tunica talari vestitur: quod sola illa actio ad consummationem talium debitorum finis terminum producit: que per discretionis prudentiam moderatur. Hic est ille ioseph: qui a patre plus cunctis fratribus amat: quod cunctarum virtutum virtus custos ceteris iure preferatur. Hic est ille ioseph somniator: somniorumque interpretator: quod vera discretio in ipso temptationis articulo: inter ipsa suggestionum fantasmata: ex eorum qualitate futura pericula reprehendit: et alijs quibuslibet ad cogitationum suarum confessionem iminentium malorum insidias detegit: et de futuris periculis cautos reddit. Hic est ille ioseph quem emulant sui: venerant alieni: quem vendunt hebrei: emunt egyptii: quod citius consilio acquiescunt: faciliusque aliene prudentie cedunt: erroris sui tenebras cognoscunt: que de sua iusticia vel prudentia

Richardus de. XII. patriarchis.

psumētes. Hic est ille ioseph spōsus vginis: amator nō violator castitat: qz discretio; custos virtutū: non corruptor esse solet interne puritatis. Hic est ille ioseph puer z nūcius q̄ beato Job in omni psecutiōe sua solus remanere potuit: q̄ ei ppetrata damna statim renūciare studuit: qz nisi p discretōz virtutū dāna anim⁹ nō cognoscit nec corrigit. Nescit z puer ille cū peuntib⁹ p̄ire: qz nescit discretio per rerū detrimēta p temptationū argumēta deficere: sed p̄ficere. Quāto em̄ acriorib⁹ tēptationib⁹ vrgemur: quātoqz crebriorib⁹ piculis exercemur: tanto p̄fectius ad discretionē erudimur: Et sepe aliaz virtutū damna discretionis sūt lucra. Nouit itaqz ioseph nō solū cū crescētibus crescere: nō solū cū p̄ficiētib⁹ p̄ficere: verū etiā ex fratrū defectu ad p̄fectū tendere: z ex alioz detrimētis prudētie lucra acquirere. Merito ergo talis fili⁹ ioseph nūcupat. Ioseph siquidē augmentū interpretat. Unde recte per patrē eius de ipso dicit: Filius accrescēs ioseph: filius accrescens et decorus aspectu. Recte itaqz augmentū nominat. Recte fili⁹ accrescēs dicit: q̄ sp̄ augmentatur cui⁹ incrementū vsqz in finē nō finiet.

Qz sit vtile et q̄ difficile mentem

Ca. LXIX

discretionī p̄fecte obtemperare. Catulū. LXIX.

q̄ tanta aut̄ huius virtutis sit excellētia: testant̄ ipsa ioseph somnia: testantur patris eius verba: vbi legit: Nū ego z mater tua z fratres tui adorabimus te sup terrā: Hūc ioseph z pater z mater z frēs adorāt: qz aut spontanea volūtate: aut coacti necessitate qnqz discretiōi obtēpant. Per discretionē siquidē sol ille mundi intellectualis: interior oculus cordis: intētio videlicet mētis dirigit: p discretionē ipsa de qua orit̄ subtilitas rōnis acuit: p discretionē tota illa virtutū fraterna germanitas modificat: z virtutū q̄libet q̄ ei⁹ cōsilio nō acquiescit: que se discretiōni nō subdit: citius virtutis nomē amittit. Ipse est q̄ fratrū suoz negligētias non negligit: ip̄e est q̄ fratrū suoz excessus arguit. Ip̄o p̄nte nō licet eis quicqz vltra vires p̄sumere. Ip̄o p̄nte nihil p negligētia p̄termittere. In eius p̄ntia non licet eis siue ad dextrā siue ad sinistrā declinare: nihil segnit: nihil p̄cipitater agere: nihil añ tēp⁹ p̄sumere: nihil vltra t̄pis oportunitatē differre. Hūc illa inter ipsum z fratres discordia grauis: z ira pene implacabilis: de qua scriptura non tacet cū manifeste

pronūciat: Quia oderāt eum fratres sui: nec poterāt ei quicq̃ pacifice loqui. Donita enī ioseph vident eis valde graua: dura instituta z p̃silia ip̃portabilia. Quid em̃ duri? q̃d difficili? q̃ nil faciēdū negligere: z i oī suo factonūq̃ modū pturbare: nūq̃ ordinē p̃fūdere: nūq̃ mēsurā excedere: Cred̃ m̃ nil a se anim⁹ difficilius extorquet: q̃ vt in omni affectione sua modū seruet. Sepe eteniz fratres ioseph magnū aliquid moliunt: dum eis vndiq̃ acclamat: euge euge: solent nō solum ad vtilia: verū etiā ad impossibilia conatus sui manus extendere. Frequēter siquidē animi affectus ex h̃mōi adulantū acclamatōe: ad imoderatam p̃sumptionū audaciam effrenat: immo etiam multotiens per ipsam mentis intentio deprauata vsq̃ ad hypocrisis crimen deducitur atq̃ deiciat. Hoc est illud crimen pessimū z p̃e ceteris abominandū: quia deo p̃ omnibus odiosū: de quo ioseph fratres suos apud patrem accusat: sicut scriptura ip̃a manifeste declarat: cum dicit: Accusauit ioseph fratres suos apud patrē suum crimie pessimo. Vitiū quod deus singulariter detestat: nullus aliud q̃ hypocrisis rectius intelligitur: Augustino nāq̃ attestante: qui dicit: Simulata equitas non est equitas sed duplex iniquitas. Hoc vi-

rium per ioseph detegitur: quando insidians malū per discretionē deprehendit z arguitur. Hoc vitium tunc filios corrumpit: hoc vitium tunc pater corripit z corrigit: quādo affectus tangens durius pulsat: z diutius occupat: verū tamē animū vsq̃ ad cōsensum nō inclināt.

De multiplici officio vere discretionis. Capitulū. LXX.

Errinet itaq̃ ad Ioseph non modo p hoc vitium: sed quodlibet insidians malum et latens adhuc prouide circūspicere: caute p̃uidere: callide deprehendere: citi⁹ detegere: z acerbius arguere. Ad officium ioseph spectat cura z custodia omnium fratrum suorum. Ad ipsum spectat disciplina singulorū. Ad ip̃m pertinet dispositio gerendorū. Ad ip̃m etiā pertinet p̃uidencia futurorum. Ad eius officium pertinet diligēter attendere: frequēter discutere quātū animus quotidie p̃ficiat: vel quātum forte deficiat: quibus cogitatioibus magis incurset: quibus affectibus frequētius tangat. Ip̃e debet nō solū vitia cordis: verū etiā inualitudines corporis p̃fecte cognoscere: z h̃m q̃ vnūq̃d̃q̃ exigit salutis remedia q̃rere: q̃sita adhibere. Ip̃m nosse oportet nō solū vitia sua: sed z gr̃az munera: z virtutū merita: s̃ z ip̃a diligēter distinguere:

Richardus de. XII. patriarchis.

z que sint bona nature: vel q̄ bona gratie subtiliter pensare. Promptū habere debet quibus tēptationū machinis malignus spūs eū impugnet: quātis spūaliū gaudioꝝ cōsolationib⁹ abundet: q̄ frequēter eū diuin⁹ spirit⁹ vīſitet: quō ab ip̄o cū sit vn⁹ nō tñ vniformit̄ eodēq; mō semp tangit: sed nunc spū sapientie: nūc spū intellect⁹: nūc spū cōsiliū: vel alijs quibuslib; eius affectibus replet. Et vt totū breuiter cōcludā: debet hic noster ioseph totū interioris z exterioris hominis statū z habitum inquātuz possibile est plene cognoscere: nec solū qualis sit: verū etiā qualis esse debeat subtiliter querere z diligēter inuestigare.

De gemina prole rōnis: gratia videlicet discretiōis: z gratia pfecte cōtemplationis. Cap. LXXI

Er hunc itaq; ioseph anim⁹ assidue p erudit⁹: z qñq; pducit ad plenā cognitionē sui: sicut p vterinū eius fratrem beniamin: qñq; subleuat ad cōtemplationē dei. Sicut em̄ p ioseph gratiā discretiōis: sic p beniamin intelligim⁹ gratiā ptemplatiōis. Alterq; d̄ eadē matre nascit⁹: qz z dei cognitio e sui ex ratione p̄cipit. Longe post ioseph beniamin gignit⁹: qz anim⁹ qui in sui cognitione

Ca. LXXI

Ca. LXXII.

diu exercitatus: pleneq; eruditus non est: ad dei cognitionē nō sustollitur. Frustra cordis oculū ad deū videndū erigit: qui nondū idoneus est ad videndū seipsū. Prius discat hō cognoscere inuisibilia sua: q̄ presumat posse apprehendere inuisibilia diuina. Prius est vt cognoscas inuisibilia spūs tui: q̄ possis esse idoneus ad cognoscendū inuisibilia dei. Alioqñ si nō potes cognoscere te: q̄ fronte p̄sumis apprehēdere ea que sunt supra te?

Quō p plenā cognitionē sui: animus subleuat ad cognitionem dei.

Capitulū. LXXII.

Recipiu z principale speculū ad videndū deū est anim⁹ rōnalis q̄ absq; dubio inuenit seipm. Si em̄ inuisibilia dei p̄ ea que facta sunt intellecta p̄spiciuntur: vbi queso q̄ in ei⁹ imagine cognitiois vestigia exp̄ssius impressa repient: h̄o iem fm animā ad dei imaginē z similitudinē factū legimus z credim⁹: et idcirco q̄ diu p fidē et nō p speciē ambulam⁹: q̄ diu adhuc p speculum in enigmate videmus: ad eius vt ita dixerim imaginariā visionē ap̄rius speculū q̄ spiritū rōnalē inuenire nō possum⁹. Tergat ḡ speculū suū: mundet spm̄ suū: q̄sq; sitit videre deū

Richardus de. XII. patriarchis.

suū. Hoc itaq; speculū nō desinit ver^o ioseph tenere: tergere z indefinēter aspicere. Tenere: ne deorsus corruens terre p amorē inhereat. Tergere: ne inanium cogitationū puluere sordescat. Inspicere: ne ad inania studia intētionis sue oculū reflectat. Exterso aut speculo z diu diligēter inspecto: incipit ei quedam diuīnū luminis claritas interlucere: z immensus quidaz insolite visionis radius oculis ei⁹ apparere. Hoc lumē oculos ei⁹ irradiauerat qui dicebat: Signatū est sup nos lumen vultus tui domine: dedisti leticiā in corde meo. Ex hui⁹ igit luminis visiōe quā admirat: in se mirū in modū accendit animus: z animat ad videndū lumen qd est sup se. Ex hac inq; visione videndi deū flāmā desiderij concipit z fiducia sumit. Vens itaq; que taz visionis hui⁹ desiderio flagrat: si iam sperat qd desiderat: iam se beniamin concepisse cognoscat. Sperādo em concipit: desiderando pturit: z quāto amplius crescit desiderium: tanto appropinquat ad partū.

Q; sit arduum vel q; sit difficile gratiam cōtemplationis obtinere.
Capitulū. LXXIII.

Ca. LXXIII.

Ed scimus nihilominus: nam et hoc scriptura docente didicimus: qz spes que differē affligit animū. Nihil em sic affligit animū quō impatiēs desiderium. Quid autē hui⁹ visionis dulcedine expectat salubrius: quid sentit suauius: quid animus expitur iocūdi? Nouit hoc rachel: nā nec rationē hoc latere pōt: qz in hui⁹ suauitatis cōpatiōe ois dulcedo amara est. Hinc est q nec studiū suū laxare: nec desiderū suū tempore potest. Hinc illa tāta parturiētis anxietas: et doloris imensitas. Vñ nāq; putas tanta doloris magnitudo: nisi ex indefinēti studio: z impatienti desiderio? Crescit quotidie ex desiderio labor: z ex labore dolor. Augmentatur assidue ex studio desiderū: z ex desiderio studium. Scit tamē rachel hoc studiū supra vires suas esse: nec tamē valet studiū suū vel desiderū tempore. Ad tantā nāq; gratiā nunq; ptingit mens per ppriam industriam. Dei est hoc donum: nō hominis meritū. Sed absq; dubio talem tantamq; gratiam nemo accipit sine ingenti studio: z ardenti desiderio. Nouit hoc rachel: z idcirco studiū multiplicat: et desiderium suum quotidianis incrementis acrius inflamat. In tanta namq; quotidiana in conatus anxietate: et in huiusmodi do/

Richardus de. XII. patriarchis.

loris imensitate: et beniamin nascit: et rachel mortif: qz cū mens hominis supra seipsā rapit: omnes hūane ratiocinatiōis angustias supgredit. Ad illud em̄ q̄ sup se eleuata z in exta sim rapta: de diuinitatis lumie conspicit: ois hūana ratio succūbit. Quid em̄ est rachelis interitus: nisi ratiōis defectus?

De illo contēplationis genere qd̄ est supra rationē. Ca. LXXIII.

Eniamin itaqz nascente: rachel morit: qz mens ad p̄tationē rapta: quātus sit humane ratiōis defectus expitur. Mōne rachel tūc mortua erat: z ois hūane ratiōis sensus in ap̄lo defecerat cū dicebat: Siue ī corpe: siue extra corpus: nescio deus scit: Nemo ḡ se existimet ad illi⁹ diuini lumis claritatē argumētando posse penetrare: Nemo se credat hūana ratiocinatiōe illud posse cōprehēdere. Si em̄ aliqua argumētatiōe adiri potuisset lumē illud diuinū: utiqz īaccessibile nō fuisset. Deniqz apostolus gloriatur ad illud se non quidē isse: sed absqz dubio raptū fuisse: Scio inq̄t hoīem siue in corpore siue extra corp⁹: nescio: deus scit: raptus h̄mōi vsqz ad tertiu celū. Sed qd̄ est hoc tertiu celū: Qd̄ est iter terrā z celū: hoc est inter

Ca. LXXIII.

corpus z spiritū. Sed alia est dignitas spūs humani: alia est spūs angelici: z longe alia est dignitas spūs diuini. Hūani siquidez spirit⁹ dignitatē: qui subiacet pene z culpe: supgredit lōge vtriusqz expers excellētia: scz angelice nature: sed incōpabiliter vtrōsqz p̄cedit spiritus ille qui fecit vtrūqz. Ad horū igif celoz quodlibet cuiusuis anim⁹ tūc veracit erigit: qm̄ terrenaz cogitationū ima deserēs: in eozū cōtemplatiōe defigit. Ad primū itaqz celum p̄inet cognitio sui. Ad secūdu p̄fecta cognitō creature. Ad tertiu aut̄ p̄inet cōtēplatio dei. Ad hoc itaqz tertiu celū quis putas ascendit: nisi qui z descendit: filius hominis qui est ī celo: Itaqz z si sint q̄ ascendūt vsqz ad celos: z descendūt vsqz ad abyssos: non tñ ascendūt nisi forte ad primū z secūdu: Nō em̄ possūt vsqz ad tertiu. Ad hoc vtiqz celū homines rapī possunt: nā ipsi ascēdere oīno nō possunt. Possumus tñ illā que in hac vita haberi pōt dei cognitionē tribus gradibus distinguere: et fm̄ triplicē graduū differentiā p̄ tres celos diuidere. Aliter siquidez deus videt p̄ fidē: aliter cognoscit p̄ rationem: atqz aliter cernit p̄ cōtēplationē. Prima ergo visio ad primū celū: secūda ad secūdu: tertia p̄inet ad tertiu. Prima est infra rationē: secūda cū ratōe: ter-

Richardus de. XII. patriarchis.

tia est supra rationē. Ad primū itaq; z secundū cōtemplatiōis celū homines sane ascēdere possunt: sed ad illud qd̄ est supra rationē: nisi p̄ mentis excessum supra seip̄os rapti nunq̄ p̄tingūt. Qd̄ aut̄ p̄ beniamin illud cōtemplatiōis genus qd̄ supra rationē est: intelligere debeamus: ex matris eius morte cōueniēter satis conijcere possumus.

De supeminentia spiritualiū theopriarum. Capitulū. LXXV

Dhmōi ergo cōtemplatiōis celsitudinem quelibet creaturarū cognitio angusta est: z in imo iacet: z terre more in celi respectu vix puncti vicem tenet. Ad cognitionē siquidē creatoris quātalibet cognitio creaturarū quid aliud est: q̄ terra ad celū: q̄ centrū ad toti⁹ circuli ambitū: Habz tñ hec tra inferior: id ē inferior scia mōtes et colles: cāpos z valles: qz fm̄ differentiā creaturarum: erit z differētia scientiarū. Et em̄ ab imo incipiam⁹: magna est distantia inter corpus z corpus. Siquidē sunt corpa terrestria: sunt z corpa celestia. Maior tñ est distātia cuiuslibet corporis ad spiritū q̄ quorūlibet dissimiliū corporū ad alia corpa. Sed ip̄o-

Ca. LXXV.

rum spiritū alij sunt rationales: alij autē irrationales. Oculos ergo q̄si in imo defixos habere vident qui sola adhuc corpora mirant: Sed iam quasi ad alta ascendūt: qui se ad spiritualiū inuestigationē cōuertūt. Anim⁹ qui ad scientie altitudinē nititur ascēdere: primū z principale studiū sit ei seipsum cognoscere. Magna altitudo scientie est seip̄m p̄fecte cognouisse. Dons magnus z altus: plena cognitio rōnalis spūs. Omniū mūdanaz scientiarū cacumina mons iste trāscēdit: oēm philosophiā: oēm mūdi scientiā ab alto despicit. Quid tale aristoteles: qd̄ tale plato inuenit: Quid tanta philosophoz turba: tale inuenire potuit: Vere z absq; dubio si hunc montē ingenij sui acuminē ascēdere potuissent: si ad seip̄os inueniēdos eoz eis studia suffecisset: si seip̄os plene cognouissent: nunq̄ idola coluissent: nunq̄ creature colla inclinassent: nūq̄ contra creatorē cervicem erexisset. Hi defecerūt scrutātes scrutinio: z in hūc montē minime ascendere potuerunt. Ascendat homo ad cor altum: et exaltabitur deus. Disce homo cogitare: disce cognoscere teip̄sū: z ascendisti ad cor altū. Quātū quotidie in tui cognitione proficis: tantū ad altiora semp tendis. Qui ad perfectam cognitionem sui perue-

.nit: iam montis verticē apprehendit.

Quā sit rarū vel quā sit iocūdū spiri-
tuales theorias in vsum adducere: et
in oblectamētū vertere. **Ca. LXXVI.**

Quā rari sunt: vel quā nolūt: vel quia
nequeūt qui hucusq; ascendūt. **Ra-**
rū valde est in hunc montē ascendere:
sed multo rarī⁹ in eius verticē stare: et ibi mo-
ram facere. **Rarissimū** autē est ibi habitare et
in mēte requiescere. **Quis** inquit ascendet in montē
dñi: aut quā stabit in loco sancto eius? **Prū**s est
ascēdere: postea stare. **In** stādo quidē labor:
sed in ascēdendo maior. **M**ulti quidē in ipsa
ascēdōne defecerūt ppter nimīū laborē ascen-
dendi. **M**ulti ab arduo eius vertice citī⁹ descē-
derunt ppter laborē standi. **H**oc fortassis eis
intolerabile videbāt: quā nō solū in hūc mō-
tē nisi p magnū laborē nō ascendit: verū etiā
sine magna difficultate ibi inozari nō datur.
Sed forte iā ascēdisti: iam ibi stare didicisti:
nec hoc sufficiat tibi: **D**ice ibi habitare: et mā-
sionē facere: et qualicūq; mētis euagatiōe ab-
stractus illuc semp redire: **A**bsq; dubio p mul-
tū vsum quāq; verticē tibi in oblectamentū: in-
tantū vt absq; vlla laboris difficultate possis
ibi assiduus esse: quā nimo pena tibi poti⁹ sit al-

bi quā ibi moram aliquam facere. **S**ira locū
ditas: in hoc monte sine labore morari pos-
se: petro attestante: quā tanta et taz insolita sua-
uitate allect⁹ exclamat et dicit: **B**onū est nos
hic esse. **F**elicē qui potuit in hūc montē ascē-
dere: et mēte req̄escere. **Q**uā magnū: **Q**uā ra-
rū: **D**ñe quā habitabit in tabernaculo tuo: aut
quā req̄escet in mōte sancto tuo: **E**t quidē ma-
gnū est ascēdere posse et stare: maius tamē est
ibi posse inhabitare: et requiescere. **P**orro
ascēdere et stare in mōte dñi est virtutis: inha-
bitare et req̄escere est felicitatis. **U**trūq; vtrūq;
magnum: vtrūq; admiratiōe dignū: vtrūq;
ppha mirat⁹: sed illud p magnitudine difficul-
tatis: istud p magnitudine iocūdītatis. **A**d-
miratio difficultat⁹ est illa exclamatio vbi di-
cit: **Q**uis ascēdet in montē dñi: aut quā stabit
in loco sancto eius? **A**dmiratio iocūdītatis
est illa exclamatio: **D**ñe quā habitabit in taber-
naculo tuo etc. **A**scēdere et stare in monte dñi
fortitudo ē: s̄ inhabitare et req̄escere ibidē be-
atitudo. **Q**uāta quāq; b̄tudo. **Q**uis ad id
opis idone⁹: quis hoc munere dignus? **D**ñe
quis ascendet: dñe quā stabit in monte sancto
tuo: **D**ñe quā habitabit: **D**ñe quis req̄iescet
in monte sancto tuo: **E**mitte lucē tuā et verita-
tem tuam: ipsa me deduxerūt et adduxerūt in

Richardus de. XII. patriarchis.

montē sanctū tuū z in tabernacula tua.

Q frustra nitimur ad summa sine
preueniēte gratia. **Ca. LXXVII.**

Vides ne q non nisi veritas in hunc
montē dēducit z adducit. **I**psa ducit:
ipsa est que pducit. Sequor libenter
veritatē: nō habeo suspectū talē ducē. Mouit
veritas ducere: nescit veritas seducere. Sed
qd est veritas: Quid tu dicis doctor bone:
doctor xpe: qd est veritas: Ego sum inqt via
veritas z vita. Sequat ḡ veritatem qui vult
ascēdere i hūc montē. Seqre xpm qcuqz cu-
pis ascēdere i montē istū. Docēte euāgelista
didicim⁹: qz assūpsit iesus disciplos suos: pe-
trū videlicz: iacobū z iohannē: z duxit eos in
mōtē excelsū seorsū zc. Ducūt ḡ discipuli iesu
sursū z seorsū vt possint apprehendere montē
istū excelsū. Via ardua: via secretaz mltis in-
cognita q ducit ad mōtis h⁹ fastigia. Illi soli
vt arbitroz sine errore illuc currūt: illi soli sine
īpedimēto illuc pueniūt q xpm sequunt: q a
xitate ducunt. Quisqz ad alta pperas secur⁹
eas si te pcedit veritas: nā sine ipsa frustra la-
boras. Tam nō vult fallere qz nō vult falli ve-
ritas. Christū ḡ sequere si nō vis errare.

Quātū valeat plena cognitio sui.

Cap. LXXVIII.

Ca. LXXVII. LXXVIII. LXXIX.

I Ed ne te pterreat vel retrahat labor
itineris: difficultas ascensiois: audi z
attende qz sit fructus pūctiois. In
hulus mōtis cacumine iesus transfigurāt: in
īpo moyses cū helia videt: z sine indice vter-
qz cognoscit: in īpo vox patris ad filiū audif.
Quid horz nō mirabile: quid horz nō deside-
rabile: **V**is videre xpm trāssfigurātū: ascēde i
mōtē istū: disce cogscere teipm. **V**is videre z
absqz vllō indice cogscere moysē z heliā: **V**is
absqz doctore sine expositoze intelligere legē
z pphetiā: ascēde i montē istū: disce cogscere
teipm. **V**is audire patni secreti arcanū: ascē-
de i montē istū: disce cogscere teipm. **D**e celo
em̄ descēdit $\gamma\pi\omicron\tau\omega\sigma\epsilon\acute{\alpha}\upsilon\tau\omicron\gamma$ illd: id ē nos
se teipm. **V**ides ne adhuc qstuz valeat mōtis
h⁹ ascētio: qz vtilis sit suūpsi⁹ plena cognitio.

**Quibus modis ad scientie altitu-
dinem ptingimus. Ca. LXXIX.**

I Ed qd esse dicim⁹ q sine trib⁹ disci-
pulis xps in hūc montē ascēdere no-
luit: nec ples qz tres secū ducere qsiuit: Sed
forte in h ope docem: q sine triplici studio ad
h⁹ cognitiois celsitudinē nō pducim⁹: scz p stu-
diū opis: p studiū meditatiois: p studiū ozo-
nis paulatī pmouem: z qñqz pducim⁹ ad pfe-
ctioz cognitiois. **A**lta, n, expim opādo: mltā

Richardus de. XII. patriarchis.

Inuenimus inuestigādo: nulla extorquemus
orādo. Innuera siquē q̄ nec p̄ expiētā opis:
nec p̄ inuestigationē rōnis iuenire valem⁹: p̄
importunitatē oratiōis edocerī meremur ex
reuelatione diuine inspiratōnis. His tribus
comitib⁹ sibi adiūctis: veritas in nobis p̄fi-
cit: et in alta se attollit: et eousq; se p̄ quōtidia-
na incremēta exaltat: donec p̄dicti mōtis ver-
ticem tangat. Quō multos hodie videm⁹ stu-
diosos in lectiōe: desidiosos in ope: tepidos ī
oratiōe: p̄sumētes tñ montis hui⁹ cacumina
posse apprehēdere. Sed quā q̄so apprehēdēt: q̄
christū ducē nō habent: Neq; em̄ ducit eos
christus q̄ ascēdere nō vult nisi cū discipulis
tribus. Fūgat ḡ studio lectiōis: studiū opis et
orōnis: qui christū q̄rit habere ducē itineris:
ductore ascētionis. Absq; dubio sine ingenti
exercitio: sine frequēti studio: sine ardētī desi-
derio ad p̄fecte scīe altitudinē mens nō suble-
uat: qz xp̄i vestigia p̄fecte non sequit: qui viā
veritatis haud recte ingredit.

**Quō sūmis conatib⁹ n̄ris diuina
reuelatio occurrat. Ca. LXXX.**

Ed nec h̄ silendū q̄ m̄ri mōtis hui⁹
iā se credūt apprehēdisse sūma: cum
cōstet eos eius vix tetigisse extrema.

Ca. LXXX.

Sit tibi certū signū: quia montis hui⁹ verti-
cem minime apprehēdisti: si christū clarifica-
tum nōdum videre meruisti. Vox vt te dux
tuus christus collocauerit in summo: apparet
tibi ī habitu alio: et corā te induit lumie sicut
vestimēto. Et sic euāgelista testat: sunt mox
vestimēta eius alba sicut nix: et qualia nō pōt
fullo facere sup terrā: quia ille diuine sapiētie
splendor q̄ ab alto speculatiōis vertice p̄spi-
cit: oīno diffiniri non potest p̄ humani sensus
prudētiā. Animaduerte ergo: qz aliam in
valle: et aliā vestē christus habet in mōte. In
valle sane habet vestē integrā: sed in mōte tñ
habet vestē gloriosā. Nescit penit⁹ simplex
veritas scissinatū scissuras: et idcirco siue ī val-
le siue in monte nō induit christus nisi vestes
integras. Sed multū interest inter vestē inte-
gram: et vestē gloriosā. Vultis vestiū eius
differētiā nosse: et inter vestē et vestem distin-
ctionē aptā accipe: Si terrena inq̄ dixi vo-
bis et nō creditis: quō si dixerō vobis celestia
credet: Distingue ḡ int̄ doctrinā et doctrinā:
et iuenies vestiū differētiā. Quātū ē int̄ do-
ctrinā qua docent̄ terrena: et inter doctrinā
qua docent̄ celestia. Et quidē non sine xp̄o:
quia sine veritate non cognoscunt̄ vel ista vel
illa. Quid enim veruz scitur vbi veritas non

Richardus de .XII. patriarchis

loquitur: Christus ergo est qui docet utraq; s; terrena in valle: celestia in monte. Quia diu ergo adhuc in valle moraris: quod diu ad alta non ascendis: non te docet Christus nisi de rebus terrenis et infimis.

Quia suspecta debeat esse omnis reuelatio quam non comitatur scripturarum attestatio. **Capitulum. LXXXI.**

Ed si iam te existimas ascendisse ad cor altum: et apprehendisse montem illum excelsum et magnum: si iam te credis christum videre transfiguratum: quicquid in illo videas: quicquid ab illo audias: non ei facile credas nisi occurrant ei moyses et helias. Scimus: quia in ore duorum vel trium testium stat omne verbum vel testimonium. Suspecta est mihi omnis veritas quam non confirmat scripturarum auctoritas: nec christum in sua clarificatione recipio si non assistant ei moyses et helias. Et in valle et in montis ascensione christum sepe recipio sine teste: nunquam autem in montis vertice vel in sua clarificatione. Si christus docet me de rebus exterioribus vel de intimis meis: illum facile recipio: utpote in his que comprobare possum proprio experimento. Verum ubi mens ad alta ducitur: quando de celestibus questionibus ventilatur: ubi de profundis rebus agit in tante sub-

Ca. LXXXI.

limitatis vertice: non recipio christum sine teste: et nec rata esse poterit quolibet verisimilis reuelatio sine attestatione moysi et helie: id est sine scripturarum auctoritate. Adhibeat ergo sibi christus duo testimonia in transfiguratione sua: si vult ut non sit mihi suspecta claritatis sue lux illa tam magna et tam insolita. Et ergo secundum eius documentum: in ore duorum vel trium suum confirmet testimonium: ad comprobandam reuelationis sue veritatem: non solum figuratiue sed etiam apte scripture adhibeat auctoritatem. Pulchrum spectaculum valdeque iocundum cum in reuelatione veritatis hinc procedit manifesta ratio: et ad confirmationem reuelationis illinc occurrat tam apta quam figurata locutio. Alioquin ab altitudine diei timebo: verens ne forte seducar a demonio meridiano. Unde enim tot hereses: tot errores: nisi quia spiritus erroris transfiguratur se in angelum lucis: Et des certe quod uterque se transfiguratur: christus videlicet et dabolus: sed christus luce sue veritatem confirmat in duobus testibus. Apparent itaque moyses et helias cum domino in hoc monte. Apparent autem in maiestate non in obscuritate littere: sed in claritate spiritualis intelligentie.

Quia sint incomprehensibilia que mens per excessum videt ex reuelatione diuina. **Capitulum. LXXXII.** i 4

Richardus de. XII. patriarchsi.

Ecce quæ magna sunt que in hoc mon-
te geruntur: sed adhuc his maiora sunt
que sequuntur. Hoc enim totum discipuli
stantes aspiciunt: nondum in faciem cadunt:
nondum paterna vox auditur: nondum auditor
prostermitur: nondum rachel moritur: nondum be-
niamin nascitur. Vox enim ut paterna vox into-
nuat discipulos prostravit. Ad tonitruum itaque
divine vocis auditor cadit: quia ad id quod di-
vinitus inspirat: humani sensus capacitas suc-
cumbit: et nisi humane rationationis angusti-
as deserat: ad capiendum divine inspirationis
arcanum intelligentie sinum non dilatat. Ibi
itaque auditor cadit: ibi humana ratio deficit: ibi
rachel moritur: ibi beniamin oritur. Idem inque
nisi fallor per mortem rachel et casum discipulorum fi-
gurat: nisi quod trium in tribus discipulis sensus:
videlicet memorie et rationis defectus ostendit.
Ibi enim sensus corporeus: ibi exterior me-
moriam: ibi ratio humana intercipitur: ibi mens
supra semetipsum raptam in superna elevat. Attē-
damus quæ incomprehensibile sit quod paterna vox
insonuit: et intelligemus quæ recte auditor succum-
bit. Hic est inquit filius meus dilectus in quo mihi
complacuit. Aliud est dicere complacuit: et aliud
est dicere complacuit: et tamen hoc unum: aliud alter
evangelista posuit. Consequens est autem ut si ibi

Ca. LXXXII.

veraciter dictus est complacuit: sensus qui ab illo
evangelista poni potest veraciter intelligi: sed
non potest converti. Vere et absque contradictione
in ipso mihi complacuit in quo mihi com-
placuit: sed non statim in quocumque mihi com-
placuit: in illo mihi complacuit. Si igitur
complacuit: ibi dictum non esset: nullo modo
evangelista hoc dicere auderet: Hic est fi-
lius meus in quo mihi complacuit. Certe si fi-
lius aliud quam pater esset: posset pater in filio
complacere: sed ipse pater sibi in filio complacere
non posset. Quid est dicere complacuit: nisi quod
complacuit mihi in memetipso: ita complacuit mi-
hi in filio: An forte in eo quod dicit: Tibi compla-
cui: in hoc suo beneplacito socium se habere ostē-
dit: quia quod patri complacet in filio: sic in fi-
lio complacet et spiritu sancto. Vel forte idcirco di-
cit complacuit: ut inde deus intelligi: quia quod pater
sibi complacet in filio: sic sibi nimirum complacet in
spiritu sancto. Quid horum rectius dicitur: an potius
totum hoc quam unum horum aliud singulariter in-
telligitur. Hec adhuc verba aliter atque aliter
distingui possent: si ad mysterii profunditates
intimanda minus ista sufficeret. Certum autem est
quia quicquid horum eligit: unitatem substantie in diuer-
sis personis astruit si recte intelligatur. Nam illud
quod dicitur: Hic est filius meus: diversitatem personarum

Richardus de. XII. patriarchis.

ondit. Un^o em atq; idē sibūpī r pī r fili^o esse nō posset. Sed q̄s sensus b̄ capiat: quō vnus ad aliū sit ali^o i p̄sona idē in essentia: Si exēplū queris nulla creaturarū inueniē q̄ tibi satisfacere valeat: si rōnem cōsulas: ois hūana rō reclamationat. Intm̄ em̄ est ista assertio sup̄ omnē hūanā estimatiōz: r p̄ter oēm hūanā rōez vt nūq; ei rō acq̄scesceret: nisi ad h^o rei certitudinē fides eā s̄bleuaret. Verito ḡ in h^o myste rī reuelatiōe auditor cadit: sensus deficit: humana ratio succūbit.

Quilla mens diuinas reuelationes precipit que in intimis stare cōsueuit. **Capitulū. LXXXIII.**

Verito talis reuelatio nō est facta nisi in mōte: Neq; em̄ mysterij hui^o tā p̄funda sublimitas: r tā sublimis profunditas debuit manifestari in valle. Qui em̄ cōuersatiōe vel cogitatiōe adhuc i imo sunt: hui^o numeris dignatiōe indignos se esse ostēdūt. Ascēdat ḡ hō ad cor altū: ascēdat in montē istū si vult illa cape: si vult illa cognoscere q̄ sunt supra sensū hūanū: ascēdat p̄ semetipsuz supra semetipm̄ p̄ cognitionē sui ad cognitionē dei. Discat p̄us hō in dei imagine: discat in ei^o similitudine qd̄ debeat de deo cogitare. **Dōctis ascēsiō vt dictū est p̄inet ad cognitiōz sui:**

Ca. LXXXIII.

r ea q̄ sup̄ montē gerunt p̄uehunt hoīem ad cognitiōz dei. Illō ad ioseph: ista ad beniamī p̄tinere dubiū nō ē. An̄ beniamī ioseph nasci necesse ē: id est cognitio sui p̄us hūda ē q̄ cognitio dei. Dēs ei q̄ ad sui p̄sideratōz se n̄ s̄bleuat: qn̄ ad ea q̄ sup̄ ip̄az sūt pēna p̄tēplatiōis euolat: In hūc montē dñs descendit: moyses ascēdit. In h̄ mōte de tabernaculi cōstructiōe dñs docuit: moyses didicit. Quid p̄ tabnaculū federis nisi stat^o intelligit p̄fectionis: Qui igit̄ montē ascēdit: q̄ diligētē attēdit: q̄ diuini^o q̄rit: q̄ tandē inuenit q̄lis sit: restat vt ex diuina reuelatiōe cognoscat q̄lis esse debeat: q̄le mētis edificij deo p̄pare: q̄b^o obsequijs deū placare oporteat. Dēs igit̄ q̄ adhuc p̄ varia desideria sp̄git: q̄ varijs cogitatiōib^o huc illucq; distrahit: qn̄ putas hāc gr̄az accipe merebit: Que nōdū pōt seip̄az i vnā colligere: q̄ nōdū nouit ad seip̄am intrare: qn̄ pōt it ad ea q̄ sup̄ ip̄am sunt cōtemplatiōe ascendere:

Quō mēs se ad interiora colligere debeat q̄ in celestij cōtemplationem anhelat. Capitulū. LXXXIII.

Discat ḡ disp̄siones isrl̄is cōgregare: discat studeat euagatiōes mētis restringere: assuescat in intimis suis immorari: exteriora omnia obliuisci: qui ad celestium

Richardus de. XII. patriarchis.

cōtemplationem anhelat: qui in diuinorum
noticiā suspirat. Faciat ecclesiā nō solū desi-
derioꝝ: verū etiā cogitationū: vt discat verū
bonū solū amare: et verū malū solū fugere et
execrari: et idip̄m solū indefinēter facere et co-
gitare. In ecclesijs inq̄t p̄pha: bñdicite dño.
In hac nāq; gemina ecclesia videlicet cogita-
tionū et desiderioꝝ: in hac gemina vnanimi-
te studioꝝ et voluntatū: beniamin in extasim
rapit: et mens diuinit⁹ afflata in supna eleua-
tur. Ibi inq̄t beniamin i mētis excessu. Pri⁹
tamē cuiq; necesse est: vt faciat de cogitationi-
bus vel desiderijs synagogā q̄ ecclesiā. No-
stis satis fratres q̄ synagoga cōgregatio: ec-
clesia interpretat̄ cōuocatio. Aliud ē sine vo-
lūtate seu cōtra voluntatē aliqua in vnū co-
gere: atq; aliud per seipsum ad nutū iubentis
sponte occurrere. Insensibilia et bruta cōgre-
gari possunt: cōuocari aut̄ non possunt. Sed
et ip̄oꝝ quoq; rōnabiliū cōcursus spontaneo
nuru fit vt iure conuocatio dici possit. Vides
q̄ quātū sit inter puocationē et cōgregationē:
inter ecclesiā et synagogā. Si igit̄ p̄senseris de-
sideria tua circa exteriores delectatiōes affici
et cogitatiōes tuas in eis iugiter occupari: cū
magna sollicitudine compelle intrare: vt pos-
sis saltem ex eis interim synagogam facere.

Ca. LXXXV.

Quotiens em̄ euagatiōes mentis in vnū col-
ligimus: et omnes cordis motus in vno eter-
nitatis desiderio figim⁹: quid aliud q̄ de illa
interna familia synagogā facim⁹? S; cū ois
illa desiderioꝝ nroꝝ cogitationūq; frequētia
illius interne dulcedinis degustatiōe allecta:
ad nutū rōnis sponte occurrere et in intimis
fixa stare didicerit: eccleie vtiq; nomie digne
vlterius censi poterit. Discam⁹ q̄ sola inte-
riora bona amare: discam⁹ sola illa frequēti⁹
cogitare et quales beniamin diligere scimus:
et tūc p̄culdubio ecclesias efficimus.

Q̄ sit iocundū et dulce cōtempla-
tionis gratiam familiarem habere.

Capitulū. LXXXV.

¶ Hmōi siquidez ecclesijs beniamin
libenter imorat̄: mirabiliter delectat̄:
et cuz seip̄m p̄ gaudio iam capere nō
possit: supra seip̄m ducit: et p̄ excessū mētis in
sūma eleuat̄. Nisi em̄ i iternoz p̄tēplatiōe be-
niamin n̄r delectabiliter req̄sceret: de eo p̄-
culdubio p̄ moysen scriptū nō eēt: Beniamī
amātissim⁹ dñi: hitabit i eo p̄fideter: tota die
quasi in thalamo cōmorabit̄: et inē humeros
illi⁹ req̄scet. Quid putas cause est q̄ iste be-
niamin tota die i thalamo moram facit: q̄ ibi

Richardus de. XII. patriarchis.

iugiter requiescit: intm̄ vt nec ad horā saltem
exire velit: Illud autē scimus q̄ in thalamis
soleant sponsus et sponsa simul morari: amo-
ris obsequijs in alterutruz occupari: mutuis
amplexib⁹ ⁊ charitate alterna cōfoueri. **Di-**
rāde ḡ pulchritudinis et forme singularis nī
fallos p̄rogatiua p̄poller: quecūq; sit illa be-
niamin n̄ri dilecta: cui⁹ p̄uberniū nūq; fasti-
dire valet: a cui⁹ amplexib⁹ nec ad horā abeē
volet. Sed si iā vocē illā hui⁹ beniamin esse
cōgscim⁹: quāte pulchritudinis sit eius dile-
cta minime dubitamus. **Dixi** sapientie soror
mea es ⁊ prudentiā vocaui amicā meā. **Uul-**
tis audire quare nō possit fastidire h⁹ dilecte
sue pulchritudinē: quā sororē ⁊ amicā vocat
p̄pter castā ⁊ ardentissimā dilectionē: **Intrās**
in domū meā inquit conquiescā cū illa. **Non**
em̄ habet amaritudinē cōuersatio illius: nec
tediū cōuictus illius: sed leticiā ⁊ gaudiū: et ī
amicitiā illius delectatio bona. **Dicat** quisq;
qđ sentiat: ego aliā causam nō inuenio q̄ illū
intrinsec⁹ ita ligatū teneat: vt nec ad modicū
quidē exire valeat: **Unū** autē scio: qz quisquis
hui⁹ amice desiderio flagrat: quāto eā famili-
arius nouit: tanto ampli⁹ amat: ⁊ quo frequē-
tius ei⁹ frui⁹ amplexib⁹: eo vehementi⁹ eius
desiderio estuat. **Eius** siquidē frequēs contu-

Ca. LXXXVI.

berniū solet sane desiderū nō minuire s̄ au-
gere: ⁊ amoris incēdiū acrius inflāmare. **Di-**
rū ḡ nō est cur iste beniamin tota die quasi in
thalamo cōmorat: qui talis sponse dulcedine
frui⁹: ⁊ int̄ humeros illi⁹ requiescēs ei⁹ amo-
re iugiter delectat. **Qz** putas frequētes men-
tis excessus patit: q̄ sepe in extasi raptus su-
pra seipm̄ ducit: dū pulchritudis ei⁹ magni-
tudine attonit⁹ in eius admiratiōe suspēdit:
Et tunc implet absq; dubio qđ de eo legitur:
Beniamin adolescētulus in mentis excessu.
Notandū sane quō sibi occurrāt testimonia
sc̄pturaz: **Qđ** em̄ p̄pha p̄ rachel̄ interitū: qđ
euāgelista desigt p̄ casū discipuloz: **h̄** psalmi-
sta exprimit in beniamin p̄ mētis excessum.

De duobus cōtemplationū gene- ribus. Capitulū. LXXXVI.

Qssumus tñ p̄ mortē rachel̄ ⁊ per ex-
cessum beniamin diuersa cōtempla-
tionū genera nō incōueniēter intelli-
gere. **Constat** siquidē duo p̄tēplationū gene-
ra sup̄ rōnem esse: ⁊ vtrūq; ad beniamin per-
tinere. **Et** p̄mū quidē est sup̄ rōnez: s̄ nō p̄ter
rōnem. **Scđm** autē ⁊ sup̄ rōnez ⁊ p̄ter rōnem.
Illa sane supra rōnem sed p̄ter rōnem nō sūt
que q̄uis ratio patit esse: nulla tñ hūana ra-
tiōe inuestigari vl̄ cōuinci p̄nt. **Illa** autē dici-

.B. D. L. C. L. D. Z.

Richardus de. XII. patriarchis.

mus et supra rationē: et propter rationē esse: quibus omnis humana ratio videtur trahere: qualia sunt ea que de trinitatis unitate credimus: et multa que de corpore christi indubitata fidei auctoritate tenemus. Quod enim in una et simplici essentia triplex persona sit: vel quod unum idemque corpus eodem in tempore in diversis locis esse possit: nulla humana ratio patitur: et homini assertioibus omnis absque dubio ratiocinatio reclamare videtur. Hec sunt itaque duo illa genera cōtemplationū: quorum unum ad mortem racheel: alterum pertinet ad beniamin excessum. In primo beniamin interficit matrem ubi omnem supgreditur rationem. In secundo autem etiam seipsum excedit: ubi in eo quod ex divina revelatione cognoscitur: humane intelligentie modum transcendit. Hoc autem non solum in beniamin: sed et in omnibus fratribus eius oportet attendere: imo et in innumeris scripturarum locis diligenter observare: quomodo soleat scriptura divina circa eandem rem nunc significationem extendere: modo restringere vel etiam mutare. Solet autem hos alternantium significationum modos: modis multis determinare: et modo per locum: modo per actum vel alius quibuslibet circumstantiis sensum suum aperire. Per locum determinatur: sicut est illud ubi beniamin in egyptum descendisse legitur. Per actum: sicut ibi: ubi ioseph et beniamin in mutuos amplexus

Ca. LXXXVII.

ruunt: et alterna oscula inungunt.

Quomodo cōtemplatio desinat in meditationem vel quomodo meditatio surgat in cōtemplationem. Ca. LXXXVII

Uid est enim beniamin in egyptum descendere: nisi ab eternorum cōtemplatione ad cōtemplanda temporalia intuitum mentis reuocare: et ab eternitatis luce quasi de celi vertice: usque ad mutabilitatis tenebras intelligentie radios deponere: et in tanta alternantium rerum confusione divinorum iudiciorum rationem prehendere: et ex magna parte penetrare. Et quid est quod ioseph et beniamin conveniunt et oscula inungunt: nisi quod meditatio et cōtemplatio sepe in invicem sibi cum rationis attestacione occurrunt. Nam quantum ad generale considerationem pertinet: sicut per beniamin gratia cōtemplationis: sic per ioseph intelligi valet gratia meditationis. Proprie tamen et expressius per beniamin designatur intelligentia pura: per ioseph vero prudentia vera. Per beniamin: scilicet illud genus cōtemplationis quod est de invisibilibus. Per ioseph illud genus meditationis quod est in moribus. Cōprehensio siquidem rerum invisibilium pertinet ad intelligentiam puram: circūspectio vero morum pertinet ad prudentiam veram. Intelligentia

Richardus de. XII. patriarchis.

tiā purā dicim⁹ q̄ ē sine admixtiōe imagina-
tionis: prudentiā autē verā dicim⁹ ad differē-
tiam eius que dicit prudentia carnis. Prudē-
tia vera est de acquirēdis: multiplicādis: con-
seruādis veris bonis. Prudentia autē carnis
est de bonis trāsitorijs: s̄m q̄ filij hui⁹ seculi
dicunt prudentiores filijs lucis. Totiēs ergo
ioseph sup collū beniamin ruit: quotiens me-
ditatio in cōtemplatione desinit. Tūc benia-
min fratrem suū sup se ruentē excipit: qñ ex stu-
dio meditatiōis anim⁹ in cōtemplationē sur-
git. Tunc beniamin et ioseph oscula iūgunt:
qñ diuina reuelatio et humana ratiocinatio
in vna veritatis attestacione consentiūt. Vi-
des ne quō diuina scriptura circa vnā eandē
q̄ rem significatiōis modū alternat: vbiq̄ tñ
aliqd adiungit vnde sensum suū ex toto late-
re non sinat. In morte ergo rachel cōtempla-
tio sup rōnem ascēdit: et in introitu beniamin
in egyptū cōtemplatio vsq̄ ad imaginationē
descēdit. In osculatōne beniamin et ioseph
diuine reuelationi hūana ratio applaudit.

Explicit liber de minori cōtēplatiōe: qui de
duodecim patriarchis inscribit: deuoti cōtem-
platoris magistri Richardi de sancto Victo-
re. Anno dñi rē. D. cccc. xciiij.

Richardus de
Arca mystica.

**Annotatio capitulorū libri primi
de Arca mystica magistri Richardi
de sancto victore.**

D e cōtemplatione et eius cōmendati-
one. Ca. I.

Q uātilis et grata sit hec contempla-
tionis gratia p̄ficiētibz in illa. Ca. II.

D e cōtemplationis p̄rietate: vel in quo dif-
ferat a meditatione et cogitatione. Ca. III.

D e finitio singulorū: p̄templationis: medita-
tionis et cogitationis. Ca. III.

Q uā cōtemplatiōis modus multiformiter agi-
tur. Ca. V.

Q uot sint: vel q̄ p̄tēplationū genera. Ca. VI.

Q ue quibz sint cōmunia. Ca. VII.

Q ue sint singulorū p̄pria. Ca. VIII.

Q ua sibi queqz p̄portione respondeant: vel
quō inuicē p̄misceri soleant. Ca. IX.

Q uā vix soli p̄fecti ad omnia sex cōtemplatio-
nū genera p̄ficiunt. Ca. X.

Q uō prima quattuor p̄templationū genera
mystice describunt. Ca. XI.

Q uō nouissima duo cōtemplationuz genera
mystice designentur. Ca. XII.

Finis

**Annotatio capitulorū libri primi
de Arca mystica magistri Richardi
de sancto victore.**

**De cōtemplatione et eius cōmendati-
one. Ca. I.**

**Quā utilis et grata sit hec contempla-
tionis gratia pficiētibz in illa. Ca. II.**

**De cōtemplationis pprietate: vel in quo dif-
ferat a meditatione et cogitatione. Ca. III.**

**Definitio singulorū: ptemplationis: medita-
tionis et cogitationis. Ca. III.**

**De cōtemplatiōis modus multiformiter agi-
tur. Ca. V.**

Quot sint: vel q̄ ptemplationū genera. Ca. VI.

Que quibz sint cōmunia. Ca. VII.

Que sint singulorū ppria. Ca. VIII.

**Qua sibi queqz pportione respondeant: vel
quō inuicē pmisceri soleant. Ca. IX.**

**De vix soli pfecti ad omnia sex cōtemplatio-
nū genera pficiunt. Ca. X.**

**Quō prima quattuor ptemplationū genera
mystice describunt. Ca. XI.**

**Quō nouissima duo cōtemplationū genera
mystice designentur. Ca. XII.**

Finis

Richardus de arca mystica.

Venerabilis: deuoti et eximij contemplatoris magistri richardi de sancto victore liber primus de arca mystica: In quo de contemplatione quantum ad eius proprietatem et distinctionem per genera sua subtiliter differitur: feliciter incipit.

De contemplatione et eius commendatione: Ca. I.

Ysticam illam

m moyſi arcaz libet: si liceat ex inspirationis illius munere: quod habet clauem scie lucubrationum: vel ad aliquod referare. Et si quod adhuc in hoc arcano: riu diuinorum secretario: scientiarumque recordatorio repositum latet quod a nostra exiguitate ad aliquorum utilitatem erui possit: non nos pigebit in publicum exponere: et in commune proponere. Multa quidem de hac materia vtiliter dicta sunt: iam restant adhuc multa que de eadem adhuc vtiliter dici possunt. Quid autem iuxta allegoricum sensum hec arca mystice designet: vel quomodo christum significet: a doctoribus iam ante

Liber I

Ca. I.

nos dictum est: et a perspicacioribus pertractatum. Nec idcirco tamen temeritatis incuriam nos incurrere suspicamur: si aliquid in eadem adhuc materiam moraliter loquamur. Verutamen ut homini nobis materie studiosa pertractatio amplius dulcescat: et nostrum desiderium in eius admirationem vehementius trahat: cogitemus quid ille prophetarum eximius de ea sentiat: qui eam arcam sanctificationis vocat. Surge inquit domine in regem tuam: tu et arca sanctificationis tue. Putamus an habeat nomen ex re hic: que dicitur arca sanctificationis. Diligenter attendendum: et profunde retinendum: quod hec vbiusque sic dicitur: Arca sanctificationis: de nobis dicitur: quibus doctor noster precipit dicens: Sancti estote sicut et ego sanctus sum. Ideoque sanctificamini hodie et cras: et in diem tertium nolite negligenter accedere: quid si tibi velit quod dicitur: Arca sanctificationis. Sed si moyſi iure creditur: scimus quod quicumque tetigerit eam sanctificabit. Si omnino sic est: merito omnis populus querit eam tangere: si virtus sanctificationis erit ab ea. Quod si quis inueniatur in nobis vir viri: sicut ille de ramathaim: qui induitur vestimentis glorie: sicut decet summum pontificem dignus sic introire in sancta sanctorum: ut non possit solum videre sed etiam tangere hanc: que dicitur: arca sanctificationis: et emundet ab im-

Richardus de arca mystica.

mundicijs suis. Sed quid de illa dicas: si cui forte data est clavis scientie: ab eo qui aperit: et nemo claudit: ut possit videre quid intus habet: beat hec arca sanctificationis. Puto enim prescio sum aliquid in hac arca repositum. Vultum vel lem scire que sit hec arca: que possit sanctificatione accedere: ut merito dicat arca sanctificationis: De sapientia autem non dubito quin ipsa sit que vincit maliciam. Scio nihilominus quod quicumque sanati sunt ab initio: per sapientiam sanati sunt. Sed et hoc satis constat: neminem posse placere deo nisi fuerit sapientia cum eo. Quis dubitet ad sanctificationem pertinere: hominem mundari ab omni immunditia sua: et mentem cuiuslibet purgari ab omni immundicia: malicia et nequicia: Hec enim sunt que coinquinant hominem. Purgat autem per sapientiam quando fortior superueniens vincit maliciam: utpote attingens a fine usque ad finem fortiter et disponens omnia suaviter. Et hoc ipsum sic purgari est (ut arbitror) sanctificari. Preceptum dominus moysi de constructione tabernaculi. Primum omnium instruxit eum de arca fabricanda: ut ex eo ipso innueret propter illas cetera omnia esse facienda: precipuum et principale sanctuarii arcam fuisse. Puto nemo dubitat ex omnibus illis que tabernaculum fedoris continebat. Querenti igitur quam gratiam signi-

Liber I Ca. I.

ficare possit illud sacrarium: quod ceteris omnibus dignius fuit facile occurrit: nisi forte quis dubitet quod maria optimam partem elegerit. Sed que est ista pars optima quam maria elegit: nisi vacare et videre quod suavis est dominus. Nam martha ut scriptura loquitur sollicitudinem gerere: Maria sedens secus pedes domini audiebat verbum illius. Summam itaque dei sapientiam in carne latitantem: quam oculis carnis videre non poterat audiendo intelligebat: et intelligendo videbat: et in hunc modum sedendo et audiendo: summe veritatis contemplationi vacabat. Hec est pars que electis et perfectis nunquam auferitur. Hoc sane negotium quod nullo fine terminatur. Nam veritatis contemplatio in hac vita inchoatur: sed in futura iugiter perpetuitate celebratur. Per veritatis sane contemplationem homo et eruditus ad iusticiam: et consumatur ad gloriam. Videt ergo quod recte gratia contemplationis in eo sacrario intelligitur: quod ceteris omnibus in dei tabernaculo quadam sui dignitate preferitur. Quod quod singularis gratia: o quam singulariter preferenda: pro quam in presenti sanctificamur: et in futuro beatificamur. Si igitur per arcam sanctificationis recte intelligitur gratia contemplationis: merito hec gratia expetitur: per quam qui accipit non solum emundatur: sed etiam sanctificatur: absque dubio nihil sic cor ab omni immunditia

Richardus de arca mystica.

dano amore emundat: nihil sic animū ad celestium amorem inflamat. Ipsa utique est que emundat: ipsa que sanctificat: ut per assiduam veritatis contemplationem fiat mundus per contemptum mundi: et sanctus per dilectionem dei.

Quod utilis et grata sit hec contemplationis gratia proficientibus in ea. Ca. II.

Ed eadem ipsa que per dauid dicitur: **Arca sanctificationis: per moysen vocatur arca federis. Sed cur arca sanctificationis: cur arca federis: nec cuiuscumque sed domini?** Scimus autem quod preciosa queque aurum argentum et lapides preciosi soleant in arca reponi. Si igitur sapientie et scientie thesauros cogitemus: quod sit illud eiusmodi thesauroz reconditorum cibus inuenimus. **Que erit arca in id negotium idonea: nisi humana intelligentia: hec autem arca diuino magisterio fabricatur: et deauratur: quam humana intelligentia inspiratione diuina et reuelatione ad contemplationis gratiam promouet. Sed quam ad hanc gratiam in hac vita perficimus: quid aliud quam arras quasdam future illius plenitudinis accipimus: ubi sempiternae contemplationi perpetuo inheremus: hanc itaque gratiam accipimus: quasi arram diuini promissionis: quasi pignus diuine dilectionis: velut quoddam vincu-**

Liber I

Ca. II.

lum federis et monumentum mutue charitatis. **Vides ne quam recte arca federis domini dicitur: in qua per quam talis gratia figuratur: Quod libenter deberet se ad omnem laborem accingere: qui se cupit: vel credit tale et tante dilectionis pignus accipere. Non dubito quod quicumque est inter vos seruus hebreus quin libenter per homini gratia seruiat sex annis: ut in septimo exeat liber gratias: ut deinceps libere possit vacare contemplationi veritatis. Si quis vero inuenit in nobis qui iacob sit: vel qui tali nomine digne censeri possit: eo quod sit vir fortis et potens in prelio: strenuus luctator: virtuosusque supplantator: ut alia superet fortitudine: alia supplantet discretionem: qui homini est: perfecto libenter seruiet annis septem et septem per tali gratia intantum ut videantur et dies pauci pro amoris magnitudine: dummodo possit ad amplexus rachelis serperuenire. Qui enim vult ad eius amplexus pertingere: necesse est eum per ea annis septem et septem seruire: ut discat requiescere non solum ab operibus malis: sed etiam a cogitationibus superuacuis. Multi siquidem et si sciunt vacare corpore tamen prevalent vacare corde: nescientes facere sabbatum ex sabbato. Et ideo non valentes adimplere quod legitur in psalmo: **Vacate et videte quoniam ego sum deus.** Vacantes siquidem**

Richardus de arca mystica.

corpore: sed vagātes vbiq; corde: nequaquā videre merentur: q̄s dulcis est dñs: q̄s bonus israel deus his qui recto sunt corde. et hinc est q̄ hostes derident sabbata eorū. Sed vcrus iacob laborare non cessat: donec ad desiderij sui finē pueniat. Seruiens apud verū laban vere decandidatū: qz glorificatus: quē pater glorificauit apud semetipm claritate quā habuit añ mundi p̄stitutionē: quē oportuit pati et ita intrare in gloriā suā: vt serullī forme supduceret candorē glorie: et esset vere decādīdatus: sup niuē dealbatus: gloria et honore coronatus: fieretq; formosus nō solū p̄ filiis hominū: verū etiā p̄ spiritibus angelorū: et talis in quē desiderant angeli p̄spicere. Vides ne quāta sit hec gratia p̄ qua taz longanimiter: tam libenter laborat: et qui cū tanto labore acquirit: cū tanta locūditate possidet: De hac sane gratia moyses pluribus scripturarū suarū locis sub figurata locutiōe agit. Et hic eam plenius mystica descriptione distinguit: vbi eam p̄ genera diuidit.

De contēplationis pprietate: vel in quo differat a meditatiōe vel cogitatione: Ca. III.

Libet I

Ca. III.

Vtaut ea que de cōtemplatione dicēda sunt possimus cōmodius capere rectiusq; diiudicare: debemus prius quid ipsa sit determinādo vel definiēdo querere: et quō differat a cogitatione vel meditatione. Sciendū itaq; q̄ vnā eandēq; materiā aliter p̄ cogitationē intuemur: aliter p̄ meditationē rimamur: atq; aliter p̄ cōtemplationē miramur. Vultū a se inuicē hec tria in modo differūt: q̄uis quādoq; in materia cōueniāt. De vna siquidē eadēq; materia aliter cogitatio: aliter meditatio: longeq; alit̄ agit cōtemplatio. Cogitatio p̄ deūa queq; lento pede sine respectu p̄uentionis passim huc illucq; vagatur. Meditatio sepe p̄ ardua et aspera ad directionis finē cū magna animi industria nitit̄. Contēplatio libero volatu q̄cūq; eā fert spūs impetus mira agilitate circūfertur. Cogitatio serpit: meditatio incedit: et nō multū currit. contēplatio aut̄ omnia circūuolat: et cum voluerit se in summis librat. Cogitatio est sine labore et fructu: in meditatione est labor cū fructu. cōtemplatio p̄manet sine labore cū fructu. In cogitatione euagatio: in meditatione inuestigatio: in cōtemplatione admiratio. Ex imaginatione cogitatio: ex ratione meditatio: ex intelligentia cōtemplatio. Ecce tria

Richardus de arca mystica.

Ista imaginatio: ratio et intelligentia. Intelligentia obtinet supremum locum: ratio medium: imaginatio infimum. Omnia que subiacent sensui inferiori: necesse est ea etiam subiacere superiori: sed non eque ea que subiacent sensui superiori: necesse est etiam subiacere sensui inferiori. Unde constat: quod cuncta que comprehenduntur ab imaginatione: ea etiam aliisque multa que supra ipsam sunt comprehenduntur a ratione. Similiter ea que imaginatio vel ratio comprehendunt sub intelligentia cadunt: et ea etiam que ille comprehendere non possunt. Unde ergo contemplationis radios quod late se expandat: qui omnia lustrat. Et licet sepe circa eandem rem: alius per cogitationem: alius per meditationem: alius per contemplationem occupetur: quibus non dispari via: dispari tamen motu fertur. Cogitatio sepe vago motu de uno ad aliud transit. Meditatio circa unum aliquid perseveranter intendit. Contemplatio sub uno visionis radio ad innumera se diffundit. Per intelligentiam siquidem sinus mentis in immensum expanditur: et contemplantis animi acies acuitur: ut capax sit ad multa comprehendenda: et perspicax ad subtilia penetranda. Nunquam enim contemplatio potest esse sine quadam vivacitate intelligentie. Sicut enim ex intelligentia est quod oculus mentis in incorporeis figit: sic ex eadem vi esse constat:

Liber I

Ca. III.

quod sub uno intuitu in rebus corporeis ad tam infinita comprehendenda dilataat. Denique quotiens contemplantis animus dilataat ad ima: quotiens eleuat ad summa: quotiens acuit ad inscrutabilia: quotiens agilitate miranda penes absque mora rapit per innumera ex quadam intelligentie vi: hoc esse non dubitat. Hec propter illos dicta sunt: qui ista inferiora sub intelligentie aspectu cadere: vel ad contemplationem usque quaque perire indignum ducunt. Specialiter tamen et propter contemplatio dicitur: que de sublimibus habet: ubi animus pura intelligentia vivit. Semper autem contemplatio est in rebus per sui naturam manifestis: vel per studium familiariter notis: vel ex divina revelatione perspicuis.

Definitio singulorum: contemplationis et meditationis et cogitationis: Ca. III.

Ideum itaque sic definitur posse. Contemplatio est libera mentis perspicacia: in sapientie spectacula: cum admiratione suspensa. Vel certe sicut illi principali nostro tempore theologo placuit: qui etiam in hec verba definivit. Contemplatio est perspicax et liber animi motus: in res perspicendas usquequaque diffusus. Meditatio vero est studiosa mentis intentio: circa aliquid investigandum diligenter insistens.

Richardus de arca mystica.

Vel sic. Meditatio est prouidus animi intuitus in veritatis inquisitione vehemēter occupatus. Cogitatio autē est improuidus animi respectus ad euagationē prouis. Videat itaq; tribus esse cōmune: et quasi cōsubstantialē quōdam animi aspectū esse. Ubi enī nil mente cōspicitur: nullū horū recte dicat: vel esse affirmat. Cōmune est autē tam cōtemplationi quā meditationi circa vtilia occupari: et in sapientie vel sciētie studijs maxie imo assidue versari. Sed in hoc sane solēt maxie a cogitatione differre: que se singulis pene momentis cōsuevit ad inepta et frivola relaxare: et sine villo discretionis freno ad omnia se ingerere: vel precipitē dare. Cōmune vero est cōtemplationi et cogitationi: libero quodam motu: et sine spontaneo nutu: huc illucq; circūferri: et nullo difficultatis obstaculo a discursione sue impetu impediri. Differunt autē in eo ipso maxie a meditatione: cuius studiū est semp quouis industrie labore qualibet animi difficultate: ardua queq; apprehēdere: obstrusa irrūpere: occulta penetrare. Fit tamē sepe vt in cogitationū nostrarū euagatione tale aliquid animi incurrat: quōd scire vehemēter ambiat: fortiterq; insistat. Sed dū mens desiderio suo satisfaciēs eiusmodi inquisitioni studiū impedit: iam cogi-

Liber I Ca. V.

tationis modus cogitatio excedit: et cogitatio in meditationē transit. Solet sane simile aliquid circa meditationē accidere: nā veritatē quidē diu quesitā tandem inuentā mēs solet cū auiditate suscipere: mirari cū exultatione: eiusq; admiratione diuti⁹ inherere: et hoc est iam meditationē meditādo excedere: et meditationē in cōtemplationē transire. Proprius itaq; est cōtemplationi iocūditatis sue spectaculo cū admiratione inherere: et in hoc itaq; differre videt tā a meditatione quā a cogitatione. Nā cogitatio vt iam dictū est vago incelsu semp huc illucq; diuertit: meditatio vero destinata p̄motione se in vltiora tēdit.

De cōtemplatio multiformiter agit: Ca. V.

Ed cū p̄spicax ille cōtemplationis radius semp ex admirationis magnitudine: iuxta aliqd suspendat: nō tamē vno modo nec vniformiter id agit. Nā viua citas illa intelligētie in p̄tēplantis animo: mira agilitate mō it atq; redit: mō se quasi in girū flectit: modo autez se quasi ad vnū colligit: et nūc in hanc partē nunc in illā decurrēdo mirra agilitate in cōtraria agit: et nunc se ad altiora attollit: nunc ad inferiora diuertit: et velut

Richardus de arca mystica.

Immobilitate figit. Huius sane regi formam si recte ppendimus: in celi volatilibus quotidie videmus. Videamus alia nunc se ad altiora attollere: nunc se ad inferiora demergere: et eosdē ascensionis descensionisve sue modos sepius repetere. Videas alia nunc dextrorsum nunc sinistrorsū diuertere: et nunc in hanc: nunc vero in illā partē declinādo in anteriora parā vel pene nihil se pmouere: et easdē discursum suorum vicissitudines multa instantia multipliciter reiterare. Vides alia cū magna festiuitate se in anteriora extēdere: sed mox sub eadem celeritate in posteriora redire. Et sepe id ipsum agere: eosdē excursus: atq; recursus diutina frequentatione p̄tinuare atq; p̄trahere. Videre licet alia quomō sese in girū flectunt: et q̄ subito: vel q̄ sepe eosdē vel similes: nunc paulo latiores: nunc paulo p̄tractiores circuitus repetūt: et semp̄ in idipsum redeūt. Videre licet alia quō tremulis alis sepeq; reuerberatis se in vno eodēq; loco diuti⁹ suspendūt: et mobili se agitatōe quasi immobiliter figunt: et ab eodē suspensionis sue loco diu multūq; berētia penitus nō recedūt: ac si opis et instantie sue executione p̄sus videant̄ exclamare et dicere: Bonū est nos hic esse. Juxta hoc sane p̄positarū similitudinū exemplar: cōtem

Liber I

Ca. V.

plationis nostre volat⁹ multiformiter variatur: et p̄ psonarū negociorūq; varietate vario modo format: nunc de inferiorib⁹ ad sūma: nunc de superioribus ad ima ascendit et descendit: et nūc de parte ad totū: nūc de toto ad partem: cōsiderationis sue agilitate discurret: et ad id qd̄ sciri oportet: nunc a maiori: nūc a minori argumentū trahit. Modō autē in hanc: mō in oppositā partē diuertit: et cōtrarioz noticiā ex p̄trariozū sciētia elicit: et p̄ vario oppositorū modo ratiocinationis sue executionez variare p̄suevit. Aliqñ in anteriora currit: et subito in posteriora redit: dū modo ex affectibus: mō ex causis: et qualibet cūq; antecedentibus: vel p̄sequētib⁹ cuiuslibet rei modum vel qualitātē dep̄hendit. Quādoq; vero q̄si in girū speculatio nostra ducit: dum vnicuiq; rei que sunt cū multis cōmuniā consideratur: dū ad vnā quālibet rem determinandā: nunc a similib⁹: nūc a similib⁹ se habētibus: seu cōmuniter accidētibus ratio trahit et assignat. Tunc autē in vno eodēq; loco cōsiderationis nostre defixio quasi immobilis sistit: qñ in q̄liscūq; rei esse: vel p̄prietate p̄spicienda atq; miranda p̄tēplantis intentio libēter immoratur. S; ne verba nostra humanā philosophiam videant̄ redolere: vel a catholice doctrine

Richardus de arca mystica.

plano simplicitatisq; tenore discedere como/
di⁹ fortasse dicem⁹: qz descēdere z ascendere:
ire z redire: nūc huc: nunc illuc declinare: mō
in circuitū p̄gere: vel tandē in imo herere: nī/
hī aliud sit q̄ sūma agilitate: nūc de imīs ad
summa: vel sūmis ad ima: nunc de primis ad
nouissima: vel nouissimis ad p̄ma: modo dis/
parium meritorum vel premiorum genera
mente transire: modo circumstantia vel cohe
rentia cuiusq; rei curiosa plustratione circum
spicere: vel tandē aliquādo in alicui⁹ specula
tionis nouitate nouitatisq; admiratione ani/
mū satiare. Vides certe qd̄ z superi⁹ locuti su
mus: quomō p̄tēplationis nostre negociū sp̄
iuxta aliqd̄ suspēdit: atq; p̄rabit: dū cōtem/
plantis animus iocūditatis sue spectaculo li
bēter imorā: dū semp̄ studet in idip̄m sepe re
dire: vel in eodē diutius immobiliter p̄manere.
Audi de illo p̄tēplatiōis modo qui quodā/
modo fieri solet ante z retro. Ibant animalia
z reuertebant in similitudinē fulguris coru
scantis: accipe z de illo p̄ quē anim⁹ in diuer/
sa rapit: z nūc in hanc partē: nūc in illā discor
rendo mira agilitate in cōtraria agitā: Ful
gebunt iusti: z tanq̄ scintille in arūdineto dis
current. Illū qui quasi sursum z deorsum sit:
paucis psalmiste verbis expressit. Ascēdunt

Liber I

Ca. VI.

Inquit vsq; ad celos: z descendūt vsq; ad ab/
yssos: z ad illū cōtemplādi modū qui velut in
girū ducit p̄phetica illa voce admoneris: q̄
dicitur: Leua in circuitu oculos tuos z vide.
Tunc autē p̄tēplationis radi⁹ velut in vno
loco immobiliter figit: quādo illud abachuc in
semetipso quilibet experit. Sol z luna stete
rūt in ordine suo. Ecce iam qd̄ sit p̄tēplatio
determinādo vel defniēdo docuimus: super
est: vt eā p̄ species diuidam⁹. Et quot sint ge
nera p̄tēplationū p̄sequēter videam⁹.

Quot sint: vel que contemplatio
num genera: Ca. VI.

Ex autē sunt cōtemplationū genera a
se z iter se oīno diuersa. Prīmū itaq;
est in imaginatione: z fm̄ solā imagi
nationē. Secundum est in imaginatione fm̄
rationē. Tertium est in ratione fm̄ imaginatio
nē. Quartū est in ratione fm̄ rationē. Quin
tū est sup̄ rationē: z nō p̄ter rationē. Sextum
est supra rationē: z videt esse p̄ter rationē.
Duo itaq; sunt in imaginatione: duo in rati
one: duo in intelligētia. In imaginatione cō
tēplatio nostra: tūc p̄culdubio versat: qn̄ re
rū istarū visibiliū forma z imago in p̄sidera
tionē adducit: cū obstupescētes attēdim⁹: et

Richardus de arca mystica.

attēdentes obstupescim⁹ corporalia ista que sensu corporeo haurim⁹: q̄ sint multa: q̄ magna: q̄ diuersa: q̄ pulchra: vel iocūda: z i his omnib⁹ creaturis illi⁹ sup essentie potētiam: sapiētiam: munificentā: mirādo veneramur: z venerādo miramur. Tūc autē p̄tēplatio nra in imaginatione versat: z fm solam imaginationē format: qñ nihil argumētādo querim⁹: vel ratiocinādo inuestigamus: sed libere mēs nostra huc illucq; discurrit: quo eā in hoc spectaculoꝝ genere admiratio rapit. Secūdu autē genus p̄tēplationis est: q̄ in imaginatiōe quidē cōsistit: fm rationem tamē format atq; p̄cedit: qd̄ fit qñ ad ea que in imaginatiōe versamur: z que ad primū p̄tēplatiōis genus p̄tinere iam diximus: rationē querim⁹ z inuenim⁹: imo inuentā z notā in p̄sideratiōne cū admiratione adducimus. In illo itaq; res ipsas: in isto earū utiq; rationē: ordinem: dispositionē: z vniuscuiusq; rei causam: modum z vtilitatē rimamur: speculamur: miramur. Hec itaq; cōtēplatio in imaginatiōe: sed fm rationē p̄sistit: qz circa ea que in imaginatione versant: ratiocinādo p̄cedit: z q̄uis iuxta aliquid in ratione: hec etiā p̄tēplatio cōsistere videat: in qua visibiliū rō q̄rit: recte tamen in imaginatione p̄sistere dicit: qz q̄cquid

Liber I

Ca. VI.

in ea ratiocinādo querim⁹: vel inuenim⁹ ad illa p̄culdubio accōmodam⁹ que in imaginatione versamus: dū circa ea z p̄pter ea ratiocinationi insistim⁹. Tertiu cōtēplationis genus esse dixim⁹: qd̄ in ratioe fm imaginationē format. Hoc autē p̄tēplationis genere veraciter tūc vtimur: qñ p̄ rerum visibiliū similitudinē: in rerū inuisibiliū speculationeꝝ subleuamur. Hec vero speculatio in ratione consistit: qz his solis que imaginationē excedunt p̄ intentionē z inuestigationē insistit: qz solis inuisibilib⁹ intēdit. His solis maxie que p̄ rationē cōprehēdit. Sed fm imaginationē idcirco formari dicit: qz ex rerū visibiliū imaginatiōe in hac speculatione similitudo trahit. vñ in rerū inuisibiliū inuestigationē animus adiuuet. Et recte quidē hec cōtēplatio in ratione quidē: sed fm imaginationē esse dicitur: q̄uis ratiocinādo p̄moueat: qz omnis ei⁹ ratiocinatio z argumētatio ab imaginatione fundamentū sumit: z fundamentū capit: z ab imaginabiliū p̄prietate inuestigationis z assertionis sue rationē trahit. Quartū gen⁹ p̄tēplationis est: qd̄ in ratioe et fm rationē format: qd̄ utiq; fit qñ semoto omni imaginationis officio illis solis anim⁹ intēdit: que imaginatio nō nouit: sed que mens ex ratiocinati

Richardus de arca mystica.

one colligit: vel p rationē cōprehendit. Eius/
modi speculationi insistim⁹: qñ inuisibilia no/
stra q̄ p experiētiā nouim⁹: z ex intelligētia
capim⁹ i p̄siderationē adducim⁹: z ex eoz cō/
sideratione in celestiu amorē et sup mūdano/
rum intellectu cōtemplationē assurgimus.
Hec aut cōtemplatio in rōne cōsistit: qz sensi/
bilibus semotis solis intelligibilib⁹ intendit.
Et hec quidē cōtemplatio ab illis vtiqz inui/
sibilib⁹ nostris videt̄ z initiū sumere: z fūda/
mentū capere: que hūanū animū p̄stat p ex/
perientiā nosse: vel p cōmunē intelligētiā cō/
prehendere. Sed p hactū parte hec p̄templa/
tio: z in rōe recte cōsistere dicit̄: qz hec ipsa in/
uisibilia nostra a ratione cōprehēdunt̄: z i eo/
ipso ratiocinationis modū mīme supgrediū/
tur. Que idcirco s̄m solam rationē p̄cedit: qz
ex inuisibilib⁹ p experiētiā notis alia z alia
ratiocinādo colligit: que p experiētiā nō no/
uit. In hac primū p̄tēplatiōe human⁹ anim⁹
pura intelligētia vtī: z submoto omni imagi/
nationis officio ipsa intelligētia nostra in hoc
primō negocio seipsam: p semetipsam ingere
re videt̄. Nā licet illis priorum cōtemplatio/
nū generibus videat̄ nō deesse: nusqz tñ inest
pure: nisi mediāte rōne seu etiā imaginatiōe.
Illis quasi instrumēto vtī: z velut p speculū

Liber I

Ca. VI.

intuet̄. hic p semetipsaz operat̄: z quasi p spe/
clem p̄templat̄. Hic igitur se quasi ad imū in/
clinat: cū oīno nō habeat quo p semetipsā in/
ferius descēdat. Quintū cōtemplationis ge/
nus esse diximus: qd̄ est supra rationē: sed nō
p̄ter rationē. In hanc aut p̄templationis spe/
culā mentis subleuatiōe ascēdimus: qñ ea ex
diuina reuelatione cognoscim⁹: que nulla hu/
mana ratione plene cōprehendere: que nulla
nostra rōcinatione integere inuestigare suffi/
cimus. Talia sunt illa que de diuinitatis na/
tura: z illa simplici essentia credim⁹: z scriptu/
rarū diuinarū auctoritate pbam⁹. Cōtēpla/
tio ergo nostra tunc veraciter supra rationes
ascēdit: qñ id anim⁹ p mētis subleuatiōe cer/
nit: qd̄ humane capacitatis metas trāscendit.
Sed supra rationē nec tñ p̄ter rationē cēsen/
da est: qñ ei qd̄ p intelligētie aciē cernit̄ huma/
na ratio cōtraire nō pōt: quin poti⁹ facile ac/
quiescit: z sua attestatiōe alludit. Sextum
cōtemplationis genus dictum est: qd̄ in his
versat̄ que sunt supra rationē: z videntur esse
p̄ter: seu etiā cōtra rationē. In hac itaqz sum/
ma omniūqz dignissima cōtemplationū spe/
cula: tunc anim⁹ veraciter exultat: atqz tripu/
diat: qñ illa ex diuini luminis irradiatiōe cog/
noscit atqz cōsiderat: quib⁹ omnis hūana ra/
b 4

Richardus de arca mystica.

sto redamat. Talia sunt pene oia: que de psonarū trinitate credere iubemur: de quib⁹ cuz hūana ratio cōsulit: nihil aliud q̄ s̄ire videt.

Que quib⁹ sint cōmunia: Ca. VII.

¶ **¶** No itaq; ex his in imaginatione consistunt: qz solis sensibilib⁹ intēdunt. Duo in ratione cōsistunt: qz solis intelligibilib⁹ insistent. Duo vero intelligentia subsistūt: quia solis intellectibilib⁹ intendūt. Sensibilia dico quelibet visibilia z sensu corporeo pceptibilia. Intelligibilia tū dico inuisibilia z hūane ratiōi cōprehēsbilia. Intellectibilia hoc loco dico inuisibilia: z hūane ratiōi incōprehēsbilia. Ex his ergo ptemplationū generib⁹ quattuor inferiora versantur maxime in rebus creatis: duo vero sup̄ma in rebus increatis atq; diuinis. Itē ex his quattuor duo sup̄iora versant circa inuisibilia: duo vero infima circa visibilia: atq; corporea. Infima nāq; duo pculdubio versant in reb⁹ visibilib⁹ atq; creatis. Duo aut̄ sūma maxime versant in reb⁹ inuisibilib⁹ z increatis. Duo vero media maxime in reb⁹ inuisibilibus atq; creatis. Maxime idcirco dixi: qz circa inuisibilia atq; creata sunt quedā que ab hūana ratiōe nullaten⁹ cōprehēdi possunt: z s̄m hoc inter intellectibiliū numerū currunt: et se s̄m

Liber I

Ca. VII.

hoc ip̄m ad duo sup̄rema cōtemplationū genera poti⁹ p̄tinere ostendūt. Similiter circa summa illa z increata vident̄ quedā esse hūane ratiōi puia: z s̄m hoc quidē inter intelligibilia deputāda: z ob hoc ip̄m medijs illis duobus p̄tēplationū generib⁹ maxime accōmodāda. Duob⁹ itaq; p̄imis cōmune hoc esse videt: qd̄ vtrūq; eorū circa visibilia versat. Verūtāmē in hoc maxime vident̄ differre: qz primū quidē solet sine v̄llo ratiōis officio impellente admiratione huc illucq; discurrere. In secūdo aut̄ ad ea que p̄ imaginē in mente versant: ratiō querit̄ z assignatur: vel p̄ familiariter nō in admirationē adducit. Secūdum z tertiuū hoc habēt cōmune: sed p̄ ceterū singulare qd̄ in vtroq; pariter sibi cōmisceri vident̄: imaginatio cū ratiōe: ratiō cū imaginatione. Differunt autē in eo: qz in sc̄do q̄dem ad visibilia ratiō (vt dictū est) querit̄ et accōmodat: in tertio vero ad inuisibilium investigationē ratiō a visibilib⁹ rrabit: z in illo sepe ex visibilibus ad inuisibilia erudimur: z alia ex alijs cōiicimus: in isto ex visibiliū inspectione ad inuisibilium cognitionē p̄mouemur. Tertio z quarto cōstat eē cōmune inuisibilib⁹ intelligibilib⁹ intendere. Sed in eo vtrūq; differre qz in tertio quidē miscetur ratiō

Richardus de arca mystica.

cū imaginatione. In quarto autē intelligentia pura cū ratione. In quarto et in quinto ratio et intelligentia in vnū cōcurrūt: et in hoc maxie cōueniunt: s̄ in quarto ex rōne et intelligentia puenit. In quinto vero ratio nūq̄ intelligentiā puenit: sed subsequit̄: vel vt multū comitatur. Nā qd̄ ex diuina inspiratione pri^o agnoscitur: rationis postmodū attestatiōe firmatur. Quinto et sexto cōiter accidit: qd̄ vtrūq̄ eorū in intellectuabilib⁹ p̄sistit. Sed quinto qd̄ hūana ratio videtur satis cōsentanea. Sexto autē omnis humana ratio videt̄ esse cōtraria: nisi fuerit fidei admixtione suffulta.

Que sint singulorū ppria: Ca. VIII.

Propriū est p̄me cōtēplationi simpl̄ et sine vlla ratiocinatiōe visibiliū admixtione inherere. Propriū est scōe visibiliū rerū rōni ratiocinādo insistere. Propriū est terciē p̄ visibilia ad inuisibilia ratiocinādo ascendere. Propriū est q̄rte ex visibilibus inuisibilia rōcinādo colligere: et p̄ exptorū intelligentiā ad noticiā ignotoꝝ p̄ficere. Propriū est quinte intellectuabilū intelligentiā rationi admittere. Propriū est sexte intellectuabilū intelligentiā omnē hūanā rationē trāscēdere: et quasi ab imo calcare. Cū sit autē trib⁹ primis cōtēplationū generib⁹ cōe: sine imagi-

Liber I

Ca. VIII.

natione non esse: in p̄mo imaginatio q̄si infra rōnē subsistit. In scōdo rōnē excipit. In terciō imaginatio: ad rōnē ascendit. Itē cū sit tribus vltimis cōmune sine pura intelligentia non esse in eorū primo: hoc est: in quarto ipsa intelligentia rationi se inclināt. in q̄nto rationem ad seip̄am leuat. in sexto intelligentia rationem trāscēdit: et quasi sub seip̄a deserit. Item cuz sit quattuor medijs cōmune sine ratiocinatiōe non esse: In secundo cōtēplationis genere ratio imaginationi quasi ad ima condescēdit. In terciō imaginationem secum quasi ad altiora trahit. In quarto intelligentiā quasi sub se descendente excipit atq̄ conducit. In quinto ratio quasi supra se ad intelligentiam ascendit: et ei in suis sublimib⁹ alludit. In p̄mo itaq̄ imaginatio in seip̄a requiescit: quemadmodū et intelligentia. In sexto se ad seip̄ā colligit: et in seip̄a subsistit. In secūdo ratio sub seip̄am descendit. In quinto eadez ipsa supra semetipsam ascendit. In terciō imaginatio supra semetipsam ascendit. In quarto intelligentia infra semetipsam descendit. In p̄mo imaginatio tenet locū infimū et solitariū. In secūdo ratio descendit ad imum. In terciō imaginatio ascendit ad summum. In quarto intelligentia descendit ad imū. In quinto ratio

Richardus de arca mystica.

ascendit ad summū. In sexto intelligentia tenet locū solitariū et summū.

Qua sibi queque proportione respondeant: vel quomodo inuicem permisceri soleant: **Ca. IX.**

notandum sane quod sicut nouissima duo ascendunt supra rationem: sic media duo ascendunt supra imaginationes. Et sicut illud sublimius nouissimorum nulla pene solet humanam rationem admittere: sic illud sublimius mediorum debet omnem a se imaginationem excludere. Et sicut illud inferius duorum nouissimorum et supremorum consistit supra rationem: non tamen propter rationem: sic illud inferius mediorum duorum ascendit supra imaginationem: cum tamen non sit propter imaginationem. Itaque sicut duo media infra puram et simplicem intelligentiam descendunt: sic duo prima et infima infra rationem descendunt. Simplicem intelligentiam dico: que est sine officio rationis: puram vero que est sine occasione imaginatiois. Sed sicut illud sublimius duorum mediorum infra simplices intelligentiam descendit: non tamen infra subsistit: quia illorum in quibus versatur: alia simplici intelligentia comprehendit: alia ratiocinando colligit: sic illud sublimius duorum infimorum vi-

Liber I

Ca. IX.

detur infra ratiocinationem descendere: non tamen infra illam subsistere: quia alia solet per imaginationem representare: et alia ratiocinando colligere. Itaque quia sicut illud inferius duorum mediorum solet infra simplicem intelligentiam descendere atque subsistere: sic illud inferius duorum infimorum solet se ad rationem habere. Nam et illud solum illis intendit: que mens ex imaginatione ratiocinando colligit: et illud solum illis que per sensum imaginationi impositum. Non autem hoc primum et infimum contemplationis genus: idcirco infra rationem: vel potius ratiocinationem subsistere dicitur: quasi irrationabile et omnino contra rationem esse videatur: cum per intentionem seu etiam dispositionem rationi presentem facile conuincatur: sed quod in eo ut supra dictum est: quantum ad eius proprietatem attinet: nihil ratiocinando colligitur. Solent tamen hec que distinximus contemplationum genera quoniam inuicem permisceri: et hic que assignauimus proprietatum modus alterutra permutatione confundi. Nostrum autem fuit hoc loco ad euentiam doctrine singulorum propria docere: nihilominus quid commune: quid simile haberent ostendere.

Quod vix soli perfecti ad omnia sex contemplationum genera perficiunt: **Ca. X.**

Richardus de arca mystica.

Ex ista cōtemplationū genera oportet illū familiariter nosse: quicūq; cupit scientie culmē attingere. His sex sane cōtemplationū alis a terrenis suspendimur: et ad celestia leuamur. Citra pfectū te eē nō dubites: si vsq; adhuc aliq; illaz alaz cares. **H**ecū certe: et cū mei similib; bene agit: si vnū tantū ex his tribus alaz paribus dat. **Q**uis dabit mihi pennas sicut colūbe: et volabo et requiescā. Scio tamē qz in illis duab; p̄mis eiusmodi alis nō dat de terrenis ad celestia euolare: et illa celozū ardua petere v; penetrare. **N**ā sicut superius iā dictū est in illis sex cōtemplationū generibus: tota priorū duoz; p̄sideratio circa terrena et corporalia occupat: nihil in eisde; de inuisibilib; et spūalib; agit. **Q**uis ergo sublimis: q̄uis admodum subtiles circa ista terrena volat; in p̄mis illis duab; p̄templationū alis habeamus parum nobis eē debet: si ad illa sola sufficim; in quibus mūdi hui; philosophos p̄pollere videmus. **T**errenū et nūdū celeste animal te eē cōuincis: q̄ diu duab; alis tantū cōtentus fueris: habēs vñ corpus tuū velare: nō vñ volare possis. **C**erte si adhuc terrenū animal es si vsq; in hodiernū terrenū corpus habes: et

Liber I

Ca. X.

tale deniq; quale ap̄l's describit: et mortificare p̄cipit. **B**onū p̄fecto erit in p̄mptu habere vnde possis cū volueris tale corpus velare: et a recordationis tue oculis abscondere. **M**ortificate inq; mēbra vestra que sunt sup terrā: fornicationē: immūdiā: libidinē: cōcupiscentiā malā: et silia. **Q**uid est aut; huiusmodi corp; sub designatis illis cōtemplationū alis velare: nisi mundanozū cōcupiscentiā ex mūdane mutabilitatis cōsideratione tēperare imo et in obliuionē adducere. **P**erpēdit vt estimo quātū valeat eiusmodi obductio alaz r̄q; obumbratio. **H**abes recte i his alis: vnde cum; volueris volare possis. **B**onus sane est benevolare: et quantū potes ab amore mūdi te elongare. **B**ene vtq; in his volant alis qui mundane mutabilitatis lubricum quoti die considerant: assidueq; retractant: et ex eiusmodi consideratione seu retractatione se ab eius ambitione alienāt. **Q**uis ergo in his geminis alis vsq; ad celestia volare n̄ possis: tutum tamen fortassis tranquillūq; stationis portum in earum remigio inuenire poteris. **M**itete in eis quantum poteris: apprehende saltem nouissima maris. **S**i sumpsero inquit pennas meas diluculo: et habitauero in extremis mar;. **E**xrema maris: mundi terminat

Richardus de arca mystica.

sunt: et uniuscuiusque proprie vite defectus. **Ex**rema itaque maris tenere est mundi finis: mundaneque vite exitum cum desiderio expectare. **Ex**rema maris ut arbitror euolando iam apprehenderit: qui veraciter dicere poterat: **L**upio dissolui et esse cum christo: puto quod duas has contemplationis pennas non inuanius accepisti: si huc usque volare potuisti. **P**arum tibi tamen esse debet has duas alas accepisse: sed ut pres te celeste animal esse: stude et satage saltim duo paria habere: id est: alas quatuor: et tunc profecto habebis in quibus possis ad celestia euolare. **Q**uatuor profecto alas habebat: et se ex eo celestia non autem terrestria esse ostendebat: quatuor illa animalia: que propheta ezechiel vidit: visaque descripsit. **Q**uatuor inquit facies unius: et quatuor penne unius. **D**uabus autem ut ibi legitur corpus suum velabant: necnon ceteris duabus proculdubio volabant. **S**ic et tu cum ceperis iam quatuor alas habere: cum te putaueris iam celeste animal esse: vel corpus celeste iam gerere: nihilominus tamen stude illud sub dictis alis velare. **S**unt enim celestia corpora: et sunt corpora terrestria. **E**t alia gloria celestium: et alia gloria terrestrium: **A**lia claritas solis: et alia claritas lune: et stella a stella differt in claritate. **S**i ergo totum corpus tuum lucidum fuerit: non habens

Libri I

Capitulum X.

in se aliquam partem tenebrarum: vtile tamen erit illud ab humane arrogantie oculis abscondere: et sub humane mutabilitatis incerto proprie estimationis claritate temperare. **N**escit enim homo fines suos: sed sicut pisces capiuntur hamo: et aues comprehenduntur laqueo: sic capiuntur homines tempore malo: cum eis ex templo superuenit. **E**t idcirco bonum est homini bona sua disimulare: et nihil penitus de suis meritis presumere: et se semper in humilitate custodire. **I**n primo ergo alarum pari vellet homo corpus suum: in secundo volet ad celum. **C**ur enim media illa duo contemplationum genera hominem ad celestia: et inuisibilibus non leuent: que de solis (ut dictum est) inuisibilibus agere habent: **S**ataget ergo spiritibus esse: ut possit cum apostolo dicere: **N**ostra autem conuersatio in celis est. **V**erumtamen si usque ad tertium celum cum eodem apostolo penetrare paras: non quod id in duobus alarum paribus posse presumas. **O**portet absque dubio omnes illas superiores designatas sex contemplationum alas habere: qui cupit et ambit usque ad tertium celi secreta: diuinitatisque archana volare. **H**as utique sex contemplationum alas soli profecti in hac vita vix habere possunt. **H**as omnes in futura vita electi: tam in hominibus quam in angelis habituri sunt. **I**ta ut

Richardus de arca mystica.

de utraq; natura veraciter dici possit: sex ale
vni: et sex ale alteri.

Quo prima quattuor contemplationū
genera mystice describuntur: Ca. XI.

His itaq; sex contemplationū gene-
ribus moyses (ut mihi videtur) sub my-
stica descriptione agit: ubi materialē
illā scilicet mysticā quod est arcā ex dñica p̄ceptiōe fi-
eri instituit. Primum itaq; designat in arce fa-
bricationē. Secundum in eius deaurationē. Tertium in
corona arce. Quartum intelligim⁹ per propitiatorium.
Per duos vero cherubim quantum et sextum. Si autē
ad figurā et materialē facturā respiciuntur: ex il-
lis sex utiq; manufactis operibus solum primum
fabricatur ex ligno: cetera omnia constant ex au-
ro. Sic sane omnia illa unde primum contempla-
tionis genus constat: per sensum corporeū hauri-
mus: et per imaginationē representamus cum vo-
lumus. Nam alia omnia unde cetera ordiuntur
ratiocinando colligim⁹: vel simplici intelligen-
tia comprehendim⁹. Cogita ergo quid sit inter
lignū et aurum: et inuenies fortassis quod conueni-
enter ista designent in ligno: illa vero figurentur
in auro. In ligno quidem que subiacet ima-
ginationi: In auro autē que solo subiacet in-
tellectui. Aurum in se magna claritate refulget:

Liber I

Ca. XI.

lignum in se nil claritatis habet: nisi quod ignem
accendit: et in ministerium luminis flammā nu-
trit. Sic sane imaginatio nullū in se prudentie
lumen: nil p̄clarū habet: nisi quod rationē ad di-
scernitionē excitare: et ad scientie inuestigationē
dirigere solet. Recte autē secundum illud contempla-
tionis genus in quo rerū visibiliū ratio que-
ritur: in lignorum deauratione figuratur. Quid
enim aliud est rerū visibiliū et imaginabiliū assi-
gnata ratio: quam quedā (ut sic dicā) lignorum de-
auratio: Recte nihilominus corona arce ter-
tium contemplationis genus potest mystica desig-
natione representare: in quo solemus per visibi-
lia ad invisibilia ascendere: et ad eorum cognitio-
nis imaginationis manuductione assurgere.
Nam corona quidem in summitate arce lignis affi-
gebatur: lignorum tamē summa alta p̄tensione su-
pergrediebatur. Sic illud contemplationis gen⁹
quod in ratione secundum imaginationē versatur: imagina-
tionis quidem innititur: dum ex rerū imaginabilium
similitudine rationē trahit: et quasi scalam erit
possit. Propitiatorium autē ex omni parte: et vi-
sibiliter in eo illud contemplationis gen⁹ figu-
ratur: quod omnē imaginationē excedens in rati-
one secundum rationē versatur. Et sicut propitiatorium

Richardus de arca mystica.

utpote arce opculū nuscq̄ sub ligno descendit
nec ligno se affigi sinit: sic hec cōtēplatio om-
nez imaginationē supgrediens: z nulli se pmī-
sceri cōsentiens: sola inuisibilia respicit: solis
inuisibilibus intendit.

Quō nouissima duo p̄tēplationū genera mystice designent: Ca. XII.

Uo autē nouissima p̄tēplationum
genera exprimunt angelica figura.
Et recte quidē illa operis factura nō
humanā sed angelicā formaz habuit: que illa
cōtēplationū genera p̄ similitudinē rep̄sen-
tari oportuit: quozū materia oēm humanam
rationez excedit. Morandū sane q̄ p̄dicta illa
quattuor quodāmodo in vnū cōiuncta sunt:
ista autē duo nouissima separatim sūt: z seorsū
posita. Et in illis quidē primis q̄tuoꝝ p̄tēpla-
tionū generib⁹ ex pp̄ria industria cū diuino m̄
adiutorio quotidie crescimus: z ex vno in ali-
ud p̄ficimus. Sed in vltimis istis duob⁹ to-
tū pendet ex gratia: z oīno longinqua sunt: z
valde remota ab omni hūana industria: nisi
inquantū vnusquisq̄ celitus accipit: z angeli-
ce sibi similitudinis habitum diuinitū supdu-
cit. Et forte nō sine causa hec nouissima ope-
ris factura: angelicaq̄ figura cherubin nomē

Liber I

Ca. XII.

accepit: eo fortassis q̄ sine huius sup̄me gra-
tie adiectione quis ad plenitudinē sciētie prin-
gere nō possit. Sed q̄ e duob⁹ cherubin vn⁹
dictus est stare ex parte vna: z alter ex altera:
ita vt vnus intelligat stare a dextris: alter au-
tē a sinistris: animaduerte obsecro q̄ apte si-
bi ex aduerso opponunt: z ex opposito statuū-
tur in earū videlicet rerū figura: quarū he ra-
tioni cōsentire: ille rationi cōtraire videretur.
Sed forte quis querere p̄gat: qd̄ in quo sp̄rit-
taliter itelligere oporteat. Vide ergo ne forte
in illo cherub: qui a dextris stabat: illud p̄tem-
plationis genus intelligi debeat: qd̄ est supra
rationē: non tamē p̄ter rationē. In illo autē q̄
est a sinistris: illud qd̄ est supra rationez: z vi-
detur esse p̄ter rationē. Scimus autē q̄ sini-
stra sepius sub vestimētis: z quasi in occulto
tenet: dextera vero in apertū sepius p̄fertur:
vnde recte p̄ sinistrā occultiora: p̄ dexterā in-
telligunt manifestiora. Manifestiora autē sūt
rationi cōsentanea: occultiora autē rationi ad-
uersantia. Quintū ergo p̄tēplationis gen⁹
recte intelligim⁹ in cherub dextro. Sextū ni-
hilominus iuste intelligi potest in cherub sini-
stro. Et forte ista doctiorib⁹ animis sufficere
possunt: ad ea que de moysi arca: vel p̄tēplati-
onis gratia dici debuerunt. Sed q̄ ociosi su-

Richardus de arca mystica.

mus: et ociosis loquimur: propter pigriores quod
dem pigri nobis esse non debet: adhuc eadem
cum utili: et forte quibusdam necessario supplicem
to repetere: et eidem materie liberius vacando in
ipsam adhuc aliquid latius agere. Contemplan
tis itaque more contemplationis tenore: de con
templatione agamus: nec tante lociditatis stu
dium: et tante admirationis spectaculum in tran
situ videamus. Occupatis ista compendiosa
breuitate succinximus: ociosis autem eadem repe
tendo latius explicamus. Simul utrumque prece
uantes: et festinos viatores contra propositum de
tinere: et curiosos nouitatum exploratores contra
votum urgere. Nunc ergo ad singula contem
plationum genera redeamus: et primum de pri
mo dicamus.

Venerabilis magistri Richardi
de sancto victore liber primus de ar
ca mystica feliciter explicit.

Annotatio capitulorum libri secun
di eiusdem.

Quod primum contemplationis genus consistat in considera
tione et admiratione rerum visibilium. Ca. I.
Quod sit copiosa huius contemplationis materia:
et quod se philosophi exercuerunt in ea. Ca. II.

Annotatio capitulorum Libri. II.

De triplici distinctioe prime speculationis. Ca. III.
Quod primus gradus huius speculationis consistat in
materia: forma et natura. Ca. III.
Quod secundus gradus consideratur in operati
one nature: et industrie. Ca. V.
Quod tertium huius speculationis gradus consistat in
humani quod in diuinis institutionibus. Ca. VI.
Quod secundum contemplationis genus consistat in
admiratione rerum visibilium ratione. Ca. VII.
Quod sit copiosa contemplationis materia. Ca. VIII.
Quod se philosophi in huius contemplationis
materia exercuerunt. Ca. IX.
De distinctione secunde contemplationis. Ca. X.
De proprietate secunde distinctionis. Ca. XI.
De tertio contemplationis genere. Ca. XII.
Quomodo in hoc contemplationis genere homo
incipiat esse spiritualis. Ca. XIII.
De distinctione eorum que ad hanc speculatio
nem pertinent. Ca. XIII.
Quod hoc speculationis genus recte in quinque
gradus diuiditur. Ca. XV.
Quod illa que ad hanc speculationem pertinent aliter
adhuc distingui possunt. Ca. XVI.
Quod in hac speculatione corporee similitudinis
manuductione utimur. Ca. XVII.
Quod hoc contemplationis genus consistat in ra
tione secundum imaginationem. Ca. XVIII.

Richardus de arca mystica.

Quomodo ad pmissiones vel operationē dei
pertineat: quicquid radius contēplationis
plustrat. Ca. XIX.

Quō sapientia dei cū sit simplex: et vna diuer
sis cōsiderationib⁹ in cōtemplationē addu
citur: et modo sciētia: mō psciētia: modo dis
positio: mō pdestinatio nominat. Ca. XX.

Quē diuina sapientia s̄m diuersos cōtempla
tionis modos: in quibusdā videat mirabil
ior: in quibusdā iocūdior. Ca. XXI.

In qua speculatione diuina psciētia vel scien
tia appareat mirabilior. Ca. XXII.

In qua speculatione diuina pdestinatio ap
pareat iocūdior. Ca. XXIII.

In qua rez speculatione soleat diuina dispo
sitiō iocūdior apparere. Ca. XXIII.

Quē cōtemplationis nostre speculuz semp co
mitari debeat: magna admiratio: et ingens
exultatio. Ca. XXV.

Quē s̄m modū admirationis et exultatiōis: va
riat modus pteplationis. Ca. XXVI.

Quē in omni rerum mutabiliū ptemplatione:
necesse sit diuine sapientie consideratione
inherere. Ca. XXVII.

Finis.

Liber II

Ca. I.

Venerabilis magistri Richardi
de sancto victore liber secundus de ar
ca mystica: In quo de tribus primis
generibus contēplationis agitur:
feliciter incipit.

Quē primū cōtemplationis genus
constat in cōsideratione et admiratio
ne rerū visibiliū: Ca. I.

Primum itaqz

P cōtemplationis genus est in
cōsideratione et admiratione
rerū corporaliū: in omnibus
que p quinque sensus corpo
reos ingrediuntur ad animuz. Et est quidem
omniū infimū: et debet esse incipientium. Ab
hoc em debent ad huc rudes incipere vt pos
sint paulatim ad altiora: quasi quibusdā pfect
tionū gradibus ascēdere. Ad hoc itaqz cōte
plationis genus p̄tinet omnis admiratio cre
atoris: que surgit ex cōsideratione rez corpo
raliū: et designat in hac arce descriptione per
cōpaginē lignozū. Et cōgrua satis distinctio
ne p ligna designant ea que p̄tinent ad imagi
nationē: sicut p aurum: nihilomin⁹ ea que vi

Richardus de arca mystica.

dent pertinere ad rationē. Non autē de quibuslibet lignis permittit hec arca fieri: sed tantum de lignis sethim: quae sunt valde imputribilia. Pertinent autē ad ligna imputribilia quaelibet rerum scrutinia: honestatis et utilitatis integritate plena. Ligna imputribilia sunt quaelibet rerum rationes: quaelibet operum retractationes: quae nullam mentis corruptionem inducunt: quae sinceritatem et veritatis integritatem custodiunt. In tantis rerum visibiliū copia: inter tot spectaculorum genera videat quisquid eligat: caueat ne ad illud quicquid mentis oculos reducat: unde cordis sui mundiciam polluat. Debet ergo a considerationis suae respectu voluptatum irritamenta amouere: qui cupit de aeternae incorruptionis perpetuitate gaudere. Quicquid avariciam stimulat: quicquid gulam irritat: quicquid luxuriam inflamat: ab illa recordationum suarum frequentia secernat. Ille sane mundum: et quae in mundo sunt utiliter in contemplatione adducit: qui per mundanorum respectum ad mundanorum despectum venit. Hunc eiusmodi contemplationis fructum magnus ille mundanalium contemplator quesivit: et inuenit: scriptumque reliquit: Vanitas vanitatum dixit ecclesiastes: Vanitas vanitatum et omnia vanitas. Ille vanitatis contemplationem non inuani assumit: quae ex eo quod in summo respicit in laudem creatoris assurgit: qui est

Liber II

Ca. II.

In omnibus operibus suis mirabile: laudabile: et amabile reperit: Domine dominus noster: quod admirabile est nomen tuum in universa terra. Ecce mirabile: A solis ortu usque ad occasum laudabile nomen domini. Ecce laudabile: Justus dominus in omnibus viis suis: et sanctus in omnibus operibus suis. Ecce amabile: Ligna ergo rigida: ligna robusta: ligna durabilia: quaelibet considerationes sunt: quae mentis vigore reparant: quae constantiam roborant: quae perseverantiam confirmant. Ligna denique ab omni corruptione aliena sunt: quae nec maculam seditant: nec umbram falsitatis contrahunt. Pertinet itaque et quae ad ligna sethim: ad ligna imputribilia: de rebus corporeis quaelibet assertio vera: sententiarata. Facienda est itaque haec sapientiae arca: de lignis imputribilibus: de sententiis irrefragabilibus: ut sentiamus omnia quae videntur in mundo facta ab uno deo: et creata de nihilo: nihil in his omnibus diffiniētes: quod differat a vero.

Quae sit copiosa huius contemplationis materia: et quomodo se philosophi exercuerunt in ea: Ca. II.

Abest itaque materiam haec contemplatio: ut iam dictum est: omnia quae sensus corporeus contingere potest. Copiosa

Richardus de arca mystica.

sane materia et silua non modica. Currant omnes: intrēt singuli: nemo prohibetur: eligat quisque quod magis miretur: superabundat satis cuiusque materia ad faciendam sibi arcam. Discat tamen quisque eligere ligna imputribilia: ut nihil sentiat contra traditionem veram. De hac eadem silua philosophi gentium studuerunt sibi fabricare sue materiam eligere: cupientes et ipsi nihilominus sapientie sibi arcam fabricare. Leperunt igitur ligna secare: dolare: compingere: diffiniendo: diuidendo: argumentando: multa inuenire: tenere et credere. Fecerunt itaque arcas multas tenentes sententias varias: et constituentes sectas innumeras. Intrantes ergo in illud nemus umbratum et condensum: insuerunt se questionibus infinitis: et tradidit deus mundum disputationibus eorum: et euauerunt in cogitationibus suis: et defecerunt scrutantes scrutatio: eo quod non posset inuenire hominum: opus quod operatus est deus ab initio usque ad finem. Revelauit autem deus per spiritum suum quibus voluit: quantum de his scire oportuit. Quid ergo mirum si potuerunt efficere opus admiratione dignum: qui edocti sunt: per spiritum dei nolentes sequi spiritum suum: nec incedere volentes post cogitationes adinventionum suarum: Etiam temporibus nostris insurrexerunt quidam pseudo phi-

Liber II

Ca. II.

losophi fabricatores mendacium: volentes sibi nomen facere: studuerunt noua inuenire. Nec erat eis cura: tam ut assererent vera: quam ut putarentur inuenisse noua. Presumes itaque de sensu suo: putauerunt se posse facere sibi sapientie arcam: euntque in adinventionibus suis tradiderunt sententias nouas: arbitrantes secum ortam morituramque sapientiam. Et ecce computruerunt horum omnium alta sapientium arce: eo quod non essent de lignis sethim: lignis videlicet imputribilibus facte. Et ecce stulti facti sunt omnes principes christianos: eo quod stultam fecerit deus sapientiam huius mundi. In tantum enim infatuata est illa: quondam gloriosa mundana philosophia: ut innumeri ex eius professoribus quotidie fiant eius irrisores: et ex eius defensoribus fiant eius impugnatores: et illam detestantes: nihil aliud profitentur se scire: nisi Iesum Christum et hunc crucifixum. Et ecce quam multi qui prius fabricabant arcam in officina aristotelis: tandem saniori consilio discant studere in officina saluatoris. Et qui prius fabricabant vasa contumelie: nunc docentur fabricare vasa glorie: quotidie confitentes domino in vasis psalmi: eo quod peniteat eos fecisse opus profusione dignum: et diu fuisse fabricatores mendacium. Ubi sunt nunc queso secte academicorum: stoicorum: peripatheticorum: ubi sunt arce eorum: Ecce iam

Richardus de arca mystica.

omnes isti dormierunt somnū suū: z nihil inueniunt oēs hi viri diuitiarū in manibus suis: z reliquerunt alienis diuitias suas: z sepulchra eorū domus illoꝝ in eternū. Et ecce cōputruerunt oēs cū arcis suis: pereūtes simul cū doctrinis z traditōib⁹ suis. Sed arca moysi manet vsq; in hodiernū diē: nunq; firmior: nūq; fortior q̄ hodie: vtpote p̄firmata p̄ catholice fidei veritatē auctoritatē: eo q̄ sit facta de lignis sethim: imputribilib⁹ videlicet z incorruptibilibus lignis: z oīs ei⁹ narratio atq; doctrina cōtexta sit sentētis veris: z assertionib⁹ ratis. Ecce vidimus de qua materia debeat fieri: cōsequens est vt dicamus de mensura et modo faciēdi: vt iuxta moysi exemplū sequamur in his omnib⁹: nō nostrū sensum: sed diuine institutionis documētū. Redeam⁹ itaq; nūc ad illud cōtemplationis gen⁹: qđ p̄stat eē oīm infimū et primū. Et idcirco eē incipientiū: qđ etiā figurari dixim⁹ in hac arce descriptione: ex sola cōpagine lignozū.

De triplici distinctione prime speculationis: Ca. III.

Ecigitur speculatio triplici ratiōe cōsideratur. Prima est in reb⁹: secunda in opibus: tertia in morib⁹. Illa que

Liber II Ca. III.

est in rebus p̄tinet ad arce longitudinem: illa que in operibus p̄tinet ad latitudines: illa que est in moribus p̄tinet ad altitudinē. Scimus em̄ lōgitudinē latitudine priorē esse. Similit̄ naturaliter: latitudinē altitudinis respectu: locum priorē tenere. Nā longitudo sine latitudine: et latitudo sine altitudine potest intelligi: q̄uis in rerum essentia ab inuicēz minime possint seperari. Sed altitudo sine latitudine vel latitudo sine lōgitudine: nec valet esse: nec licet intelligere. Simplex nāq; lōgitudo intelligit̄: quādo quātitas de puncto ad punctū: z p̄ sola puncta discurrens: in lineā solā saltē cogitatione p̄trahit̄. Simplicē latitudinē dicimus: quādo quātitas de lineā in lineam: z p̄ solas lineas mente distendimus: z in superficiem dilatamus. Nam sicut lineā est longitudo sine latitudine: sic superficies est latitudo sine altitudine. Altitudo autē est: qñ quātitas de superficie in superficiem descendit: z corpus solidū reddit: quod tres dimēiones suscipit. Qui ḡ hoc recte p̄siderat: fat̄ ei (vt arbitroz) p̄stat: q̄ lōgitudo naturaliter sit p̄oz: latitudo: z latitudo altitudine. Sic sane illa p̄sideratio q̄ est in reb⁹ naturalit̄ p̄oz est: z illa p̄sideratio q̄ est in opib⁹: z illa q̄ est in morib⁹. Quis em̄ nesciat res ipsas: eaz opatiōib⁹: qñq; etiā

Richardus de arca mystica.

tēpore: semp aut naturaliter priores esse: ex quibus et in quibus quilibet operationes habent naturaliter oīno existere: Similiter mores ipsi: siue boni: siue mali circa opera quidē solēt et debent considerari. Nam opera utriusque hominum magna ex parte inquantum sunt ordinata et moderata: pertinent ad mores bonos: inquantum vero sunt inordinata et immoderata: pertinent nihilominus ad mores malos. Unde satis constat quod quēadmodū est prior consideratio rerum quam operum: sic naturaliter prior est consideratio operum quam morum. Recte itaque dictū est: quod consideratio rerum pertineat ad arce nostre longitudinem: consideratio operum ad latitudinē: consideratio autem morum ad ipsius altitudinē.

Quod primus gradus huius speculationis consideratur in materia: forma et natura: Ca. III.

Ripartitū autem triū illarū consideratio prima. Prima itaque huius subdiuisionis consideratio est in materia: secunda in forma: tertia in natura. Materiam et formas visu corporeo facile deprehendimus: nam lapidē a ligno: triangulū a quadrato sine errore discernimus. Illud autem quod ad naturā pertinet: partim expositū est sensui: partim autem profundius

Libert II

Ca. III.

latens repositū est rationi. Natura siquidem consideratur in rerū qualitate intrinseca: quēadmodū et forma consistit in qualitate extrinseca. Qualitas autem rerū interior ex magna parte corporeo percipitur sensu: sicut saporēs gustu: odores olfactu. Illa autem nature vim: que rebus medullitus impressa profundius introfertur: nunquam homo sensu carnis adire posset: etiā si minime peccasset. Verūtamen ingenij sui acumine eā facile perspiceret: si rationis oculi caligasset. Hodo autem ignorantie tenebris inuoluti quoties de ea aliquid querimus: per experientie argumenta palpamus potius quam videmus. Patet itaque ratio: cur arce nostre longitudine iuxta dominicū documentū non debeat: vel potius non valeat habere: nisi duos cubitos: et dimidiū. Ibi enim sciētia humana cubitū plenum habet: ubi certitudinē tenet: ubi ea que sciri oportet sensu aliquo comprehendere valet. Habet ergo sensus corporeus cubitū in conspectione materie: habet aliū cubitū in consideratione forme: habet cubitum dimidiū in perceptione nature: quā non penetrat nisi ex parte. Partim enim ut dictū est exposita est sensui: partim reposita est rationi. Hec itaque tria materia scilicet forma et natura: quod in substantia corporea

Richardus de arca mystica.

simul sunt: et a se iuicē diuidi nō possūt: se q̄si
in lineā extendunt: z ad arce longitudinē se p̄
tinere ostendunt.

**De secūdo grad⁹ considerat in ope
ratione nature: z industrie: Ca. V.**

Exercitata itaq; mens s̄m hanc tripli
cem cōsiderationē que est in specula
tione rerū: debet se cōsequēter trans
ferre ad speculationē operū: vt cum didicerit
cōsiderationē suam: z ad opera naturalia: et
opera artificialia extēdere possit arce nostre
latitudo p̄finite magnitudinis mensurā acci
pere. Alia est enim operatio nature: atq; alia
industrie. Operationem nature facile depre
hendere possumus: vt in graminibus: arbori
bus: animalibus. In graminib⁹ quō crescūt:
maturescunt. In arboribus similiter: q̄ fron
dent: flores fructificant. In animalib⁹ quō cō
cipiunt z pariunt: q̄ alia nascunt: z alia mori
untur. Deniq; quotiēs attendimus quō orta
occidunt: z aucta senescunt: in naturalis ope
rationis inspectione mentē nostrā exercem⁹.
Opus artificiale: opus videlicet industrie cō
sideratur in celaturis: texturis: in scripturis:
in pictura magistrī: in cultura: z in ceteris ope
ribus artificialibus: in quibus omnibus innu
mera inuenimus pro quibus diuini muneris

Liber II

Ca. V.

dignationem digne mirari et venerari debe
mus. Opus itaq; naturale: et opus artificia
le: qz sibi inuicē cooperant: quasi ex latere si
bi altrinsesus iungūtur: z sibi inuicem mutua
cōtemplatione copulant. Certū siquidē est:
q̄ ex naturali operatione opus industrie ini
tū sumit: cōsistit z cōualescit: z opatio natura
lis ex industria p̄ficit: vt melior sit. In opere
artificiali scientia humana cubitū habet: qz si
illud cōprehēdere nō valeret: ipsum vtq; nō
inuenisset. Sed in opere naturali plenū cubi
tū h̄re nō potuit: qz ipsū nō nisi forte ex par
te cōprehēdit. Quid ex qua re nasci solet: fa
cile diiudicat. Nam nec poma in vite: nec ra
cemos in segete: nec frumentū querit in arbo
re. Verūtamen quid horuz: vel quelibet alia
res ex alia qualiter nasci solet: q̄ explicare
sufficiat. Quādo ergo ingenij nostri acumen
in hac gemina naturalis z artificialis operis
cōsideratione circūquaq; se diffundit: z mira
intelligētie viuacitate multiplici huc illucq;
discurrit: Arce nostre latitudo s̄m diuine in
stitutionis modū cōgruā mensurā accipit.

**De tertius huius speculationis gra
dus cōsistit tam in humanis q̄ in di
uinis institutionibus: Ca. VI.**

Richardus de arca mystica.

P Est primā itaq; cōsiderationē que ē
in rebus: et secundā que est in operi-
bus: sequitur tertia que cōstat in mo-
ribus: quā ad arce nostre altitudinē p̄tinere iā
diximus. Disciplina itaq; mox partim ex in-
stitutione diuina: partim p̄cessit ex institutio-
ne humana. Ad diuina instituta: p̄tinent diuī-
na obsequia: et quilibet ecclesie sacramenta. Ad
instituta humana: p̄tinent hūane cōsuetudi-
nes: vrbāitates: plebiscita: iura ciuilia: et hu-
iusmodi alia multa. Humana institutio p̄pter
vitā inferiorē: diuina institutio p̄pter vitā su-
periozem. Illa ad optinendā salutē: et tranq̄l-
litatē vite tēporalis: ista ad capescendā salutē
et plenitudinē eterne beatitudinis. In huma-
na institutione sciētia humana cubitū habere
potest: quia illud quod inuenire p̄t: illud nimirum
cōprehendere p̄t. In sacramentis diuinis
duo esse nō dubitamus. Aliud est em̄ quod exte-
rius in re vel in opere cernim⁹: atq; aliud vir-
tus illa sp̄ialis que latet intrinsec⁹. Rē itaq;
sacramenti: que intrinsecus latet: credere po-
tes: videre aut̄ oīno nō potes. Et idcirco sciē-
tiam tuam in hac parte vsq; ad plenum cubi-
tum extēdere nō potes. Hec autē vltima spe-
culatio que est in moribus: ad arce nostre alti-
tudinem p̄tinet: sicut superius iam diximus.

Liber II

Ca. VI.

Reuera siquidē quā humana institutio diuine
subseruit: ex vtraq; anim⁹ p̄ficit: et ad alta tē-
dit. Nam anim⁹ qui illis que ad primā vel ad
secundā cōsiderationē p̄tinent inheret: absq;
dubio adhuc in imo iacet. S; q̄to his q̄ ad
tertiā p̄tē spectāt p̄fecti⁹ inheret: tāto p̄fecto
ad altiora ascēdit. Notādū sane q̄ opatio na-
turalis et diuina institutio pleniū cubitum ha-
bent in re: sed nō nisi semissem habere possūt
in nostra cognitione. Ecōtra autē artificialis
operatio et humana institutio vix semissem ha-
berent in re: pleniū autē cubitū habere possūt
in nostra cognitione. Cū igitur anim⁹ in hac
triplici speculatione plene exercitatus fuerit:
arce nostre mensure congruā sibi magnitudi-
nē quaquauersum accipit. In hoc cōtempla-
tionis genere seipsum p̄pheta exercuisse ostē-
dit: cū dicit: Deditatus sum in omnib⁹ ope-
ribus tuis. Et alibi. Quia delectasti me inq̄t
dñe in factura tua. Et alibi in eorū admirati-
one exclamat: Dñe magnificata sunt opera tua
dñe: oia in sapientia fecisti. Et multa de eisdē
operibus in eodē psalmo explicando cōme-
morat. Totū itaq; hoc primū p̄templatiōis
genus recte quidē in septē gradus distingue-
re possumus. Primus nāq; cōsistit in illa ad-
miratione rerū que surgit ex cōsideratiōe ma-

Richardus de arca mystica.

terie. Secundus aut gradus consistit in illa admiratione rerū: que surgit ex consideratione forme. Tertius vero consistit in illa rerū admiratione: quā gignit consideratio nature. Quartus autē huiusmodi contemplationis gradus versatur in consideratione et admiratione operum circa operationē nature. Quintus nihilominus versatur in consideratione et admiratione operū: sed secundum operationē industrie. Sextus vero gradus consistit in considerandis et admirandis institutionibus humanis. Septimus deinde subsistit in considerandis et admirandis institutionibus divinis. Hi septem gradus ascensionis primo occurrunt his qui montē dñi ascendere: vel ad illud ezechielis templū intrare cōtendūt. His septē gradibus ad exteriores portas in atrium exterius intratur: et in septem inquit gradibus ascensus eius. Habes ergo quibus gradibus inchoationis debeas insistere: quisquis cupis contemplationis arcē apprehēdere. Quō autē hoc contemplationis genus in imaginatiōe consistat: vel secundum imaginationes discurrat: superior ratio pdocuit: et hic iterare nō oportebit.

Q secundū cōtemplationis genus cōstat in cōsideratione: et admiranda rerū visibiliū ratione: **Ca. VII.**

Liber II

Ca. VII.

Nunc quō de primo cōtemplationis genere: que interim dicenda videbantur: quō potuim⁹ iam diximus. Ad scōm quō p arce deaurationē designari: iā dictū est transeamus. Si igitur primū cōtemplationis genus recte intelligit esse in specie rerū corporalium: consequēter (ut arbitror) intelligi oportet: secundū cōtemplationis genus esse in perspiciēda ratione earūdem rerū. Toties igitur in deauratōe arce nre occupamur: quoties rerū visibiliū rationes rimamur: et in eiusdem rationis inuēte et pspēcte admiratione suspēdimur: quoties attendētes intelligim⁹: et intelligētes attendim⁹: bus⁹ mundane machinē oīa quę videntur: quę sint mirabiliter facta: quę pueniēter ordinata: quę sapienter disposita: arcā nostram deauram⁹: quicquid rei cām: modū et effectū: utilitatē et rationē psideram⁹. Quāto deaurationē sufficere poterat: quō ei ad totam arce scy dicebat. Tibi autē dedit deus ex sentētia dicere. Ipse enim dedit mihi horū que sūt sciētia verā: ut sciam dispositionem orbis terrarū: et virtutes elementorū: initium et consumationē temporum: vicissitudinū pmutationes: et divisiones temporum: anni cursus: et stellarum dispositiones: naturas animalium: et iras bestiarū: vim ventorū: et cogitationes hominum:

Richardus de arca mystica.

et differentias virgultorum: et virtutes radicis.
Denique audi: quid ad extremum inferat: ut plenius intelligas: in deaurationis sue opus quantum et usmodi census copia abundabat. Et quocumque inquit sunt absconsa et improuisa didici. Constat ergo arce nostre deauratio: in contemplanda ratione diuinorum operum: iudiciorum: sacramentorum: et humanarum nihilominus actionum: vel institutionum. Simus denique parati sumus documentum petri: omni poscenti reddere rationem: et de ea fide et spe que in nobis est. Arce nostre summa vel exteriora deaurauimus: qui diuinorum sacramentorum seu etiam iudiciorum rationem exponendo commedare nouimus.

Quid sit copiosa contemplationis materia: Ca. VIII.

Qui igitur ad secundam contemplationis huius spectem iam profecit: in tanta plenitudine materie copiose satis inuenit: ubi speculationis sue vela pandat: ubi disputationis sue nauigia exerceat. Quis enim non uideat quod late pateat homini considerationis pelagus: quod multipliciter se diffundat hoc mare magnum et spaciosum manibus. In huius admirationis immensitate exclamat propheta: Iudicia tua inquit abyssus multa: abyssus profecto multa

Liber II

Ca. VIII.

ta: et magna iudicia dei occulta. Multa numero sita magna profunditate: plane infinita: plane inscrutabilia. Hinc illa miranda spectacula eorum qui vident mirabilia in profundo. Quanta enim mirabilia putas vident in hoc profundo: illi qui descendunt mare in nauibus: facientes operationem in aquis multis. Multi siquidem sunt qui conueniunt ad hoc mare magnum et spaciosum. Sed alii ad transfretandum: alii ad piscandum. Ad transfretandum quidem illi qui cupiunt transire de gente ad gentes: et de regno ad populum alterum. Sed qui inter eos sunt piscatores hominum: uenit sane ad piscandum: laxantes retia sua in capturam: mittentes nunc ad sinistram: nunc ad dexteram nauigij rete: ad domini preceptum includunt sepe multitudinem piscium copiosam: vagos scilicet hominum sensus affectusque lubricos concludentes ac extrahentes in siccum. Sed nec semper eadem retia: sicut nec in eadem semper capturam mittunt. Nunc ergo argumentationum: nunc exhortationum retia laxant. Aliquando ad probandum aliquid verum: aliquid ad improbandum falsum: aliquid ad elicendum aliquid occultum: aliquid ad persuadendum iustum: aliquid ad dissuadendum aliquid iniustum. Isti sane qui nouerunt facere homini operationem in aquis multis. Isti inquit sunt qui vident mi-

Richardus de arca mystica.

rabilia in pfundo. Ab istis etenim trahit sapiētia de occulto. Audi quid dicat magnus ille cōtemplator sapiētie: **Q** magnificata sunt opera tua domine: omnia in sapiētia fecisti. Omnia inquit in sapientia fecisti: absque dubio miranda erant: que viderat: qui sic exclamabat. **U**idebat sane mirabilia in pfundo: et sapientiam traherat de occulto: qui omnia in sapiētia facta deprehendit: et indubitater agnouit: quod sapiētia attingeret a fine usque ad finem fortiter: et disponeret omnia suaviter. Ecce quomodo in omnibus operibus diuinis hinc aurum sapiētie apparebat: aurum sapientie lucebat: quomodo in eius oculis sapiētie diuine claritas omnia operuerat. **I**ste profecto bene nouerat: facileque poterat arcam suam deaurare: imo constat satis eum iam arcam suam ab omni parte auro obduxisse: quod sic per admiratōis sue magnitudine cogit exclamare: **O**mnia in sapientia fecisti. **C**onemur et nos quantum possumus: et descendemus in arcam nostram deauranda: ut appareant etiam nobis diuina opera: omnia in sapientia facta: ut in quantum licet intelligamus: et quod intelligere non licet saltim sine hesitatioe credamus omnia in sapientia facta: nec solum ea que facit: sed et quecumque fieri permittit: nunquam sine rationabili contingere causa: nec sine diuina consilio occulta actitari iusticia.

Quomodo se philosophi in hu

Liber II

Ca. IX.

ius contemplationis materia exercuerunt: **Ca. IX.**

Ed neque hic silentio pretereundum puto: quomodo huius mundi sapientes studuerunt arcam suam deaurare: ut vel sic pudeat nos in arca nostre deauratione non laborare. **S**at agebant itaque et ipsi generis philosophi sapientiam trahere de occulto: occultas rerum causas rimantes: et usque ad abditos nature sinus ingenij sui acumine penetrantes eruebant aurum de pfundo. **L**eperunt ergo latentes rerum causas inuestigare: inuenire: et palam proferre: et dubia queque non dubijs assertionibus probare. **I**nuenerunt itaque multa inuestigatione profunda: et admiratione digna: unde tremor terris: quare maria alta tumescunt: et cetera multa in hunc modum inuenientes: scriptoque commedantes: ad posteros transmittere curauerunt. **A**rcam itaque suam ex magna parte: sed exterius tantum deaurare potuerunt. **N**am ut eam intrinsecus deaurarent: erat eis parua cura: possibilitas nulla. **C**ito si quidem eorum defecit pecunia: nec erat eis aurum tanta copia quo possent eam deaurare intrinsecus: quippe quibus pecunia defecerat: ad eam ex parte nature ex integro deauranda extrinsecus. **N**on erat enim eiusdem facultatis philosophas

Richardus de arca mystica.

rerū rationes inuenire: et occultas in his quae accidunt iusticie causas diiudicare. Longe aliud est latentes rerū causas secundum physicam rationē inuestigare et astruere: et longe aliud diuinorū iudiciorū rationē nō ignorare. Inuestigatio nature ad arce nostre deaurationē extrinsecā: assertio diuine iusticie pertinet ad deaurationē intrinsecā. Ad hanc utique penitus defecerunt: putantes casu potius quam diuino nutu omnia accidere: sacratesque aram fortune crediderunt deū res humanas minime curare: pro eo quod cernerent eque contingere bona: et mala bono: et malo iusto et iniusto: immolati victimas et contemnere eas: et ipse cuius palpebre interrogat filios hominum oriri faciat solem suum super bonos et malos: et eque pluat super iustos et iniustos. Nos autem quibus abundat tanta aurum tanta de emolumento laborum nostrorum: quam de spoliis egyptiorum: arcam nostram vestire curemus: non solum exterius verum et interius. Attendamus quomodo in sapientia sua fecit hec omnia: quomodo sapientia sua fundauit terras: et stabilauit celos prudentia. Quomodo sapientia illius eruperunt abyssi: et nubes rore crescunt: et arcam nostram deaurauimus: sed extrinsecus. Consideremus nihilominus: quomodo vnuerse vie domini misericordia et veritas: quomodo sit iustus dominus in omnibus vijs suis: et sanctus in omnibus

Tiber II

Ca. X.

operibus suis: et deaurauimus eam intrinsecus. Quomodo putas omnem lignorum pulchritudinem in arca sua auro obduxerat: qui manifeste deprehenderat: et stantemque de domino affirmabat: quoniam miserationes eius super omnia opera eius: Studemus et nos iuxta exemplum prophete auro huiusmodi omnia tegere: et eo usque sub tali fulgore abscondere: quatenus in comparatione diuine rationis atque dispositio: per quam facta sunt: atque disposita exteriorum omnium pulchritudo in oculis nostris appareat parua vel nulla.

De distinctione secunde contemplationis: Ca. X.

Superius ubi de primo contemplationis genere locuti sumus: septem illud gradibus distinximus. Longum esset modum singulos percurrere: et quomodo per omnes cubitos tanta in longitudine quam in latitudine: vel in altitudine arca deaurari debeat ostendere. Sed ne nimis hoc longum faciamus: his interim supersedere melius iudicauimus. Si quis autem satagat se in hoc opus accingere: et arcam suam ambiat auro supducere: nihil exterioribus scientijs obest: et secularibus disciplinis sapientie aurum mutua: dummodo sciat ipsum ab omni falsitatis vel vanitatis scoria mundare: et ad plenam perfectamque

Richardus de arca mystica.

puritatē: et qualē huius operis dignitas exi-
git medullitus excoquere. Diximus autē ar-
ce nostre deurationē constare in assignanda
rerū visibilitū ratione. Quis autē nesciat quō
tota pene mundana philosophia in hoc ma-
xime laborat: ut latētes rerū visibilitū causas
sagacitatis sue inuestigatiōe inueniat: et in pa-
lam pducatur. Vide quā magnas: quā multas do-
ctrine opes: scientieque gazas: preclara illa phi-
losophorum ingenia cōquisierunt: reposue-
runt: tibi que in eiusmodi vsus reliquerūt. Ve-
rum tamē hec omnia (ut dictum est) in solam
extrinsecam arce deurationem sufficere pos-
sunt. Si autē eam intrinsecus deaurare cupis:
melius tibi in eiusmodi vsus a christianis the-
ologis: quā a mūdi philosophis materiā requi-
ris. Verū tamē sicut illorum defecerūt gaze ad
arce deurationē extrinsecā: sic nec istorū suf-
ficere possunt: ad eius deurationē intrinse-
cam. Nam nec illi occultā rerum naturā ple-
ne perspicere potuerūt: nec isti occultam dei iu-
sticiam perfecte penetrare valuerunt. Sed ecce
vnum adhuc tibi thesaurorū ostēdimus: quē
in id negociū et superabundantē et indeficientē
esse cognouimus. Certe vbi intelligentie au-
rum defecerit: fidei obrisum deesse non pote-
rit. Sane si omnia philosophorū dicta: si om-

Liber II

Ca. XI.

nia catholice pertractata perlegere: memorieque
cōmendare potueris: innumera tamē in secre-
toribus nature sinibus: in diuinorū iudicio-
rum archanis inuenies: quorum rationē pe-
netrare nō valebis: sed que intelligere nō po-
tes: credere potes. Quorum igitur rationem per-
spicere non vales: nihilominus tamē ex fidei
regula iusta et ordinata non dubites. Idcirco
tibi in eiusmodi dicitur: Si non credideris
nō intelligetis. Crede ergo cum beato iob:
quia nihil fit in terra sine causa. Crede quia
iudicia domini vera iustificata in semetipsa:
et deaurasti arcam tuā extra et intra.

De proprietate secunde contem- plationis: Ca. XI.

Itū est autē hoc cōtemplatiōis gen-
d hoc habere cōmunē: cū superiori ima-
ginatione videlicet versari: et circa re-
rū visibilitū atque imaginabiliū cōsiderationē
occupari. In hoc tū maxime distant: quod in illo
quidē nihil ratiocinādo querit: sed totum secundum
imaginationē ducitur: istud autē secundum ratioci-
nationē textur: et secundum rationē format. Illud
autē est in imaginatione secundum imaginationem:
illud vero in imaginatione secundum rationem. No-
tandum autem quod nec in ea quidem parte que
fidei innititur: potius quā intelligentia textur:

Richardus de arca mystica.

nec in ea inq̄ parte pprietatis sue terminos
vsq̄quaq̄ transgredit̄. Cū em̄ innumera dei
opera discreta z ordinata: cū innumera eius
iudicia iusta z vera: intelligētie sue viuaciter
p̄spiciat: ex his que recta esse intelligit: recta z
illa esse p̄pendit: quorū rationē penetrare nō
sufficit. Vides ergo qz hec speculatio: nec ibi
quidē vbi fidei vestigia sequit̄: a ratiocinatio
nis sue tramite penit̄ abducit̄. Adeo autem
hec de qua modo loquimur speculatio fm̄ ra
tionē agit̄: vt ipsa etiā imaginatio in ea fm̄ ra
tionē disponi z ordinari videat̄. Nā in prima
quidē cogitatio: quo eā ducit admiratio solas
sequit̄ imaginationē. In hac aut̄ ipsa imagi
natio format̄: disponit̄: z moderatur p̄ ratio
nē. Dū em̄ quis rerū visibiliūz rationē tacita
inuestigatiōe querit: nō solū eas sibi sub alio
ordine p̄ponit: q̄ eas per sensum inuenit: ve
rū etiā sub alia sepe forma depingit. Eo enim
cū inuenit rationē: cur ita fieri vel ordinari
debuissent: quo videt mala que sequerent̄ si
aliter essent. Sicut em̄ i priori imaginatio p̄
se cogitationē trahit: sic in ista ratio imagina
tionē circūducit atq̄ disponit. Adcirco autēz
vtraq̄ i imaginatione cōsistere dicit̄: qz circa
illa quidē vtraq̄ p̄ intentionē vel inuestigati
onē occupat̄: que quotiēs volumus p̄ imagi

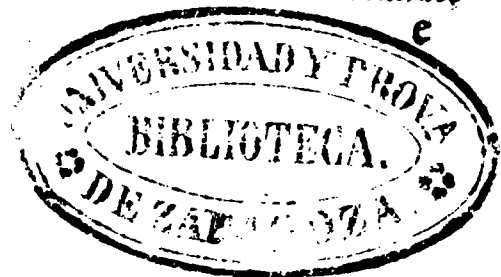
Liber II

Ca. XII.

nationē representamus. Quotiēscūq̄ em̄ ani
mus in hac gemina speculatiōe p̄ diuersa spe
ctacula rapit̄: semp̄ speculātis obtuit̄ p̄ inten
tionis sue p̄positū vel studium in imaginati
one defigitur.

De tertio contemplationis gene re: Ca. XII.

Enc vero de tertio cōtemplationis
n genere videamus. Ad hoc itaq̄ gen^o
p̄tinet: quotiēs p̄ rerū visibiliū simi
litudinē rerū inuisibiliū qualitātē dep̄hendī
mus: quotiēs p̄ visibilia mūdi inuisibilia dei
cognoscimus: ut cōstet qd̄ scriptū reperitur:
qz inuisibilia dei a creatura mūdi p̄ ea que fa
cta sunt intellecta cōspiciunt̄. Recte autē hec
cōtemplatio: que vt ad inuisibilia ascēdat: ba
culo se corporee similitudinis sustētat: z q̄das
(vt ita dicā) corporalū pprietatū scala se ad
alta subleuat. Recte inquā hec p̄tēplatio per
coronā arce designat̄: que ab inferiori quidez
parte ligno affigitur: sed a parte supiori ligni
mensurā sup̄gredit̄. Corona itaq̄ supiora ar
ce ambit: z ex parte infra lignūz descendit: ex
parte tñ maiori mensurā ligni transcēdit. Sic
nimirū: sic ista speculatio vsq̄ ad indagādas
rerū corporeaz pprietates sponte se inclinat:

Richardus de arca mystica.

vt habeat vnde ex istis ad illa similitudinem
trahat. Verūtamē se latius expandēs inferio-
rum angustias intra se includit: nec his contē-
ta que ex similitudine colligit: sed alia ex alijs
argumētando cōiūtiens: z ratiocinando colli-
gens: cōsequentū executione omnē corpore-
am similitudinē lōge post se relinquit: et arce
nostre suprema alta cōsideratione trāscendit.
In hunc itaq; modum arce corona innititur:
dū in altū erigitur: quia cōtemplantis anim⁹
ad inuisibilia cōprehendenda ex rerū visibi-
liū similitudine nō parū adiuuat. Tunc autē
corona supra arcam se expandit latius: z eri-
git altius: quādo subtilis cōtemplator mani-
feste cōprehēdit bona inuisibilia visibilibus:
z multitudīne ampliora: z dignitate excellen-
tiora. Longe em̄ copiosior est bonorū inuisibi-
lium magnitudo: q̄ vt eam rēsentare possit
corporalium similitudinūz tanta multitudo.
Habent autē corporea omnia ad inuisibilia
bona similitudinē aliquā: sed alia infimā quā-
dam: z valde longinquas et pene extraneam:
alia autem viciniorē z manifestiorē: z quan-
to ppinquiorē tanto euidentiorē: et sup bec
alia valde ppinquam z cognatā (vt sic dicas)
z penitus expressam: intantū vt videant inui-
sibilibus iam nō appropinquare: sed inherere

Libe r II

Ca. XIII.

z inferi potius q̄ accedere. Ab ipsis ḡ que ad
illa vicini⁹ ascēdūt: z que inuisibiliū imaginē
euidētiorē gerūt: debem⁹ vtīq; similitudinē tra-
here: vt ad ea que p expiētiā nō nouim⁹: p ea
q̄ cognouim⁹ intelligētia nra possit ascēdere.
Hinc est q; corona arce nō vsq; ad eius inferi-
ora descendit: que tamē se ei in eius superiorā
bus cōiungit.

Quō in hoc pteplatōis genere hō
incipiat esse spiritualis: Ca. XIII.

In hoc primo statu docet homo esse
animalis: z discit effici spiritualis: eo q;
tūc incipiat spūalia spūalib⁹ cōpare:
et reformari in nouitate sensus sui: satagēs q;
tidie magis: magisq; sapere que sursum sunt:
nō que super terrā. Magis vtīq; labor con-
sueti deserere: z inolitariū cognitionū vel co-
gitationū infima in imo relinquere: z alta per
scrutatōe de terrenis ad celestia euolare. Hic
primo illa que docet hominē scientiam dei sa-
pientia: lux illa que illuminat omnē homines
venientem in hunc mundum incipit se inge-
rere: et lucis sue radios nunc mētis oculis in-
fundere: nūc subtrahēdo iter abscondere. Cre-
bro itaq; animū lustrat: et nūc ad alta euolat:
z iter ad ima deponit: z sibi relinquit: s̄ iterū

Richardus de arca mystica.

Inopinata redit: et ubi non sperabat occurrit: et se hilarē ostendit. Incipit hic demū quoddā mire visionis preludium: ante intuitis aspectū formare: et sicut aquila puocans ad volandū pullos suos: assiduo reuolutionū suarū euolutu: et reuolutu: seipsam in diuersa rapere: et cōtemplantis animū ad volandū desiderū primo icitare: et quicquid ad plenū volatū pfecte in formare. Hic primū animus antiquā dignitatē recuperat: et ingenitū p̄rie libertatis honore sibi vindicat. Quid em̄ spiritus rationali tam alienū: quid indigne seruituti taz obnoxium: quā ut illa creatura que vere spūalis est spūalia ignoret: et que ad inuisibilia et summa bona facta est: in inuisibiliū contēplationē: nec saltē assurgere quāto min⁹ stare valeat. Hinc (ut arbitror) satis apparet huiusmodi speculationis familiaris assiduitas: et assidua familiaritas: que tertiū locum tenet: quā recte per coronam designatur: quā cōuenienter corona nominat: p̄ quā victor animus coronat. Hanc itaque spiritalis scientie coronā accepit: quisquē ab huius exilij erūnis: ad inuisibiliū gaudiorum libertatē mentis cōtemplatione trāsire potuit: ubi tandē spiritus ille rationalis: qui diu sederat in tenebris: et in ymbra mortis: victus in mediocritate et ferro: discussis tandē tenebris ig

Liber II

Ca. XIII.

norantie: disruptis catenis cōcupiscētie: in eius sane virtute: que educit victos in fortitudine cōterens portas ereas: et vectes ferreos confringens inueterate psuetudinis: et obduratiōnis angustias superās: p̄ mediā infinite multitudinis aciem: infimorū desideriorū et carnaliū cogitationū vndiq; occursantiū: et vsq; quaq; obsistentiū violēter erumpit: et vix tandem se in sui iuris palaciū recipit: dū se in celestis habitaculi solū totum colligit: ut de cetero cū suis cōmilitonibus: similibusq; triumphatorib⁹ fiducialiter psallere possit: Mostra cōuersatio in celis est.

De distinctione eorū que ad hanc speculationē p̄tinent: Ca. XIII.

Standū autē q̄ corone nostre nullam mēsurā pscribitur: sed in eo ipso q̄ corona nominat: eius mensura ex maiori parte determinat. Hā coronā nō nominaret: q̄ superiora arce ab omni parte nō cingeret atq; coronaret. Iuxta igitur longitudines vel latitudinē arce coronā extēdi vel distēdi oportuit: ut ipas cingere atq; coronare posset. Constat itaque eā fm̄ dimēsiōnē arce duos cubitos et semissem in lōgitudine: cubitū autem unū et semissem habere in latitudine. Hō autē

Richardus de arca mystica.

equa ratione eius altitudinē estimare possu-
mus: nec etiā debemus altitudinē arce equa-
re. Nequaquē em̄ coronā diceret: si totā arca
vestiret: ec non potius eius solū modo supre-
ma ornaret. Sicut autē superius iam dixim⁹
propriū huius speculationis est: ab inuisibi-
libus ad inuisibilia similitudinē trahere: et ex
illozū cōsideratione ad istorū cognitionem
pposite similitudinis assignatione ascendere.
Si vna ergo vtrobiq; mensura fuit: si eandē
p̄sus hinc arca: illinc corona: tam longitudi-
nem q̄ latitudinem habuit: quid in his aliud
oportet intelligere: q̄ vt discamus ex illis om-
nibus ad inuisibiliū inuestigationē similitu-
dinum rationum trahere: ex illis omnibus in-
q̄ que diximus ad arce nostre longitudinem
vel latitudinē p̄tinere. Pertinet autē vt dictus
est ad longitudinē arce in speculatione rerum
p̄sideratio materie: forme et nature. Ad ei⁹ ve-
ro latitudinē operatio tā nature q̄ industrie.
Ex his itaq; omnib⁹ ad inuisibiliū inuestiga-
tionem cōgruas similitudinū rationes erue-
re possumus et debemus: et cū eiusmodi indu-
strie vsum in p̄mptu habuerim⁹: quali oportu-
tuit: vel decuit arcam nostrā corona circūdu-
rimus. Dictū est autē p̄tinere ad arce altitu-
dinē in morū cōsideratione tam humanā q̄

Liber II

Ca. XIII.

diuinā institutionē: ita vt itelligētie nostre ar-
ca plenū cubitū videat habere ex institutiōe
hūana: semissem vero ex institutione diuina.
Sed qd est q̄ dicta corona videt sola supiora
arce tangere: nisi qz cōstat hūana instituta ad
inuisibilia et spiritualia: valde longinquā et o-
no peregrinā similitudinē habere: Quis illa
nesciat inuenta in vsū tpaliū: nō in typū eter-
nozū: Creatoris autē opa quelibet visibilia ad
hoc sunt creata: sic sunt disposita: vt i p̄sentis
vite vsibus ministrarēt: et futurozū bonozum
ymbzā gererent. Unde fit etiā vt operatio in-
dustrie inquantū imitat naturā: intantū se ge-
stet inuisibiliū: vel futurozū ymbzā. De cete-
ro autē humana instituta tanto ab inuisibiliūz
similitudine pegrina sunt: quanto inuentores
eoz in illozū institutione nihil tale cogitauer-
unt. Quotiens tñ in istis ad illa aliquid similitu-
dinis inuenim⁹: videam⁹ ne forte in aliquam
illaz p̄siderationū cadat: quas superi⁹ lōgitu-
dini vel latitudinē arce assignauim⁹. De diui-
nis autē institutis notandū est: q̄ quedā in eis
debemus simplr intelligere: et nihil in eis my-
sticū q̄rere. Quedā vero et iuxta lre sensū exer-
ceri debēt: nihilominus tñ mysticū aliqd figu-
rare habent. Quia ergo in preceptis sublimi-
ozib⁹: et ad intelligendū p̄fundiorib⁹ mystica

Richardus de arca mystica.

Intelligentia requirit: dimidius ille cubitus qui arce nostre altitudini in diuinis instituti-
onibus ascribitur: quasi in suis superioribus cor-
ona auro decoratur. Sed nec in hac quidem parte
similitudinis accommodatio: ab illarum quinque
supradictarum considerationum proprietate penitus
recedit. Unde est quod corona ita se iuxta longi-
tudinem latitudinemque arce distendit: ut ipsam vi-
dicem ambire possit.

Quod hoc speculationis genus re-
cte in quinque gradus diuiditur: Ca. XV.

Ecce itaque tertium contemplationis ge-
nus in quinque gradus distinguitur secundum
quinque dictos illos considerationum mo-
dos: ex quibus inuisibilium inuestigatione si-
militudinum ratio queritur vel assignatur. Cum enim si-
militudo ex aliquo ad aliquid assumitur: secundum
eosdem modos vario ordine formatur. Primus
itaque modus est: quando similitudo sumitur ex eo vbi
ipsum est: vel potius ex eo quod ipsum est. Se-
cundus et tertius similitudinem trahit: ex eo quod in
ipso est. Quartus et quintus ex eo quod per ipsum est.
Et secundus quidem ex eo quod in ipso est: sed ex-
trinsecus. Tertius vero ex eo quod in ipso est: sed
intrinsicus. Quartus vero ex eo quod per ipsum fit:
sed proposito voluntatis. Primus ergo huiusce

Liber II

Ca. XV.

modi ratiocinationis modus in hac specula-
tione trahitur: ex materie proprietate. Secundus
ex rei ipsius qualitate extrinseca quod diximus
formam. Tertius vero ex qualitate intrinsicam:
quod superius diximus naturam. Quartus autem mo-
dus colligitur ex eo quod in re ipsa: vel ab ipsa fit:
secundum modum naturalem. Quintus deinde ex eo quod
agitur secundum modum artificialem. Ex proprietate mate-
rie similitudo trahitur cum dicitur: Crura illius co-
lumne marmoree: que fundate sunt super bases
aureas. Qualitas extrinseca constat in colore:
et figura. A colore similitudo assignatur: eo quod le-
gitur: Dilectus meus candidus et rubicundus. A
figure qualitate similitudo sumitur: vbi mysti-
ca descriptio sacre scripture qualitas commendatur:
cum dicitur: Aspectus earum et opus earum quasi si sit
rota in medio rote. Nota quod extrinseca quali-
tas pertinet ad solum visum: quemadmodum intrin-
seca qualitas ad quemlibet ceterorum sensuum. Ad
auditum pertinet illa assignatio similitudinis: vbi
audis: Et vocem quam audiui tanquam vocem citha-
redorum citharizantium in citharis suis. Ad odo-
ratum autem illud respicere videtur: vbi sapientia
de se ipsa loquitur: Sicut cynamomum et balsamum
aromatizans odorem dedit: quasi mirra electa
dedit suauitatem odoris. A delictis gustus simi-
litudo assumitur: vbi eadem ipsa de semetipsa fa-

.B. D. L. O. L. D. Z.

Richardus de arca mystica.

tetur: Spiritus meus sup mel dulcis: et hereditas mea sup mel et fauim. Delicias tactus redolet: quod alias habemus: Sicut unguentum in capite quod descendit in barbam aaron. Hec de qualitate intrinseca dicta sunt: pro ea videlicet parte qua eam corporei sensus attingere possunt. Naturalis operatio pro similitudinis gratia in consideratione adducitur: cum a domino prophete voce promittitur: Quomodo descendit imber et nix de celo: et illuc ultra non reuertitur: sed infundit terram: et inebriat eam: et germinare eam facit: et dat seminem serenti: et panem comedenti: sic erit Verbum meum quod egredietur de ore meo. Ab artificiali operatione est illa similitudinis accommodatio: quam audis ab apostolo: Superedificati super fundamentum apostolorum et prophetarum ipso summo angulari lapide christo iesu. Hec tibi de similitudinum ratione in corone nostre fabricatione quemadmodum superius in arce deauratione: quasi quedam doctrine semina studuimus spargere: ut habes unde possis cum volueris copiosam scientie segetem colligere. Nam ut hic locus plene et sufficienter explicari possit: proprium tractatum requirit. Tanto hic locus maiori et diligentiori inquisitioni eget: quanto huic rationationi tota huius speculationis ratio incumbit. Constat autem in hac et in sequenti specula-

Libert II

Ca. XVI.

tionem maximam: et pene precipuam spiritualium virtutum consolationem nostris temporibus inesse. nam pauci admodum sunt: qui ad nouissima illa duo contemplationum genera possint assurgere. Qui autem hoc plenius perscrutari voluerit: meminerit quod iuxta modum arce corona ipsius quattuor latera habuit.

Quia illa que ad hanc speculationem pertinent aliter adhuc distingui possunt: Ca. XVI.

Si autem aliud quod in hac corona recte notare possumus: si per illam inuisibilium bonorum plenitudinem intelligere debemus. Corona siquidem propriatorum ab omni parte ambiabat: et intra seipsam totum includebat. Nam quantum ad compositionem arce pertinet: nihil aliud propriatorum quam eiusdem arce opculum esse intelligi debet: quedam videlicet tabula aurea ex auro purissimo: ex integro facta: que ab inferiori quidem parte ab arce summitate excipiebatur: et ab omni (sicut iam dictum est) parte corona aurea cingebatur. Per hec itaque duo scilicet coronam et propriatorum: duo intelligimus generam contemplationum: unam de inuisibilibus bonis: alteram de inuisibilibus substantiis: ut in spiritibus angelicis vel humanis. Quid est ergo quod corona totum propriatorum intra se includit: nisi quod beatitudo iustorum

Richardus de arca mystica.

omne desiderium eorum intra se comprehendit. Nos quodam sub egenis huius mundi elementis vivimus: desideria nostra ultra gaudia nostra extendimus: quia infinite plura sunt que concupiscimus: quibus que in hac vita comprehendere possumus. Beata autem illa superiorum spirituum multitudo desideria sua: ultra gaudiorum suorum plenitudinem non extendit: quia felicitatis sue infinitatem vel imensitatem comprehendere omnino non sufficit: quam beatitudinis sue corona undique cingit: et usquequaque magnitudinis sue sinu includit. Est autem eorum gaudium non solum de contemplatione creatoris: sed etiam in contemplatione eius creaturam. Dum enim deum in omnibus operibus suis mirabile inveniunt: quid mirum si utique mirando venerantur: et venerando mirantur magnalia eius que diligunt: Inveniunt utique non solum in creaturis incorporeis: sed in creaturis corporeis: unde mirantur: sed etiam unde earum creatorem digne venerantur. Alia ergo sunt que supra se: alia que vident in se: atque alia que vident sub se. Hec omnia iugiter contemplantur: contemplantes mirantur: mirantes letantur: letantur de divina contemplatione: congratulantur de mutua visione: delectantur in rerum corporalium speculatione. Pars infima corone que sub spiritatorum descendit: et ligno affigitur: iocundum illud spectaculum designat: quod

Liber II

Ca. XVI.

habent in inferioribus creaturis. Media pars corone que spiritatorum iungitur: ardentissimum illud charitatis desiderium figurat: quod pertrahunt in se de iocunditate mutue visionis. Suprema pars corone que supra spiritatorum elevatur: ineffabile illud gaudium exprimit: quod hauriunt de iugiter contemplatione sui creatoris. Discamus et nos pertrahentes mirari: et mirantes contemplari: quod illi supreme beatitudinis ciues omnia que sub ipsis sunt indefinenter aspiciant: omnium que ab alto vident rationem: et ordinem comprehendant: quod de mutua societate insolubilique charitate in infinitum gaudeant: quod in illa divine claritatis visione insatiabiliter inardescant: et arcem nostram coronavimus. Cogitemus quod egrediuntur et ingrediuntur: et pascua inveniunt: et arce nostre coronam iuxta congruum sibi modum consumavimus. Videtur certe quod spiritualia pascua inveniuntur: non solum in interioribus: verum etiam in rebus exterioribus. In rebus corporalibus absque dubio corporalia bona in quantum bonis invisibilibus et incorporeis similia sunt: spiritualibus nimirum spiritualia pascua ministrare possunt. Nam si nullam omnino bona visibilia ad invisibilia similitudinem haberent: ad invisibilium investigationem nullatenus nos adiuuare valerent: nec iam restaret quod de ipsis legitur: Quia invisibilia dei

Richardus de arca mystica.

per ea que facta sunt intellecta cōspiciunt. Iterum vero si ista ab illis multa dissimilitudine nō discreparent: p̄culdubio caduca ⁊ transitoria: ⁊ insufficientia nō essent. Incōparabilit̄er tamē copiosior est horum ad illa dissimilitudo: q̄ similitudo. Infinita siquidē est i horum cōparatione future plenitudinis supereminens magnitudo. Unde est q̄ vix arce summa coronā tangunt: eiusq̄ inferiorib⁹ iunguntur: quia horū summa illozū ima tot similitudinū suarū signis nō nisi ex parte loquunt̄.

Q̄ in hac speculatiōe corporee similitudinis manu ductōe vtimur: Ca. XVII

b **Q̄** cauit̄ inter scōm p̄tēplatiōis gen⁹: ⁊ hoc tertiu⁹: de quo modo loquimur interesse videt̄: q̄ illud (vti superi⁹ diximus) versat̄ in imaginatiōe: sed moderatur s̄m rationē: istud autē cōstat in ratione: sed sequit̄ imaginationes. In hac em̄ speculatione p̄ oia q̄ anim⁹ multipl̄ scrutat̄: inuisibilib⁹ inuēdit̄: ⁊ ad illa app̄hēdēda inuēdit̄. In eo itaq̄ hec speculatio in rōne p̄sistit: q̄ illis solis inuestigandis insistit: q̄ corpore⁹ sensus oīno capere nequit. Sed q̄ hui⁹ speculatiōis inuestigatio ad inuisibiliū cognitionē sine corporaliū similitudinū adiutorio nō p̄ducit̄: imaginatiōis manu ductiōne in hac pte rō sequi videt̄: ⁊ inq̄si-

Liber II

Ca. XVII.

tiōis sue cursu: eā q̄si ducē itineris habere cōvincit̄. Dū em̄ imaginatio rōni rerū visibiliū formas rēp̄sentat: ⁊ ip̄am ex earū dē rerū similitudine ad inuisibiliū inuestigatiōne informat: quodamō illuc eā conducit: quo p̄ se ire nesciuit. Nūq̄ em̄ ratio ad inuisibiliū p̄tēplatiōne assurgeret: nisi ei imaginatio rerū visibiliū formas rēp̄sentādo exhiberet. Nū ad illā similitudinē traheret: ⁊ inuestigatiōis sue modū formaret. Nū est q̄ ille interior hō noster exteriorē hōiem ducē suū vocat: cū dicit: Tu hō hō vnanimis: dux me⁹ ⁊ notus me⁹. Certū nāq̄ est: q̄ nisi p̄ corporeū sensū: anim⁹ ad exteriorū noticiā puenire nō pōt. Verito ḡ exteriorē hōiem: hō interior ducē suū dicit: sine cui⁹ ministerio: vel poti⁹ magisterio ad visibiliū cognitionē nō p̄tingit: s̄ nec ad inuisibiliū q̄dē: cū ad illa cognoscēda sine horū noticiā assurgere nō possit. Quotiēs ḡ cognoscēda p̄ rē p̄ corporeū sensū experiētā cape cogit̄: totiens nimirū interior hō nō ducē suū seq̄ videtur: absq̄ dubio sensus carnis sensum cordis in cognoscēdis rebus p̄cedit: q̄ nisi prius sensibilia p̄ sensū corporeū anim⁹ caper: oīno nō inueniret: q̄d ḡ eis saltē cogitare potuisset. S̄ forte mirū nō est: si sensum cordis sensus corporeis illuc ducit: quo ipse ire potest. Sed illō

Richardus de arca mystica.

valde mirabile quod illuc est perducit quo ipse ascendere non potest. Sensus siquidem corporeus incorporea non capit: ad quam tamen sine eius manu ductione ratio non ascendit: sicut iam supra monstrata ratio docuit. Certe et si homo minime peccasset in cognitione rerum sensus exterior interiorum adiuuaret. Nam etiam suam in adiutorium accepisse adam quis neget? Aliud est cursus sui comitem habere: et aliud est itineris sui ducem querere. Nam quomodo eua uirum suum semel contra dei consilium vel preceptum post se traxit: et ad consilium suum consensum inclinavit: per uariationis sue pena infirmatus. Adam iam eam sequi necesse habet: et usque nunc quotidiano eius magisterio eget. Verumtamen tunc de adiutoris sui ducatu: non solum non confunditur: sed et gloriatur: quoniam interueniente eius obsequio ad inuisibilem contemplationem corporearum similitudinum calle perducitur. Homo inquit unanimitas: dux meus et notus meus. Quomodo autem sit interior dux suus unanimitas: vel notus: satis (ut arbitror) patet: nec multa expositione indiget. Cogita nunc quomodo motui cordis motus corporis ultro occurrit: et citius inuenis quam unanimitas ei sit. Statim ut animus uult: mouetur pes: uel manus: ad nutum eius circumfertur oculus: ad eius arbitrium mouetur lingua: mouetur et labia: uel alia queque corporis membra.

Liber II

Ca. XVII.

Quid queso in rerum natura dissimilius quam spiritus et corpus? Verumtamen ubi obsecro tantam tam perfecte concordie unanimitatem inuenimus: ut pene imo penitus eodem tempore sit fieri uel fieri moueri: uelle atque moueri? Annum solum quidem corporis est membrum in ea uidelicet parte qua libido regnat: quod interioris hominis imperio non obtemperat. Cum uero hanc eius contradictionem ex diuino adiutorio per moderatam afflictionem poterit reprimere: iam deinceps audet eam unanimitate dicere: et hominem pacis sue appellare. Homo inquit pacis mee. Ecce quomodo unanimitas: sed quomodo notus? Illud quidem satis constat: quod quicquid in qualibet parte corporis agit: ubique quod statim ad animi noticiam peruenit: ut enim omnino latere non possit: quicquid afflictio uel delectatio sensum corporeum afficit. Et sicut motus cordis absque contradictione statim exit per motum corporeum: sic omnis sensus corporis absque motu intrat in animum. Et sicut in omni actione sua corporalis motus arbitrio cordis obsequitur: sic omnis passio corporalis absque repulsa ad animum ingreditur. Et quod uere nulla corporis iniuria: uel oblectatio animum lateat: illa tantam subleuitate compassionis uel congratulationis uelocitas perbat. Nam sicut uno eodemque tempore est mo-

Richardus de arca mystica.

ueri velle atq; moueri nolle: sic vno eodemq;
momēto est corpore pati: et corde cōpati: exte-
rius delectari: interi⁹ cōgratulari. Elige quid
magis mireris: aut corporis ad animū taz ce-
lerem obedientiā: aut animi ad corpus taz fa-
miliarem noticiā. **D**ira obedientiā: vbi omne
animi desiderii motus corporis pene preue-
nit. **D**irāda noticie familiaritas: vbi qcquid
corpus sentit animus pene presentit. Et nunc
qdē ille interior noster homo de hac domesti-
ci sui tā familiari noticia habet vnde miretur:
nō tamē vnde gloriatur. Non magna gloria-
tio animi nosse que soleant corpus suum dele-
lectari: vel ledere: sed illud pculdubio magnū
erit: cū iam multis experiētie documētis nos-
se ceperit: qua discretiōe debeat appetitui car-
nis et in necessarijs obtēperare: et in supfluis
cōtrahere: ne si nimis foueat suscitet sibi hostes
et nutriat rebellem: vel si nimis affligat per-
mat ciuem: et opprimat adiutorem. Sane ad
hmōi noticie perfectionē animus vix p multa
argumēta: vix post multa experimēta pertin-
git: sed ea semel adepta ex illa nimirū non pa-
rum pficit: sine hac nunq; poterit adam ad-
iutorio suo bñ vti. Per hanc docetur exterior
hō noster delicias egypti paulatim fastidire:
tandemq; obliuisci. Assuetusq; nihilominus

Liber II

Ca. XVII.

spiritualibus alimentis delectari. **D**irū hoc
vel poti⁹ incredibile alicui videbit: s; si mihi in-
de nō credis: vel expro credat. **A**udiam⁹ illū:
quē hec experientia docuerat: et attēdam⁹ qd
dicat. **H**omo inquit pacis mee in quo spera-
bam: qui edebat panes meos. **E**t in hoc itez
loco. **Q**ui simul mecum dulces capiebas ci-
bos etc. **Q**ui aut sint panes quos interior ho-
mo noster exteriori apponit: vel quibus eū ci-
bis reficiat: manifestat scriptura: que dicit: **F**u-
erunt mihi lachryme mee panes die ac nocte.
Et alibi de huiusmodi panibus itez ait: **S**ur-
gite postq; sederitis: qui manducatis panem
doloris. **H**uiusmodi panē homo interior ali-
cū comedit: domesticū suū vix multa fatiga-
tione cōpellit. **P**anē suū spiritus solus come-
dit: qñ animus quidē de peccatis suis dolet:
veruntamen lachrymas nulla ratione extor-
quere valet. **P**anē doloris pariter comedūt:
et cibū vnū quasi vnanimiter sumūt: cū interi-
or homo pfunde ingemiscit: et ad etus gemi-
tum exterior homo vbertim lachrymas fun-
dit. **P**rius autē omnis homo cōpungit timo-
re: postmodū vero cōpungit ex amore. **C**on-
punctio timoris amaritudinē habet: compun-
ctio amoris dulcedinē habet. **Q**ui igit ad huc

Richardus de arca mystica.

solo timore cōpungit: abis quidē spiritalib⁹: minime tamē dulcib⁹ pascitur. Qui vero iam ex eternorū gaudiorum desiderio lachrymas fundit: iste pfecto dulcib⁹ cibis spiritalibusq; se reficit. Cui ergo ceperit homo ille interior domesticū suū talib⁹ cibis reficere: pōt de eo veracit̄ psallere: Qui mecū dulces capiebas cibos. Talibus ergo studiis quāto vterq; hō amplius ad puritatē pficiūt: tāto vtiq; alacrius currunt: Quō vero post tante cōcordie pfectionē carnis et spiritus: eorū pacē malignorū spiritū infestatio pturber: ex eo q; subiungitur intelligenti liquide apparet. Quid est enī q; ille qui s̄m deus creatus est homo interior de homine pacis sue: de homine vnanimi plāgit: et mox nō in illum: sed in alios maledictionis saculū intorsit: nisi q; in illos p increpationem seuit: quorū seuitia pacis sue quietē amisit. Tu vero inquit homo vnanimis: dux meus et notus me⁹. Qui simul mecū dulces capiebas cibos in domo dei ambulauim⁹ cū consensu. Est subiungit statim: Veniat mors sup illos. Nō dicit sup te: sed sup illos. De illis ergo se vindicat: quorū fraude pacis sue confortem amiserat. Sepe enī spiritus maligni: spiritui pacis inuidēs: dū carnē subita: et vehementi tēptatione fatigant: spiritū pacis prur-

Liber II

Ca. XVIII.

bant: et reddunt ei de vnanimi hostē: de duce seductore: et efficiunt de noto ignotus: de domestico inimicū. Sed ecce dū vnum scripturæ locū plenius pscrutari volumus: circūiacētia plustrare cōpulsī sumus. Nā dū d' exterioris hominis ducatu dicere aliquid ratiōis ordo exposulauerit: obscuritas circūadiacentiū verborū expositionē nostram paulo latius nos extendere coegit.

Quomō hoc cōtemplationis genus consistat in ratione s̄m imaginationem: Ca. XVIII.

Enc vero ad id redeamus vnde digressi sumus: quō scz p rerum visibilibus in imaginationē adiuuemur ad rerum inuisibilibus inuestigationē. In eo enī exterior homo inuestigationis sue cursu interiorē adiuuat: quo ei inuisibilibus imaginationē prerum visibilibus formas representat. Et dū ducatus sui officiū explet: illuc istum similitudinū calle pducit: quo ille intrare nō audet. Sic serues peunt: et tamē istis intro vsq; ad interiora palacii sperantib⁹: illi exterius subsistūt. Patet ergo (vt arbitror) quōd superius iam dixim⁹: quomō hoc cōtemplationis gen⁹ esse quides

Richardus de arca mystica:

In ratione: et secundum imaginationem intelligere debemus: quia et inuisibilia sunt que mente conspicimus: et tamen ex rerum visibilium similitudine illa nobis formamus. Quid enim dicimus rerum visibilium formas: nisi quandam quasi rerum inuisibilium picturam. Sic modo aliquis qui nunquam leonem vidisse se dicat: quem videre desiderat: si ei leonis imago in pictura aliqua convenienter expressa ostendit: profecto quale eum cogitare debeat ex eo quod videt statim admonetur. Denique secundum lineamenta que superficiem expressa desiderat solida membra: et viuum animal sibi in mente format. Cogita nunc quantum sit inter illud quod videt exterius: et inter hoc quod in sua cogitatione sibi fingit interius. Sic sane in hoc contemplationis genere longe a se distant: et inuisibilia que in mente versamus: et ea que per imaginationem cernimus: et tamen ad illa exprimenda ex istis similitudinem trahimus. Reddidimus quod potuimus rationem: cur hoc genus contemplationis videatur esse in ratione: et secundum imaginationem.

Quod ad prohibitionem vel operationem dei pertineat: quicquid radius contemplationis plustrat: Ca. XIX.

p Ostulat rationis ordo de circulis et vectibus hoc loco aliqua vel breuiter

Liber II

Ca. XIX.

dicere ut idem ordo seruetur in expositione que auctor seruare voluit in descriptione. Primo itaque considerandum est que sint latera arce: ut consequenter possim agnoscere quos que in latere circulos debeamus ponere. Per arcam gratiam contemplationis accipimus: uti super iam diximus. Quia igitur radius contemplationis ab alto radiat: et se in omnem partem per subleuata mentis capacitatem dilatat: omnia que sub contemplatione cadere possunt: ad hanc se arcam pertinere euidenter se ostendunt. Alia vero consideratio est: que attendimus: eorum que quotidie sunt: alia iusta: alia esse iniusta: et longe alia consideratio: illa que conspiciuntur visibilibus humanis: alia esse commoda: alia vero incommoda. Erigunt igitur in arca nostra parietes duos sibi inuicem diuerso oppositos: hinc unum equitas: illinc alterum iniustas. Duos vero alios parietes e regione se inuicem respicientes efficiunt nihilominus hic unum prosperitas: illinc alterum aduersitas. Illud autem valde admirandum: et multa admiratione dignum: quod vel voluntas bona: vel qualiter voluntas mala: deo omnia moderate et iuste disponente: hinc modo aduersitate repellitur: modo illic prosperitate relinquitur: ne hinc vel illa in infinitum excrescat: et diuine dispositionis modum excedat. Cogita nunc quemadmodum in arca nostra parietes se in longum extendentes: et longitudinem arce metientes: duo alii parietes pertinet

Richardus de arca mystica.

uersū occurrētes hīnc inde p̄cidāt: ⁊ ad certā
mēsuram restringant. Juxta hanc utiq; silitu
dinē diuina dispensatio diuersis volūtātibus
nunc ad votū famulatur: vt inueniāt quomō
se extendāt: mō eis aduersat: ne destinationis
p̄ffinite moduz excedant. Ne em̄ p̄ffluamus
(vt iā diximus) hīnc religamur vinculo cupi
ditatis: illinc obstruimur repagulo necessita
tis. Multa em̄ sepe dimittimus ne amittam⁹
qd̄ diligimus: multa nihilominus ne incurra
mus qd̄ odimus. Ubi ergo aduersitas atq; p̄
ueritas se inuicē collidunt: quodāmodo in ar
ca nostra angulū efficiunt. Ubi vero p̄sperit
tas atq; aduersitas inuicē occurrūt: alter an
gulum cōponunt. Ocurisio vero equitatis ⁊
p̄speritatis tertiu angulū constituit. Collisio
autē equitatis ⁊ aduersitatis quartū coniun
git. Ad primū angulū corripuntur mali: ad q̄r
tum corriguntur boni. Itē ad secundū desti
tuuntur mali: ad tertiu p̄teguntur boni. Per ad
uersitatē siquidē reprobi corripūtur: nō autē
corriguntur: si em̄ seipsos corrigerēt utiq; re
probi nō essent. S; p̄ aduersitatē boni a ma
lis suis corriguntur: seu etiā ad meliora pmouē
tur. Itē p̄ p̄speritatē mali in seipsis resoluūt:
⁊ a deo destituuntur: boni autē per p̄spera ⁊ ad
bona fouentur: ⁊ a malis p̄teguntur. Igit̄ prim⁹

Liber II

Ca. XX.

angulus est ad correptionē: secundus ad desti
tutionē: tertius ad p̄tectionē: quartus ad cor
rectionē. Patet asit q̄ illi parietes p̄ moysen
latera arce dicuntur: qui longitudinē arce meti
untur. Horū duorum q̄ ceterorū parietū: si
cut in arce cōpositione est quātitas maior: sic
in rerū significatione ⁊ veritatis p̄teplatione
est eorū dignitas sublimior. Quis em̄ nesciat
q̄ sit incōparabiliter maior illa que est iusti ⁊
iniusti: q̄ illa discretio que est cōmodi ⁊ incō
modi: Prima autē p̄tinet ad parietes: qui me
tiuntur arce longitudinē. Nam illa que est cō
modi et incōmodi: p̄tinet ad illos parietes q̄
metiuntur arce latitudinē. Ad duo itaq; latera
arce: p̄tinet q̄rūlibet cōsideratio: scz que fiunt
iuste: seu etiā iuste. Que vero iuste fiūt: quis
ignorat fieri dei operatiōe: q̄ iniuste fiunt: so
la eius fieri p̄missione.

Quomō sapientia dei cum sit sim
plex ⁊ vna diuersis considerationib⁹
in contemplationē adducit: ⁊ modo
scientia: mō p̄scia: mō dispositio: mō
p̄destinatio nominat: Ca. XX.

¶ Uia ergo iam que sint latera arce ha
bemus: quia eiusdē angulos quattu
or iam expositione tenem⁹: queram⁹

Richardus de arca mystica.

adhuc qui sint illi quattuor annuli aures: qui iubentur singuli in singulis angulis poni. De auro satis constat: quod cetera omnia metalla claritatis sue magnitudine superat: sed diuina sapientia quid clarius: quid lucidius: cui etiam nihil comparabile inuenimus. De hoc auro quod si ad diuersas operationes materias sumimus: quando illam que in se simplex et una est diuerso modo consideramus. Dei quidem sapientia cuius sit (ut dictum est) simplex: et una: modo prescientia dicitur: modo scientia nominatur: nunc eam predestinationem dicimus: nunc dispositiones vocamus. Sic res una a nobis diuerso modo distinguitur: ut a nostra exiguitate qualicumque modo distincta vel ex parte capiat. Scientia est qua omnia cognoscit: prescientia qua ab eterno omnia preuidit: predestinationis qua ab eterno omnes siue ad mortem siue ad vitam preordinauit: dispositio qua omnia ubique incessanter disponendo nihil inordinatum reliquit. Hos nostre considerationis modos quasi in circulos flectimus: quoniam in omni diuina sapientie ordinatione initium cum fine concordare uidemus. Nunquam enim diuina prescientia in sua prudentia fallit: nunquam diuina predestinationis in suo proposito decipit: nunquam eius scientia in suo iudicio errat: nunquam eius dispositio in suo consilio nutat. Dum enim circulus in semetipsum ab omni

Liber II

Ca. XXI.

ni parte inflectitur: in ipso proculdubio sicut nec initium sit: nec finis inuenitur. Illa itaque nihilominus consideratio ad hos circulos pertinet: quod in omni diuine comprehensionis preelatione initium: finem: vel medium mens nostra investigare non valet. Horum circuloz ambitus ab omni parte ad unum medium punctum equilater circumferuntur: quod omnis diuina examinatio nusquam in una re quam in alia ab uno et simplicis veritatis definitione longius euagat. Hi circuli in seipsis omnia comprehendunt: et suo in sinu uniuersa includunt. Hi sunt hi quattuor (ut arbitror) circuli: quod per moysen: per quattuor arce angulos iubentur ordinari.

Quod diuina sapientia per diuersos contemplationis modos: in quibusdam videatur mirabilior: in quibusdam iocundior: Ca. XXI.

Orum autem circuloz duo sedes habent in latere uno: duo reliqui in latere alio. Singuli itaque certis locis deputantur: quibus ad totum arce euectionem omnes pariter cooperentur. Ibi enim quilibet homini circuloz sedes habentur tres: quod quilibet in loco pre ceteris mirabilior seu iocundior nostre considerationi apparet. Nam ab eo quilibet loco se amplius elogat: ubi preelationis admirationes minus extat: ubi in admirationis animo minoris iocunditatem ge-

Richardus de arca mystica.

nerat. Accipiunt ḡ sedes duo in latere vno: et duo inde in latere alio. Super⁹ aut dictum ē quō ad latus vnū ptineant que fiunt dei pmissiōe: vel quō eque ad latus aliud ptinere videant que fiunt dei opatiōe. Ordinent itaq in pmissiōis latere circulus p̄scientie: et circulus scientie. Similiter in latere diuine operationis circulus p̄destinationis: et circulus dispositionis. Vis aut scire q̄ recte: q̄ ordinate circuli qui dicunt sciētie: vel p̄scientie illis maxime p̄sident: que fiūt dei pmissiōe. Cogita ergo si potes quāta admiratione dignū sit: q̄ hec oīa potuit p̄scire ab eterno: quoz est tam innumera multitudo: et tam multiplex variatio. Sed hec eius p̄scientia cū sit in vtriq̄ mirabilis: mirabilior tamē apparet in rebus malis: q̄ in reb⁹ bonis. Que em̄ mala sunt: qz iniuste fiūt: sola vtiq̄ fieri eius p̄missiōe scim⁹: nūq̄ autē ei⁹ operatione. Cogita ergo si potes quāta admiratione dignū sit: q̄ illa etiam p̄scire potuit: que aliene voluntati reliquit: et voluntati q̄dē que nōdū fuerat: et quā nūq̄ factururus erat. Voluntatē em̄ malā nunq̄ facit: q̄uis eam esse p̄mittat. Certe min⁹ miramur ea ipsum posse ab eterno p̄scire: que ab ipso erant facienda: q̄uis sint taz multa et pene infinita: q̄ ea que posuit sub potestate aliens: et

Liber II

Ca. XXI.

volūtatī p̄traria. Quid autē de ei⁹ scientia dicuri sum⁹: q̄ omnū que sunt: qualitātē: modum: ordinē: locū: et numerū: sub vno simplici visionis radio cōprehēdere scimus: et vere miranda: o vere stupenda. Si autē queris vbi mirabilior nostre cōsiderationi appareat: que vere vbiq̄ est mirabilis: quis eā nō videat mirabiliorē videri in reb⁹ occultis: q̄ in rebus manifestis. Quale queso est occulta hominū: secreta videlicet cogitationes: affectionū: voluntatū et intentionū indefinēter aspice re: et quēlibet cordis motū ante diuine sciētie p̄spectū nō posse latere. Quoties em̄ bonas hominū cogitationes et volūtates attēdit: q̄d in hīs omnib⁹ in cordiū archano aliud aspicit q̄ quod ibidē ipsemet reposuit. Bonos siq̄dem cordiū motus quoslibet absq̄ cōtradictione ipse operat: ip̄s̄q̄ cooperat. Illud vero pre omnibus mirū q̄ nihil omnū ignorare valeat: eozū etiā que cordib⁹ humanis ip̄e nō inspirat. Hec est illa in diuine scientie p̄spiciencia: vere sūma et singularis admiratio: q̄ nihil eā oīno latere possit in cordiū maloz: tam p̄funda: et tam tenebrosa abyssō. Ecce vbi p̄uidētie et scientie circuli in pmissiōis latere sedē accipiunt: vbi vti apta ratio p̄docuit nostre cōsiderationi mirabiliores occurrūt. **Le**

Richardus de arca mystica.

teros autem predestinationis videlicet et dispositionis diuine circulos latus aliud habere debet: et cur hoc sit: multa (vt arbitror) expositione non indiget. Et enim taceamus eos in hac parte apparere mirabiliores: quis eos neget in his que electorum saluti militant: que sola ad hoc latus spectant apparere iocundiores. Diuine siquidem predestinationis et dispositionis rationem: in saluandorum reparatione: promotione: glorificatione: quam in malorum iusta reprobatione: deiectione: damnatione carnis amplectimur: iocundius veneramus: honorificentius magnificamus. Ita enim predestinatio specialiter et proprie ad hoc latus pertinere videtur: vt pene de sola preordinatione ad vitam dici soleat: et ad aliam partem non nisi abusiue et improprie referat. Diuina vero dispositio quamuis ad vtralibz pertineat: eo quod nusquam aliquid inordinatum reliquat: soli tamen electorum saluti omnis ordinatio militat. Ecce iam diximus quos in quo latere circulos ordinare debeamus.

In qua speculatione diuina prescientia vel scientia appareat mirabilior: **Ca. XXII.**

forte adhuc hic animus pulsatur: in quo quisque angulo poni debeat. Attende ne forte

Liber II

Ca. XXII.

quadam supereminente singularitate speciali pertineat circulus prescientie ad angulum primum: circulus scientie ad angulum secundum: circulus predestinationis ad angulum tertium: circulus dispositionis ad angulum quartum. Collisionem aduersitatis et iniquitatis primum angulum facere: superius iam diximus: et ad malorum correptionem: non autem correctionem pertinere docuimus. Si ergo ad dei prescientiam respicias: quid quod in ipsa mireris amplius inuenies? Quid queso reprobos: per aduersantium malorum flagella corripit: si eos a suis malis nunquam velle resipiscere presciscit? Quid eis quasi prauitatis verbera adhibet: preceptis cohibet: minus terret: quos eternis malis addictos esse preuidet? Si ergo in diuina prescientia quod amplius mireris non inuenis: non est cur eam huic angulo artius inherere mireris? Item superius monstratum est occursum per speritatis et pueritatis: secundum angulum facere: et eum ad malorum destitutionem et deiectionem maxime pertinere. Huc queso ad diuine scientie considerationem intelligentie oculos reflecte: diligentius obsecro ituere: mirare: obstupesce. Stupendum valde quomodo mala hominum deus indefinenter aspicit: quam tamen detestatur et odit. Huc queso si potest dei omnipotentia tot et tanta mala cohibere: quam ipsius sapientia nunquam potest ignorare: quam omnipotens bonitas: nunquam potest

Richardus de arca mystica.

amare: Ad huiusmodi admirationis cumulū illud accedit: quod malis etiam bona temporalia tribuit: proque quodammodo in eis ea mala multiplicare videt: que pro omnibus et super omnia detestatur. Nam pro bona temporalia (ut superius dictum est) mali in seipsum resoluuntur: et a deo destituunt. Numquid nam illa diuine scientie perspicacia quod mali suis bonis abutatur non considerat: an forte quid quo animo gerant ignorat: sed quod hec dicere audeat: Attende ergo quod sit difficile huius perplexionis inuolutū: digna admiratione venerari: et inuenies quod iuste huius diuine scientie circulus huic angulo debeat vicinius iungi: firmiter aprari.

In qua speculatione diuina predestinatio appareat iocundio: **Ca. XXIII.**

tertius iste angulus uti superius habet ex occurrence prebitatis et prosperitatis coniungit: et ad bonorum consolationem et protectionem pertinere comprobatur. Hinc nunc quod ab hoc angulo: ad oppositum eius angulum respice: et nunc hunc: nunc illum diligenter attende: ut positionis rationem quam queris possis citius inuenire: perspicaci penetrare. In hoc angulo boni huius mundi prosperi fouentur: in illo mali mundana aduersitate flagellantur. Attende diligentius: examina frequentius dei pietatem: illinc est

Liber II

Ca. XXIII.

seueritate: pietatem in bonis: seueritates in malis. Quod seuerum esse putamus: quod illis nec in presentia parcat: quod temporalem vitam sine pena transire non permittit: quos eternis penis addixit: Illud autem quod pius erit: quod bonos quidem quantum eis expedit: bonis temporalibus fouere non desistit: quos tamen ad vera et ad eterna bona preordinauit. Discute si potes: quale quod magnū: quod pius possit esse: gratuito quidem istos illis reiectis ad eterna bona predestinare: et tamen temporalia bona ad usum imo ad utilitatem non negare: Quid hac consideratione dulcius: quid in dei predestinatione iocundius inueniri poterit: Recte ergo in eo angulo diuina predestinatio describitur: ubi temporalis prosperitas electis ad utilitatem famulatur. Recte aureus iste circulus fixa illic sedem tenet: ubi quanto clarior tanto nimirum iocundior apparet.

In qua rerum speculatione solent diuina dispositio iocundior apparere: **Ca. XXIII.**

Et ut ad quartum tandem angulum uentus: illum longe superius esse exposuimus: ubi aduersitas ex aduerso occurrens prebitatem exercet. Nam ipse (uti ibi dictum est) ad bonorum correctionem pertinet. Mas

Richardus de arca mystica.

qz nec boni quidē hanc vitā sine macula p̄trā
seunt: z semp quantūuis p̄fecti quo crescendo
p̄ficere possint inueniūt. Habēt ex hoc angu-
lo vnde purgentur: habent pariter vbi exerce-
antur. Hinc angulo circulozū nostrozum vlti-
mus familiarius p̄sident: qz alias quo sedē sin-
gularē accipiat nō habet. Hinc iterū si hunc
angulū cū ei opposito angulo conferimus ra-
tionē quā querimus citi⁹ inueniem⁹. In illo
mali p̄sperant: in isto boni flagellantur. Ibi
mali ex bonis qui accipiūt gratiā dñi ampli⁹
repscunt. Vnde in ei⁹ amore acrius ignesce-
re debuerunt. Hinc ecōtra in bonis disponē-
te deo id agitur: vt vnde in eis extringuendus
videbat: inde in eis amoris ardoz acrius inflā-
metur. Quāto em̄ mundi malis acerbius v-
gentur: quāto grauiorib⁹ flagellis atterūtur:
tanto ad dei amorē vebemētius accendunt.
Mirare obsecro: mirare z vebemētē obstru-
pesce: vel quō ī malis amor dei deficiat ex be-
neficio: vel qualiter in bonis diuina dilectio
crescat ex flagello. Absqz dubio plus in laurē-
tio amor dei cōualuit ex incēdio: qz in nerone
ex imperio. Immo in laurētio incādūt amor
domini p̄ incendiū: in nerone penitus defect
p̄ concessē potestatis imperiū. Et qz adhuc est
maius: z multo mirabili⁹: plus fortasse ī mar-

Liber II Ca. XXIII.

tyre amoris flamma cōualuit: ex tam acerbā
pena: qz potuisset ex qualibet z quātalibet tē-
porali gloria. Vide queso tale consiliū: tam
mirandū artificiū: Vides quomō ille summ⁹
artifex peritiā sue artis ostendit: qui in electis
suis cōtraria ex contrarijs gignit: fouet et nu-
trit. Iuuat z hunc angulū adhuc: et cum illis
cōferre: z diuine dispositionis ordinē ex eozū
cōparatione cōmendare. In primo angulo
(vt dictū est) mali puniūtur nec purgant. In
isto boni flagellantur et corrigūtur. Quid qz
so est qz easdem culpas eadem flagella in his
corrigunt: in illis penitus corrigere non pos-
sunt: Immo simul per omnia corruptele ru-
biginem per vaporem temporalis flamma
in electis ad plenum excoquit: qz in reprobis
tor tormentozum tanta acerbitas: z illud ge-
henne crudele incendiū in eternum excoque-
re non sufficit. Cur queso dissimilem effectuz
habet: non dissimilis causa: nisi qz diuine dis-
positionis ratio: cum sit vtrobiqz mira: in re-
probis apparet iustior qz pia: In electis vero
pia potius qz seuera. Ecce cōtulimus iam qz
tum hunc (de quo loquimur) angulū primo
cū secūdo: scdo cū primo: tertio nūc cōparet
cū tertio. In tertio itaqz angulo boni bñficiū

Richardus de arca mystica.

ad cōsolationē accipiunt. In quarto (de quo
z modo agimus) flagellis fatigari se sentiunt.
In illo fouent: in isto exercent. In illo suauiter
pausant: in isto fortiter pugnant. In illo a
rege suo quasi militaturi donatiua p̄cipiunt:
in isto pugnādo victoriā: z in vincendo eter-
ne retributiōis palmā acquirūt. In illo itaq;
angulo ex accepto diuino beneficio id in eis
agitur: vt dei sint fidei debitores: in hoc autē
angulo ex patientie z fortitudinis sue merito
id in eis efficit: vt dei fiant (si dici fas est) iusti
exactores. De reliquo (inquit ap̄tus) reposi-
ta ē mihi corona iusticie: quā reddet mihi do-
minus in illū diē iustus iudex. Reddet aut: nō
dabit: z iudex iustus: non pius. Sed vt fieret
postmodū tanti premij iustus debitor: spon-
te prius factus est talis meriti gratit⁹ largi-
tor. Cogita ergo quale sit deum cum magno
quodā quasi studio excogitare: cū multo q̄si
exercitio satagere: cū miro quodam artificio
quādoq; in electis p̄ficere: vt fiant ex eis iusti:
ex seruis liberi: ex miseris debitoribus meri-
tis diuites: z regni celestis heredes. Hec est
(vt arbitror) sufficiens ratio: cur diuine dispo-
sitionis circulus ille aureus singulariter pre-
sedeat huic angulo: vbi p̄ modicorū laborum
certamina subleuat hominē ad p̄mia eterna.

Liber II

Ca. XXV.

Hoc est illud in quo huius circulus aure⁹ re-
splēdet amplius: rutilat clarius. Hoc est inq;
in quo diuina dispositio in tribulatione gau-
dentib⁹: z sibi in cōtumelijs placētibus appa-
ret gloriosior atq; iocūdi⁹. Ex his itaq; que
de angulis siue de laterib⁹ arce iam diximus
satis (vt arbitror) euidenter ostendim⁹: quō
in latere vno circuli p̄scientie z sciētie appare-
ant mirabiliores: vel quō in latere alio circu-
lo p̄destinatiōis z dispositionis appareant io-
cundiores.

Quō cōtēplationis nostre spectacu-
lū sp̄ comitari debeat: magna admi-
ratio: z ingens exultatio: **Ca. XXV.**

Uto quia iam laboriosum nō erit in-
p uenire cuiusmodi vectes: huiusmodi
circuli debeāt habere: vel quē: in quo
latere debeamus ponere. In his siquidē que
magis miranda sunt opus est nimirū magna
admiratiōe. In illis autē que iocūdi⁹ viden-
tur: vtile erit magna exultatiōe. Sit ergo no-
stra magna admiratio: sit vehemēs nostra ex-
ultatio: z quales erigit diuinorū operū p̄tem-
platio. Sit vtraq; magna: sit vtraq; fortis:
sint ambe robuste in modū vectis: z que suffi-
cere possint ad vectiōez tanti oneris. **Facia-**

Richardus de arca mystica:

mus ergo de vtraque vecte ligneu: non baculus arundineu. Debet aut non de quolibet ligno fieri: sed de sethim ligno: videlicet forti: et incorruptibili: ut sint per fortitudinem inflexibiles: et per longanimitatem incorruptibiles. Boni sane huiusmodi vectes ambo: magna scilicet et diuturna admiratio: ingens et pseueras exultatio. Et autem formam habeant ad modum vectis: et possint vtriusque explere officium: sit vtraque robusta: sit et vtraque deaurata. Fiant ergo de robore constantie: dirigantur ad normam iusticie: operiantur ambe de auro sapientie: ut sint ambe et per fortitudinem valide: et per equitatem directe: et per discretionem splendide. Multum et per omnes modum placet in his vectibus homini deauratio: quia multum in omnibus valet prudens: et per uida discretio. Sit ergo discreta admiratio nostra: ut nihil in dei prescientia: nihil in ipsius scientia admiremur quod falsum sit. Sit nihilominus discreta congratulatio nostra: ut nihil in predestinatione: vel dispositione diuina veneremur: quod vanum sit. Scit utique vtraque illarum esse mirabilis sine patrocinio falsitatis. Scit quidem et vtraque istarum esse dulcis sine condimento vanitatis. Nihil ergo in dei prescientia: nihil in ipsius scientia miremur quod falsum sit. Nihil in eius predestinatione: nihil in eius dispositione veneremur: quod vanum sit: et sapientie auro: quo debuimus ve-

Liber II

Ca. XXVI.

ctes nostros operuimus. Huiusmodi ergo vectes circulis aureis inserantur: et secundum documentum dominicum vel preceptum nunquam foris extrahantur. Semp sit admiratio tua intra spectaculum diuine prescientie: et diuine scientie. Semp sit delectatio tua in consideratione predestinationis: et dispositionis diuine. Semp in illis inuenies quod mireris: semp in istis reperies unde delecteris. Quid ergo necesse erit alia pro alijs querere: et per vana huc illucque cogitationum euagatione discurrere? Nusquam copiosior materia admirandi: nusquam utilior causa gratulandi. Sane et in his et in illis inuenies vnum mireris: et in quo delecteris. Nam vterque vectis quibus vno lateri vicini inhereat: neuter tamen a neutro multum se elogat. In his ergo semper sit admiratio tua: in istis semper delectatio tua. Sint ergo huiusmodi vectes in hunc modum inserti per circulis aureis: et dominicum preceptum te implese gaudebis.

De huiusmodi admirationis et exultationis variatur modus contemplationis: Ca. XXVI.

Is vectibus arca nostra huc illucque circumfertur: his vectibus in alta sustollitur. His iteque ad ima deponitur. Profecto in diuinorum operum ratione: eiusque contemplatione quanto amplius ad-

Richardus de arca mystica.

mirando delectaris: et delectando admiraris: tanto libentius imoraris: tanto diligentius perscrutaris: profundiusque illuminaris. Quotiens ex admiratione tua animus tuus per diuersa rapitur: et ad singula delectabiliter afficit: totiens arca tua circumferit: quae contemplatio tua dilatatur. Si te admiratio tua ad altiora et profundiora rapit: et te in eorum inuestigatione delectabiliter suspendit: nimirum arca tua in altum surgit: quae intelligentia tua subtiliora capit. Quando decreuit seu cum deficit speculationis admiratio: et admirationis delectatio: arca deponitur ad ima: quae cessat reuelatio diuina. In hunc itaque modum secundum qualitatem et quantitatem nostrae admirationis et exultationis arca nunc in girum flectit: nunc ad alta sustollit: nunc ad ima deponitur: quae secundum desiderium estuantis animi reuelatio formatur: et intelligentia multipliciter illuminatur.

Quod in omni rerum mutabilium contemplatione necesse sit diuinae sapientiae consideratione inherere: Ca. XXVII.

Hinc illud consideratione dignum videtur: quod conuenienter per moysen de circulis et vectibus statim subiungit: postquam de triplici contemplationis genere mystica descriptione digessit: quod (vti superius tracta-

Liber II

Ca. XXVII.

tum est) de rebus visibilibus surgit. Quis enim nesciat huiusmodi visibilis machine: tam varia multiplicitas: et tam multiplex varietas: quante confusio subiaceat: cum vniuersa eque euentant iusto et impio: bono et malo: mundo et immundo: imolanti victimas: et sacrificia continent: sicut bonus: sic et peccator: vt pius: ita et ille qui verum deierat. Quis queso est iste rerum ordo: imo que tanta confusio: quae omnibus omnia eque eueniunt: quae bonis bona et mala: quae malis bonae mala pari sorte contingunt: In tantum enim huius confusionis caligo imperitorum obtutum obnubilat: vt deum res humanas curare dubitet: vel penitus diffidat. Hinc utique factum esse quis neget: vt antiquitas fortune sanum erigeret: altare consecraret: Lerte si solis bonis sola bona: et solis malis sola mala contingere cernerent: id recte: id iuste fieri: nec imperiti negarent. Si vero bonis tantummodo mala: et malis tantummodo bona acciderent: in huiusmodi dispositionis ratione assignanda: minus fortassis laboraret. Videretur forte diuinae iusticie congruere: non nisi multis laboribus probatos ad premia eterna peruenire. Nunc autem cum communis casus communiter omnes inuoluat: quantum putas in tanta diuinorum iudiciorum abyssu humana consideratio fluctuat. Si enim tanta mox di-

Richardus de arca mystica.

uersitatem diuina iusticia nō ignorat: cur q̄so
mortalib⁹ tā disparib⁹ disparia nō dispēlat:
Si de⁹ malozū oīm finē p̄uidit: si certos quos
q̄ ad vitā p̄ordinauit. Quid q̄so est q̄ sapie ce
terozq̄ sp̄ialitū carismatū dona reprobis eti
am q̄busdā largiter tribuit: multosq̄ electozū
sine his virtutū diuitijs induratos vitijs diu
iacere pmittit. Si vero in oī hmōi fluctuatōe
p̄dictos diuine sapie circulos fidei manu for
titer app̄hēdimus: ad firmū certitudinis sta
tū nosipos citi⁹ erigimus. Si his circulis for
titer inherem⁹: si deū nō mō oīa scire: oīa dis
ponere: imo oīa ab eterno: z p̄sciuisse: z p̄ordi
nasse firmiter credim⁹: facile p̄uidere poter
mus: quō in his oībus sapie sue peritiā comē
dat: qd̄ in tam tenebrosa tate cōfusionis cal
gine: nihil est qd̄ an̄ p̄sciētie z scie ei⁹ p̄spectū
latere valeat: qd̄ p̄destinatiōis sue: z dispositi
onis sue cursū: in tanta tot p̄turbationū silua:
nullū unq̄ alicui⁹ offensiōis obstaculū: q̄tr
lūcūq̄ p̄pediat: q̄ inf̄ tot mutabilitatis anfra
ctus p̄ equitatis z pietatis semitas absq̄ vilo
euagationis deuio ad destinatū locū p̄currat.

Venerabilis magistri richardi de
sancto victore liber secundus de arca
mystica feliciter explicit.

Annotatio capitulorum libri tertij eiusdem.

De materia quarte cōtemplationis: eiusq̄ p
rietate. Ca. I.

Quō differat: vel quantū emineat hoc p̄tem
plationis genus primo vel scdo. Ca. II.

Itē quō differat: v̄l supemineat scdo. Ca. III.

Quomodo differat: vel quātum superemine
at tertio. Ca. III.

Quantū valeat fortiter insistere huic cōtem
plationi: vel quō mens ad ipsam p̄ficiat ex
multa cōsideratione z cognitiōe sui. Ca. V.

Quō ex speculatione sui sp̄itualitū intelligē
tia cōparat: seu etiā amissa reparat. Ca. VI.

Quō ex speculatione sui accepta intelligētia
ad omnia dilatat. Ca. VII.

De sensu triplici: p̄ quos discurrere habet cō
sideratio sui. Ca. VIII.

De sensu intellectuali: quo solo possunt inuisi
bilia videri. Ca. IX.

De intellectuali specula: eiusq̄ supereminen
tia. Ca. X.

De triplici distinctiōe q̄rte speculatiōis. Ca. XI.

De subdistinctione primi gradus huius con
templationis. Ca. XII.

Quō in primo gradu huius p̄tēplatiōis mēs

Annotatio capitulorū.

exercere se debeat: vel quantū eiusmodi exercitatio valeat. **Ca. XIII.**

Designatio eorū que in hoc speculationis gradu cōprehendi nō possunt. Ca. XIII.

Quod nec negligere debemus illa que non nisi ex parte cōprehendimus. Ca. XV.

De subdistinctione secūdi gradus huius cōtemplationis. Ca. XVI.

Quod quedam similiter in secūdo huius cōtemplationis gradu sunt: que cōprehendi non possunt. Ca. XVII.

De prima et secūda distinctione huius contemplationis earūdem differentia. Ca. XVIII.

Quod nullo sensu nostro cōprehendi valeant: quod ad tertiam distinctionem spectant. Ca. XIX.

Quomodo hoc contemplationis genus possit in quatuor gradus diuidi: et que pertineant ad primum gradum. Ca. XX.

De consideratione eorum que pertinent ad secundum gradum. Ca. XXI.

De consideratione eorum que pertinent ad tertium gradum. Ca. XXII.

De consideratione eorum que pertinent ad quartum gradum. Ca. XXIII.

De consideratione eorum que pertinent ad quintum gradum. Ca. XXIII.

Finis.

Liber III

Ca. I.

Venerabilis magistri Richardi de sancto victore liber tertius de arca mystica: In quo de quarto genere contemplationis tractatur: feliciter incipit.

De materia quarte cōtemplationis: eiusque proprietate: Ca. I.

Estquam ea

P que de circulis et vectibus dicenda videbantur executi sumus: postulat expositionis ordo: ut de quarto genere contemplationis aliqua loqui debeamus. **Constat itaque hoc contemplationis genus: ut superius iam diximus: in incorporeis et inuisibilibus essentibus: utpote spiritibus angelicis et spiritibus humanis. Digna sane materia: digna plane eorum scientia. Hec est enim nobilis illa: imo nobilissima creatura ad imaginem dei creata: omnibus creaturis prelatam: ad summum bonum facta: in ipso et de ipso bonorum omnium creatore beanda. Ceterarum omnium perfectio creaturarum: sanctam scientiam horum quasi ab imo respicit: et quantumque excrescat: quibus multum se erigat: ad huius cel-**

Richardus de arca mystica.

firudinis culmē non ptingit. Attende q̄ recte
designetur p̄ ppriatorū: quod erat quidem
nō totum deauratū sed aureū: totum de auro
solo mundo atq; purissimo factū. Illud iube-
tur fieri de auro puro z mundo: tu doceris ex
eo in hac cōsideratione vti debere intellectu
subtili z puro. Quid hic facit phantasmatum
corporaliū creatrix: moderatrix: reparatrix ima-
ginatio. Recedat procul ab hoc negotio tot
phantasiarū imaginatio formatrix: que tot
corporaliū formas quotidie novas creat: an-
tiquas reparat: z p̄ tam multiplices variosq;
modos p̄ arbitrio disponit z ordinat. Nil hic
psunt imo multū obsunt suorū simulacrorum
tam copiosa multitudo. Quid te improbum
huic operi ingeris: Quid te in hui⁹ p̄templa-
tionis officinā cum tāta importunitate intru-
dis: Quid tu in hac officina: quid tibi cū pu-
ra intelligentia: Nescis operari in auro: nihil
tibi in tali officio. Nescis purgare aurū: qui
semp turbas intellectū purū: aurum tuū mī-
tum est scorzia: immo auri tibi nulla est copia.
Faciendū est ppriatorū nostrū de auro mō-
dissimo. Nō est tibi qd offeras: nō est tibi qd
agas: ad tale z in tali negotio: nihil in hoc ope-
re opus habem⁹ opa tua paupcula z indico-
plūnata. Nec habes aurū: nec nosti artificū.

Liber III Ca. I.

Quicqd aliud est q̄ aurū quod paras offerre:
non eo opus habemus: Tolle quod tuum est
z vade. Nil in hoc opere opus habemus ca-
prarū pilis: sed nec pellibus arietinis: seu etiā
quibuslibet lignis. Quis multum sis diues:
z si hec seu his aliquid amplius habes: aurū
tamen habere nō potes: nec est tibi in quo ar-
tifices adiuues: pili caprarū: sordes concupi-
scentiarū: z ex carnis delectatione fetide dili-
genter inspecte sepi⁹ retractate: adiuuare pos-
sunt cōpunctos in oratione: exempla passio-
nis: z quis pelles arietū pprio sanguine rubri-
cate: iuuare possunt quāuis afflictū tribulati-
one pietatis operationes: z hmoi quelibet ar-
bores p̄ misericordie opera fructifere: a mūdi
silua absise: z ad iusticie normā dolate p̄deē
possunt sedulis in administratione. Sed ho-
rū omniū z hmoi quozūlibet memoria turba-
re pōt: potiusq; adiuuare animos suspensos
in hmoi contēplationis specula. Quāto enim
omniū corporaliū phantasmātū p̄fecti⁹ obli-
uiscimur: tāto p̄fundi⁹: tāto liberi⁹ sup mūda-
rarū essentiarū occulta rimamur. Quidet ḡ
aurū suum: studeatq; purgare intellectum ab
omniū incurfione phantasmātū: qui anhelat
ad faciendū sibi ppriatorū. Quis m̄ det iue-
ire virū diuitiarū: virū plene eruditū: talem

Richardus de arca mystica.

deniq; virum: cui nec desit auri copia: nec artis industria: ad faciendū ppiciatorū quo operianda est arca: Quis est ille qui sciat aurum suū ab omni scoria mundare: qui nouerit cor suū ab omni fantasia a deo purgare: quātum exigit dignitas operis: vel vrget auctoritas pceptoris: Quis ille est qui sciat hmōi opus: z ad diffinitū diuino documento modū distēdere: z ad certā mensurā restringere: qui nouerit cor suū infimarū rerum cogitationibus in imo relictis: in solo sup mundanorū spectaculorum intuitu defigere: z quātū hui? speculationis amplitudo exigit: intelligētie sue radios circūquaq; diffundere: Quis inquā ille qui tantā apud se copiā inueniat: qui tāta intelligentie viuacitate vigeat: vt sufficiēter ad manū habeat: vnde z quō possit ppiciatorius suū in tantā longitudinē extēdere: z in eā latitudinē expandere: qua possit totā arcam operire: qui eousq; ad celestū animorū cōcordiā spūaliū gaudiorum armoniā intendat: vt omnem mundanā gloriā: omnē mundanā prouidentiam: z p despectū deorsum premat: z sibīpī interim p obliuionē abscondat. Optimus mūdator auri: peritus artifex ppiciatorij: qui tota nouit intētionē inherere celestib?: querens sola que sursum sunt sapere: vt nihil infimorū

Liber III Ca. II.

oim: vel p desiderū respiciat: vel p cogitationē aduertat. Quartū autē cōtemplationis genus q; p̄dicta tria mira dignitatis sue eminentia superet: diligētius intuentē: recte intelligētem ratio manifesta latere nō sinit.

Quomō differat: vel quātū emineat hoc cōtemplationis genus primo vel secundo: Ca. II.

Is scire quātū intersit inter primū: z hoc de quo loquimur quartū. Dū cute si potes quātū a se distent: aux z lignū. Nam primū opus ex ligno: quartū ex auro cōficiū. Et prima p primū opus: secūda p scōm considerationis species figuratur. Quātū a se differre putamus spiritū z corpus: si tantū a se distat corpus et corpus: q̄ta differentia erit corporis z spūs: Compara si placet solē cū silice: z que sit summorū z infimorū corporū differentia: facile poteris aduertere. Longe tñ maior creditur cuiuslibet differentia corporis ad quēlibet spiritū: q̄ possit esse differentia quorūlibet z quātūlibet dissimiliū corporū. Puto q; fm distantia essentiarum: erit z differentia scientiarū. Quāta autē differentia sit harū quas hic ad inuicē cōferimus speculationū: saltē te adimoneat vtriusq;

b

Richardus de arca mystica.

Instrumentū. Illa siquidē imaginationi: ista autē innititur rationi. Sed quantus putamus interesse inter imaginationē et rationē: nisi quantum interest inter dominā et ancillā: iter inclutam et ignominiosam: eruditā et fatuam: Vidi scilicet quantum hoc cōtemplationis genus supereminet primo: attende et nunc quantum differat a secundo. Cōpara ad inuicē figurā ambozū: cogita si potes quod sit iter arce deurationē et purgationis aureū: opus videlicet secundū et quartum. Attende itaque vtriusque sitū et locum: et quod illud quidē adheret: istud autē supereminet ligno. Sed et illud surgit ab imo: istud vero iacet in summo. Et quidē vtriusque opus ex auro cōficitur: nā in vtraque harū speculationū rerum existentium ratio queritur: sed in illa ratio rerū visibilium: in ista essentialium invisibilium dignitatem aut occultam rimamur: aut propalam miramur. Ibi ergo ligna quedam velut aurum fulgore ornamus: ibi rerum tantummodo dispositionem cum rationis assignatione discutimus. Sed artificiale illud purgationis nostri operis recte quidem lignis omnibus superfertur: quia calcatis vndique corporalium fantasmatum occurribus sublimis huius investigationis libamine animus ad summa leuatur: et in eorum admiratione suspenditur. Ibi quidem arce nostre

Liber III Ca. II.

deauratio paulatim surgit ab imo: et dum sensum ad altiora proficit: quandoque summitates arce nostre apprehendit. Sic nimirum: sic ex rerum visibilium cognitione: ex vanitatis mutabilitatisque cōsideratione cogit animus ea ipsa que minus miratur fugere: et de quodam quasi immenso fluctuationis diluuiio in auram vere libertatis effugere: cui est proprium plene imaginem deserere: inferiora omnia per despectum calcare: et in summis et veris bonis per desiderium requiescere. Nihil verius: nihil rectius vtriusque: et absque ulla dubitatione mundanorum mutabilitas quanto diligentius cōspicitur: tanto melius: tanto manifestius et per fortitudinem fugienda: et per despectum calcanda cognoscitur. Quis enim in ipsis sint innumera ex diuina dispositione miranda: sunt tamen eadem ipsa et per sua mutabilitate cōtemnenda: et per nostra utilitate fugienda. Quid est quod purgationis ne lignis immediate iungatur deurationis interpositioe semouetur: nisi quod ex mutabilium cognitione: et mutabilitatis cōtemplatione ab eorum amore repellimur? At redat ergo vnusquisque nostrum in huius purgationis: et tunc redeat ad seipsum. Ecce purgationis nostrum imis supereminet: in summis iacet. Supereminet ut persisteat: iacet ut quiescat. Ascende ergo et tu ad cor altum: fige in summis de-

Richardus de arca mystica.

siderium tuū: et inuenies tam locundū q̄ tran-
quillū reclinatoriū.

**Item quomodo differat: vel sup-
emineat secūdo: Ca. III.**

Postumus tamē adhuc differentiam
harum cōtemplationū ppriam et spe-
ciale ostendere: si in earū figurā ve-
limus diligētius intendere. Oportuit em̄ ppi-
tatorū utpote arce operculū nō nihil habe-
re spissitudinis. Deauratio v̄o multū tenuis
pene imo penitus nil videt h̄re nō dicā crassi-
tudinis s̄ nec soliditatis. Quid em̄ deaurati-
onē rectius appellemus: q̄ quandā sensus ex-
terioris illusionē. Illud siquidē cui deaura-
tio supducitur: totū auresi visui exteriori men-
titur. Sic nimirū: sic scientia illa que inflat: q̄
rundā quidē alta sapientiū: sed carnaliter de-
sipientiū: oculos magis illudit q̄ illuminat.
Quo em̄ tibi sciētia exteriorū: nisi forte te ad-
iuuet ad scientiā interiorū: alioquin sapientiā
tua stulticia est apud deū. Quid tibi pdest ce-
tera omnia scisse: et teipsum nescire: creatorēq̄
tuū ignorare. Quid tantū gloriari mundi phi-
losophe. Si gloriari oportet: non in te: sed in
dño gloriare. Profecto si hec tua sapientiā in-
sipida: et doctrina indocta: te ad cognitionem

Liber III

Ca. III.

tui: seu etiā ad noticiā dei puocaret: te nō tam
tumidum q̄ timidū redderet. Si sapias recte:
si sapias vere: noli alitū sapere: sed time. Quid
habes qd nō accepisti. Gloriari oportet in il-
lo a quo accepisti. Quid autē gloriaris quasi
nō acceperis. Si voluero inquit gloriari nō
ero insipiens: veritatē em̄ dicam. Tides cer-
te q̄ nomen habeā ex re: philosophus dico:
amator sapientie: eo q̄ dixerim sapiētie: So-
ror mea es: et prudentiā vocaui amicā meā.
Falleris falleris philosophe: spes em̄ de-
cepit te: et cōcupiscentia subuertit cor tuum.
Hec quā sapientiā putas: sapientiā nomias:
stulticia est apud deū. Quid tibi pdest cetera
omnia scisse. Quis ergo inquit ei locus est in
arca sapiētie: vel quid tale opus tali eguit de-
auratione: si sufficiens lucet: si nihil soli-
dum habet: cur in tali opere locū materie te-
net. Audi ergo si placet: quid placeat in ope-
re nostro: vel quid nobis displiceat in opere
tuo. Arca tua nō habet operculū: nescit facere
ppriatorū: sed sola contentus deauratione:
gloriaris de operis cōsumatione: facis et ne-
scis opus cōtumelle: dignū sane omni derisi-
one: eo q̄ ceperis edificare: et nō potueris con-
summare. Stulte et insipiens nescis an dissimu-
las: qz vas qd operculū nō habet iuxta dñi
h̄ s̄

Richardus de arca mystica:

num p̄ceptū facile occasione frangi oportet. Dignum sane vas qđ frāgi debeat: eo qđ semper z vbiq; sordibus omnibus pateat. Hunc das immūde philosophē: qđ deforis est vas tui: intus autē plenū est omni spurciā: et sola cōtentus fama nullum studiū exhibes in emundanda cōscientia. Arca tua exteri⁹ splēdet: intus sordet: vtpote que operculū nō habet. Captator fame: neglector cōscientie: nunqđ nā non attendis: quia hec oportuit facere: z illa nō omittere. Luceat arca tua exteri⁹: luceat nihilomin⁹ interi⁹. Exteri⁹ luceat ppter illō: Sic luceat lux v̄ra corā hoīb⁹: vt videāt opa v̄ra bona: z glorificēt patrē vestrū qđ in celis est. Intus autē nihilomin⁹ luceat: ppter illud: Pharisee cece munda prius qđ intus est calicis z parapsidis: vt fiat z id qđ de foris est mundū. Opus ergo habet arca nostra deauratiōe: sed nō oportet eā sola deauratiōe p̄tētā esse: nā sine operculo non pōt internā mundiciā cōseruare. Stude ḡ iuxta diuinū docūmentū facere p̄pitiatoriū: z quale sapientie arcem decet. Accipe opculū philosophē immundam: si vis habere sapiētie arcē intrinsec⁹ mundam: z si cōseruare cupis cordis mundiciam. Ascēde ad hunc quartū p̄tēplationis gradū: qui designat p arce p̄pitiatoriū. Superi⁹ ias

Liber III

Ca. III.

dixim⁹ qđ hec illa est speculatio que habet de substantiis inuisibilibus: humanis videlicet seu etiā angelicis spiritib⁹. Primū ergo est in hac cōsideratione vt redeas ad teipsū: intres ad cor tuū: discas estimare spiritū tuū. Discute quid sis: qđ fueris: quid esse debueris: qđ esse possis. Quid fuleris p naturā: qđ mō sis p culpam: quid esse debueris p industriā: quid adhuc esse possis p gratiā. Disce ergo ex tuo spiritu cognoscere: quid debeas de alijs spiritibus estimare: hec porta: hec scala: hic introitus: iste ascēsus. Hac intrat ad intima: hac eleuatur ad summa. Hec via ad huius speculationis fastigiū: hoc fabricandi p̄pitiatoriū artificii. Hec est ars absq; dubio p quam cordis mundicia recuperat: recuperata seruat. Videt certe qđ recte hoc opus arce operculū dicimus: p qđ interiorum mundiciā munimus. Et qđ si arca tua cū deauratiōe sua tali operculo huius p̄pitiatoriū subiaceret: si tua philosophia tali philosophie subseruiret: vtiq; nobis z ipsa placeret. Sed noscūt ea vtiq; nostri melius theologi qđ mūdi philosophi. Deniq; audi qđ nobis i nostro opere placeat: vel quid tibi in arce nostre deauratiōe placere iuste debeat. Primo qđ ligno superponitur: secundo qđ propitiatoriū supponitur: tertio

Richardus de arca mystica.

¶ utriusque interponit. Ligno supponit ut emineat: et concupiscentiam oculorum tibi abscondat: et sit tibi in velamen oculorum tuorum: ne forte aperiantur oculi tui et videant vanitatem. Propitiatorio supponit: ut in alta attollat: ut inferiorum scientia superiori subseruiat: et mentis oculum multo exercitio ad altiora capienda eracuat. Propitiatorio et ligno interponit: ut ab invicem dividat: et animum humanum ab inferiorum amore suspendat: ne forte de sublimibus deiectus: et de loco voluptatis a propria concupiscentia abstractus: et illectus: post concupiscentias suas eat et fiat vagus et profugus super terram.

Quomodo differat: vel quantum super emineat tertio: Ca. III.

Comparauimus iam quartum contemplationis gradum cum primo et secundo: conferatur adhuc si placet etiam cum tertio. Sed hoc forte melius facimus si in utriusque figuram intendimus. Intendens itaque in amborum figuram: auream scilicet propitiatorium: aureamque coronam multiplicem eorum inuenio differentiam. Taceo illud quod corona ligno affigitur. Nam tertius contemplationis gradus (ut superius monstratum est) imaginationi innititur. Quartus vero hic (de quo modo loquimur) omnem imaginationem suam in-

Liber III

Ca. III.

uestigationis altitudine calcare contendit. Unde propter similitudinis expressionem propitiatorium nostrum: nec ligno adherere: nec affigi debuit. Transeo et illud quod corona stans in altum surgit: propitiarium vero iacens in magna se circumque amplitudinem expandit: eo quod in homini contemplationis dulci suauitate: et suauis dulcedine animus sibi magne securitatis locum: et mirande tranquillitatis secretum primo inueniat: et tam insolita: inexpectataque lociditas cordis desiderium ad quietem colligat: et ad pacem componat. Sed utriusque magnitudinem attendo: et eorum in hac parte differentiam sine diligenti consideratione non transeo. Ecce enim quod negare non valeo: nihil differunt in materie qualitate: sed multum est per omnem modum: quod ab invicem distant in materie quantitate. Utriusque ex auro format: quia utriusque in rationatione versatur. Sed per exiguum valde est illud tantillum auri unde corona producit: si ad propitiarium magnitudinem comparet. Denique homini mensura cum magna diligentia tam in longitudine quam in latitudine diuino magisterio diffinitur. De illius autem magnitudine oino taceatur: nec ulla eius mensura describitur: ac si diuinus sermo de corone fabricatio: ne tacite innuat: Qui potest capere capiat: et unusquisque quantum potest facere faciat. Puto quod si eius

Richardus de arca mystica.

altitudo: vel vsq; ad dimidiū orbem se extēdere potuisset: qđ diuinus sermo hoc oīno ta cite nō preteriret. Sed nouit domin⁹ figmentum nostrū: et eum qui docet hominē scientiā oīno latere nō potuit: quātā ad hoc opus humana paupertas auri inopiā sustineat: et quō eam in eius cōsiderationis specula sensus sui exiguitas angustet. Quo nā em̄ mō eo loco sapientie auri abūdet: ubi ad ea q̄ intelligēda sūt oī instrumentū caret: vel si h̄z habet. Quale q̄ solo homo instrumentū inueniet ad apprehēdam eā pacem: que exuperat omnē sensum: Quo queso sensu cōprehendat quod oculus non vidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascēdit. Nam cū paulus vel paulo similis eleuatur sup seipsum: rapit vsq; ad tertius celum: profecto archana illa que non licet homini loqui: nō inuestigat per spiritū pprium: sed reuelat ei deus per spiritū sanctum. Sed quicquid iuxta hunc modum per quendam mentis excessum humana ratio attingit: huius tercie cōsiderationis specula p̄ nimia exiguitatis sue angustia minime capit. Deniq; ad aliud non autē ad hoc cōtemplationis genus pertinet quicquid humana experientia p̄ mentis excessum raptim videt. Quid ergo mirum si mentes humanā scientie sue exiguitas

Liber III

Ca. V.

angustat: in ea potissimū consideratione: ubi ad ea que inuestiganda sunt magna sensus inopia laborat. Quicquid em̄ de rerū inuisibilium cognitione: ratiocinādo colligit: vel per rerum visibilium similitudinē inuenit: in veritatis cōtemplatione pene nihil esse deprehendit. Unde est qđ corone nulla mensura prescribit: que in ppriatorij descriptione tam diligenter exprimitur: puto qz ex his patenter datur intelligi: cur in hoc adhuc opere tāta sit inopia auri.

Quantum valeat fortiter insistere huic cōtemplationi: vel quomō mēs ad ipsam pficiat ex multa cōsideratione et cognitione sui: Ca. V.

Et asit querit sapientie auro abūdere q̄ debet iuxta vires suas huic q̄rte cōtemplationi insistere: ac ppriatorio fabricādo fortiter desudare. Placet em̄ multuz poēm modū huius opus: et offert in id operis sponte sua oīs vltro neus: nō dicā quātū satis est: sed pene sp̄ plusq; necesse est. Nunq; auri copia illi deesse poterit: qui huic operi fortiter institerit. Si rationē queris rationē accipe. Cum em̄ incipis spiritualibus theorijis insistere: et per spiritū tui cōsiderationē in spiritū

Richardus de arca mystica.

cōtemplatione assurgere: et in hunc modū spi-
ritualibus spiritualia cōparare: incipis et tu
spiritualis esse. Immo absq; dubio in hac cō-
templatione p̄ficieris: qđ in p̄cedenti incipis
esse videlicet sp̄ialis. Et satis nosti: qz sp̄ialis
d̄iudicat oīa: et h̄ q̄lis erit sciētia: q̄ntaue auri
huius copia posse d̄iudicare oīa. **U**is adhuc
tibi apertus ostendi vnde tibi cōparare possis
hanc copiā auri. **N**ūquid nam mēti excidit q
regnū dei intra nos sit: **E**cce inquis intra nos
est regnū celozū. **S**ed nūqt̄ similiter intra nos
est etiā aurū. **Q**uid inquā sicine oblitus es:
quia simile est regnū celozū thesauro abscon-
dito in agro. **E**cce vnde tibi copia auri: copi-
ose abūdet ad manus habes: effode si placet:
tantūmodo vade: et vende que habes: et eme
agrū istum: et quere thesaurū absconditum.
Quecūq; in mūdo cōcupiscis: quecūq; in mū-
do amittere metuis: impēde libēter p̄ liberta-
te cordis. **E**mp̄to aut̄ agro fode in altū: exul-
tans nimirū sicut qui effodiunt thesaurū: gau-
dentoz vehementer cū inuenerint sepulchroz.
Querere aut̄ oportet thesaurū hunc in p̄fun-
do: qz sapientia trahit d̄ occulto. **S**ed me mī-
serum: vnde mihi aurū in deauratiōe corone:
et p̄pitiatorij. **A**rgentū et aurū non est mihi: et
vnde vel quō possunt hec fieri. **Q**ua arte q̄so

Liber III

Ca. V.

aurū mihi cōpero: **F**odere nō valeo: mendī-
care erubescō: scio quid faciā: vada; ad patrē
meū: patrē misericordiarū: a quo omne datū
optimū: et omne donū p̄fectuz: eo qđ sit diues
in omnes: qui dat omnib; affluēter: et nō im-
properat. **E**ffundo itaq; in cōspectu ei; orati-
onem meā: et paupertatē meā ante ipsum p̄-
nuncio: et auri inopiā: et dicam ei: **D**omine tu
scis insipientiā meā: et substātia mea tanq; ni-
hil ante te. **D**a mihi intellectū dñe: et aurū ha-
beo: et diues sum. **C**ustodi animā meā qm̄ in-
firmus sum: et quale cōcupisco habeo p̄pitiā-
torij. **Q**uāta illi copia auri extitit: qui in ve-
ritate p̄fallere potuit: **S**up omnes docentes
me intellexi. **E**t rursū: **S**up senes intellexi:
qz mandata tua quesui. **Q**uale p̄pitiatorij
habebat: qui corā dño fiducialiter p̄fallebat:
Proteristi me a cōuentu malignantiū a mul-
titudine operantiū iniquitatē. **S**ero quidem
verūtamē tandē aliquādo paulus sibi fecerat
p̄pitiatorij: qui palā p̄fiteatur: nihil mihi con-
sciū sum. **S**ine em̄ ingenti cōsilio cōscientie
sue arcā mundare nō nosset: et sine aureo p̄piti-
atorio cordis archana munda seruare nō pos-
set. **S**z eo adhuc tempore quando p̄secutus
est ecclesiam dei: puto qz p̄pitiatorio careret.
Sz reputatū est ei ad indulgētiā: eo qđ nesci

Richardus de arca mystica.

hoc faceret: et aurum non haberet unde sibi spiritatorum faceret. Denique quo nam modo spiritatorum facere poterat: quando apertis oculis nihil videbat: sed postquam recepit lumen oculorum suorum: factus est vir videns paupertatem suam et de reliquo curam sui curiosius agens: reuersus est in semetipsum: et experimento didicit: quod absque dubio intra nos sit regnum celorum. Inuenit namque thesauro abscondito in agro: ditatus est valde: et factus indyus cepit possidere substantiam multam nimis super milia auri et argenti. Denique audi gloriantem: non tam de auro quam de thesauro. Habemus autem (ait) thesaurum istum in vasis fictilibus. O virum diuitiarum: o vere indyus factum. Nunquid nam non erat vir ille ditissimus inter omnes orientales: qui sapientiam loquebatur inter perfectos: Sed quid de illo dicaturi sumus: qui non sero quidem sicut paulus: sed ab ineunte etate spiritatorum sibi fecerat: per quod et cordis sui mundiciam seruauerat. Unde et dicebat: Neque enim reprehendit me cor meum: in omni vita mea. Denique si et tu cupis implere dominicum preceptum: omni custodia serua cor tuum: et quale a te dominus exigit cepisti facere spiritatorum. Disce vel exemplo quid facere expediat. Audi dauid quomodo tibi seipsum in exemplum proponat: Deditatus sum (inquit) no-

Liber III

Ca. VI.

te cum corde meo: et exercitabar et scopebam spiritum meum. Deditabatur ille cum corde suo: meditare et tu cum corde tuo. Scopebat et ille spiritum suum: scope et tu spiritum tuum. Exerce agrum istum: attende temetipsum absque dubio insistens huic exercitio: inuenies thesaurum istum absconditum in agro.

Quomodo ex speculatione sui spiritualium intelligentia comparatur: seu etiam amissa reparatur: Ca. VI.

Hoc exercitio crescit auri copia: multiplicatur scientia: augmentatur sapientia. Ex hoc exercitio cordis oculus mundatur: ingenium acuit: intelligentia dilatatur. Nihil recte estimat: qui seipsum ignorat. Nescit quod sub pedibus suis omnis mundana gloria iacet: quod conditionis sue dignitatem non pensat. Nescit omnino: nescit quid de spiritu angelico: quid de spiritu diuino sentire debeat: quod spiritum suum presens non cogitat. Si nondum idoneus es intrare ad temetipsum: quomodo ad illa rimanda idoneus eris: que sunt supra temetipsum? Si nondum dignus es intrare in tabernaculum primum: qua fronte presumis ingredi in tabernaculum secundum: best: in sancta sanctorum? Si nondum moliri potes gressus altos: ut cum domino iesu: vel saltim cum moyse

Richardus de arca mystica.

ascendas in montē excelsū: qua p̄sumptiōe
paras volare in celum: Prius redi ad te q̄ ri
mari p̄sumas que sunt supra te. Prius sol or
tus sui cōfinia irradiat: q̄ ad altiora conscen
dat. Hinc etiā p̄ salomonē dicitur: Oritur sol
z occidit: z ad locū suū reuertit: ibiq; rena
scens girat p̄ meridiē: z flectitur ad aquilonē.
Ergo sol ad locū suū reuertit: vt ibi renasca
tur: indeq; renascēs paulatim se ad altiora ele
uat: vt postmodū celi verticē tangat. Oritur
inquit sol: z occidit: z ad locū suū reuertit.
Sol oritur quādo veritatis itelligētia cordi
inspiratur. Itēq; sol occidit: cū itelligētie ra
dius subtrahit. Sed post occasum sol ad lo
cum suū reuertit: vt iterū renascatur. Solis
huiuscemodi locus ip̄e est anim⁹. Ex ip̄so em̄
animo itelligentia nascit: q̄n̄ a diuina gratia
visitatur. Quid ergo est solē ad locū suū redi
re: nisi mentis intuitū ad sui cōsiderationē re
flectere: Post occasum ergo sol ad locū suū
reuertitur: qz p̄ subtractionē gratie ad defect⁹
sui cōsiderationē mentis oculus reuerberat.
Per hoc em̄ q̄ diuina gratia se ad tēpus sub
trahit: cogitur homo cogicere q̄ nihil sit: z q̄
p̄ se nihil possit. Sed post loci sui reuersionē
iterū renascit: qz p̄ cōsiderationē pp̄rie infirmū
tatis amissa itelligentia reparat.

Liber III Ca. VII.

Quō ex speculatione sui accepta
itelligētia homo ad omnia dilatat.
Capitulū. VII.

In loco aut suo sol renascēs paulatim
ad altiora p̄scēdit: cū anim⁹ p̄ sui co
gnitōes i celestiu p̄tēplatiōz assurgit.
S; cū ad summū vsq; pducit: ibi libēter im
morat: qz mira illic supcelestiu spectaculorū
iocūditate reficit. Studiose itaq; in eo locorū
moras innectit: vbi cursum suū in circulū fle
ctit. Ea pp̄ vtq; gyrat p̄ meridiē: neq; eo de
siderio fert i imo: s; flectit ad aquilonē. Focū
da sane admodū plaga meridiana a nimietate
lucis z calore diei: eo q̄ dulce sit valde z dele
ctabile aspectu contemplari beatorū spiritū
ordines hilarescētes in claritate et charitate
dei. Nihil p̄culdubio tale habet aquilonaris
illa plaga p̄peruis tenebris addicta: z p̄ henni
frigore dānata: eo q̄ in talib⁹ regiōib⁹ digne
cruciet reproborū corda: z p̄ maliciā frigida: z
p̄ ignorantia ceca. Nō ḡ illuc vsq; pcurrit: sed
tū flectit. Nā nullo desiderio puto ad tam in
amabilem regionē trahit: flectit tū vt q̄ illic sūt
q̄si alonge p̄spiciat: et q̄ mala qua cautelaq;
vitare debeat agnoscat. In oriēte accipimus
cognitionē morū nr̄oz: discretionē virtutū z

Richardus de arca mystica

vitiōz. In meridie cōtēplamur p̄mia merito
rū bonoz: gaudia ciuiū supnoz z arcana di
uinoz secretoz. In septētrione cognoscimus
retributiōes maloꝝ meritoꝝ: malignoꝝ sp̄ri
tuū dānationē z reproboꝝ hoīm finē. Vides
q̄stū valeat homī plena cognitio sui p̄p̄i. Et
hac siq̄des cognitioe pficit hō ad cognitionē
omniū celestiu: terrestriu z infernoꝝ.

**De sensu triplici p̄ quos discurre
re habet cognitio sui. Capi. VIII.**

I ḡ cupis euolare vsq̄ ad secūdu si
ue etiā vsq̄ ad tertiu celū: sit tibi trāsi
tus p̄ p̄mū. Sp̄s siq̄dē oīa scrutat:
etiam profunda dei. Si ergo z tu scrutari pa
tas pfunda dei: scrutare prius pfunda sp̄s
tui. Profundū siq̄dē imo z prauū ē cor hoīs
z inscrutabile: z q̄s coḡscet illud. Inscrutabi
le sane nisi forte ei q̄ sp̄ritalis ē. Sp̄ritalis. n.
d̄iudicat oīa: z ip̄e a nemine iudicat: eo q̄ so
li sp̄ritales digni inuēti sūt q̄ videāt opa dei:
z mirabilia ei i pfūdo. In h̄ sane pfūdo in
uenire licet aliū quēdā orbē terraz: latū q̄dē
z amplū: z aliā quadā plenitudinē orbis terra
rū. Ibi sua quedā tra suū habet celū: nec vnū
s̄m: s̄ post p̄mū secūdu: z tertiu post p̄mū z sic

Liber III Ca. VIII.

cūdu. Et vt h̄ triplex celū cōgrua possim di
stinctioe discernere: p̄mū dicat imaginabile:
secūdu rōnale: tertiu intellectuale. Tenet ita
q̄ imaginatio vicē p̄mi celli: rō sc̄di: intelligen
tia h̄o tertij. Et hoꝝ q̄dē p̄mū ceteroꝝ cōpa
tioe grossū atq̄ corpulentū: z suo q̄dāmō pal
pabile atq̄ corpeū: eo q̄ sit imaginariū atq̄
fāsticū: post se trahēs z i se retinēs formas
z similitudines rerū corpaliū. Reliqui h̄o duo
celi hui cōpatioe admodū s̄biles sūt z oīno
incorporei: z a p̄mi crassitudine mltū lōginq̄.
Sic sane celū exteri q̄d nos dicim firmamē
tū absq̄ vlla dubitatioe cōstat eē visibile atq̄
corporeū: z ip̄m q̄dē oīm p̄mū z infimū. Q̄d
aut est tra ad h̄ visibile celū: h̄ ē sensus corpo
re ad illud internū et fantastiū ac imagina
riū celū. Nam sicut hoc visibile celū omniū
q̄ terra gignit atq̄ nutrit multitudines sinus
sui magnitudine cōprehēdit: sic omniū q̄ sen
sus attingit: appetitus suggerit similitudines in
tra sinū suū imaginatio includit. In primo
itaq̄ celo cōtinent oīm rerū visibiliū imagi
nes z similitudines. Ad secūdu h̄o prinēt visibi
liū oīm rōnes: diffinitioes: z inuisibiliū inue
stigationes. Ad tertiu aut spectant sp̄ritaliū
operum z diuinoꝝ cōmp̄hensiones z cōtem
planones.

Richardus de arca mystica.

**De sensu intellectuali: quo solo
possunt inuisibilia videri. Ca. IX**

Intelligētie siquidē oculus est sensus
ille quo inuisibilia videm⁹: non sicut
oculo ratōnis quo occulta et obscura
inuestigatiōe querim⁹ et inuenim⁹: sicut sepe
causas p̄ effect⁹: v̄ effect⁹ p̄ causas: et alia atq̄
alia quocūq̄ mō rōcinādo cōprehendim⁹: s̄
sicut corpalia corporeo sensu videre solemus
visibilibus: p̄sentia lit̄ atq̄ corporalit̄: sic vtiq̄
intellectua l̄ ille sensus inuisibilia capit inuisibili
ter quidē s̄ p̄sentia lit̄ s̄ essentialit̄. Sed habet
sane hic oculus intellectualis añ se velū ma
gnū oppansū ex delectatiōe peccati fuscatur:
et tot desiderioꝝ carnaliū multiplicitate con
textū: q̄ cōtemplantis intuitū a diuinorū se
cretorū arcanis arceat: nisi quātū diuina di
gnatio quēlibet pro sua alioꝝ v̄ vtilitate ad
miserit. Testat̄ h̄ p̄ph̄a qui dñō p̄clamabat:
Reuela oculos meos. Profecto velatos ocu
los se h̄e probat: q̄ eos a dñō reuelari postu
lat. Videt tñ aīa isto oculo q̄ citra velū sunt:
hoc est inuisibilia sua: ea videlicet que in ipsa
sunt: nō tñ oīa: qz nō oīa citra velū sūt: eo qui
dem oculo q̄ sua quedā: videlicet seipam: id est
aīe ipi⁹ essentiā videre nō valet. S̄ dubitari
pōt vtrū nam eodē hoc intelligētie oculo v̄

Liber III Ca. IX. .X.

suri simus ea q̄ vltra velū esse significam⁹: an
alius sensus sit q̄ vtamur ad vidēda inuisibilia
nra: et ali⁹ sensus sit q̄ vtamur ad vidēda in
uisibilia diuina. Sed q̄ aliū sensum intuitum
supioꝝ: et aliū intuitū inferiorū esse cōtendūt:
videāt vñ hoc pbare possint. Hinc tñ eē cre
do q̄ hui⁹ vocabuli: s̄ est intelligētie significa
tiōe totiēs cōfundūt. Itaq̄ nūc circa supioꝝ
tñ: nūc solū circa inferiorē speculationē eius
significationē restringūt: nūc vtrūq̄ sensū s̄
vni⁹ hui⁹ vocabuli significatiōe cōprehēdūt.
Verū tñ hūc geminū supioꝝ et inferiorū intui
tū: siue dicam⁹ geminū q̄ si in vno capite sen
sum: siue duplex tñ eiusdē sensus instrumētū:
siue eiusdē instrumenti geminū effectū: q̄cōd
boꝝ velimus eligere: nihil tñ impedit dicere
vtrūq̄ eoz ad intellectuale celū p̄tinere. Cur
eteni h̄ etiā celū duo lumina magna non di
cat h̄e sicut et de ceteri oportet credere: vt i h̄
supmo celo speculatio s̄blimior atq̄ subtilior
sit lumina mai⁹: et speculatio inferior et obscu
rior sit lumina minus:

**De intellectuali speculatione eius
q̄ supeminentia. Capi. X.**

babet aut̄ h̄ vltimū et sūmū celū diem
suū: habet nimirū et noctē suā. Et si h̄

Richardus de arca mystica

celū attendim⁹ q̄d diu in hac vita sumus: quid aliud q̄ noctē habem⁹? Nihil aliud h̄c possum⁹ donec nox i suo cursu iter suū pegerit: ⁊ auroza lucis rutilās: noctis tenebras deterferit. Verūtm̄ hec nox sicut dies illuminabit: eo q̄ quilibet inferiorū celoz dies ab hui⁹ noctis super claritate. Siquidē fecit deus lunā ⁊ stellas in potestātē noctis: ⁊ idcirco hec nox illuminatio mea in delitijs meis. Habet em̄ lunā suā lumīare illud minus q̄d superius assignauimus: Habet ⁊ stellas expandentes lumen suum: multiformes vtiq; modos diuinaz reuelationū. Sz q̄ dormiūt: nocte quidē dormiūt nec possūt videre celi hui⁹ lumīaria: nec corā dño psallere cū p̄phā: Qm̄ videbo celos tuos opa digitorū tuoz: lunā ⁊ stellas q̄ tu fundasti. Sic nec illō: Media nocte surgebā ad p̄fitendum tibi. Quid dicam d̄ hmōi homie: eo q̄ frustra expectet diē ⁊ nō videat nec lucē surgētis auroze: Profecto q̄ eiusmodi sūt sicut cera q̄ fluit auferent: supercecidit ignis ⁊ nō viderūt solem. Felices q̄ fiducialiter de hui⁹ diei mane psallere audēt: Dane astabo tibi ⁊ videbo: qm̄ nō deus volēs iniquitatē tu es. Puto hui⁹ diei meridiē significasse: q̄ dilecto suo dicebat: Indica m̄ quez diligit aīa mea: vbi pascas: vbi cubas i meridiē: Puto hui⁹

Liber III Ca. X.

diei mane significare voluisse: eiusq; desiderio diu estuasse q̄ dicebat: Sperabā vsq; ad mane. Quis ex nobis oib⁹ exultauit vt videret diem istum: vidit ⁊ gaudius est: Profecto magn⁹ ē q̄cūq; ille ē. Meminētm̄ credo ad h⁹ diei meridiē in hac dūtaxat carne corruptibili posse p̄tingere: q̄uis nō audeam negare de mane. Profecto q̄sq; nostrū ad hui⁹ diei claritatē potuerit puenire: dū ortus fuerit sol de celo: videbit snie illius veritatē: quā absq; dubio dicit sapia: Dulce lumē ⁊ delectabile oculis videre solē. Sol hui⁹ diei ortū habet: sed nescit occasū: sic ⁊ ip̄e dies caret vespa: q̄uis incipiat ab auroza. Nō nouit illud celū celoz nisi vnū diem tm̄. Sed melior est dies vna in atrijs eius sup milia diez inferiorū celoz. Nā sc̄mp̄fecto celū habet dies multos ⁊ noctes etiā innumeras: s̄m q̄ sol ei⁹ orit⁹ ⁊ occidit: et ad locū suū reuertit⁹. Sic ⁊ p̄mū celū accepit lunā in tpe: ⁊ sol cognouit occasum suū. Sed sūmi celi: sol ⁊ luna steterūt i habitaculo suo. Quē em̄ celi hui⁹ lumīaria ad sūmū puenierint figūt cursū suū: nec de cetero vnq; declināt ad occasū. Si oino ⁊ absq; dubio regnū celozū intra nos ē: si i nobis ip̄is illō inueniri pōt: vbi q̄so q̄ in h̄ celozū sūmo recti⁹ querit⁹: citi⁹ inuenit⁹: ⁊ tutius possidet⁹: Puto q̄ om̄s regni

Richardus de arca mystica.

illi⁹ regiões abundāt auro: eo q̄ si se sit regnū
celoz thesauro abscondito in agro. Nā si scie
auruz: si sapie thesaurū q̄ris z diligis: ubi q̄
so abundantiore copīā q̄ in b̄ celoz sūmo inue
nīre poteris: Ubi obsecro summe sapie clari
tas poterit tibi melius elucescere: q̄ in exp̄ssa
illi⁹ imagine: q̄ in excellētissimo eius ope: aie
videlicet creatōe: repatōe atq̄ gl̄ificatiōe: Ex
hac sane specula: quasi e vicino valet et solet
videri quīs sit illa sublimitas spūs angelici: et
q̄ sit illa supemīnes magnitudo spūs diuini.
Nūsq̄ locoꝝ apparet veri⁹: certi⁹ atq̄ limpi
dius: q̄ e sublimi solij huius fastigio: q̄ sit illa
supnoz ciuiū sūma et sempiterna beatitudo.
Nūsq̄ q̄ ex b̄ excellētissimo celoz spūs ille q̄
scrutat oīa etiā pfunda dei: sereni⁹ p̄templat
iuisibilia illa dei: q̄ p̄ ea q̄ facta sūt itellecta cō
spiciunt. Nūsq̄ in omī ei⁹ ope q̄ in aie crea
tiōe: repatiōe z gl̄ificatiōe apparet ei⁹ v̄l po
tētia sublimior: vel sapiētia mirabilior: v̄l mi
sericordia locūdior. Certe vides vt arbitroz
vñō tibi illa tanta auri copīa: quā tibi supius
pmisi: quō videlicet ex multa cōsideratiōe z
agnitiōe spūs tui sbleueris ad agnitiōē z cō
templationē spūs angelici: z spūs diuini.

De triplici distinctiōe quarte spe
culationis. Capitulū. XI.

Libe r III Ca. XI.

Ed qz iā p̄ expositionē tetigim⁹ vñō
in tale ac tm̄ opus auro abūdēmus:
videam⁹ qd̄ dñs de p̄pitiatorij nostri
lōgitudine vel latitudine p̄cipiat: v̄l cur de ei⁹
altitudine oīno taceat. Si rerū naturā cōsult
mus in ip̄s p̄fecto corpib⁹ discere poterim⁹
quō pedē inuestigatiōis in spiritaes theori
as ponere debeamus. Videm⁹ sane in rebus
exteriorib⁹ q̄ oīs corpea crassitudo a longitu
dine incipit: ex latitudine crescit: z in altitudi
nē desinit. Longitudo itaq̄ p̄pitiatorij ni fal
lor designat ea q̄ in spūali natura sunt ad in
choationē. Latitudo hō illa signat q̄ sunt ad
p̄motionē. Altitudo aut̄ illa signat q̄ sunt ad
p̄sumatōz. Scōm hec itaq̄ tria q̄ dixim⁹: tri
plicē in spūalib⁹ essentis diuinorū donoz di
stinctōez facim⁹: P̄rio spirital creatura creat
vt sit. Scōdo iustificat vt bona sit. Tertio gl̄i
ficat vt beata sit. Per creatiōz itaq̄ ad bonū
iniciat: Per iustificationē in bono dilatatur:
Per glorificationē hō in bono p̄sumat. Ho
na creatiōis sūt ad inchoationē. Bona iusti
ficatiōis ad p̄motionē. Bona aut̄ gl̄ificatio
nis sūt ad p̄sumationē. P̄ria bona sūt creati
onis dona: Scōda bona sūt creatoris dona et
creature merita. Tertia bona sunt creatoris
dona z creature p̄mia: scz p̄sumatio bonoz z

Richardus de arca mystica

retributio meritorum. Prima itaque bona pertinet ad longitudinem: Secunda ad latitudinem: Ultima vero ad altitudinem. Nam in primis bonis ut dictum est: rationalis creatura ad futuram plenitudinis perfectionem incipit: Ex secundis bonis proficit et crescit atque dilatatur. In ultimis autem bonis sublimatur ad gloriam: et in gloria consummatur.

De subdistinctione primi gradus huius contemplationis. Ca. XII.

Ideamque primo de purgatorio nostri longitudine: quam iubemur in duos cubitos et dimidium extendere. Quotiens itaque creationis nostre bona illa spiritalia que superius assignauimus: corde versamus: diligenter inuestigamus: conuenienter distinguimus: sufficienter discutimus: toties purgatorii nostri opus in longitudinem producamus: et ad certam mensuram extendimus. In hac itaque fabricandi purgatorii productione: triplex nobis occurrit diuinarum donationum distinctio: circa quam solum uel maxime considerari debet nostre considerationis frequens diligensque retractatio. Ex ipsa creationis sue conditione naturale est omni rationali creature: esse: scire et uelle. Cogita itaque quod necessarium: quod iustum et diuine bonitati quod congruum: tam digne creature: tam excellenti nature: boni ac mali discretionem dare: simul et arbitrii proprii libertatem concedere: ut esset bonum

Liber III Ca. XII. XIII

num eius tam acceptum: quam voluntarium: tam gratum quam gratuitum. Quoties in homini discussione reludas: tunc in purgatorio tui productione laboras. Scrutare: contemplare: mirare arbitrii libertate: iudicii discretionem: essentie sublimitatem: et purgatorium tuum cum hoc facis secundum congruentiam ordinis et modum quantitatis in longum producis. Dico: si per teipsum non aduertis quod sit utilis: quod ue necessaria horum omnium assidua consideratio. Ex hoc enim mens tua quotidie illuminatur: inflamatur et solidatur in omni bono.

Quo in primo contemplationis gradu mens exercere se debeat: vel quantum homini exercitatio valeat. Ca. XIII.

Cogita ergo frequenter: considera uehementer: inuestiga diligenter uoluntatem non solum tuam: sed alienam seu bonam seu malam. Cognosce tuam: ut scias quid corrigere seu etiam unde debeas deo gratias agere. Cogita etiam animos perfectorum: nec non et puerorum: et animos spirituum bonorum: et spirituum malignorum: ut ex contrariorum consideratione elucescat quid imitari uel vitare te expediat. Attende quid scias: attende quantum nescias: Agnosce quantum emineas per ingenium spiritibus brutis: Agnosce quantum subiaceas per intellectum spiritibus

Richardus de arca mystica

angelicis. Si attēdas quātum pcedas sensu
sp̄m brutū cātabis p̄cordialit̄. B̄ndicā dñm
q̄ mibi tribuit intellectū. Si cogites intelligē
tiā angelicā clamabis p̄fecto: **De?** tu scis in
sipiētā meā: **Discutere** q̄ ignorātiā meā vtile
valde et p̄necessariū mibi ē vt sciā qd̄ desit m̄:
et cū beato iob dicere possis: Si qd̄ ignorauit
ignorātia mea mecū est. Sed q̄tiēs in memet
ip̄so attendo quō vel q̄ sepe incerta et ocula
ta sapie sue manifestauit mibi: p̄fecto magni
ficat aīa mea dñm: q̄ erudit nos sup̄ scientias
voluc̄ et iumētōz: eo q̄ ip̄e sit q̄ illuminat om
nē hoīem veniētē in hūc mūdū. **Vides** certe
quāta sit vtilitas h̄ gemie p̄sideratiōis attē
dere: videlicet affectū rōnalis volūtāt̄: seu etiā
sensū rōnis. Sed de tertia assignataz p̄sidera
tionū qd̄ dicā: in q̄ admirādo p̄tēplamur: et cō
tēplando mirām aīe essentia: essentie naturā:
nature excellentiā: **Facile** vt arbitroz pōt vñū
quēq̄ p̄p̄a exp̄ientia docere quātū valeat h̄
speculatio animū v̄l p̄ vitiiū erigere: v̄l ad bo
nū animare. **Coḡsce** hō q̄so dignitatē tuā: coḡ
gita excellentē illā aīe tue naturā: quō fecerit
eā deus ad imaginē et similitudinē suā: quō sub
limauerit eam sup̄ omnē creaturā corporeā: et
statim mirari icipies: quō in clyta **Ygo** filia syon
p̄iecta sit de celo in terrā: et p̄iter cū p̄p̄a dño

Liber III Ca. XIII XIII

damare icipies: **Quid** m̄ ē i celo: et a te qd̄ vo
lui sup̄ terrā: **Quid** mirū q̄so si in recordatiōe
p̄ditiōis mee: si ad aspectū anime mee sbito et
absq̄ mora cōfusio faciei mee cooperuit me:
Quē em̄ nō pudeat ciuē celi: dominā mundi:
dilectā dei addixisse seruituti corpis: p̄stitu
isse spiritibus imundis: diu tenuisse sub iugo
seruitut̄ ad faciendā carnis curā i desiderijs:
Dirabit sane quisq̄ cū aīe sue dignitatē coḡ
gitauerit: cū bñ attēderit qd̄ sit: vel esse debu
erit: vñ vel quo p̄iecta sit. **Dirabit** inq̄ quō
facta sit q̄si vidua dñs gentiū: p̄nceps p̄uinct
arū facta sit sub tributo. **Ad hanc** vt arbitroz
cōsiderationē reuocare nos voluit qui dixit:
Quid est isrl̄ q̄ in terra inimicōz es: inuetera
sti in terra aliena: cōinquinatus es cū mortuis:
deputatus cū his qui in inferno sunt. **In hac**
itaq̄ triplici cōsideratiōe debem⁹ vt iam dixi
mus p̄p̄iatorij nostri longitudinē p̄summare:

Designatio eoz que in hoc specu
lationis gradu comprehēdi nō pos
sunt. **Capitulū. XIII.**

Ed in p̄ma et secūda p̄sideratiōe scien
tiā tuā vsq̄ ad cubitū extendere po
teris: nā in tertia oīno nō poterit. **Abi** em̄ ad
id qd̄ sciri oportet instrumētū idoneū habes

Richardus de arca mystica

ibi proculdubio quasi vice certitudinis cubitum tenes: eo quod cognoscendo rei noticiam per experimentum capere valeas. Quasi enim ad plenum cubitum scientia tua excrefcit: cum ad certitudinis firmitatem per experimentum attingit. Sed quem queso non doceat propria experientia: quid sit velle: vel quid sit scire: Nonne legit hoc unusquisque quoties voluerit in proprio corde: Nonne quid nam ignoras quod infinita velis: et quod infinita nolis: quod innumerum scias: et quod innumera nescias: Sed nunquid quod vides voluntatem tuam: quod nosti cogitationem tuam: potes eque videre vel noscere anime tue substantiam: Quis inquam in hac adhuc carne positus animam suam vel qualibet spiritalem substantiam: in sua puritate vidit vel videre potuit: Proculdubio in hac parte humanus intellectus cecus est a natiuitate: et necesse habet quotidie clamare domino: Illumina oculos meos. Profecto si quis que homini sunt in hac corruptibili carne videre potuit per mentis excessum: supra semetipsum fuit ductus: et in eo quod vidit: intellectus humani corporis metas: non propria industria: sed ex reuelatione diuina transcendit. Sed quicquid hunc modum humana experientia potuit attingere: constat nimirum illud non ad hoc: sed ad aliud contemplationis genus pertinere. Quatumcumque ergo in hac consideratione ingenium tuum exercueris:

Liber III Ca. XV.

quatumcumque studium tuum continuaueris: et quatumcumque in hac parte sensum tuum dilataueris: scientiam tuam ad plenum cubitum extendere non poteris.

Quod nec illa negligere debemus que non nisi ex parte comprehendimus. Ca. XV.

Alta tamen sunt minimeque spernenda que in de spiritualis essentie possumus proprieta-
te: vel ex diuinarum scripturarum auctoritate colligere: vel religionis attestatioue probare. Studeamus ergo scire quomodo vel quatumcumque possumus: quomodo ad experientie cubitum nos extendere non possumus: Hodicum quidem sed multum est quod in hac consideratione sciri potest. Hodicum sane est ad plenitudinem: sed multum per omnem modum est ad utilitatem. Noli ergo negligere quod potes de hoc cubito habere: quomodo ipsum minime possis explere. Et enim de ceteris taceam que pertinere videntur ad speculationem istam: quatum putas detrimentum incurris: si anime immortalitatem nescis: vel omnino non credis: Si enim de anime immortalitate non constiteris: quomodo ad futuram retributionem speras: Quis obsecro vitam suam restringat: ne post concupiscentias suas eat: Et quis de perpetratis malis deo satisfaciatur: Quis se ad fortia opera accingat: Quis inter tot dominorum malorum flagellata: acerbam patientiam habeat: si de futura

Richardus de arca mystica.

vita penitus diffidat: Totū qđ de redēptio-
ne humani generis asserit: totū qđ de diuinis
sacramētis credit: quicquid de diuinis institu-
tiōibus p̄cipit: quicquid de diuinis p̄missioni-
bus expectat: penitus destruitur s̄i de aīe per-
petuitate et immortalitate despat. Si in hac vi-
ta tm̄ i xp̄o sperātes sum⁹: miserabiliores oi-
bus hominib⁹ sumus. Ecce reliquim⁹ oīa et se-
cū sumus ip̄m: quid ergo erit nobis? Si om-
nino mortui nō resurgunt: vt qđ p̄pter ipsum
mortificamur tota die: Si nulla ab ip̄o span-
da est corona iusticie: et si oīno vn⁹ est inter-
tus hoīs atq; iumētōz: et equa vtriusq; cōdi-
tio: qđ mihi p̄derit: si maiorem sapiētie atq;
iusticie operā dēdero: Mōne mltro melius fa-
ciunt qui comedūt et bibunt et ducūt in bonis
dies suos: qui epulant̄ quotidie splendide: q̄
q̄ mortificant̄ tota die: Mōne mltro meli⁹ erit
ire ad domū cōiuij: q̄ ad domū luctus? Si
post hanc vitā homo iumēto nihil habet am-
plius: cur nō vadā et affluā delitijs: et fruar bo-
nis q̄ sunt? Si oīno mortui non resurgūt: cur
illā vocē libēter nō audiam⁹: q̄ dicit: Come-
damus et bibam⁹: cras em̄ moriemur: Uides
certe quāta mala sequant̄: si de anime immor-
taliitate dubitet̄. Animā itaq; cōtemnere non
debem⁹ q̄ de hoc cubito efficere possum⁹: q̄

Liber III Ca. XVI

uis ad ei⁹ expletionē minime sufficiam⁹. Ab
hac ḡ triplici cōsideratōe essentie: videlicet spi-
ritalis eiusq; discretiōis ac volūtatis p̄pitiā-
torij nr̄i opus inchoat̄: et ad diffinitā mēsurā
p̄ducit̄. Qui ḡ animū suū in hoz speculatiōe
plene exercuit: p̄pitiatorij sui longitudinē ex-
pleuit. Hec de p̄pitiatorij longitudine iā dixi-
mus: nūc ad eius latitudinem inuestigatiōis
manū cōuertamus.

De distinctiōe secūdi gradus hu- ius cōtemplationis. Capi. XVI.

De latitudinē spectant: vt dixim⁹: ea
que sunt ad p̄motionē: sicut ad longi-
tudinē ea q̄ sūt ad inchoationē. Ho-
nū aut̄ nostrū qđ ab ope creationis inchoat:
iustificatio dilatat: et se ex hoc ad latitudinem
p̄tinere demōstrat. Hoc aut̄ opus sine duob⁹
nō p̄sumat̄. Nunq̄ em̄ hoc opus p̄fici si cre-
ature sue creator nō coopat̄. Posset quidē si
vellet sine creature coopatiōe totū creator p̄-
seipm̄ explere: sic potuit cū voluit tot et tanta
d̄ nihilo creare: Hos aut̄ sine eius adiutorio
nitētes de nr̄is viribus si p̄sumim⁹ frustra la-
boram⁹. Testat̄ hoc dn̄s q̄ in euāgelio suo di-
cit: Sine me nihil potestis facere: eo q̄ ip̄e sit
qui opat̄ in nobis et p̄ficere et velle pro bona

Richardus de arca mystica.

volūtate. Nō est em̄ volētis neq; currentis s̄
miserētis dei. Quid em̄ sine ip̄o p̄ memetip̄m
potero: q̄ nec saltē dicere possū: Dñe iesu nisi
ē sp̄s sancto: Ip̄e vtiq; est q̄ opat̄ oīa in oib;
diuidēs singulis put̄ vult. Verūtānē in iusti
ficatiōis nr̄e opus volūtariū p̄sensū req̄rit: q̄
dicit: Si volueritis z audieritis me: bona tre
comedetis. Libero arbitrio ascribit̄: cū h̄ op̄
ppendit̄: cū dicit̄: Si p̄plus me⁹ audisset me:
isrl̄ si ī vīs meis ambulasset: Pro nihilo for
sitan inimicos eoz h̄ūiliaf̄: z sup̄ tribulātes
eos misissem manū meā. Si em̄ nos in h̄mōi
ope nihil facim⁹: frustra ei⁹ adiutorū implo
ram⁹: falsoq; eū adiutorē vocam⁹. Aliud ei ē
facere: atq; aliud adiuuare. Quid ē em̄ auxi
liari: nisi opanti vel coopanti coopari: Adiu
torē em̄ se h̄re z ī bono coopatorē intellexit q̄
dixit: Adiuor me⁹ z liberator me⁹ es tu dñe
ne moreris. Quotidie ei⁹ adiutorū q̄rim⁹: cū
ei in q̄tidianis orōnibus p̄clamam⁹: Adiuua
nos deus salutaris noster. Patet ḡ q̄ h̄ opus
a duobus p̄ficiat̄: in q̄ creature sue creator co
opat̄. Opus itaq; ē in h̄ ope p̄pria industria: z
diuina gr̄a. Frustra em̄ q̄spiā libero arbitrio
iniriū nisi diuino adiutorio fulciat̄. Perficit̄
aut̄ iustificatio nr̄a ex deliberatiōe p̄pria: z in
spiratiōe diuina. Solū em̄ iusta velle: est iam

Liber III

Ca. XVII.

iustū esse. Ex sola siquidē volūtate recte iusti
v̄l iniusti dicim̄: q̄uis ex opatōe ī vtrūq; ad
iuuemur. Duob;⁹ aut̄ modis nobis deus co
opat̄: interi⁹ videlicet z exteri⁹. Interius per
occultā inspirationē: Exteri⁹ p̄ manifestā ope
rū suoz administrationē. Sed nil ad hoc con
templatiōis gen⁹ illa coopatio q̄ exterius fit:
eo q̄ p̄pitiatorū nostrū de auro puro fieri
oporteat: z hec speculatio in pura intelligen
tia subsistere debeat. Hec itaq; duo sunt ex q̄
bus p̄ficiat̄ p̄pitiatorū nr̄i latitudo: p̄pria vide
licet deliberatio: z diuina inspiratio.

Q̄ quedā sumunt̄ de secūdo con
templatiōis hui⁹ gradu que ad ple
nū cōprehēdi nō possunt. Ca. XVII.

Q̄id aut̄ sit deliberatio q̄tidiano vsu
q̄ didicimus: z de eius certitudine tot
expimenta habētes hesitare nō pos
sum⁹: z idcirco sciētiam nostrā in hac pte vsq;
ad plenū cubitū extendere possum⁹. Sed q̄s
queso in hac dūtaxat vita cōprehēdere sus
ficiat̄: quo nā mō diuina gratia cor visitare et
sua inspiratiōe ad omnē volūtatem suam in
clinare soleat: Quātūcunq; in hac considera
tiōe laborem⁹ opus nr̄m in hac pte ad plenū
cubitū non extēdimus. Quomō enim diuine

Richardus de arca mystica

Inspiratiōis modū intelligētia hūana cōpre-
bēdat: cū dñs in euāgelio suo de eiusdē rei in-
cōprehēibilitate adimoneat: Spūs inqt vbi
vult spirat: et vocē eius audis: s̄ nō scis vnde
veniat: aut quo vadat. Docemur itaq; de grē
diuine adiutorio p̄ auctoritatē scripturarū: qđ
et ip̄i pbamus p̄ quotidianū n̄re infirmitatis
defectū: et p̄ manifestū cooperatiōis ip̄i effectū.
Ad hoc siquidē nobis ei⁹ grā subtrahit totiv-
ens: vt q̄ p̄ se nihil boni possit hūana infirmi-
tas ex pp̄rio defectū doceat. Ad hoc iterū ea-
dem q̄ fuerat subtracta grā restituit: vt p̄ eius
effectū qđ ex dei munere sim⁹ exp̄iamur: vt q̄
vnū idēq; mō possum⁹: mō nō possum⁹: nisi
q; gratiā adiuuantē mō habem⁹: mō nō ha-
bemus. Patet itaq; q; de diuine grē adiutorio
minime nos liceat dubitare: q̄uis cooperatiōis
eius modos possum⁹ minime cōprehendere.
Cubitū itaq; in hui⁹ n̄re p̄sideratiōis ope ex-
plere non possum⁹: q; ingeniū nostrū in hui⁹
inuestigatiōis latitudinē vsq; ad cōprehēsi-
ōnis terminū non extendim⁹. Patet itaq; rō-
cur pp̄iatoriū n̄ri latitudo vsq; ad duos cubi-
tos se extēdere nō valeat: vel cur cubitū et di-
midium iuxta documētū diuinū h̄re oporteat.
Si igit̄ animū tuū in hac gemina p̄sideratiōe
ad plenū exercuisti: pp̄iatoriū tui latitudinē

Liber III Ca. XVIII.

iuxta modū congruū explesti.

De p̄ma et secūda hui⁹ cōtemplati-
ōnis distinctione earūq; differentia.
Capitulū. XVIII.

Emo putet eandē esse cōsiderationē
n̄ illā: quā sup̄ius posuim⁹ volūtatis: et
hāc quā mō latitudinē assignuim⁹ deli-
beratiōis. Nā ad illā p̄tinet qđ i mēte agit ex
sola opatiōe n̄re: ad istā aut qđ in ip̄a actitatē
ex opatiōe industrie. Ad illā spectat q̄libet ani-
me vis ip̄i naturalit̄ insita: ad istā q̄libet aie
virt⁹ p̄ industriā cōpata. Ad illā deniq; q̄libet
aie mot⁹ q̄ n̄ali q̄daz impulsu agit: ad istā aut
q̄libet animi virt⁹ q̄ rōnali quodā dispositio-
nis moderamie ducit. Et quidē solemus vim
illā aie q̄ ex se valet et solet tot affectus forma-
re: et p̄ tam multiplices modos variare. Vm
in q̄ illā aie solem⁹ voluntatē noiare: Sicut ei⁹
motū: et h̄mōi vt ita dicā instrumētū actū vo-
luntatē dicim⁹: et ip̄m velle volūtatē vocam⁹.
Nec solum illud velle quod solo naturali mo-
tu fertur: voluntas nuncupat: verū etiā illud
qđ liber animi p̄sensus ex deliberatiōe comita-
tur. Sed cogit nos vtiq; verborū inopia: ver-
borū significatiōes mō extēdere: mō restringe-
re: et p̄ necessitatis ingruētia cōgruēter vari-

Richardus de arca mystica.

are. Sed vt sufficiēter distinguamus qd huic cōsiderationi ascribere debeam⁹: oīs aīe consensus: ⁊ quicqd ex p̄sensu in aīo agit: ad hāc cōsideratiōez ptinere videt: quēadmodū oīs sensus vel qlibet aī mor⁹: q̄ p̄tra cōsensum v̄ p̄ter cōsensū agit lōgitudinis cōsideratiōi recte ascribit. Bona nāq; creatōnis: vt sup̄ iā dictū est: assignāda sunt pp̄tatorij n̄ri longitūdini. Et scim⁹: qz quicūq; in aīa p̄ter cōsensū ē mor⁹: hoīem vtiq; iustificare nō pōt. Ad primā itaq; p̄siderationē p̄inet diligēter attendere: q̄b⁹ bonis naturalit̄ mēs n̄ra polleat vel careat. Ad secūdā v̄o spectat noscere: q̄ bona mens ex virtute iam habeat: vel q̄ necdū h̄re valeat: Facile est vt arbitroz videre vel nosse q̄ sit necessariū vel vtile vtrāq; hāz p̄siderationū familiarē h̄re: ⁊ frequēter quidē in cōtemplationē adducere. Ex p̄ma em̄ cōsideratione agnoscit homo ad que bona sit naturaliter p̄mptior: vel ad que mala p̄cliuor: quibus studiis debeat vehemētius insistere: contra q̄ mala debeat instātius vigilare: quibus exercitiis valeat melius p̄moueri: quib⁹ vitiis valeat facilius corrumpi. Ex secūda autē cōsideratiōe intelligit hō q̄b⁹ culpis sb̄iaceat vel q̄b⁹ meritis emineat: ⁊ qd p̄ his pene vel p̄mū expectare debeat: q̄stū q̄tidie p̄ficiat v̄ deficiat: cū quanta aī industria satagat p̄terv

Liber III

Ca. XIX.

ta mala delere: p̄ntia declinare: futura p̄uenire: cū quāta animi p̄stantia studeat recuperare bona amissa: custodire vel multiplicare bona possessa: q̄ gratū: q̄ cōmodū: q̄ ve iocūdum spectaculū: p̄m p̄siderationē p̄mā: tot aī qlitates: tot ei⁹ cogitatiōes: tot ip̄i⁹ affectiōes l̄ speculatiōz adducere: ⁊ i eoz admiratiōe animū suspēdere. Q̄ q̄ mirāda speculatio: Q̄ q̄ stupenda delectatio iuxta secūdā cōsiderationē: tot animi virtutes: tot ei⁹ exercitationes: tot eius studia vel merita p̄ oculis h̄re: ⁊ eius modi cōtemplationi diuti⁹ inherere.

Qz nullo sensu nostro cōprehendi valeant q̄ ad tertiā distinctionē spectant. Capitulū. XIX.

Ed nūc sane dignū illud videt p̄sideratiōe: cur d̄ pp̄tatorij n̄ri altitudine oīno tacuit: q̄ ei⁹ tā lōgitudinē q̄ latitudinē adeo diligēter exp̄ssit: S; demonstratū est sup̄ ad hāc p̄sideratiōz ptinere illa p̄culdubio q̄ sunt ad gl̄ificatiōez: sic ad eius latitudinē ea que sunt ad iustificatiōz. Sed gl̄ificatiōnis nostre modū q̄s sensus hoīm capere: q̄ rō pōt cōprehēdere: Quis hui⁹ rei exp̄mentū: q̄s eiusmodi euidentie documentū: vel in alio vidit: vel in seip̄o exp̄iri meruit: hui⁹ rei

Richardus de arca mystica.

are. Sed vt sufficiēter distinguamus qd huic cōsiderationi ascribere debeam⁹: oīs aīe consensus: ⁊ quicqd ex p̄sensu in aīo agit: ad hāc cōsideratiōez ptinere videt^r: quēadmodū oīs sensus vel qlibet aī mot⁹: q̄ p̄tra cōsensum v̄l p̄ter cōsensū agit lōgitudinis cōsideratiōi recte ascribit^r. Bona nāq̄ creatōnis: vt sup̄iā dictū est: assignāda sunt pp̄tatorij nr̄i longitūdini. Et scim⁹: qz quicūq̄ in aīa p̄ter cōsensū ē mot⁹: hoīem vtiq̄ iustificare nō pōt. Ad primā itaq̄ p̄siderationē p̄tinet diligēter attendere: q̄b⁹ bonis naturalit̄ mēs nr̄a polleat vel careat. Ad secūdā v̄o spectat noscere: q̄ bona mens ex virtute iam habeat: vel q̄ necdū h̄re valeat. Facile est vt arbitroz videre vel nosse q̄ sit necessariū vel vtile vtrāq̄ hāz p̄siderationū familiarē h̄re: ⁊ frequēter quidē in contemplationē adducere. Ex p̄ma em̄ cōsideratione agnoscit homo ad que bona sit naturaliter p̄p̄tior: vel ad que mala p̄cliuoz: quibus studijs debeat vehemētius insistere: contra q̄ mala debeat instātius vigilare: quibus exercitijs valeat melius p̄moueri: quib⁹ vitijs valeat facilius corrumpi. Ex secūda autē cōsideratiōe intelligit hō q̄b⁹ culpis sbiaceat vel q̄b⁹ meritis emineat: ⁊ qd p̄ his pene vel p̄mij expectare debeat: q̄tū q̄tidie p̄ficiat v̄l deficiat: cū quanta aī industria satagat p̄terir

ta mala delere: p̄ntia declinare: futura p̄uenire: cū quāta animi p̄stantia studeat recuperare bona amissa: custodire vel multiplicare bona possessa: q̄ gratū: q̄ cōmodū: q̄ ve iocūdum spectaculū: p̄m p̄siderationē p̄mā: tot aī qlitates: tot ei⁹ cogitatiōes: tot ip̄i⁹ affectiōes ī speculatiōz adducere: ⁊ ī eoz admiratiōe animū suspēdere. Q̄ mirāda speculatio: Q̄ stupenda delectatio iuxta secūdā cōsiderationē: tot animi virtutes: tot ei⁹ exercitationes: tot eius studia vel merita p̄ oculis h̄re: ⁊ eius modi cōtemplationi diuti⁹ inherere.

Qz nullo sensu nostro cōprehendi valeant q̄ ad tertiā distinctionē spectant. Capitulū. XIX.

Ed nūc sane dignū illud videt^r p̄sideratiōe: cur d̄ pp̄tatorij nr̄i altitudine oīno tacuit: q̄ ei⁹ tā lōgitudinē q̄ latitudinē adeo diligent̄ exp̄ssit: S; demonstratū est sup̄i ad hāc p̄sideratiōz ptinere illa p̄culdubio q̄ sunt ad gl̄ificatiōez: sic ad eius latitudinē ea que sunt ad iustificatiōz. Sed gl̄ificatiōnis nostre modū q̄s sensus hoīm capere: q̄ rō pōt cōprehēdere: Quis hui⁹ rei exp̄mentū: q̄s eiusmodi euidentie documentū: vel in alio vidit: vel in seīpo exp̄iri meruit: Hui⁹ rei

sane homo in hac vita: nec sufficiens habet argumentum: nec ullum valet capere experimentum. Recte ergo dicti operis altitudini nulla mensura prescribitur: quia glorificationis nostre modus: ut dictum est: nullo nostro sensu comprehenditur. Equidem purgatorium non nihil crassitudinis habet dicitur: sed in ceterarum dimensionum comparatione non reputatur. Sic utique glorificationis nostre certitudinem fidei attestatio tenemus: quibus quantitas vel qualitatis eius modum per intelligentiam necdum capere possimus: sed per modicum et pene per nihil reputatur quicquid humana auditas experimento non probatur. Scimus autem quod post plenam emundationem persciscere: post multa exercitia iusticie: incipit tandem aliquando humana mens sperare quod prius vix poterat credere: et in hunc modum purgatorii nostri mensura in altum surgit: et ad soliditatem crescit. Credo sane pertinere ad soliditatem eiusmodi purgatorii: quando mens incipit in domino gloriari: et per bono persciscere testimonio non modicum gratulari: et intantum ut veraciter audeat profiteri. Quia gloria nostra hec est testimonium persciscere nostre. Tu homo si vis ut purgatorium tuum in altum proficiat: et congruam partem in hac vita fieri valet soliditatem accipiat: nunquam desistas: nunquam quiescas donec future illius plenitudinis aliquis ut ita dicam: arras obtineas: donec eterne felicitatis quantumtulascumque primitias accipias: donec

divine suavitatis dulcedinem per gustare incipit. Ad huiusmodi sane desiderium nos animare voluit: qui dixit: Gustate et videte quoniam suavis est dominus. Purgatorio ergo tuo non nihil spirititudinis habet iam credimus: si iam gustasti quod dulcis est dominus. Sed quantumtuncque ad hanc gratiam creveris: quantumtuncque in ipsa profeceris: debes semper modicum reputare: et per future felicitatis magnitudine: quasi pro nihilo ducere. Hoc est sane quod scriptura sancta tacite inuit: quod de purgatorio nostri altitudine omnino nihil dicitur: ac si per taciturnitatem ipsam altius clamet: longeq; melius insinuet: quod quicquid mens humana in hac vita duntaxat de interne suavitatis abundantia capere valet: per nihil reputare debeat. Tacendo clamat: quasi omnino ducat indignum de eius operis nos mensura instruere: ad cuius inchoationem humana infirmitas in hac vita vix potest assurgere.

Quo hoc contemplationis genus possit in quinque gradus dividi: et que pertineant ad primum gradum. Ca. XX.

Et quomodo primam illam considerationem quod ad longitudinem pertinet in tria distinximus: secundam autem quod ad latitudinem spectat in duo divisimus: possumus hoc contemplationis generis in quinque portiones secare: et per totidem gra-

Richardus de arca mystica

duc diuidere. In primo itaque gradu huius contemplationis consideramus ea que pertinent ad anime qualitatem vel ipsius essentie proprietatem: quod vita quedam et perpetua sit que nullis penis: nullis unquam tormentis extinguere possit: quod non solum possit ipsa in perpetuum vivere: sed corpus etiam ad vitam et ad sensum animare: quod nullo sustentamento egeat: quod sine subsidio sempiternae subsistat: Quomodo sit ipsa per corporis membra diffusa: cum tamen sit ipsa simplex partibusque carens: indiuidua essentia: Quomodo in toto corpore suo quasi in suo quodam mundo sit ubique ubique tota: quemadmodum deus inuenitur ubique totus in omni creatura sua: Quomodo in illo suo mundo: sola voluntate omnia mouet atque disponit: Sic in hoc mundo deus solo voluntatis nutu omnia regit: qui eodem voluntatis sue nutu omnia creauit. Inuenies in hoc spectaculo: et alia multa consideratione digna: que nec sine admiratione speculari: nec sine iocunditate possis admirari. Quid tamen mirum si inuenimus in spiritu rationali miranda multa atque stupenda: cum ipse sit propria dei creatura: et ad imaginem et ad similitudinem eius factus: Cum enim sit mirabilis deus in omnibus operibus suis: magnus atque laudabilis nimis in omnibus magnalibus suis: ubi tamen obsecro appaere parebunt mirabiliora virtutum eius insignia quam in

Liber III Cap. XXI.

Imaginem suam: Absque dubio omnipotentis dei artificis industria: que ubique mirabilis apparet: in eiusmodi opere singulariter mirabilis eminet.

De consideratione eorum que pertinent ad secundum gradum. Cap. XXI.

In secundo huius contemplationis gradu considerantur illa que pertinent ad cognitionem: vel virtutis studio deservire possunt: et quecumque in augmentum scientie concurrunt atque conducunt. In hac sane consideratione recte miramur volubilitatem cogitationis: agilitatem imaginationis: ingenij acumen: discretionis examen: capacitatem memorie: viuacitatem intelligentie: et circa haec alia quelibet stupenda et admiratione digna. Quis enim digne pensare: quis sufficenter estimare valeat: quis in eius considerationis admiratione non expauescat: si diligenter attendat: que sit illa tam multiplex cogitationis humane volubilitas: que sit eius tam inquieta et infatigabilis velocitas: que per tam multa: tam varia et tam infinita discurrat: que nulla hora: nullo tempore momento desinat: que tot spacia locorum: que tot volumina

Richardus de arca mystica

temporū ī tanta festinatōe p̄transit: cui vndiq̄
patet tā facilis trāsitus: tam agilis discursus
de sūmis ad ima: de imis ad sūma: de p̄mis ad
nouissima: de nouissimis ad p̄ma. S̄z de ima/
gīnatiōis agilitate facultatisq̄ eius facilitate
quid nos dicturi sumus: vel q̄d inde digne di
cere possum⁹: que omnīū eorū q̄ anim⁹ sugge
rit ī tanta velocitate imaginē dep̄git: Quicq̄
q̄d a foris anim⁹ p̄ auditū haurit: quicq̄d ab
intus ex sola cogitatiōe cōcipit: tota imagina
tio absq̄ moza z omī difficultate seposita per
repsentationē format: z quarūlibet rerū for
mas sub mira festinatōe rep̄ntat. Quale q̄so
est tot rerū atq̄ tantarū ī momēto: in ictu ocu
lī picturas efficere: z iterū easdē eadē facilita
te dclere: vel alio atq̄ alio mō multiformiter
variare: Nōne p̄ imaginatiōē anim⁹ quoti
die nouū celū z nouā terrā cū voluerit creat:
et in illo fantastico mūdo q̄si ali⁹ quidā crea
tor quantalibet eiusmodi generis creaturas
oi hora actitat: z p̄ arbitrio suo format: Nō
hōmīn⁹ aut si ingenij acūmē intēdim⁹: q̄d ī
illo mirari debem⁹ citius inuenim⁹. Vide q̄
multa imo pene infinita hūano ingenio p̄ua
sunt: q̄ nullo vnq̄ corporeo sensu attingi pos
sunt. Vide quō illud humani ingenij acūmē
soleat p̄funda inuestigare: intūna queq̄ pe

Liber III

Ca. XXI.

netrare: inuoluta z p̄plexa: obscura z in tene
bris posita euoluere: enodare: illustrare: atq̄
in lucē euocare: Intimos vt ita dicā: latitatis
nature sinus abditosq̄ recessus viuacitatis
sue subtilitate quotidie adit: irrumpit atq̄ p̄
transit: festinās z anhelans in vltiora semp
penetrare z altiora ascendere. Attende quot
sciētie disciplinas inuenerit: quō tot artes ex
cuderit: z tūc icipies obstupescere: z ex nimia
admiratiōe deficere. Sic sane si memorie ca
pacitatem eiusq̄ amplitudinē attēdas: inue
nies absq̄ dubio quod digne mirari debeas.
Quātus queso est ille tam imense amplitudi
nis sinus: qui tot rerū substātiās: tot substan
tiarū formas: tot genera rerū: tot species ge
nerū: tot indiuidua speciēti: indiuiduorū ho
tot p̄prietates: tot qualitates: et tot quātita
tes: actiōes z passiones: habitus: situs: loca:
tempora latitudinis sue ambitu cōprehēdit:
abscondit atq̄ custodit: diuq̄ custodita iterū
in medium p̄ducit: Cogita si potes q̄ sint illa
gazophylatia: z q̄ ml̄ta: q̄ lata: q̄ ampla: q̄
p̄funda vel alta: que tot sciētie thesauros: et
sapientie gazas possunt vndecūq̄ colligere
z incōfuse custodire: Miranda proculdubio
memorie capacitas: sed non minus mirabilis
intelligentie viuacitas. Q̄z sit autem magna

Richardus de arca mystica.

vel miranda: facile est ppendere et ex predictis colligere. Quicquid enim sensus attingit: cogitatio parit: quicquid imaginatio format: ingenium inuestigat: memoria conseruat: horum omnium noticiam intelligentia capit: et cum liberit: in consideratione admittit: vel in contemplatione adducit.

De consideratione eorum que pertinent ad tertium gradum. Ca. XXII.

In tertio huius contemplationis gradu consideramus rationalis animi voluntatem: multiplicemque eius affectum. Quis enim digne explicare possit: quot alternationis modos momentaneis permutationibus induit: quomodo multiformiter se alternantium vicissitudinum motibus variare consuevit: Cogitet quisque quibus perturbationibus quotidie animus suus afficiatur: indeque colligat: quomodo multiformiter variatur. Quomodo se animus in fiduciam erigit: modo in diffidentiam cadit: nunc per constantiam figitur: nunc subitaneo timore concutitur: modo cum ira perturbatur: modo ingens furor exagitat. Nec illud adeo mirum quod variis qualitatibus diuersisque perturbationibus per singula momenta afficitur: sed illud supra modum

Liber III Ca. XXII.

stupendum: quod sub eodem pene momento: sepe contrariis affectionibus tangitur: nunc odio: nunc amore ducitur: modo gaudio: modo merore distrahitur. Quomodo sepe videmus inter miram gratulationis nostre tripudia: quomodo superueniens subitoque emergens tristitie causa: animum vehementer concutit et deijcit: et omnem illam exultantis animi solennitatem subito in merorem vertit. Nec tamen adeo mirum: quod pro diuersis rebus animus sepe et subito contrariis qualitatibus se induit: sed illud multo mirabilius: quod propter unam eandemque rem: contrariis affectibus: contrarios affectus superducit. Nam diu multumque nimium dilecta: postmodum odio sepe persequimur: et vehementer approbata atque desiderata subito detestamur. Sed ut adhuc amplius mireris: unum eundemque hominis affectum: si diligenter attendere velis: circa unam eandemque rem multiformiter variare videbis. Nam modo de magno fit paruum: modo de paruo fit magnus: Quandoque autem de magno fit maior: quandoque de modico fit adhuc minor. Idem itaque animi affectus circa eandem rem crescit atque decrescit: et modo vehementer intumescit: et modo penitus deficit: et post plenum sepe defectum iterum reuiuiscit. Attende

Richardus de arca mystica

z illud in hūano affectu: q̄ sit magnus i ma/
gnis: z in sblimib⁹ sublimis: q̄ sit paru⁹ i par/
uis: z in vilib⁹ villis. Q̄ sit in q̄ magn⁹ z sub/
limis: cū se in altū erexerit: et q̄ paru⁹ z villis:
cū se in ima deiecerit. Cū se in audaciā erexer/
it: videbis eum sepe etiā mortē cōtemnere: z
inter summa picula nil trepidatōnis habere.
Eundē autē ip̄m videbis postmodū inter no/
cturna silentia ad tenuēq̄ flatū: et ad vni⁹ ra/
musculi motū: seu etiā foliorū lapsum: subito
trepidare: z animi constantiā pdere. Sed q̄s
oēs hūane affectionis qualitates enumeret:
Quis oēs variatōis eius modos explicare
sufficiat? Pene quot sunt diuersitates reruz:
tot sunt varietates affectionū. Sic em̄ in ap/
probatiōe rerū circa diuersa diuerso mō affi/
cimur. Scdm̄ iudiciū em̄ approbatiōis vari/
ari etiā solet desiderii affectionis: si nō semp
tamē quādoq̄.

De cōsideratione eorū que p̄tinēt ad quartū gradū. Cap. XXIII.

In quarto gradu huius cōtemplati/
onis virtutē deliberatiōis cōtempla/
mur p̄iter z admiramur: quō tot ani/
mi affectiōes quotidie in virtutes redigit: in/
quātū eas per discretione disponit: z in bona

Liber III Ca. XXIII.

intentione figit. Cū em̄ nihil aliud sit virtus
q̄ affectio ordinata z moderata: ex intētiōne
bona agit vt sit affectio ordinata: z p̄ discre/
tionē efficiat vt fiat moderata. Debemus autē
semper deliberatiōis nostre studiū circa B ne/
gociū vehemēter ip̄edere: z huic exercitati/
oni tā fortit̄ q̄ frequēter insistere: vt ois nra
affectio ab illicitis trāsiens p̄ licita discurrat:
z vt in licitis etiāz desiderijs equitatis mode/
stiā vbiq̄ custodiat. Nōne ex virtute delibe/
ratōnis quotidie agit: vt affectus mali coh/
beant: minuant: destruant: Nōne ex virtute
deliberatiōis quotidie efficiat: vt affectus bo/
ni nutriant: pmoueant: solident: Vide quō
quodā affectus in p̄petuū dānat: alios vō i
eternū exaltat: fm̄ q̄ eius officii est deponere
potētes de sede z exaltare hūiles. Itaq̄ hūc
hūiliat z hūc exaltat: suscitās de puluere ege/
nū: z de stercore erigēs pauperē. Nōne illius
officiū est: totā illā in carne familie turbā: tot
cogitationū: tot affectionū p̄ arbitrio suo di/
sponere: z ip̄erātis more suis legib⁹ s̄iugare
quōtidie iudiciū z iusticiā facere: a mare dñari
vsq̄ ad mare: z a flu. vsq̄ ad tm̄ios orb̄ traz:
Nōne ip̄i⁹ est carnalia desideria forti castiga/
tōne p̄cutere: fluctuatiū cogitationū tumult⁹
violēter rep̄mere: scq̄ quotidie ad spiritales

pugnā accingere: ad faciendā vindictā in na-
 tiōib⁹ et increpatōes ī pplis: Nōne ipius est
 oēs rebelles animi mor⁹: elationūq; fast⁹ for-
 tit p̄mere: hostilēq; illū vitioꝝ exercitū virilit̄
 opprimere: ad alligandos reges eoz in cōpe-
 dib⁹: z nobiles eoz in manicis ferreis: Debet
 aut nō solū vitia rep̄mere: verū etiā virtutes
 extollere: familiā nabuchodonosoz forti aiad
 uersioe ferire: domū aut dauid sagaciter dis-
 ponere z diligēter enutrire. Iudicabit itaq; ī
 natiōib⁹ z implebit ruinas cōquassabit capi-
 ta ī tra multoz. Sed et sup solū dauid z sup
 regnū ei⁹ sedebit: vt p̄firmet illud: z corrob-
 ret ī iudicio z iusticia. Quis aut digne descri-
 bat: q̄lis vel quāta sit illa virtutū turba: terri-
 bilis vt castroz acies ordinata: ipius discipuli
 nis instruēda z ipi⁹ ordinatione disponēda:
 Quales q̄so vel quāte credēde sunt ille virtu-
 tū phalāge: q̄ curr⁹ pharaonis z exercitū ei⁹
 euertit: q̄ salomonis nr̄i currū vndiq; cingit
 z munit: Curr⁹ ei⁹ dei decē milib⁹ mltiplex
 milia letatiū: dñs in eis ī sina ī scō. Sed si tū
 tis virtutib⁹ pollet in hac vita etiaz q̄libet aiā
 p̄fecta: q̄ta q̄so erit illa virtutū p̄sumatio quā
 hēbit ī illa sūma future plēitudis gl̄ia: Logi-
 ta si potes quāta sit illa futuroꝝ bonoz tā co-
 poraliū q̄ spūalium copia: que ve sit eozū q̄
 multiplex differētia. Profecto fin differētia
 bonoz: erit z differētia affectionū. Neq; aut

eodez mō afficiemur circa minora vl̄ maiora
 bona: qz sic nr̄a affectio in oib⁹ ē ordinata: sic
 absq; dubio erit p̄ter z moderata. Quis ḡ ob-
 scuro erit ille virtutū numer⁹ in tot ordinatis z
 moderat⁹ aiē affectiōib⁹: Si te in h⁹ p̄sidera-
 tiōis specula attollere valeas: miroz si nō cre-
 das milia milium ministrare ei: z decies milia cen-
 tena milia assistere ei. Perpēde ḡ q̄le specta-
 culū sit q̄ue locūdū: tot aiāz sc̄tāz virtutes q̄
 bus interi pollēt: vel in futuro pollere h̄nt in
 p̄tēplatiōz adducere: z ī eiusmodi admiratio-
 ne animū suspendere.

De p̄sideratione eoz que p̄tinent
 ad quintū gradū. Capi. XXIII.

Quāto h⁹ p̄tēplatiōis ḡdu sic sup̄
 sa dixim⁹: si gratie q̄litate vel mo-
 dos cū attētiōe miramur: z cū admi-
 ratiōe attēdim⁹: tūc absq; dubio q̄cqd boni ī
 bonoz cordib⁹ agit: h̄ totū septiformis ille spūs
 p̄spiratiōis gr̄az opat. Ecce vn⁹ atq; idē spūs
 tot mētib⁹ sp̄ z vbiq; p̄sudet: z gr̄e sue m̄tera
 mltiplicit̄ impēdit. Ecce tot hoīm mētes tot
 modis inforat: z oīm volūtates ad volūtatis
 sue arbitriū sine aliq; coactōe inclināt. Ip̄o re-
 uelate virtas agiscit: ip̄o ispirate bōitas amat.
 Nā sine coopante gr̄a oīno nō sufficim⁹ vl̄ ad
 cognitōz virtat̄ vl̄ ad amorē virtut̄. Vextū q̄
 magnū q̄ mirabile eē credis: q̄ q̄cqd virtutis

Richardus de arca mystica

In nobis opat: nobis ad meritū deputat: et mi-
ro quodā incōprehēbiliq; mō sic nobis sue
voluntatis bñplacitū inspirat: vt iuste nobis
ad meritū reputari debeat quicqd bonitatis
ei⁹ in nobis grā impmit vel reformat. Saluo
em̄ humane volūtatis arbitrio: et oīno absq;
vlla coactiōe qlibet bona volūtas p̄ inspiratē
gratiā in diuine volūtatis cōplacitū cōflat: et
idcirco homī ad retributionū gliaz cumulat
quicqd ex libero mētis p̄sensu in ip̄a diuinit⁹
agit. Opatur aut̄ illa studioꝝ bonoꝝ opatrix
grā quedā in nob̄ q̄ sunt ad augmētū debiti:
quedā x̄o q̄ sunt ad incrementū meriti: que-
dā etiā que vident̄ esse ad inchoationē p̄mij.
Toties nāq; fuitur nre debiti diuina benigni-
tas augetur: et sibi nos maḡ obnoxios reddit
quoties in nobis scie et sapie dona accrescūt.
Hec itaq; et qlibet hmōi in augmentū sūt te-
biti poti⁹ q̄ meriti. Sed quicqd virtutis nob̄
diuina bonitas inspirat: merita retributiōis ac-
cumulat: quicqd x̄o intīme suauitat: quicqd
diuine dulcedis mētib⁹ nris diuinit⁹ infundit:
ad p̄mij inchoatōz quodāmō spectare videt̄.
Hec oīa opat vn⁹ atq; idē spūs: Nā et vnctio
ei⁹ docet nos de oib⁹: Et charitas dei diffusa
est in cordib⁹ nris p̄ sp̄m̄ sc̄m̄ q̄ dat⁹ ē nob̄: Et
nihilomin⁹ cōstat eē ab ip̄o qdlibet gaudiū in

Liber III Ca. XXIII.

spūsco. Vult aut̄ apti⁹ noscere ad quē fructū
soleat ille spūs: sp̄m̄ nrm̄ secundare: Fructus
aut̄ spūs est: vt ait ap̄tus: charitas: gaudiū:
par: patientia: longanimitas: bonitas. O q̄
multa: o q̄ magna sunt q̄ spūs iste opat in no-
bis: diuidēs singulis put vult. Diuisiōes em̄
grāz sunt: idē aut̄ spūs: Alij quidē p̄ sp̄m̄ dat
sermo sapie: alij sermo scie: alij fides: alij grā
sanitatū: alij opatio virtutū: alij p̄pheta: alij
discretio spiritūū: et cetera innumera. In hunc
modū. Perpede obsecro q̄ sit spectabile: q̄
ve salubre: hasz hmōi diuini spūs opatiōes
in speculationē adducere: et in eaz̄ p̄templatiōe
animū suū ad hūilitatē et charitatē roborare.
Vultū em̄ p̄ oēm modū anim⁹ tā ad dilecti-
onē dei q̄ ad respectū sui p̄ficit: cū sepe attē-
dit: cum plene agnoscit q̄ per se nihil possit.
Q̄ admirāda: q̄ amplectēda illi⁹ grā: p̄ quā
ita opat in nob̄ oīa opa nra: vt sint tam sua q̄
nra: dona sua et merita nra. Supi⁹ iā assigna-
uim⁹ q̄ sint multiplicēs vel multiformes hūa-
ni cordis affect⁹. Hos itaq; ille diuinus spūs
quidie in electis suis paulatī p̄tempat: et in vnā
harmoniā p̄format et grē sue plectro q̄si citha-
reda doctissim⁹ hos extēdendo: illos relaxā-
do ad cōcordē quandā p̄sonatiā coaptat: do-
nec reboet ex his in aurib⁹ dñi sabaoth melo-

Richardus de arca mystica

dia quedā melliflua: et sup modū dulcis tanq̄
citharedoz multozū citharizantiū ī citharis
suis. Sed si tā mira harmonia: tā multiplex
cōsonātia surgit de corde vno: in tanta plura/
litate tā multipliciū affectionū: que queso vel
quāta erit illa supcelestiū aīoz p̄sona concor/
dia: cōcosq; cōsonātia: in tanta multitudine
tot milīū angeloz: tot animaz sanctaz exul/
tantiū et laudantiū viuentē in secula seculozū.
Hec omnia itaq; agit et disponit mltiformis
illa diuini spūs gratia: que vt supius iā dictū
est: opat̄ oīa in omnib;. Si in his ergo q̄nq;
cōtemplationis gradibus exercitatos sensus
habemus: si ad eiusmodi speculatōnes p̄m/
pti et p̄ni sumus: p̄fecto p̄pitiatorū nostrū
iuxta p̄positū diuini documēti modū exple/
uimus.

Magni contemplatoris eximij
doctoris Richardi de sancto victo/
re liber tertius de arca mystica expli/
cit.

Liber III

Annotatio capituloz libri quarti.

De quinto et sexto cōtemplationū generibus
Capitū. I.

De rationē humanā excedant que ad has no/
uissimas speculatiōes spectant. Ca. II.

De ea que supra rationē sunt gemina distri/
butione distingui possunt: et que cui gene/
ri subsint. Ca. III.

De sint aliena ab omni imaginatiōe que per/
tinent ad hec cōtemplationū genera. Ca. IIII

Que sit supeminentia harum nouissimarum
cōtemplationū. Ca. V.

De sit arduū v̄l difficile ad hec nouissima cō/
templationū genera ascēdere: vel gratiā si/
bi comparare. Capi. VI.

De frustra homo ad hos theoreticos excessus
nititur: nisi diuinis reuelatiōibus adiuuet̄.

Capi. VII

De quintū cōtemplatiōis genus similitudi/
nū ratione adiuuat̄: sextum v̄o totius simi/
litudinis p̄prietatem excedit. Ca. VIII.

Quō p̄ hec duo cōtemplationū genera tem/
perat̄ cuiq; amor et approbatio sui. Ca. IX.

Cum quāta animi quiditate debeāt vel soleāt
spiritalis viri his nouissimis cōtemplatio/
nū generibus inhiare. Ca. X.

Richardus de arca mystica

- Quo post multā desiderij sui fatigationē alij
soleant: alij nō soleāt ex visitante gratia sup
semetipsos leuari. **Ca. XI.**
- Quo ea que p excessum mētis solēt videri: alia
possunt: alia oīno nō possunt ad cōmunem
intelligentiā inclinari. **Ca. XII.**
- Quo omī hora aīa sancta ⁊ p̄tēplatiua ad susce
ptionē gr̄e debet esse pata. **Ca. XIII.**
- Quo sit paucoꝝ ad susceptionē gr̄e semp habe
re animū patū. **Ca. XIII.**
- Quo sit arduū vel difficile cuius p̄fecte aīe se
ip̄as ad semetip̄am totā colligere: ⁊ ī solo di
uinitatis desiderio requiescere. **Ca. XV.**
- Quo sit pene impossibile cuius aīe seip̄am ex
tra semetip̄ā totā effundere: ⁊ supra semet
ip̄sam ire. **Ca. XVI.**
- De his q̄ specialiter p̄tinent ad quintū gen⁹
cōtemplationis. **Ca. XVII.**
- De his que specialiter p̄tinent ad sextū gen⁹
cōtemplationis. **Ca. XVIII.**
- De mutua collatiōe trium nouissimarū spe
culationū. **Ca. XIX.**
- De mutua collatione duarū nouissimarū spe
culationū. **Ca. XX.**
- Quo frequentationē trium nouissimarū specu
lationū semp comitef frequētia diuinarum
reuelationum. **Capit. XXI.**

Liber III Ca. I

Quo in omni contemplationis genere contin
gat p̄tēplantis mentē excedere. **Ca. XXII.**
Quo excedendi donū: alij fortuitū habent: alij
iam quasi ex virtute possident. **Ca. XXIII.**

Magni cōtēplatoris eximijq̄ do
ctoris Richardi de sancto Victore
liber quartus incipit: In quo de qui
to ⁊ sexto cōtemplationū generibus
tractat: feliciter incipit.

De quinto ⁊ sexto cōtemplationū
generibus. **Capitulū. I.**

Estat adhuc

de quinto ⁊ sexto contem
platiōis genere tractare: q̄
moyses in his verbis vi
det ex mystica descriptōe
designare. Duos quoq̄ cherubin inquit au
reos ⁊ p̄ductiles facies ex vtraq̄ pte oracu
li. Cherub vnus sit in latere vno: ⁊ alter ī alte
ro: ⁊ vtrūq̄ latus p̄pitiatorij tegat: expāden

Richardus de arca mystica

tes alas suas: et optētes oraculū: respiciātq;
se mutuo vultib⁹ i. ppitiatorū. Libet sa-
ne huic descriptioni intendere: et doctrine nre
regulā ex pposita similitudine sumere: et iuxta
descōptōis h⁹ formulā opis nrī formā vī mo-
dū extēdere. Puto em̄ qz aliqd magnū aliqd
pclarū in hoc nobis ope pponit: et nobis sub-
tili forma expm̄it: qd tali nomie censet: quod
angeloz formā imitat. Duos inqt cherubin
aureos et pductiles facies. Vere aliqd ma-
gnū: vere aliqd pclarū vtiq; supmūdanū et
oīno aliqd plus q̄ hūanū esse debuit: qd sub
angelica nobis forma repitari oportuit. Cer-
te cherubi plenitudo scie dicit: et sub talis vo-
cabuli psagio magnū quiddaz secretiois vel
sacratiois sciētie pponere vī polliceri videt.
Sed et illud adhuc advertere debemus q̄ nō
quoslibz angelos: sed summos et deo imedia-
te cōiūctos cherubin vocare solem⁹. Ad sup-
mūdana itaq; imo et supcelestia hui⁹ opis for-
ma nos puocat: et ad sūmoz et diuinorū spe-
culationū intelligētā nostrā sub hac ppositi-
one inuitat. Cogita itaq; supra hominē esse et
humane rōnis modū vī capacitātē excedere
que ad hec duo nouissima cōtemplationū ge-
nera vident p̄tinere. Unde oportuit ea ad sū-

Liber III Ca. II.

militudinis exp̄ssionē: nō taz hūana q̄ ange-
lica effigie rep̄serrare. Nisi em̄ hūane ratio-
cinationis angustias harū speculationū ma-
teria excederet: humane potius q̄ angelice si-
militudinis formā formādi opis exemplū ha-
bere oporteret. Oportet q̄ nos sup nosmetip-
sos leuare: et ad ea que supra rōnem sunt con-
templatiōe ascendere: si ad angelice similitu-
dinis instar cupimus intelligentie nostre vo-
latum formare. Queram⁹ itaq; que sint illa
que supra rationem sunt: que humane ratio-
nis vim ratiocinatiōis nostre moduz transcē-
dunt.

Qz rationem humanā excedant q̄
ad has nouissimas speculationes spe-
ctant. **Capitulū. II.**

Sicut quedaz esse constat q̄ sunt infra
rōnem: sic sunt quedā absq; dubio q̄
cōstat esse supra rōnem. Et inter hec
sunt alia quedā media q̄ vtiq; rōni sunt puia.
Infra rōnez sunt: q̄ sensu corporeo pcipim⁹:
Et s̄m solā rōnem sūt que rōne inuestigam⁹.
Supra rōnem nō sūt q̄ p reuelatiōz discim⁹:
vel sola auctoritate pbamus. **Candīda et nī**

Richardus de arca mystica

gra: calida et frigida: dulcia et amara: sensu corporeo discutim⁹ et discim⁹ non ratiocinando pbamus. Vera et falsa: iusta et iniusta: vtilia et inutilia ratiocinando discernim⁹ non alio sensu corporeo. Deum autem in vna substantia psonalit⁹ trinum: in tribus psonis substantialiter vnum: nec vllus sensus corpore⁹ docet: nec alio humana ratio plene psuadet: sed sicut vtiq; alij p reuelatione discunt: alij autem sola aucte concipiunt et credunt. Infra rationem itaq; sunt corporea: supra rationem sunt diuina. Supra rationem vtiq; est: quod nullus corporeus sensus attingere: nec vlla humana ratio potest penetrare. Supra rationem sicut esse dicimus: quod veraciter esse credimus: sed tamen illud nec experimento pbare: nec intellectu comprehendere possumus. Et quidem circa diuina bmo sunt multa: quibus humana ratio facile acquiescit: quibus penitus tradicere nolit: sed p veris recipit: et rata esse consentit: cum tamen ea nec p experimentum pbare: nec p intellectum plene comprehendere possit. Verito ergo eiusmodi queq; supra rationem esse dicenda sunt: que capacitatis nostre exiguitate incomprehensibilitatis sue magnitudine transcendunt. In his tamen que nostra exiguitas comprehendere non valet: angelica celsitudo liberos contemplationis volat⁹ exercet. Ut igitur in nobis angelice similitudinis formam quicquid modo possit

Liber III Ca. III.

simus excudere: oportet in eiusmodi rerum admiratione animum nostrum iugi celebritate suspenderet: et ad sublimes et vere angelicos volat⁹ contemplationis nostre pennas assuescere.

Quae ea que supra rationem sunt gemina distributione distingui possunt: et que cui generi subsint. Ca. III.

Vos autem cherubin facere diuinit⁹ iubemur: vnde in his que supra rationem sunt duo contemplationum genera querere admonemur. Intendamus itaq; in ea que supra rationem sunt et inueniem⁹ quae gemina distributione distingui possunt. Ex his enim alia sunt supra rationem: sed non propter rationem: Alia autem sunt supra rationem et propter rationem. Premonere in primis volum⁹: quae in summis et diuinis cum aliud propter rationem vel contra rationem asserimus: de ratione humana non de ratione diuina sicut intelligi volum⁹. Quicquid enim in illa summa et diuina essentia esse constiterit: summa et incommutabili ratione subsistit. Quae multa tamen de diuina natura indubitater credimus: de quibus si rationem consulimus: omnis nostra ratiocinatio repugnat: et omnis humana ratio redamat. Quae enim humana ratio habet filium patri coeternum esse: eiq; per omnia equalem a quo habet esse: viuere et intelligere: In his ergo

quæ supra rationem sunt multa in hunc modum inueniri possunt: quæ si humana estimatione pensentur: contra rationem omnino esse videntur. Supra rationem autem illa esse dicimus: que nullo experimeto probare: nulla ratiocinatione ad plenum inuestigare sufficiunt. Preter rationem vero ea videntur esse: quibus exempla contraire et argumenta solent contradicere. In illis siquidem experimenta desunt: et argumenta succumbunt: istis vero tam exempla quam argumenta contradicunt. Illa sepe et auctoritatibus probamus: et argumentis confirmamus: et similitudinibus persuademus: probata tamen et persuasa nulla nostra intelligentia plene comprehendimus: quia nullo: ut dictum est: experimento: nullo euidenti exemplo: ex his quæ per experientiam nouimus: probare sufficienter valemus. Illa autem modo miraculis: modo auctoritatibus persuadent: et modo reuelationibus discunt. Infidelibus etenim sepe persuasa sunt multitudine miraculorum: fidelibus autem quotidie persuadent auctoritatibus scripturarum: prophetarumque viris sepe ostensa sunt multiplici varietate diuinarum reuelationum: Verum tamen eiusmodi sunt nec alias omnino nisi fide mediante probari non possunt: etiam ab his quæ ea reuelatione didicerint. Ad horum itaque attestationem opus est potius miraculis quam exemplis: auctoritatibus quam argumentis

tionibus: reuelationibus quam ratiocinationibus. Illa autem superiora eiusmodi sunt ut ad eorum inuestigationem nulla humana ratio sufficere possit: nisi diuinis reuelationibus: vel authenticis attestationibus fuerit approbata. Sed fideli mente cum fuerit eiusmodi auxilio subnixus: rationes multe undique occurrunt: multa denique argumenta emergunt: quæ eam in sua inuestigatione adiuuant: vel in sua inuentione confirmant: vel in sua etiam assertione firmant: plura de secedunt. Recte itaque ut arbitror eiusmodi dicta sunt esse super rationem non tamen propter rationem. Illa vero posteriora hominibus sunt ut cum fuerit miraculum vel auctoritatis probata et credita: si super his humanam rationem posuimus: eiusque consilium acqrescere disponimus: totum statim labefactari incipit quicquid fidei ratio in his prius ratio tenebat: et omnino in eorum inuestigatione: discussione et assertione nihil facit humana ratio: nisi fuerit fidei admixtionem subnixus. Recte ergo quod eiusmodi sit ut semper hominibus loquimur: non solum super rationem sed etiam propter rationem esse dicunt. Priora sunt quanto preter platonis generi ascribunt: posteriora vero ad. vi. preter platonis generi pertinere videtur.

Quæ sint aliena ab omni imaginatione quæ pertinet ad hanc preter platonum generem. Ca. III

Uto autem: quæ iam nostra expositio non ptegeat: cur huius operis angelica factura aurea esse debeat. Si aurea et illa ponantur quæ in ratione versantur: et a ratione comprehenduntur

Richardus de arca mystica

dunt: quātomagis illa q̄ rōnem supgrediūt.
Si aurea sunt q̄ excedūt imaginationē: quā-
tomagis illa q̄ excedūt rōnem. In hac gemi-
na speculatioe nihil imaginariū: nihil fantasi-
cū debet occurrere. Longe em̄ oēm corporee
filitudinis pprietatē excedit quidd̄ spectacu-
lū tibi hec gemia nouissimi opis speculatio p-
ponit. Si em̄ quartū illud cōtēplatiōis gen^o
q̄libet corporea fantasmata soleant sp̄ obnu-
bilare poti^o q̄ adiuuare: quātomagis ab his
digniorib^o z multo sublimiorib^o debent lon-
gi^o abesse: z penit^o nō cōparere. Cedat itaq̄
imagiatio: interi cedat penitusq̄ r̄cedat: Mō-
ēvtiq̄ in q̄ b̄ opus illa adiuuare valeat. Quid
eniz imagiatio potest vbi ratio succumbit:
Quid ibi faciat imagiatio vbi nulla est trās-
mutatio: nec vicissitudinis obumbratio: vbi
pars non est minor suo toto: nec totū vnuer-
sali^o suo indiuiduo: imo vbi ps̄ a toto nō mi-
nuūt: z totū ex partibus nō constituit: qz sim-
plex est qd̄ vniversaliter pponitur: z vnuer-
sali qd̄ quasi p̄ticulare p̄ferit: vbi totū singu-
la: vbi oīa vnū: z vnū omnia: In his itaq̄ et
absq̄ dubio succūbit humana ratio: z quid fa-
ciet imagiatio: Absq̄ dubio ī eiusmodi spe-
culatio officere potest: adiuuare omnino non
potest.

Liber III Ca. V.

Que sit supeminētia harū nouis- simarū cōtēplationū. Ca. V.

Quanta aut sit harū nouissimaz specu-
lationū supeminētia inde facile colli-
git: qz oīs earū p̄sideratio atq̄ p̄fectio
circa sūma z diuina vsq̄ quaq̄ versat. Logi-
tet q̄ qui valet quātū hūana sciētia ascēderit:
cū ad hos p̄tēplatiōis gradus subleuari me-
ruerit. Que em̄ in p̄mis p̄tēplationū gradib^o
ad p̄fectionē inchoat: in his duobus nouissi-
mis ad plenitudinē p̄sumat. In duob^o nāq̄
p̄mis erudimur ad sciētia rerū exteriorū z cor-
poraliū: in duob^o aut medijs pmouemur ad
noticiā rez inuisibiliū z spiritaliū creaturaz:
in duobus nouissimis subleuamur ad intelli-
gētiā supcelestiū z diuinorū. Debem^o q̄ a no-
uissimis notissimis inape z sciē nre p̄motōz
paulatī sbleuare z p̄ exteriorū noticiā ad inuisi-
biliū agnitōz ascēdere. Cū em̄ exteriorū sciaz
apprehēderis: z in eorū doctrina exercitatos
sensus habueris: debes ad altiora ascēdere: et
sp̄ialiū creaturaz sciētia compare. Sz cū ī
eiusmodi iterū plene z p̄ posse exercitat^o fue-
ris: habes adhuc quo altius ascēdere possis.
Restāt adhuc longe sup ista sūma atq̄ diui-
na: vide quātū potes z conare ad illa. Profes-
m

Richardus de arca mystica

cto si ad illoꝝ speculatōꝝ sbleuat^o fuerit: vltra
h̄ alia ad q̄ adhuc ascēdere h̄eas: vlti^o oino
iuenire si poterit: qz vltra deū nihil ē: z idcirco
scia alti^o vel vlti^o ascēdere nō pōt. Si ḡ che
rubin plenitudo scie dicit: vide q̄ recte illa ex
trema opis nostri factura cherubin noīat: in
q̄ scie oīs sūmi grad^o figurali^o expmunt. Cer
te ī dei noticia q̄tidie crescere potes: z in h̄ sub
limitatis volatu tota die alti^o z alti^o sblimari
potes: s̄ sup̄ h̄ac p̄tēplatiōis speculā aliā ad
huc excelsiorē oino iuenire nō poterit. Aliud
nāqz ē ī h̄ speculationū genere huc illucqz dis
currere: scientiāqz suā in dei cognitionē dilata
re: z aliō ē sup̄ h̄ alia altiora q̄rere velle: cū nul
lo mō possit inuenire. Supra deū nihil ē: sed
nec esse vel esse posse cogitari potest. Non est
q̄ sciētia alti^o ascēdat: vel altius ascēdere va
leat. Plenitudo itaqz scie est deū cognoscere.
Plenitudo aut̄ hui^o scie plenitudo est glorie:
p̄sumatio gr̄e: p̄petuitas vite. Hec ē in q̄t vita
et̄na vt cogitāt te solū verū deū: et quē misisti
iesū xp̄m. Cognoscere itaqz eū qui ver^o ē de^o:
oīs p̄sumatiōis ē termin^o. Ad hui^o scie plen
itudinē he nouissime speculationes paulati nos
pmouēt z q̄nqz sane pducere habēt. Hui^o ple
nitudis p̄fectio ī hac vita inchoat: s̄ in futura
cōsumat. Recte ḡ hui^o opis figura d̄ cheru
bin: ī qua ad oīs scie plenitudinē iniciamur.

Liber III Ca. VI.

Q̄ sit arduum vel difficile ad hec
nouissima p̄tēplationū genera ascē
dere: vlti^o sibi gratiā compare. Ca. VI.

Ed nūc illud cōsiderem^o qd sibi velit
q̄ h̄ nouissima opa ductilia quidē fa
cere subemur. Ductile sane feriendo
pducit: z crebris ictibus multaqz tunsioe ad
destinatā formā paulati pmouet. Puto ergo
qz opus ē in hoc ope: intima poti^o cōpunctōe
q̄ p̄funda inuestigatiōe: suspirijs q̄ argumē
tis: crebris poti^o gemitib^o q̄ copiosis argu
mētatiōib^o. Scimus aut̄ qz cordis intima nil
adeo purgat: mētisqz mūdiciā nil adeo reparat:
nihil ambiguitatis nebulas sic detergit: cor
disqz serenitatē nil meli^o: nil citius adducit: q̄
vera animi cōtritio: q̄ profunda z intima aie
cōpunctio. Sed qd ait scriptura: Beati in q̄t
mūdo corde: qm̄ ipi deū videbūt. Studeat ḡ
cordis mūditiē q̄ cupit deū videre: q̄ in diui
noz p̄tēplationē festinat assurgere. Quāta
instātia: o quāta diligētia opus ē in eiusmodi
artificio studio: studiosoqz artificio: ante q̄
tremi amoris scorziā anim^o plene detergat: ve
riqz amoris incēdio p̄sumat: añqz intelligētie
sue aurū ad eā puritatē decoquat: quo ad h^o
operis dignitatem dignus idoneūqz reddat.

Richardus de arca mystica.

absq; dubio sine omni cōtradictōne nō ē leue
vel facile hūanū animū angelicā formā indu-
ere: z in supmūdanū quēdā z vere pl^o q̄ hūa-
nū habitū trāsire: spiritales pennas accipe: z
se ad sūmā leuare. **Q**uoties necesse est aurū
suū in ignē mittere: z iterū extrahere: z nūc in
hoc nūc in illud lat^o vertere: crebrisq; ictibus
yndiq; tūdere: añq; angelicā formā inō excu-
dat: cherubinq; pducat. **Q**uāta prudētia:
o quāta puīdētia formāda ē illa opis nrī ma-
teria: **H**inc diuini amoris: hīc diuini timoris
respectu est t̄panda: ne vel nūcio diuine p̄-
tiationis respectu anim^o resolut^o in nūciā sui
cōfidētiā liq̄scat: vel imoderato diuine seueri-
tatis intuitu obdurat^o: vsq; i despatōnē pau-
lati torpescat: z de p̄sumpti opis cōsumatōne
penit^o diffidat. **Q**uāta prudēti circūspectiōe: o
q̄ frequēti increpatōe oportet inuigilare: vel
insistere ne vllus mentis excessus vel cogita-
tiōis euagatio discretōis p̄spiciaciā lateat: nec
sine redargutōne fortiq; castigatiōe p̄trāseat.
Sed q̄s digne describat q̄ arte: quātaue solli-
tudine opus sit donec in se celestiu z p̄na-
toz aialiu figurā trāsformet: z hūan^o anim^o i
eoz se imaginē trāsfiguret: **L**erte p̄us necesse
est vt assuescat in celestibus cuz celicolis am-
bulare: z ad terrena negocia exteriorūq; curā
nisi p̄ solo obediētie debito charitatīve offi-

Liber III Ca. VII.

elo nunq; descendere: anteq; angelicos illos
excessus in ardua diuine incōprehensibilitatis
arcana audeat attēptare.

Q frustra hō ad hos theoricos
excessus nititur nisi diuinis reuelati-
onibus adiuuet. **Cap. VII.**

Inc ergo vt arbitroz facile p̄pendit
b quāta superexcellētie p̄rogatiua huius
nouissimi opis dignitas p̄dicta cete-
ra sup̄gredit: q̄ sup̄me illi^o hierarchie i angel^o
archangelicā sublimitatē ex quadā industrie
sue emulatōne imitat. **R**ogata obsecro cuius
sit excellētie illi^o ordinis in se similitudinē per
imitationē trahere: q̄ sūme deitati imediate
adheret: qui facie ad faciē z sine speculo ac si-
ne enigmate deū videt. **Q**uale q̄so est q̄ in-
telligētia hūana quotidie ad illos sup̄celestiu
aioz theoricos excessus nitit: z q̄nq; etiā pro
diuine dignatiōis b̄nplacito ad illa sūme ma-
iestatis magnalia p̄templanda subleuat. **A**d
hec q̄s idoneus: q̄s ad hec opa dignus ar-
tifer inuenit: nisi quez diuina gratia p̄ueniat
z subsequat. **D**eniq; aliud ē arcā facere atq;
aliud est cherubin formare. **Q**uid sit arcā cō-
pingere auroq; vestire: corona cingere: opcu-
lūq; sup̄ducere: z nosse possum^o z quotidiana
m 3

Richardus de arca mystica

no experimento pbamus: nec pegrina sūt a no-
stris sensib⁹. Sed cherubin quis vidit: q̄sve
videre possit: Et quomō illā formā expme-
re valeam quā videre nō valeo: Puto qz nec
moyses ad illā expmēdaz sufficeret: nisi antea
z ip̄e hoc p reuelationē didicisset. Unde ē illō
qd̄ ei dicit: Vide q̄ oīa facias sic tibi in mon-
te mōstratū est. Prius itaqz moyses in mon-
tem ducit: p̄us ei p reuelationē ostendit: anq̄
nosse valeat qd̄ de eiusmodi opatōne pcipere
debeat. Necessē ē itaqz hoīez ad cor altū ascē-
dere: z p mētis excessuz ex dominica reuelati-
one addiscere quid sit illud ad qd̄ suspirare vl̄
studere oporteat: z ad qualē sublimitat⁹ habi-
tū animū suuz cōponere z assuescere debeat.
Nā si semel ad lucifluā illā angelice sublima-
tiōis gloriā admissus fuerit: z ad illō diuinorū
radioz spectaculū itrare meruerit: qz intimis
desiderijs: qz pfūdis suspirijs: qz inenarrabili
b⁹ gemitib⁹ eū q̄ eiusmodi ē putam⁹ insistere:
qz assidua recordatiōe: qz iocūda admiratiōe
inspectā claritatē credim⁹ eū retractare: men-
teqz reuoluere illā desiderādo: illā suspirādo:
illā cōtēplando donec tandē aliquādo in ean-
dem imaginationē transformet⁹: a claritate in
claritatem tanqz a domini spiritu. A dñi inqz
spiritu nō a suo. Optimus itaqz in hoc nego-

Liber III Ca. VIII.

cio artificij modus ē vt superi⁹ iam diximus:
suspirijs gemitibusqz insistere: si vult op⁹ p/
ductile facere cherubinqz formare. Quid nā
qz aliud est opus suū feriēdo pducere qz mul-
ta cordis contritiōe de dñi pietate cōfidere et
p illā se gratiā posse obtinere: ad qd̄ q̄sqz p se
ip̄suz nō pōt sufficere: Nemo tñ hec de q̄bus
mō loqm̄r z p̄dicta opa idcirco eq̄pendat vl̄
parū a se inuicem differre credat: eo qz cōmu-
nem materiā habeant: z ex auro vtraqz fiant.
Sane si auro p̄ciosius aliquod metallū inue-
niri potuisset: ex eo nimirū hec angelica for-
ma fieri debuisset. Dignitatis itaqz eius sup-
ereminentia que minus potuit ex materia: ple-
ni⁹ cōmendat⁹ ex forma. Jubemur itaqz z che-
rubin pducere z non modo hominū: non de-
mū quozūlibet angelozū: sed super excellentiuz
spirituū imagines figurare: vt harum nouis-
simarū speculationū dignitas melius eluces-
cat ex huiusmodi figuratiua adumbratiōe.

Qz q̄ntū cōtēplatiōis gen⁹ similitudi-
nū rōne adiuuet: sextū vō toti⁹ similitu-
dinis p̄rietatē excedit. Ca. VIII.

Et o aūt illud non esse negligēdum:
p nec sine diligēti cōsideratiōe p̄tereun-
dū: qd̄ de his duob⁹ cherubi dñica voce p̄ci-

Richardus de arca mystica.

pitur cū dicit: Cherub vn⁹ sit in latere vno: et alter in altero. Statuendi itaq; sunt ex vtraq; pte oraculi tegentes vtrūq; latus ppitiatorij. Idem autē intelligim⁹ per oraculū qd p ppitiatorij. Queram⁹ g̃ que sint ista duo ppitiatorij nri latera: vt cōsequēter inueniam⁹ quō vnus ex cherubin stare debeat ex parte vna: et alter ex altera: sicut supius iā satis ostēdim⁹: p ppitiatorij illud ptemplatiōis gen⁹ intelligim⁹ qd habet de spirib⁹ rōnabilibus. Credimus autē rōnalez creaturā: tam angelicā q̃ hūanā: ad imaginē et similitudinē dei creatā. Et de homie quidē scriptū est: Creauit deus hoiem ad imaginē et similitudinē suā: Ad imaginē dei creauit illū. Et p angelica natura dictū putam⁹ qd al⁹ legim⁹: Tu signaculū similitudinis: plen⁹ sapiētia et pfect⁹ decore in delictis paradisi dei fuisti. Ecce q̃ apte angelica nā signaculū similitudinis dicta sit: etiā p ea pte q̃ in veritate nō stetit. Propheta tñ dauid manifeste pclamat et dicit: Non ē filius tui in dñs dñe: Et Esaias apte denūciat: Qm̃ om̃s gentes q̃si nō sint: sic sunt corā eo: et q̃si nihilum et inane reputati sunt. Quō ergo q̃si nihilū et inane si diuinū habet aliqd simile: An forte qd vn⁹ dicit aliud cōtradicit: Absit. Nā ecce apud dauid lego: Deus quis similis erit tibi.

Liber III Ca. VIII.

Sed itez apud eundē inuenio: Signatū est sup nos lumē vult⁹ tui dñe. Quid igit aliō ex tā diuersis sentētis colligim⁹: nisi q̃ veracit⁹ et absq; dubio auctori nro ex aliquo files et ex aliq; dissimiles existim⁹: Vide quomō i multis homo ei dissimilis non est: de quo veracit⁹ scriptū est: Qm̃ vniuersa vanitas ois hō viuens: Ecce quō dissimilis: Verūtñ in imagine ptrasit hō: Ecce quō similis: Quid em̃ est homo vt possit sequi regē factorē suuz: Sed nec angel⁹ vtiq; in celo illā creatoris sui similitudinē pfecte emulat. Quis similis tui i fortibus dñe: q̃s filius tui magnific⁹ in sanctitate terribilis atq; laudabilis et faciens mirabilia: Vide g̃ ne forte illa in qb⁹ files sum⁹ ei ptimeant ad latus vnū: et illa in quib⁹ dissimiles sumus ptimeant eā ad latus alterū. Dicat itaq; ppitiatorij nri si placet latus vnū diuisa in rōnabilibus substātis similitudo: dicat et alter in eisdē essentis diuinitatis sūme multiplex dissimilitudo. Videam⁹ g̃ quō vn⁹ de cherubin stet i vno: et alter in altero latere: vt q̃s in quo debeat stare. Supius iā dixim⁹ q̃ ad vnum cherubin ptimeat cōtemplatio eorū que sunt supra rōnem: nō tñ pter rōnem: ad alterū autē ptemplatio eorū q̃ sunt supra rōnem et vident eē pter rōnem. Cōstat autē q̃ illa p̃s dicta diffi-

cilioz: reliqua multo sit facilioz: et idcirco in usu nostro debet et solet esse prior. Alia vero quanto est difficilioz: tanto utique deus est posterior. Prior itaque dicatur cherub primus: secunda vero haec contemplationum dicatur cherub secundus. Quibusmodi igitur cherub stare debet in latere uno: et alter in altero. Ab uno sane latere cherub stare videtur: quoniam in his contemplationis radijs figuratur: ad que investiganda vel confirmanda qualiscumque similitudinis adaptatio facile accommodatur. Quasi ab altero latere cherub stat: quoniam ad illa contemplanda humana intelligentia se eleuat: ad quam nulla similitudinis adumbratio se plene comparat. Ad unum namque latus: ut dictum est: pertinet consideratio similitudinis: quemadmodum ad alteram consideratio dissimilitudinis. Constat autem illa facilius comprehendere posse et viciniore magis quam propinqua atque consentanea esse rationi: que se sinit ad aliquam similitudinem applicari. Nam cetera quidem tanto ab humana ratione longius recedunt: quanto cuiuslibet adiuncte similitudinis rationem transcendunt. Primus itaque cherub stat in latere similitudinis: secundus autem in latere dissimilitudinis: ut ea que propter rationem non sunt et aliquam similitudinem admittunt: similitudinis latus quasi e vicino tangant: eoque per considerationem inhereant. Similiter et illa que propter rationem vel contra rationem esse videntur omnemque adhibite

similitudinis proprietatem suppediunt: dissimilitudinis latus quasi iuxta se habeant ipsamque e vicino respiciant. Si autem quod dicitur latus unum et alterum: unum ad dexteram: alterum ad sinistram quis referre velit: profecto huiusmodi considerationis similitudo in eandem sententiam nos adducit. Dexteram namque nostra operandi gratia sepius solet preferri: et idcirco constat eam frequentius videri. Sinistra vero sepius quam dextra sub vestimentis tegitur: et eo ipso utique tardius videtur. Recte ergo per sinistram occultiora sicut per dextram congrue satis designantur manifestiora. Primus itaque cherub quasi a dextris assistit: quoniam in ea que rationi omnino non sunt aliena: oculum contemplationis inspicit. Secundus autem cherub quasi a sinistris affigitur: quoniam illa sola maxime contemplatur: quibus omnis humana ratio contraire videtur.

Quo per hec duo contemplationum genera tempore cuiusque amor et approbatio sui. Capitulum IX.

Alterum est autem per omnem modum quod hec duo contemplationis genera nos vel contra mala roborant: vel ad virtutem adiuvant. Unde est quod de eis deus addit cum subiungit: Utrumque latere propitiorum tegant: expandentes alas suas et operientes oraculum. Quod autem aliquid tegimus: duobus modis id facere solemus: Nam modo in absconsonem; modo in protectionem. Et sepe

Richardus de arca mystica

cum aliqđ nobis vmbzaciū p̄tra solē suppo-
nimus: eius nobis tā calorē q̄ claritatē tem-
peram. Si igit̄ in hec duo p̄templationū gene-
ra gratiā diuinit̄ accipim̄: si s̄m acceptā gra-
tiā eis diligētius insistim̄: credo qđ et ip̄a nob̄
erūt in vmbzaciū diei ab estu: et in securitatē
et in absconsionē a turbīne et a pluuiā. Utinam
cū tanto studio et desiderio in eoz aspectū ra-
peremur: et in eoz admiratiōe cū tanta animi
alienatiōe sup̄ nosmetip̄os duceremur: vt in-
terim mens n̄ra seip̄am nesciret dū in eiusmodi
cherubin aspectū suspēsa stuperet: int̄m vt
cū ap̄lo dicere auderet: Siue in corpe siue ex-
tra corpus nescio: deus scit. Vide qđ p̄funde
sub dictoz cherubin alis lateat qui seip̄m in-
terim ignorat. Sed si nō pōt alaz hec adum-
bratio mēris respectū in eiusmodi excessū ab-
alienare: debet tñ qđ et sp̄ solet aureū illū p̄pi-
atorij fulgorē obnubilare: et n̄ris aspectib̄ tē-
pare. Propitiatorij n̄ri fulgor absqđ dubio su-
p̄ducta adumbratiōe obnubilat: qñ quicqđ
nobis lucere videt̄: maioris et sup̄eminētiōis
claritatē cōpatiōe despiciit̄. Propitiatorij no-
stri claritas dignitatē quidē designat spirital̄
nature: supposita aut̄ alarū expāsiō celsitudi-
nem diuine sup̄eminētie. Quid ergo mirum
si hui⁹ obumbratiōe p̄piatorij nostri vtrūq̄

Liber III Ca. IX.

latus obducit̄: Nam quicquid diuinis simile:
vel diuinis dissimile in nobis cernit̄: diuinoz
vri iaz dictū est compatiōe fuscat. Solet aut̄
vt diximus obnubilatio non solum claritatē:
verūetiā calorē temperare: et vtrūq̄ tolera-
bile reddere. Et fit sepe qđ oēs nouim̄: vt i
nostrā erga nosmetip̄os estimatione vel de-
lectione modū tenere nesciamus: sed ex diui-
narū vtrūq̄ rerū assidua cōtemplatiōe: p̄fun-
daq̄ admiratiōe in nobis agitur vt vtrūq̄
vmbze nimietas et sup̄fluitas dep̄mat. Nullū
oīno: nullū inq̄ omnīū rationabiliū spiritūū
credo p̄iuatū illū p̄rie excellētie amorē vel
opinionem ad verā et legitimā equitatis men-
surā posse restringere: nisi qđ nouit seip̄sus ve-
raciter in eozum que diximus compatiōe de-
spicere. Recte ergo dicti cherubin vtrūq̄ p̄-
piatorij nostri latus tegere dicunt̄: qz in no-
bis nihil oīno repitur qđ summis et diuinis
nō sit vel pegrinū in q̄litate vel incōpabile ex-
quāitate. Et nōqđ quēadmodū arca p̄piato-
rio tegit̄: sic et ip̄m p̄piatorij dictarū alarū
expāsiōe regi iubet̄. Absqđ dubio sicut ex cō-
templatione spiritalis creature eiusq̄ eminē-
tie obducit̄ amor et approbatio mūdi: sic ex cō-
templatiōe creatricis essentie: eiusq̄ sup̄emi-
nentie temp̄at̄ apud vnūquēq̄ amor et appro-

batio sui.

Cum quāta animi auuiditate debeant vel soleāt spūales viri his nouissimis cōtemplationū generibus inhiare. Capitulū. X.

Ed tūc pculdubio designati cherubi spiritatorij latera sufficiēter tegunt: si alas suas sufficiēter et indefinēter expandūt. Quid ē alas suas p̄tinua expansione distēdere: nisi omni in loco: om̄i in tpe diuine p̄tēplationi inhiare: et eiusmodi studio vel desiderio vbiq; insistere: Erte aues cū volare volūt alas suas expandūt. Sic sane debem⁹ et nos cordis nr̄i alas p̄ desideriu extēdere: et diuine reuelatiōis horā sub om̄i hora: imo sub om̄i momēto expectare: vt quacūq; hora diuine inspiratiōis aura mētis nr̄e nebulā detexerit: veriq; solis radios amota oīs caliginis nube detexerit: excussis statim p̄tēplatiōis sue alis mēs se ad alta eleuet et auolet: et fixis obtutibus in illud eternitatis lumē qd̄ desupradiat: in aq̄le volātis impetu oīa mūdane volubilitatis nubila trāsuolet atq; trāscēdat. Illū sane dixerim hoc dñicū p̄ceptū vel documētū implere: et q̄si expās̄is alis erectū stare

q̄ post acceptā gr̄az in h̄ nouissima p̄tēplationū genera sp̄ studet se q̄ntū i ip̄o est ad hm̄ōi volatū p̄mptū et patū exhibere: et cū tempus bñplaciti diuini aduenerit et aura spirātis gr̄e afflauerit: idoneus possit inueniri q̄ ad illū dī uinozū secretozū spectaculū debeat admitti. Debem⁹ autē non solū ad hoc qd̄ in hac vita h̄re possum⁹: verū etiā ad diuine p̄tēplatiōis spectaculū qd̄ in futura vita speram⁹ aīos nostros suspēdere: et in eiusmodi expectatiōe vehementi desiderio anhelare. Ad hoc siquidem nobis dat̄ huiuscemodi gr̄a: ad hoc inquā infundit eternozū intelligētia: vt sciam⁹ qd̄ infesse debeam⁹ p̄ studiū q̄rere v̄l p̄ p̄tinuū desideriu suspirare: Alioqn frustra in nob̄ diuine cognitiōis abūdatia cresceret: nisi diuine i nob̄ dilectiōis flāmā augeter. Debz itaq; i nob̄ crescere sp̄ et ex cognitiōe dilectio: et nihilominus ex dilectiōe cognitiō: et mutuis incrementis mutua incrementa mīstrare: debēt et alterius augmentis alterna augmenta accrescere. Debet ergo anima p̄fecta et assidue summozū cōtēplationi dedita: omni hora pegrinatiōis sue terminū ergastuliq; hui⁹ egressū cū summo desiderio expectare: quo id qd̄ interim videt per speculum et in enigmate: mereat̄ facie ad faciem videre. Hinc est qd̄ abraam in ostio

Richardus de arca mystica.

tabernaculi sui sedebat: Hinc est quod bellas in spelunca sue ostio stabat. Uterque ad egressum paratus: et uterque in domini aduentus suspensus. Unum utique uterque prestolabatur: unus in spelunca: sed alter in tabernaculo: uterque tamen ostio: sed unus stando: et alter sedendo. Bauduertis ut arbitror: quia vite huius molestiam unus militiam: alter vero miseriam reputat: et eandem temporis peregrinationem hic carcerem: ille expeditionem iudicat. Sunt qui se ipsos quasi in spelunca vident: et carnem suam per gastulo habent: dum vite huius molestiam moleste sustinent. Alii de corpore suo quasi tabernaculum faciunt: et ad domini militiam se accingunt: et patienter tolerant quod viuunt: ut domini lucris deseruiant. Alius itaque impatienter: alius patienter viuunt: dum unus sibi metuit: alter dominicis lucris intendit. Alius ergo stans multumque laborans: et alius sedens laborumque pene non sentiens penitusque non reputans: dominicum aduentum prestolabatur: et tamen uterque in ostio et quasi in ipso exitu inuenitur. Et igitur de his interim taceamus quod libenter viuunt: et in tabernaculi non dicam palatii sui intimis delectabiliter iacentes requiescunt: uterque illo aduentum domini meruit: et is qui in ostio sedens militumque sue molestias patienter sustinens: ad domini

Liber III

Ca. XI.

occursum suspensus anhelabat: et ille qui in ostio stans visitationisque sue horam prestolas sub expectationis sue desiderio pene impatienter laborabat. Vultis audire quod inuite vivebat quod in spelunca sue ostio stabat: Unum et dicebat: Obsecro domine: tolle a me aiam meam: neque enim melior sum quam patres mei. Quid autem quod est quod vultum suum operuit quoniam dominum transeuntem habuit: qui in idipsum sic suspensus stetit: An forte sub dominica presentia inspectum suum perfectius agnouit: et imperfectionem suam videre erubuit: Videre tamen voluisti quod videre timuisti. Sed quod multi sunt quod iam se paros esse credunt: et tamen sub ipso visitationis sue articulo illic trepidant timore ubi antea non erat timor: et exitum quem prius anxie requirebant: iam eum fieri formidant.

Quo post multam desiderii sui fatigationem: alii soleant alii non soleant ex visitante se gratia supra semetipsos leuari. Capitulum XI.

Ecce qui stando prestolat: non ostium exisse: nec domino occurrisse legit: de spelunca tamen sub velata facie prospexit: vocemque transeuntis in transitu audiuit: et quod iam ad requiem suspirauerat quod adhuc eum facere oporteret ex illius reuelatione cognouit. Alius autem ad aduen-

tū dñi de tabernaculo p̄siliuit: et reuelata fa-
cie aduenienti dño occurrit: illum introducit:
pascit: et pro desiderij voto dominicā promiss-
ionem accepit: Progredientē p̄sequit: et cum
stante morat: dñm sabaoth q̄stionib⁹ pulsat:
futurozūq; p̄scientiā accipiēs in illud diuino-
rū iudiciozū secretariū intrat. Quid autē est de
habnaculo suo i dñi transitū attēdere: nisi ex
his q̄ circa se diuinit⁹ gerunt: diuine disposi-
tionis moderamine: cooperationisq; eius gra-
tiā subtiliter intelligere: Dū em̄ spiritū vehe-
mentē cōmotio: cōmotionē ignis: ignē sibi⁹
aure leuis sequit: trāseuntis dñi p̄ntia cōpre-
hendit: qz dum mens magnis mirisq; quibus
dā p̄turbatiōib⁹ sbito sepe sentit se totā p̄cuti:
et mō nimio timore deici: mō nimio dolore
excoqui: vel pudore cōfundi: et iterū p̄ter spē
et estimationē ad magnā animi trāquillitatem
seu etiā securitatē cōponi: velūt nolit visitatis
grē opationē p̄pendit: et diuinit⁹ b̄actitari in
se luce clari⁹ agnoscit. Deū autē p̄sentē sic q̄st
trāseuntē habem⁹: dū lumis illi⁹ p̄tēplationi
diuini⁹ inherere necduz sufficim⁹. Admonētis
autē dñi seu etiā instruētis vocē audire: est que
sit volūtas ei⁹ bona: b̄nplacēs et p̄fecta ex ei⁹
inspiratiōe cognoscere. Sed ille q̄st de taber-
naculo in aduenientis dñi occursum p̄gredit:

egressus autē q̄st facie ad faciē illū intuet: qui
p̄ mentis excessum extra semetipsum ductus
sūme sapiētie lumē sine aliquo inuoluto figu-
raz adumbratiōe: deniq; nō p̄ speculū et i eni-
gmate: sed i simplici vt sic dicā veritate cōtē-
plat. Exterius visum introsum trahit: qñ id
q̄d p̄ excessum vidit: multa retractatiōe: vehe-
mentiq; discussione capabile seu etiā cōprehē-
sibile sibi efficit: et tā rōnū attestatiōe: q̄s silitu-
dinū adaptatiōe ad cōmunē intelligentiā de-
ducit. Tunc hō mactat vnde dñs pascat: qñ
mens hoīs his p̄motionis gradib⁹ roboza-
ta: aliqd de p̄rie volūtatē b̄nplacito abscidit
q̄d p̄us libent fouit atq; custodiuit: qñ id de p̄-
p̄ris studijs vel nisi b̄nplacito amputat vnde diuine
p̄templatiōi p̄fectius inherere vel diuine p̄-
p̄tiationi se altius placere sperat. Dominū
pascim⁹: qñ virtutū nr̄az victimis ampliatog;
acriozis vite p̄posito charitatis ei⁹ i nos b̄nplacito
uolētā nutrim⁹ et aulescim⁹. Ecce inqt dñs:
Ego pulso ad ostiū: si q̄s aperuerit mibi in-
trabo ad ipsum et cenabo cum illo. Cum do-
mīno sane apud nosmetipsos comedim⁹: qñ
id eius obsequio libenter impēdimus: totum
quod facere possumus illud facimus: et ex eo
cuius beneplacito deseruimus: vñ illi⁹ in nos

Richardus de arca mystica

beniuolentiā puocam⁹: vñ in nostrā in ipm fi
duciā augeam⁹: Et hac fiducia accumulatiōe
agit: vt ad diu cupitā multūq; desideratā gra
tiā mens pter spem z supra estimationē sub
ito animef. Egredeētē hō dñm psequimur
qn̄ pcepte diuinit⁹ intelligētie diligēter insis
tes: p id qđ d̄ cognita veritatis luce miramur:
ad aliora cōtemplanda leuamur supra nos
metipos: z reuelāris grē vestigijs inherētes
peuntē dñm comitamur. Post egressum autē
cū stāte dño stare: ē ī illo celsitudinis statu re
uelate luci p rēplationē diuinit⁹ inherere. Stā
ti dño assistit q̄ totū hūane mutabilitatis lu
bricū ambiguitatisq; incertū alia mētis sub
leuatiōe trāscendit: z ī illo eternitatis lumie
defixus inspecte imaginis in se similitudinē tra
bit. Nos inq̄t ap̄lus oēs reuelata facie gl̄ios
dñi speculātes in eandē imaginē trāsfōrman
a claritate ī claritatē tanq̄ a dñi spū. In hac
mētis subleuatiōe hūana aīa sepe diuinorū
diciozū abyssum ingredit: z ad futurozū
vt iam dictū est p̄scientiā erudit.

Qz ea q̄ p excessū mētis solēt videri
alia possunt: alia oīno non p̄nt ad cō
munē intelligentiā inclinari. Ca. XII.

Liber III Ca. XII.

Standū itaq; q̄ mō extra positi vi
sum dñm introzū trahim⁹: z mō int⁹
positi cū exeunte dño eximus. Nam
hoc qđ de dñi claritate p mētis excessū cogno
scit: qñq; etiā postmodū a sobria mēte cōphē
dit: z sepe ex eo q̄ apud nosmetipos sobriū ri
mamur p admiratiōis magnitudie ī mētē ali
enationē abducim. Itē z illō notādū q̄ extra
positi: visum dñm mō introducimus: mō nō
introducimus. Nā z abraā ad secūdā egressi
onē reduxisse dñm nō legit. Quedā nāq; eius
modi sunt q̄ humanā intelligentiā excedūt: et
hūana rōne inuestigari nō possūt: z tñ vti su
perius iā dictū est pter rōnem nō sunt. Cum
igit̄ eiusmodi qlibet p mētis excessū discim⁹:
cognitā exterius visionē q̄si nobiscū reporta
m⁹: si cōsona rōni eaiīa postmodū dep̄hēdi
mus q̄ p̄us p reuelationē didicim⁹. Sed illa
q̄ z supra rōnem z pter rōnem esse vident: qñ
p reuelationē z q̄si ī extasi discunt: qz eozū
rōnes ad nos postmodū reuersi nulla hūana
estimatiōe cōprehēdere vel assignare suffici
mus: cognitā visionē tūc q̄si extrinsec⁹ relin
quim⁹: cui⁹ tñmō velut memoriā quādā reti
nemus. Quid em̄ ait scriptura: Abiit dñs in
quit postq; cessauit loqui ad abraā: et ille re
uersus est ī locū suū. Dñs recedit: z abraā

Richardus de arca mystica.

reuertit: qñ subtracta reuelatiōis gratia intellectualis sensus ad cōmunem statum reuocatur. Ad primā itaq; egressiōē abraā illum quē vidit multa fatigatiōe ad se intrare cōpulsit. Ad secūdā autē egressiōē et post diuinam visiōē: longāq; cōfabulatiōē oīno nō rediit. Exterius visum dñm nobiscū introducimus: cū theophaniā: id est diuinā apparitiōē raptim pceptā ad cōmunē intelligentiā ratiocinādo postmodum paululuz inclinam⁹. Exterius visus dñs minime introducitur: qñ theozica reuelatio quāto magis iuxta humanā rōnem discutit: eo ampli⁹ omī hūane opīnioni aduersari videt. In eiusmodi em̄ speculatiōe aīq; anim⁹ ad psueta redeat: dñs abit longiusq; recedit: et incōprehensibilitatis sue magnitudinē sue visiōis elongatiōe ostendit. Hec itaq; duo rerū genera q̄ in hac gemina visiōe ex dñica reuelatiōe cognoscunt: ad p̄dictos illos duos cherubī spectare vident. Hec est sane illa et digna satis materia: vñ excudenda est angelica forma: p̄nataq; aīalia. Ex hac nobis materia cherubin formamus: qñ fidei nre arcana: que vel ipi p̄ reuelatiōē didicim⁹: vñ a theologīcis viris accepim⁹: asuescimus in p̄templatiōē adducere: et in eorum admiratiōe animū nostrum suspendere:

Liber III Ca. XIII.

pascere et habilitare: et ad diuinorū desiderius acriter inflāmare. Debem⁹ itaq; iuxta abraē et helie exemplū in ipso habitatiōis nre exitu et velut i ostio stantes dominicū aduentū expectare. Debem⁹ etiā iuxta diuinū documētum cherubin nroz alas expandere: et in reuelantis gratie occursum rapidis passibus desideriorū festinare.

Qz omni hora anima sancta et cōtemplatiua ad gratie susceptionē debet esse parata. Ca. XIII.

Emp debet aīa sancta et veri sponsi christi amica ad dilecti sui aduentum summo cū desiderio anhelare: parata semp aduentū occurrere et pulsanti aperire. Debet itaq; sp̄ in b̄ sollicita eē et parata inueniri ne subito et inopināte adueniens sponsus minus comptā minusq; decoratam inueniat: vel diu exclusus diutine p̄stolatiōis vllā molestiā sustineat. Solesta satis verba estuatiq; desiderio multū onerosa: Danda remāda: expecta reexpecta: modicū ibi: modicū ibi. Verba sūt sane aīe pigre: aīe tepide: min⁹ circūspecte et nimis i grate. Quid em̄ dic̄ h̄mōi aīa et i suis

Richardus de arca mystica

fordibus inuenta: cum se dolet inopinato dilecti aduentu pueniri: et erubescit se minus comptam: minusque ornatam inueniri: Terre inquit illa: aduentu tuu scire debuissim vt te solenniter suscipere: et ea que deberent alacritate tibi occurrere. De cetero ergo aduentu tuu mihi pronuncia: et nuncio tuo preunte aduentus tui hora premanda. Nuncius itaque precurret qui me quod facere me velis edoceat. Nuncius inquam inter nos medius discurrat qui me de singulis instruat. Doceat me non solum super statu meo: sed etiam de statu tuo: doceat quod apud te sit: vel quicquid de me placuit: manda itaque atque remanda: nuncia atque renuncia. Non decet amantes inuicem studia: mutua desideria in alterutrum nescire: nec sufficit estuanti animo: ardentibus desiderio semel audire. Obsecro ergo manda remanda: manda remanda. Forte multum amat: multum estuat: que sic instat: que tam importune internuncia querat. Videamus ergo quid faciat: Ecce iuxta verbum suu nuncios sepe missis: sepe remissis: tandem aliquando nuncios suos subsequit vt cupitis amplexibus profuatur et mutua dilectione foueat. Ecce iam pro foribus stat: ecce iam ad ostium pulsatur: Ecce vox dilecti tui pulsant: api mihi soror mea: amica mea: columba mea: immaculata mea: que caput meum plenum est rore et circum meum

Liber III Ca. XIII.

guttis noctiu. Quid obsecro: quid inquit profuit que nuncios premisit que ostium clausum reperit: Ad vocem vero dilecti cur saltim non statim profilis: aperis: introducis et in amplexus eius ruis: Expoliam me inquit tunica mea: quomodo induar illa: Lau pedes meos: quomodo inquinabo illos: Expectet tamen modicum si vult vt suscipiam illum. Pulsat et introitu postulat: et dicit expecta. Ecce expectat: Ecce iterum pulsat et dicit reexpecta. Et quod inquis est magnu: O quantum timeo ne istud modicum protrahas in longum: donec transierat et declinet: et diu multum fatigatus discedat. Ostendit hoc illa vox tua et nimis sera querela: Pessulum ostij mei aperui dilecto meo: at ille redinauerat atque transierat. Sed ecce iterum rediens prioribus contemptus iniuria non reputas: stat post parietem: respiciens per fenestras: prospiciens per cancellos. Audi vocantem que noluit suscipere pulsantem. En dilectus tuus loquit tibi: Surge propera amica mea: columba mea: fons meus: et veni: Cur non statim exilis: occurris: apprehendis et oscula iungis: Quid adhuc dicit expecta: Ecce adhuc expectat: ecce iterum vocat: Surge amica mea: speciosa mea et veni: in foraminibus petre et in cavernis macecie. Quid tu: Reexpecta adhuc modicum. O anima ingrata: o viscera dura vsquequo fatigas

que
u
Al
Ma
qu
a
Uepu
h
chng

h
De
De
De

Richardus de arca mystica

dilectū tuum: Pulsat et ei nō vis aperire: vocat te et nō vis eum audire. Pulsat semel et iterum: et tu euz expectare et reexpectare iubes: modicū et modicus. Vocat semel: vocat et iterū: et tu nihilomin⁹ eū expectare et reexpectare cogis: modicū et modicū. Modicū in vno loco: et modicū in alio. Modicū ibi: et modicū ibi. Cogitur itaq; dilectus tuus facere sepe et multū: qđ tu dicis modicū et modicū. Nā modicū et modicū p̄trabis in longū et longū: et in hūc modū fraudas amicū tuū: et fatigas dilectum tuū. O quāto iustius: o quāto recti⁹ foret vt p̄ foribus obseruares: et cum abraā vel helia dilectoris tui aduentuz expectares: aduenienti occurreres et cū exultatiōe suscipes. Deberes sane sicuti dilecti tui colūba in foraminibus petre et in cauernis macerie suspensa alia colloq; p̄tense foras p̄spicere: et amici vnici tui aduentū cum colūbino quodam cantu et gemitu querere et expectare. Sed forte adhuc nostri cherubin alas nō habemus: vel si habemus expansas necdum habem⁹. Mondum fortassis opus nostruz ad plenum formauimus: necdum formam illam angelicam ex integro iuxta dominicā sententiā consummauimus.

Liber III Ca. XIII.

Qđ sit paucoꝝ ad susceptionē gratie animū semp hīe paratū. Ca. XIII

Adeo de illis qui foris sunt: qui spiritali dilectionē necdum scire poterunt: qui domini mādata ex doctorū quotidie dictis vel scriptis audiunt: necdum acquiescūt: quotidie peccantes: quotidie penitentie tempora dari sibi postulantes. Ex quibus dum verba vite quidez libenter audiunt: quid aliud per studiū q̄ manda remanda dicunt: Et dū quotidie peccata peccatis accumulāt: quid aliud q̄ expecta reexpecta p̄ desiderū clamant: Quotidie spaciū penitentie postulantes: et resipiscendi tempus quotidie p̄ponentes: quotidie plangentes. Certe ad satisfaciendū desiderio suo: totum huius vite spaciū carnali menti videt̄ permodicū. Et dum eiusmodi anima modo in vno vitio: mō in altero multa tempora expendit: totumq; tamen velut momentaneū reputat: qđ queso aliud i diuine paciētie aure: q̄ modicū ibi: modicū ibi r̄sonat: S; d̄ his interī tacētes: qđ de nobis obsecro dicturi sumus qui habitum religionis suscepim⁹: qui spiritalibus exercitijs mācipati sumus: qui diuine dilectōis assidue quāsdā velut arras accipim⁹: Daxie tñ nos

Richardus de arca mystica

quid queso dicemus: qui nil aliud iniuncti officij habemus: nisi legere: psallere: orare: meditari: speculari: contemplari: vacare et videre quod suus est dominus: Numquid nam non pudebit nos eadem dicere: et dilectum nostrum in huiusmodi verbis fatigare: **M**anda remanda: expecta reexpecta: modicum ibi: modicum ibi. Quotidie ni fallor vos qui lectioni vel meditationi aut orationi insistitis: et nuncios suscipitis: et mandata cognoscitis: quoties ex abditis scripturarum recessibus novos intellectus eruitis: quid aliud quam quosdam dilecti nostri nuncios excipitis: Huic sane negotio subseruit omnis sacra lectio: et sagax meditatio. Alijs itaque legentibus: et alijs meditantibus: diuinorum secretorum internuncij occurrunt: qui dilecti nostri mandata ad nos perferant: et de singulis nos instruant. Et sepe fit ut in vna eademque scriptura dum multipliciter exponitur: multa nobis in vnum loquatur: **D**ozaliter nos docens quod dilectus noster facere nos velit: Allegorice nos admonens: quid pro nobis semetipsum fecerit: Anagogice proponens: quid adhuc de nobis facere disponit. In hunc itaque modum sepe nobis mandat et remandat et quasi per vnum nuncium multa nobis denunciat. Sepe namque vnum idemque mandatum sub varijs enigmatibus et figuris

Liber III Ca. XIII.

ris proponitur: ut mentibus nostris altius imprimatur: Et idem dum nobis multis et multoties dicitur: quod aliud quam idem sepe mandare et remandare videtur: Et quod multi sunt qui huiusmodi nuncios quotidie accipiunt: de pristino vero opere vel negligentia parum aut penitus nihil corrigere volunt: Sciunt sane vnde possunt gloriari: non autem edificari: scientiam quidem non sacramentum affectant: et non tam sancti quam scioli esse desiderant videri. **D**uz ergo quotidianis nuncijs nos nos sensus novosque intellectus querunt: quod aliud quam manda et remanda per affectum et studium clamitant: **H**uiusmodi nuncios quotidie excipimus: et alijs alijsque sepe supponentibus: alios aliosque adhuc quotidie importune exigimus: et in auribus domini sabaoth fortiter clamamus: manda remanda: manda remanda. Sed quanta magis copia ditorum nuncioz abundat: tanto sane acerbius tantoque molestius propterea nos conscientia accusat et cruciat. **H**inc fit sepe ut vitam nostram corrigere disponamus: semper tamen differamus: et dum hoc fieri in futuro proponimus: fit ut illud futurum semper sit futurum: imo fortassis nunquam futurum. Sepe autem aliquod certum futurum determinat quo corrigatur vita nostra: et dicit interim dilecto nostro expecta: et tamen illud futurum in presens non transit. **I**tem in aliud futurum transferretur: et dicitur

Richardus de arca mystica.

dilecto reexpecta. Quia multi sepe proponunt fortiterque apud se statuunt: ut si ex alienis affectibus quibus interim implicantur: semel detur eis se posse explicare: nunquam amplius in eadem velle recidere: et interim modicum illud postulant expectari. Et cum eosdem forte affectus amiserint: potius quam abscederint: vehementer satagunt resarcire quod perdidit: et iterum adhuc modicum se volunt expectari et petunt reexpectari. Sane hoc totum dicunt: modicum et modicum. Quicquid namque non satiat desiderium quantumcumque sit affectatum: videtur paruum. Modicum itaque et modicum se petunt expectari et reexpectari quae eiusmodi sunt. Modicum ibi et modicum ibi: et modicum sepe se affectu uno et altero: et tempore tamen uno. Et in his omnibus dilecto nostro cantamus canticum odiosum: expecta reexpecta: modicum ibi: modicum ibi. Quando putas homini anima pigra et tepida poterit ductile illud opus formare: et angelicam formam excudere: praesertim cum oportet sit in hoc opere alarum expansione: urgente te in idipsum dominica utique iussione: inquam ut nunquam in homini studio liceat desideriorum nostrorum penas ab intentionis elevatione deponere.

Quia sit arduum vel difficile cuius aie

Liber III Ca. XV.

perfecte seipsum ad semetipsum totam colligere et in solo diuinitatis desiderio requiescere. Capitulum XV.

Non dicam anua: non mensura vel diurna
n sed modica ad modum morosa vel morula impatiēti desiderio satis est molestia. Spes siquidem quae differre affligit animam. Debet itaque veri dilecti amica: et veri amici dilecta: ut supra iam dictum est: prompta se et parata esse et pulsantem amicum absque ulla dilationis iniuria suscipere et venienti cum omni alacritate occurrere. Scimus autem quod singularis amor sorte non recipit: socium non admittit. Vide ergo ne tunc primum incipias perire turbas eicere velle: cum iam ipse ceperit ad ostium tuum pulsare: alioquin quod iam eris dictura cum apud te tunc tempus fuerit eiusmodi turba inuēta: Quid inquam eris dictura: nisi expecta: reexpecta: Expectandum sane itaque reexpectandum ad eiciendum turbam extraneorum: ad eiciendum familiam tuorum. Quis enim cogitat tam vani quam nos extranei iudicandi sunt: qui nulli nostre utilitati deseruiunt. Illos vero quasi domesticos et familiares habemus quos nostris usibus vel utilitatibus implicamus. Quis vero singularis amor solitudinem amat: solitariū locum requirit: totam homini turbam: nec solummodo cogitationum: verum etiam affectio

Richardus de arca mystica

non oportet eicere vt dilecti nostri amplexibus
quāto liberius tanto locūdius liceat inherere.
Quāta queso in eiusmodi expectatiōe mora:
quorū fuerat repetēdū expecta: reexpecta:
modicū ibi: modicū ibi: Modicū in vno
loco: et modicū in alio: modicū in orto: et modi-
cū in vestibulo: modicūq; in thalamo: donec
tandē aliquā post multā expectationem: et post
multā fatigationē cubiculum introeat: et inti-
mū atq; secretissimū locū obtineat. Modicū
in orto dū tumultuantū turba digerit. Mo-
dicū in vestibulo dum thalamus adornatur.
Modicū in thalamo dum lectulū sternit: Et
cogit dilectū oib; his locis expectare modi-
cū: et modicū ibi: modicū ibi. Ex hortulo di-
lectus audit: in vestibulo videtur: in thalamo
deosculat et in cubiculo amplexat. Auditur p
memoriā: videt p̄ intelligētā: deosculat p̄ affe-
ctū: amplexat p̄ applausus. Itē audit p̄ recu-
datiōnē: videt p̄ admiratiōz: deosculat p̄ dile-
ctiōnē: amplexat p̄ delectationez. Vel si hoc
melius placet: Audit dilectus p̄ reuelatiōnē:
videt p̄ cōtemplatiōnē: deosculat p̄ deuotiō-
nē: amplexat p̄ dulcedinis sue infusiōnē. Au-
ditur p̄ reuelatiōnē donec voce eius paulatim
inualescente tota perstrepenū tumultuatio
sopiat: solaq; ipsa vox eius audiat: donec ois

Liber III Ca. XV.

illa tandem tumultuantū turba disperat:
solusq; dilectus cū sola remaneat: et solū sola
p̄ cōtemplatiōnē aspiciat. Videat dilectū per
cōtemplatiōnē donec ad insolite visiōis aspe-
ctū pulchritudinisq; et admiratiōnē paulatim
aia incalescat: magis magisq; inardescat: et
tandē aliquā tota incādescat donec ad veram
puritatē internāq; pulchritudinē tota refor-
met: et ille interne habitatiōis thalamū puri-
pura et bysso: hiacyntho coccoq; distincto vn-
diaz porret: donec tandē aliquā thalamo orna-
to et introducto dilecto fiducia iam intualescere
desiderioq; purgete: cū se ulterius iam cohibe-
re nō valeat: subito in oscula ruat et imp̄ssis la-
bijs intime deuotiōis oscula figat. Per deuo-
tiōnē sepe et multiformiter dilectus deoscu-
lat: dū interis cubiculū sternit: donec intimū
sine sinu ad summā pacē et tranquillitatē com-
ponat: donec tandem dilecto inter vbera sua
collocato ad ineffabilē quādam diuine dulce-
dinis infusiōnē tota in illius desiderii liquescat: et
p̄ ille qui dño adheret: vnus cū eo spiritus
fit. Puto qd̄ expta tāta dulcedie: et tā intima
gaudiate: d̄ cetero iam nō possit aia dilecto
suffraganti aliq; moras innectere: vlt̄ vlla expe-
ctatiōe fatigare: nec ulterius p̄ hac pte dictu-
sit: expecta: reexpecta: p̄sertim cum sibip̄

ois mora nimis longa: et expectatio videatur onerosa. Deinceps ut arbitror cum abraam patri archa: siue etiam cum helia propheta habitationis sue introitum libenter obseruabit: ut ad dilecti sui susceptionem semper sit parata. Sub hoc tempore ut arbitror illud opus nostrum ductile incipit non mediocriter perficere: et consummationi appropinquare: eo quod illi nostri cherubini incipiant alas suas iam latius extendere et se se iam quasi ad volatum omni hora suspendere.

Quod sit pene impossibile cuius aie pfecte seipam extra semetipam effundere: et supra semetipam ire. Ca. XVI

Ed quis parata iam sit tunc temporis homini anima aduenientem spiritum suscipere: nescio si et eque parata et expedita sit vocanti occurrere. Timeo ne adhuc pro hac parte dilecto suo sit dictura: expecta: repecta: modicum ibi: modicum ibi. Puto enim non esse eiusdem facilitatis suscipere venientem: et sequi vocantem. Aliud namque est cum ipso introire: atque aliud est ad ipsum exire. Ibi anima ad seipam reuertitur: et cum dilecto suo usque ad intima cordis sui penetrantia ingreditur: hic extra semetipam ducitur: et ad sublimia contemplanda subleuatur. Quid namque est eius in

troire: nisi se totam intra semetipam colligere: Quid vero est eius exire: nisi seipam extra semetipam totam effundere: Nihil itaque aliud est animam cum dilecto suo in cubiculum ingredi: et solam illam cum solo morari: dulcedineque perfrui: nisi exteriorum omnium penitus obliuisci: et in eius dilectione summe et intime delectari. Se solam animam cum dilecto videt: quando exteriorum omnium oblita propria consideratione in dilecti sui dilectionem desiderium suum purget: et ex his que in intimis suis considerat: animum in eiusmodi sensum et affectum inflammat: et tam ex bonorum quam ex malorum suorum consideratione in gratiarum actionem assurgit: et hinc pro impensa gratia: hinc pro indulta ventura intime deuotionis victimas persoluit. Quos in intimum dilectus perducit: et in optimo collocat: quando ex intimo affectu et super omnia ille diligis. Cogita quid sit quod in hac vita tua ardentius dilexisti: anxius concupiscisti: quid te iocundius afficiebat ceterisque omnibus profundius delectabat. Considera ergo si tandem affectionis violentiam delectationisque abundantiam sentis: quando in summi dilectoris desiderium inardescis: quando in eius dilectione requiescis: cum dubium non sit: quod intimum illum affectionis tue sinum: necdum teneat si intime dilectionis aculeus animam tuam

Richardus de arca mystica

in diuinis affectionibus minus penetrat: tepidius exagitat: quā in alienis affectiōib⁹ aliqui penetrare vel exagitare solebat. Sed si tantā p̄sus vel forte validiorem dilectiōis vel delectationis violentiā in intimis tuis circa diuina p̄spereris: quā alias nūq̄ expt⁹ fueras: vide adhuc si forte aliud aliqd sit in quo delectari vel cōsolari possis: dilectus intimū cordis tui nō penetrauit. Certe q̄ diu possumus ex aliena qualicūq; re cōsolationē vel iocūditatē cōcipere: nōdū audeo dicere dilectū intimū ardentissimi amoris sinū tenere. Satage: festina trahere eū adhuc ad interiora: et exteriora cordis tui penetralia euellere q̄cunq; es adhuc hmōi aīa. Quis. n. neget intimū illud cordis hūani penetrabile: tales recess⁹ h̄e seu etiā obtinere posse: i q̄b⁹ sūmī et singularis amoris violētia cū aliqd p̄ affectū illi infixit aliena oīno delectatōe auelli nō possit: Certe si alienā aliquā p̄solationē queris v̄ recipis: deū tuū q̄uis fortassis sūme: nōdū tū singulariter diligis: Nōdū ergo ille in intimū introducit: ac nōdū in optimo collocat. Si q̄ nō satagis introducere eū in intima tua: quō credā te velle vel posse sequi eū in intima sua: vel ad sublimia sua: Certū ergo signū tibi sit quecūq; es aīa q̄ dilectū tuū minus diligis:

Liber III Ca. XVI.

vel ab ipso minus diligeris: si ad theoreticos illos excessus nōdū vocari: vel vocantē sequi nōdū meruerit. Quō em̄ p̄fecte diligit vel diligerit: si i sūmōz desiderio ad supna n̄ rapis: et i anagogicos illos excessus mētl alienatiōe nō transis: Eis nosse: qz sublimitas diuinaz reuelationū sit manifestū diuine dilectiōis indicium: audi qd ille in euāgelio discipulis suis dicat: Nō dicam vos seruos sed amicos: quia omnia que audiui a patre meo nota feci vobis: Attēdez illud: qz ex magnitudine diuine dilectiōis pendet modus diuine reuelationis. Comedite inq̄t ille et bibite amici mei: et inebriamini charissimi. Ecce q̄ amici et chari sunt comedūt: qui x̄o charissimi sunt bibunt: imo nō solū charissimi potant: s̄ et inebriant. Certe qui comedūt: dum sumptū cibū masti- cant nō sine mora vel qualicūq; labore illud i q̄ delectant traiciūt in ventrē: Qui x̄o bibūt cū summa facilitate vel velocitate illud qd sumunt in ventrē traducūt. Nūquid q̄ nō illi vident tibi comedere qui cū multo studio et longa meditatiōe vix p̄nit ad veritatis delicias p̄tingere: Bibūt aut̄ quodāmo qui ex diuinis reuelatiōibus sūma cū facilitate et iocūditate hauriūt qd de intima veritatis suauitate ardet cōcupiscūt. Charī q̄ comedūt: sed cha-

Richardus de arca mystica

rissimi bibunt: quia secundum mensuram dilectionis dispensat et modus manifestationis. Ebrietas autem mentis alienationem efficit: et superne quidem revelationis infusio eos durat qui charissimi sunt in mentis excessus abducit. Talis propheta ebrietate designare voluit cum dixit: Inebriabuntur ab ubertate domus tue et torrete voluptatis tue potabis eos. Si ergo concupiscimus hac ebrietate madere: et hos mentis theoreticos excessus frequentare: satagamus deum nostrum intime amare et summe diligere: et omni hora in divina contemplationis leticia summo cum desiderio anhelare: et hoc erit nostris cherubin alarum expansas habere. Ecce iam quanto labore sudavimus: ecce quod multa in idipsum circumlocutione usi sumus ut cherubin nostri alas suas sufficienter expandere: et prophetatorio nostro quale oportet umbraculum ostenderet.

De his que specialiter pertinent ad quintum generum contemplationis. Ca. XVII.

Estat nunc et illud querere: cur se debeant dicti cherubin mutuo respicere: et in respiciendo vultum in prophetatorio videri. Respiciat se inquit mutuo versis vultibus in

Liber III Ca. XVII.

tiatorium. Diximus autem superius: quod ad primum cherubin pertinent ea que sunt supra rationem: nec tamen propter rationem. Ad secundum autem cherubin ea que sunt supra rationem: et videntur esse propter rationem. Secundum hanc itaque distinctionem videte ne forte ad primum cherubin specialiter pertineant ea que considerantur circa divine illius summe et simplicis essentie unitatem. Ad secundum autem cherubin pertineant ea que considerantur circa personarum trinitatem. Quod multa enim sunt que de personarum trinitate creduntur: asseruntur et scripturarum auctoritate probantur: que omnino videntur nature repugnare: et omni humane rationi contraria. Recte itaque omnia eiusmodi ad secundum cherubin videntur pertinere in quo illa que humane rationi repugnant in contemplatione adducuntur. Que autem circa divinitatis unitatem considerantur in una et simplici natura videamus quod sint humane intelligentie modum excedentia: cum tamen nihilominus sint rationi consentanea: et idcirco maxime ad primum cherubin: habet ad quintum contemplationis generum pertinentia. Certe principale illud et summum omnium credimus vere simplex et summe unum: et in illo uno et simplici bono esse omnem bonum. Quantum ad essentiam nihil illo simplicius: quantum vero ad efficaciam nihil illo multiplicius. Quod tum ad essentiam quod illo simplicius quod vere et summe unum est:

Quātū hō ad efficacīā qđ illo multiplici? qz
 hē z absqz vlla dubitatione oīa pōt. Vide qđ
 sit difficile hūana rōne cōprehēdere omne qđ
 est: z tūc intelliges qđ sit incōprehēibile illō
 bonū in quo est omne bonū. Supra rōnem est
 cōprehēdere quō illud bonū vere simplex et
 sūme vnū omne bonū sit. Verūtāmē hūc as-
 sertionī hūana ratio facile acq̄escit: z sua at-
 tatiōe alludit: cōsiderās z affirmās z veracit
 cōtestans: qz plenū z pfectū z oīno sufficiens
 non esset in illo summo z sempiterno bono si
 boni aliqd dēset. Quō q̄ comprehendī pōt
 qđ imensū z infinitū est: Dagnus inq̄t dñs
 z laudabilis nimis: z magnitudinis eius non
 est finis. Sz qđ sensus pōt capere: que ratio
 comprehendere: quō possit deus vtrūqz esse z
 simplex z imensus: z vere simplex si est imen-
 sus: z summe vnus si est infinitus. Et tñ ratio
 cū rōcinatiōe attestat: qz illō vere simplex ē:
 qđ veraciter cōpositū nō est: qz omne qđ cōpo-
 sitū est naturaliter diuidi pōt: z qđ naturalit
 est diuisibile: s̄m aliqd est z cōmutabile. Cō-
 sentit ergo ratio vere simplex esse qđ oportet
 incōmutabile esse: qđ cōstat optimū z sūmū
 oīm esse. Apud quē inq̄t ap̄tus: nō est cōmu-
 tatio nec vicissitudinis obumbratio. Si ergo
 bonū est incōmutabile esse bonū: z que bo-

nūm erit simplex esse: Cōsequēs q̄ est: qz sum-
 me simplex est qđ summe bonū est. Si q̄ illo
 nihil simplici? nihil est illo subtilius: z q̄ nihil
 subtilius: nihil illo pfundius: z pfundissimo
 nihil est inscrutabili? z cōsequēter nihil incō-
 phensibilius. Videam? adhuc qđ ex mutua
 collatiōe pueniat simplicitatis z imensitatis:
 vnitatis z vniuersitatis. Si omne bonū ibi est
 z quicqd ibi est sūme bonū est: ergo sūma po-
 tentia: ergo sūma sapiētia: summa bonitas: z
 summa felicitas. Ubi hō sūma simplicitas ē
 totū qđ est vnū idēqz ipm ē. Vnū itaqz idēqz
 est ei esse: viuere z intelligere z posse: bonū et
 beatū esse. Et vide qđ hoc est incōprehēibile.
 Non est ergo aliūde potens: aliūde sapiens:
 aliūde bonus: aliūde beatus. Cogita q̄ sit
 illa potētia cui ē idē facere qđ fieri velle. Attē-
 de que sit illa sapiētia cui idē est posse z scire.
 Pensa q̄ sit illa bonitas cui quicqd placet eo
 ipso deest quo placet: cui quicqd displicet eo
 ipso indecēs est quo displicet. Considera q̄ sit
 illa vita cui idem est esse qđ beatū esse. Irē et
 illud anēde: qz si vere oīpotēs est: z oīa vbiqz
 pōt. Potētiat q̄ vbiqz ē: z vbi loc? est: z vbi
 locus nō est. Si hō potētiatiter z essentialit:
 qz nō est alia eius potētia: z alia eius essentia.
 Essentialit ergo est intra oīa: extra oīa z sup

Richardus de arca mystica

oia: et infra oia. Si intra oia: nihil illo secreti?
Si extra oia: nihil illo remoti?. Si infra oia:
nihil illo occulti?. Si supra oia: nihil illo subli-
mius. Quid ergo illo incoprehensibili? quo
nihil secreti?: nihil remotius: nihil occultius:
nihil sublimius? Item si in omni loco deus est:
nihil illo presentius. Si extra omnem locum est: ni-
hil illo absentius? Sed nunquid eo ipso absentius quod
omnibus presentius: et eo ipso presentius quod omnibus absentius?
cui aliud de aliud non est esse omne quod est? Sed si
absentissimo nihil est presentius: si presentissimo ni-
hil est absentius: quod illo mirabili?: quod illo incopre-
hensibilius? Item si non est aliud eius potestas: et
aliud eius felicitas: ubique est eius potestas
summa: ibi et summa est felicitas. Summa ergo
felicitas ubique est: quomodo ergo vel in inferno locum su-
me miserie esse potest: vel potest quisquam miser esse
cum summa felicitate nusquam potest abesse: nunquam desse.
Hec oia mira et he incoprehensibilia sunt. Dul-
ta imo pene infinita circa diuinitatem unitatem: et
circa unitatis considerationem ratio approbat: cum
tamen illa non comprehendat. Eiusmodi itaque oia
supra rationem sunt: et eo ipso secundum superius dictam de-
terminationem ad primum cherubin se veraciter
pertinere ostendunt.

De his que specialiter pertinent ad

Liber. III Ca. XVIII

sexto genus contemplationis. Ca. XVIII.

Circa personarum autem trinitatem trinitatisque speculationem que multa firmiter credunt: veraciter asserunt: que tamen non solum supra rationem: sed etiam contra rationem esse vident. Credimus unum deum patrem et filium et spiritum sanctum: Patrem a nullo: filium a patre solo: et spiritum sanctum a patre et filio: Patrem generando: filium nascendo: et spiritum sanctum procedendo. Credimus itaque unum eundemque in personis trinum: et in substantia unum. Unde alius est pater: alius est filius: et alius est spiritus sanctus. Nec tamen aliud est patris quam filius: nec aliud est patris vel filius quam amborum spiritus. Nam alia est persona patris: alia filii: alia spiritus sancti: cum sit omnibus una substantia: eadem essentia et sola natura. Hec oia credimus: hec oia profitemur: et constat veraciter sic esse: et tamen in his omnibus si iuxta humanam estimationem pensent: videtur humana ratio fortiter repugnare. Si pater est ingenitus: filius genitus: est neque substantia patris ingenita: et filii genita: Et cum utriusque sit una eademque substantia: erit ipsa genita et ingenita: hoc est genita et non genita. Nunquid eadem ipsa gignit seipsum: et gignitur a seipso: nunquid quod eadem ipsa gignit et non gignitur: nascitur et non nascitur? Si filium nasci dicimus: quod de eius natiuitate dicimus: Nunquid eius natiuitas eterna non erit

Richardus de arca mystica

apud quē nō est transmutatio nec vicissitudi-
nis obumbratio: Si eius natiuitas aliquā nō
fuit: quō patri coetern⁹ v^l coequalis fuit: Et
si illi⁹ natiuitas aliquā nō erit: quō illa natura
incomutabilis erit: in qua aliqd trāsit: Si sp
fuit: quō ab alio eē accepit: qui nunq̄ esse in-
cepit: sine quo pater nunq̄ eē potuit: Et quō
eius natiuitas pfecta ē si adhuc futura ē: An
forte iterat̄ semp vt possit eē semp: Nunquid
q̄ nō vna s̄ multiplex z infinita erit: quā in in-
finitū iterare oportebit: Quicqd̄ vō de filij
natiuitate diximus: vide ne forte z circa spūs
sancti p̄cessionē eadē ratiocinationē q̄rere pos-
simus. Ecce z ista si iuxta hūanā estimationē
pensent̄: hūane rationi repugnare vidēt. Si
spūs sanct⁹ cū patre eiusdem est potentie: nū-
quid z ip̄e pōt̄ qcqd̄ p̄ pōt̄: Nunquid q̄ talē
filiū qualē pater gignere pōt̄: An forte filij
gignere potētia nō est: z talem filiū qui omi-
potēs est: An forte nō vult cū possit: Quō q̄
eandē cū p̄re volūtat̄ similitudinē similitudinūq̄
plenitudinē possidebit: Multa ī hūc modū
pene innumera circa psonaz trinitatē iuuenies:
q̄ hūane rōni nō solū incōprehensibilia s̄ etiaz
disona repies. Multa inq̄ eiusmodi iuuenies
circa psonaz trinitatē. Multa etiā eiusmodi ī
vbi incarnatōe circa subaz vnionē. Quid q̄so

Liber III Ca. XVIII.

ē etiā q̄ hūanitas z diuinitas vnite sūt: vt vna
p̄sona eē possint: Nunquid aliqd̄ qd̄ hoīs ē: aut
aliqd̄ qd̄ dei est: vel aliqd̄ qd̄ vtriusq̄ ē: S; si
vtriusq̄ nō ē: quō in eo vniri p̄nt qd̄ ab alter-
utro alienū ē: Si aliqd̄ qd̄ homīs ē: q̄ creatu-
ra est. Si aliqd̄ qd̄ dei est: ergo supra creatu-
ram est: z iā creatura nō est. Si aliqd̄ qd̄ dei z
homīs est: ergo ip̄se deus z homo est: nun-
qd̄ idip̄m vtrūq̄ erit: z vtrūq̄ nō erit: creatu-
ra sc; z nō creatura: Sed questio ista valde ē
inuitata: z hucusq̄ vt arbitror nō est mota: z
idcirco rect⁹ ē sup̄primēda. S; de aīa xp̄i qd̄
dicimus: quam omnis gratie plenitudinē ac-
cepisse negare nō audem⁹. Nā quicqd̄ pater
habet ex natura: ip̄a xp̄i aīa habet ex gr̄a: qz
ī ip̄a inhabitat oīs plenitudo diuinitatis corpa-
lit. Si accepit aīa xp̄i omnē plenitudinē gr̄e:
ergo z plenitudinē sapiētie: z plenitudinē po-
tentie. Si q̄ equalē accepit sapiētia: equalē
potētia habet cū patre: qd̄ negari nō potest:
Nunquid z p̄r̄ equalis erit: et creatura creatori
coeqr̄i potuerit: qd̄ oīno fatēdū nō est. S; si
equalē sapiētia z equalē potētia aīa christi
accepit absq̄ dubio habet: quō ei coequari n̄
valet: Sed qd̄ hoc de aīa xp̄i dicim⁹: qñ cir-
ca corpus eius iuxta fidei assertionem multa
credim⁹ atq̄ tenemus: que hūana rō impu-

gnat et impossibilia iudicat: Quoniam corpus suum
 christus discipulis suis distribuebat: nunquid seipsum
 manibus suis portabat: Nunquid ipse idem erat qui
 portabat et portabatur: Idem ipse erat qui dabat et
 qui dabatur: Quoniam a discipulis sumebatur: ventibus
 terebatur: nunquid ledebatur: An forte in eo quod da-
 batur impassibilis erat: sicut et inuisibilis erat:
 quoniam quis secundum id quod dabatur sicut visibilis sic et passibilis
 erat: Nunquid ergo unum idemque corpus
 uno eodemque tempore erat visibile et inuisibile: passibile
 et impassibile: cum tamen hoc sit inconprehensibile:
 et videatur esse impossibile: Vide quomodo in multis
 locis idem corpus christi quotidie consecratur et ha-
 betur: nunquid ergo per partes diuiditur ut in tam multis lo-
 cis habeatur: Quomodo ergo ipsum christi corpus vere erit
 impassibile et incorruptibile: An forte vere cum
 sit per tot loca dispersum ubique erit integrum: incor-
 ruptum et omnino indiuisum: Si ergo attendas in quibus
 multis locis per eandem sanctificationis virtutem
 esse possit: quo te tunc quomodo ducet tua cogitatio:
 nisi ut unum idemque corpus videatur tibi in infinitis
 locis esse posse: et hoc sub uno tempore: Sed vide id
 ipsum quod sit non solum proprietatem corporum: verum etiam
 super omnem proprietatem spirituum. Si igitur tam inconpre-
 hensibilia sunt: et tam incredibilia esse videantur quod
 de corpore christi veraciter creduntur: quantomagis
 illa que circa animam christi considerantur omnibus hu-

manarum rationem longe excellentius supgrediuntur.
 Incomparabiliter tamen sublimiora sunt que consideran-
 da occurrunt circa personarum trinitatem. Quomodo ita-
 que omnia que videntur humane rationationis angustias
 non solum excedere: sed etiam infatuare: recte quidem
 dicuntur ad secundum cherubin pertinere. Recte ita-
 que dictum est: quod maxime que considerantur circa diuine
 substantie pertinent ad cherubin primum.
 Quis vero considerantur circa personarum trinitatem: ma-
 xime spectant ad cherubin secundum. Ad quintum
 itaque genus contemplationis pertinet consideratio
 prior. Ad sextum vero et ultimum pertinet consi-
 deratio posterior.

De mutua collatione trium nouissimarum speculationum. Ca. XIX.

Occurrunt de hac gemina consideratione de
 b quomodo videlicet et sexto prelatonis ge-
 nere caute est obseruandum et diligenti ob-
 seruatione precauendum: ut sic asseramus ea que perti-
 nent ad unum: ut non destruas illa que pertinent ad
 alterum. Sic in summis illis et diuinis astruamus
 substantie: ut non destruas personarum trini-
 tatem: Et sic confirmemus personarum trini-
 tatem: ut non dissipemus substantie unitatem.
 Debent itaque dicti cherubin seipsum mutuo

Richardus de arca mystica

respicere: nec intelligentie sue consideratione a mutuo concordie consensu speculationis sue oculos in contraria diuertere. Quia multi in eo quod de summe diuinitatis unitate sentiunt: veras trinitatis fidem euacuare contendunt. Et item quod multi in eo quod de trinitate asserunt: diuine essentie unitatem dissipare volunt. Arius dicit: Aliud est pater: aliud est filius: aliud est spiritus sanctus. Recte quidem diceret: si alius diceret: non aliud. Is utique in eo quod dicit diuinitatis unitatem dissoluit. Sabellius dicit: Idem deus quando vult pater est: quando vult filius est: quando vult spiritus sanctus est: ipse tamen unus est. Iste autem in eo quod loquitur: vere trinitatis fidem euacuare conatur. In huius sane cherubin nostri alterutro aspectu faciem auertunt: quia contraria assertione multis diuersis et sibi ipsis oppositis intendunt et acquiescunt. Secundum primum cherub dicimus: quia unus et solus deus est: qui cuncta ex nihilo creauit. Iuxta secundum cherub affirmamus: quia alius est qui genuit: et alius est quem genuit: et alius est qui ab utroque procedit. Sed cherubin isti duo respiciant se mutuo: et dicamus: quia unus idemque deus est substantialiter unus: personaliter trinitus. Dicimus secundum primum cherub: quia pater et filius et spiritus sanctus unus sunt: in substantia una:

Liber III Ca. XIX.

in essentia una: in natura una. Dicimus etiam iuxta cherub secundum: quia alius est pater in persona: alius est filius in persona: et alius est spiritus sanctus in persona. Respiciant se isti cherubin mutuo et profiteantur absque dubio: quia non sunt aliud et aliud pater et filius et spiritus sanctus: quibus veraciter sint alius et alius. Alius namque est pater: alius filius: et alius spiritus sanctus iuxta cherub secundum: nec tamen aliud est pater: aliud filius: aliud spiritus sanctus iuxta cherub primum: cum secundum mutuum respectum affirmemus veraciter: quia pater et filius et spiritus sanctus non tres dii sunt: sed unus est deus. Iuxta secundum cherubin profiteamur: quia filij suba nostre sube in una persona unita est. Iuxta cherubin primum indubitater affirmamus: quia pater et filius et spiritus sancti suba una et indiuidua est. Verumtamen iuxta mutuum respectum profiteamur: quia solus filius veraciter incarnatus est. Cherub itaque cherub respicit: quia quod unus dicit alius non dicit. Cherubin cherubin respicit: quia quantum contemplationis generis illa que sue considerationis sunt sic asserit ut tamen que alterius sunt omnino euacuare nolit. Cherubin se mutuo respiciunt: quia nouissima duo contemplationum generis inuicem sibi occurrunt: et mutua sibi unitate concordia alludunt. Ite unus cherub alium respicit: quia quod fieri consuevit nostra speculatio a penultimo genere incipit: et in nouissimum desinit: vel contrario ab ultimo incipit: et in penultimo desinit

P

Richardus de arca mystica

De mutua collatiōe duarū nouissi- marū speculationū. Ca. XX.

¶ Ebent autē hi duo cherubī nō solū se
inuitē respicere: verū etiā in ipso respe-
ctu alterutro vultū in ppitiatorū ver-
tere. Vultū suū cherubin designati in ppitia-
torū vertūt: qñ nouissima duo cōtemplatio-
num genera in eo q̄ de sublimibus z diuinis
cōcorditer sentiūt: ab illis q̄ quarto p̄tēplatio-
nis generi subiacent in assertiōis sue testimo-
niū rōnis silitudinē trahūt. Quartū siquidem
p̄templatiōis gen^o intelligim^o p̄ ppitiatorū:
sicut z in duob^o cherubin intelligim^o quintū
z sextū. Sic autē iā supi^o dictū est: quartū cō-
templatiōis gen^o versat^o in illis marie q̄ cōsi-
derari solēt circa spm̄ rōnalē sed creatū: quin-
tū x̄o z sextū versant^o i illis p̄cipue q̄ cōsidera-
ri oportet circa spm̄ diuinū z increatū. Quia
igī rationalē creaturā ad creatoris imagines
agnouimus factā: recte ab illa natura silitudi-
nis rōni familiarius querimus modūq̄ inue-
stigatiōis nre formam^o: ab illa inq̄ natura in-
cui^o cōditiōe diuine imaginis vestigia vehe-
mētius imp̄ssa z euidentius exp̄ssa nō dubita-
m^o. Quid itaq̄ aliud ē cherubin vult^o suos i
ppitiatorū x̄tere: q̄ in diuinaz rerū specula-

Libe r III Ca. XX.

tiōne z inuestigatiōe rōnalē creaturā attēde-
re: z inspecta silitudine ad diuinitatis intelli-
gentiā alti^o p̄ficere: Si miraris quō ille oīm
opifex deus tot z tā varias rerū spēs put vo-
luit in ipso mūdi exordio ex nihilo in actū p̄-
ducit: cogita q̄ sit hūane aīe facile omī hora
q̄libet rerū figuras p̄ imaginationē fingere:
z q̄sdam quasi sui generis creaturas quotiēs
voluerit sine p̄iacēti materiaz velut ex nihilo
formare: z incipiet min^o esse mirabile qd̄ p̄us
videbat fore impossibile: In quo inuenies et
illud valde notabile: q̄ rex veritates q̄ sūma
veritas est reseruauit sibi: rerū x̄o imagines
qualibet hora formandas sue concessit imagi-
ni. Si miraris quō vnus idēq̄ deus possit eē
in oī^o locis nō p̄ ptes diuisus s̄ vbiq̄ totus:
attende q̄ vna z eadē aīa sit p̄ oīa corpis mē-
bra diffusa: nec tñ p̄ ptes ipsa sit diuisa: sed in
singulis tota z indiuidua. Quō ergo se habet
deus in mūdo quem regit: eodez modo se ha-
bet anima p̄ modulo suo in corpore suo: hoc
est in sui iuris mūdo: quem z ipsa regendum
accepit. Si miraris quomō deus omnia que
in mūdo gerunt absq̄ vlla contraditiōe so-
lo voluntatis nutu ad omnem suum benepla-
ctū inclināt: p̄sidera qz z aīa quecūq̄ corpis

Richardus de arca mystica.

sui membra p solo volutat sue arbitrio mouet:
moderat z ordiat. An^o itaq; vtrobiq; q̄tū ad
silitudinē agēdi mod^o: q̄uis ineqlitatē cōpa
tiōe diuersus. In his omib^o p̄mus cherub in
ppitiatoriuū intendit: dū ex rōnali creatura ad
creatoris p̄tēplatiōz silitudinis rōnez trahit.
In hac ip̄a rōnali creatura si diligēter attēdi
m^o: aliq̄d vt credim^o sūme trinitatis vestigiū
inuenim^o. Est em̄ ibi aliq̄d ex mente ip̄a: h̄ est
ei^o sapia: z est ibi aliq̄d tā de mēte ip̄a q̄ de ei^o
sapia: scz dilectio sua. Dis em̄ mens sapiētā
suā diligit: z idcirco sapie sue amor ex vtraq;
pte p̄cedit. Est ḡ sapia a mēte sola: amor x̄o
ex mēte p̄ter z sapia: sic fili^o q̄ est p̄is sapia ē
a p̄e solo: sp̄s aut̄ sanc^o q̄ est vtriusq; amor
a p̄e z filio est. In hūc modū secūd^o cherub
inuenit quō in ppitiatoriuū cōsiderationis sue
vultū vtilit̄ vtere possit: si in diuinaz rez spe
culatiōe silitudinis attestatiōē q̄rit. Notan
dū sane q̄ illa tria que in rōnali aīa p̄siderāda
occurrūt: p̄sonaz trinitatē non faciūt: quēad
modū illa tria in deo fm̄ differentiā pp̄ietatū
tres p̄sonas diuidūt. Vide ḡ qz in his q̄ p̄ silitu
dinē adducta sūt i rōnali aīa ad illā summā
trinitatē maior ē dissilitudo q̄ silitudo. Nec
mirū tñ qz secūdus cherub dissilitudinis lat^o
in ppitiatorio nostro vicinius tangit. *Latus*

Liber III Ca. XXI.

autē silitudinis q̄si e longinquo respicit. Si
tibi mirum sit: quomō solus filius patris vi
delicet sapiētia incarnat^o sit: quō in carne ad
nos venit: z tamē a patre nō recessit: perpen
de q̄ in imaginaria trinitate sola mētis sapiē
tia voci hūane incorporatur: z p̄ vocē corpo
ralem egreditur: egressa agnosci^o: agnita reti
netur: z tamen ab illa de qua nata est mēte pe
nitus nō separatur. Multa sūt eiusmodi i ra
tionali mente p̄pter q̄ secundus cherub debe
at in ppitiatoriuū intendere. Ecce iam p̄ expo
sitiōē tenem^o: quō hī duo cherubi iuxta do
minicū documentū se inuicem respicere debe
ant. Tenem^o nihilomin^o q̄ ratione vel utilita
te vultus suos in ppitiatoriuū vertere debeāt.

**De frequētationē triū nouissimaz
speculationū semp comitetur frequē
tia diuinarū reuelationū. Ca. XXI.**

Illud quoq; nō est negligēdū: nec si
ne diligenti cōsideratiōe p̄tereundū:
q̄d dñica voce pmittitur: cū ad moy
sen dicit: Inde loquar ad te: super ppitiatorio
videlicet: z de medio duozū cherubin. Cogita
q̄ magnū sit vel q̄le oī hora cū op^o fuerit deū
p̄sulare: z i q̄libz necessitate cū oportuerit cō
siliū diuinū q̄rere z accipe: et tunc aduertere

Richardus de arca mystica

poteris quod sit necessarium vel utile hos tres nouissimos speculationum modos familiares habere. Unde inquit dominus loquar ad te: de quo quod loco vult videri. Desuper prophetatorio inquit: et de medio duorum cherubin. Si vult ergo familiare habere diuinum oraculum: tunc ascendat homo ad cor altum: et mente transcendens illud prophetarium teneat duorum illorum cherubin medium: ut per quartum contemplationis genus ascendat ad quintum et ad sextum. Quasi super prophetarium eleuata mens in medio duorum cherubin versat: quoniam contemplatiua anima non modo corporalis: verumetiam spiritalis creaturam sublimi consideratione transcendens: in summe unitatis et trinitatis admiratione suspenditur. Quasi per desuper prophetarium erigimur in hominum specula admirationis: quoniam ex rationalis creature inspectione diuineque imaginis consideratione ad diuinitatis agnitionem altius promouemur. Quasi inter prophetarium et duos cherubin medium discurremus: quoniam ex mutua trium nouissimarum speculationum collatione ad singularem inspectionem plenius proficimus. Debemus itaque inter haec tria speculationum genera libere discurrere: et per summe trinitatis et unitatis speculum et imaginem: ad eiusdem trinitatis et unitatis altissimam speculationem profundius penetrare. Si illud quod de rationalis creature dignitate: si et illud quod de

Liber III Ca. XXI.

creatoris dignatione vel claritate agnouimus libere retractamus: frequenter in considerationem et admirationem adducimus: merebimur et illa circa eadem spectaculorum genera ex diuina reuelatione agnoscere quae antea nullatenus potuimus intelligere. Hoc est ergo quod tibi permittit a domino cum dicit: Unde loquar ad te. Pensa ergo quod sit utile fidei nostrae sacramenta sepe retractare: et in frequenti memoria habere: quoniam quidem ex eiusmodi studio diuinarum reuelationum frequentiam poterimus obtinere. Si igitur illa quae de diuinarum personarum trinitate et sube diuine unitate in deo credimus per mentis excessum videre: et pura perspicuaque intelligentia capere nequimus: nihilominus tamen et ea quae inde catholica traditione accipimus ac fide tenemus: put nobis possibile est in frequentem considerationem adducamus: ut ex huiusmodi studio diuinarum reuelationum copiam permereri possimus. Puto siquidem quia diuinarum reuelationum consolatio non omnino peregrina erit eis qui diuinorum sacramentorum arcana fidei oculo tam frequenter quam libere aspiciunt: quatenus magis illis maxime familiaris erit: qui ea intelligentie oculo assidue contemplando: et per mentis excessum sepe videndo suo desiderio satisfacere non possunt. Qui ergo moysi officium gerit: qui curam

Richardus de arca mystica.

pastoralē suscepit: cui deniq; ex dñico pcepto incūbit pplm dñi de domo seruitutis educere: p loca solitudinis traducere: in terrā promissiōis intrudere: necesse ē utiq; int̄ pdicta illa tria p̄tationū genera libero volatu circūferri: vt possit semp dign⁹ inueniri: q̄ digne debeat tā de sua q̄ de ppli ignorātia q̄tēs op⁹ fuerit ex dñi oraculo instrui: et sup̄ q̄libet incerto certificari. Si ḡ agnoscere cupis ex inspiraōne diuina q̄ sit volūtas dei bona bñplacens atq; pfecta: esto semp p̄mptus et p̄nus ad nouissima illa tria speculationū genera. Huius exercitiū merito mereber̄ fortassis p̄missiōis illi⁹ veritatē p̄bare: Inde loquar ad te.

Qz in omni cōtemplatiōis genere cōtingat p̄templātis mentē excedere. **Capitulū. XXII.**

Quāuis aut̄ familiare sit et q̄si p̄rium q̄ videat̄ duob⁹ nouissimis p̄tationū generib⁹ p̄ mētis excessus videre: ecōtra aut̄ q̄ttuor p̄mis quasi domesticū sit et pene velut singulare: sine vlla animi alienatiōe in p̄tationē assurgere: possunt tñ oīa atq; solēt mō vtroq; p̄tingere. Nā ex illis q̄ p̄mis p̄tationū generib⁹ subiacēt: possum⁹ q̄das ex diuina reuelatiōe cognoscere p̄ mentis ex-

Liber III Ca. XXII.

cessum et p̄tationis oculo cernere: et ea itē q̄ ad duo nouissima p̄tationū genera p̄tinēt solem⁹ put volum⁹ et valem⁹ s̄m cōmunē aī statū in p̄siderationē adducere p̄ p̄tationē q̄ videre. S; qz illa semp q̄ ad nouissima duo p̄tinēt: hūane mētis p̄spicaciā excedūt: cuz ea iuxta cōsuetū aī statū oīb⁹ in p̄siderationē adducit: seu ecōtra vt aliquid in his p̄spicaci⁹ et limpidi⁹ cernere possit: ip̄a mens hūana semetip̄as excedit: et in alienationē transit: apte quidē eadē ip̄a nō tam hūana effigies q̄ angelica forma mystice expr̄imere oportuit. Qz aut̄ hec oīa sex p̄tationū genera possunt p̄ extasim cerni: mystico moȳsi exēplo tenem⁹. Qz nō sine vllō mētis excessu in p̄tationē possunt adduci: ex typico illo beseleel ope habem⁹. Et em̄ moȳses arcā et vtrūq; cherubī ex diuina reuelatione videre potuisset: montē ascendit: nebulā subintrauit. Et aut̄ beseleel mystici illud opus oparet̄ et itueret̄: nec mōtē: nec nebulā q̄sisse vel subisse legit̄. Quid est aut̄ mōtē subire: nisi s̄m p̄pheticā sententiā ad cor altū accedere: Eiusmodi nō mōtē nubes tūc terigit: q̄ exteriorū omnīū menti memoria excidit. In hoc mōte moȳses sex diebus morat̄: et in septimo de medio nubis ad colloquū dei vocat̄. Sex diebus vt notū est opa-

Richardus de arca mystica

nostra pagimus: et in septimo requiescimus. Quasi sex ergo dies transigimur in hoc monte: quoniam cum multo labore magnaque animi industria in eiusmodi sublimitatis statu diutius assuescimus permanere. Tunc autem quasi ad diem septimum peruenit: quando tanta mentis subleuatio menti in oblectamentum vertitur: et sine ulla labore subitur. Quasi ad septimum diem iam peruenit: quoniam in illo sublimitatis statu tandem aliquando ad summam animi tranquillitatem componit: ut non solum omnem curam et sollicitudinem deponat: imo vniuersas pene humane passibilitatis molestias excedat. Ad colloquium domini domino vocante admittit: quando ex diuina inspiratione et reuelatione in illam diuinorum iudiciorum abyssum immittitur. In medium nebule moyses ingreditur: quoniam humana mens ab illa diuini luminis immensitate absorpta: summa sui obliuione sopitur: ita ut mirari valeas: et iuste mirari debeas: quomodo concordet ibi nubes cum igne: et ignis cum nube: nubes ignorantie cum igne illuminate intelligentie: ignorantia et obliuio notorum et expertorum cum reuelatione et intelligentia prius ignotorum et eorumque inexpertorum. Nam vno eodemque modo et tempore humana intelligentia et ad diuina illuminatur et ad humana obnubilatur. Hanc subleuati animi pacem: ob-

Liber III Ca. XXII

nubilationem et illuminationem psalmista paucis verbis comprehendit: cum dicit: In pace in idipsum dormiam et requiescam. Veraciter anima tunc pacem inuenit: quando supra semet ipsam ducta humane passibilitatis molestias omnino non sentit. In hac pace consopita que quid sobria cogitare consueuerat: ei in obliuionem venit. Qui enim dormit: que circa ipsum sunt: imo et seipsum omnino non nouit. Recte ergo per soporem mentis: alienatio exprimitur: per quam a presentibus elongatur: et quasi per somnum occupata a rebus humanis diuinarum rerum contemplatione peregrinatur. Et tunc quidem in idipsum obdormit: quando in eo per contemplationem et admirationem requiescit: cui vni idemque est esse omne quod est: qui solus veraciter dicere potest: Ego sum qui sum. Quod igitur moyses designat per diem septimum: hoc dauid apertius et aptius nominat pacem. Et quod apud moysen est ingredi medium nebule: hoc idem apud dauid est obdormire. Et quod dauid requiescat in idipsum: hoc est idem quod vocatus moyses ascendit et moratur apud dominum. Quasi ad moysi itaque similitudinem montis verticem ascendens medium nebule ingreditur: et arcam iam diuinitate designatosque cherubim domino reuelate videt

Richardus de arca mystica

z cōtemplatur: quādo p mētis excessū: suble-
uationem z alienatiōem quis in sublimia rap-
tus: ad illa sex q̄ descripsimus contēplatio-
num genera: ex diuina inspiratione pmoue-
tur. Moysi itaq; dictum est: Vide vt omnia
facias: sicut tibi i mōte monstrata sunt: Si ei
a dño monstrata sūt omnia: ergo nō solū che-
rubin: s̄ etiā z arca. Hoc est qd̄ supius iam di-
xi: quia ad quodlibz cōtemplatiōis genus p-
tinentia possunt dño reuelante p mētis excel-
sum videri: Sed ex bezeleel opere nihilomi-
nus potest perpendi: qz q̄libz horū absq; yllō
mētis excessu possūt z solēt in p̄tēplationē ad-
duci. Quid em̄ q̄so est arcā fabricare: auro ve-
stire: corona cingere: pp̄tinatorio tegere: che-
rubin adiūgere: nisi gradatim qd̄ i dicta cō-
templationū genera artē p̄pare: et multo stu-
dio atq; labore alia post alia addiscere: z i vñ
adducere: z tandē aliqñ op̄ consummare: z ad
vltimū in omnibz p̄fectum esse: Sed vt de ar-
ca taceam: qd̄ de ipsīs cherubin dicam: Nū-
quid vt eos formaret: vel eos formato z vide-
ret: legi vel montē ascendisse: vel nubē intral-
se: Unde z manifeste dat̄ intelligi: qz z illa no-
uissima duo cōtemplationū genera q̄bus q̄si
pp̄rium esse videt̄ p mētis excessum exerceri:
solent tamē q̄ncq; infra hūane p̄p̄ensibilitatē:

Liber III Ca. XXIII

metas exhiberi: Quia p̄tēplationū genera pos-
sunt modo vtroq; fieri: z modo p mētis excel-
sū: modo sine aliq̄ mēt̄ excessu solēt exerceri.

De excedendi donū: alij fortuitū
habēt: alij iam q̄si ex virtute possidēt
Capitulū. XXIII

Quum autē qui in suis p̄tēplationi-
bus sup̄ semetipsos ducūt: z vsq; ad
mētis excessum rapiunt: alij hoc ex-
pectant z accipiūt vsq; adhuc ex sola vocāte
gratia: alij nō vt hoc possint sibi cōpant cum
gratie tñ cooperatiōne ex magna animi indu-
stria. Et illi quidē hoc donum quasi fortuitū
habent: isti nō iam velut ex virtute possidēt.
Quasi fortuitū cuiq; ē: qd̄ vel qñ vult vñ put-
vult hoc nullo mō potest. Velut fortuitū hoc
habēt: q̄ nihil ex pp̄ria industria valēt: sed solā
vocantis gratie horā expectant. Jam nō ve-
lut ex virtute eiusmodi gr̄e efficacā h̄re dicē-
di sunt: qui ex magna pte id possunt cū volūt.
Quis rei figurā habem⁹ in moyse: alteri⁹ autē
in aaron sacerdote. Quia em̄ moyses arcam in
montē videre meruit: sola reuelātis dñi gra-
tia fuit qz vt eā p arbitrio videret̄ in sua oīno
potestate nō habuit. Aaron autē iā ex magna
pte in pr̄ate sua hēbat: quotiēs idip̄m ordo vñ

Richardus de arca mystica

ratio poscebat in sanctasancorum intrare: et intra ipsum velum arcam domini videre. Satis utique constat: quod sanctasancorum in tabernaculo federis tenebant intimum et secretissimum locum. Sicut ergo per verticem montis intelligimus mentis summum: sic per sanctasancorum humane mentis intimum. Sed in humano proculdubio animo idem est summum quod intimum: et intimum quod summum. Idem itaque intelligimus per verticem montis: quod per oraculum tabernaculi federis. Quid igitur est montis verticem vel interius tabernaculum subire: quod summum et intimum mentis finem ascendere: apprehendere et tenere? Per primum namque tabernaculum: illum quem omnes novimus: intelligimus communem animi statum esse. Per secundum vero intelligimus illum quem pauci ad modum novimus: qui fit per mentis excessum. Ad illum maxime pertinet sensus rationalis: ad istum vero sensus intellectualis. In illo sane speculamur invisibilia nostra: in isto vero contemplantur invisibilia divina. Sed hunc utrumque statum: unum videlicet omnibus notum: alterum autem paucis experitum dividit et secludit densum oblivionis velum. Quis enim per mentis excessum supra vel infra nosmetipsos in divinorum contemplationem rapimur: statim exteriorum omnium: imo non solum eorum quae extranos: verum etiam eorum quae in nobis sunt omnium obliviscimur.

Liber III Ca. XXIII.

mur. Et item cum ab illo sublimitatis statu ad nosmetipsos redimus: illa quae prius supra nosmetipsos vidimus: in ea veritate vel claritate quae prius prosperimus ad nostras memoriam revocare omnino non possumus. Et quis inde aliquid in memoria teneamus: et quasi per medium velum: et velut in medio nebulae videamus: nec modum quidem videndi: nec qualitatem visionis comprehendere vel recordari sufficimus. Et mirum in modum reminiscentes non reminiscimur: et non reminiscetes reminiscimur: dum videtes non praevidemus: et aspicientes non prospiciamus: et intendetes non penetramus. Vides certe: quod humana mens siue in id intimum arcanorum secretarium introeat: siue de illo ad exteriora exeat: vides inquit: quod utrobique eam velum oblivionis excipiat. Idem itaque est nubem intrare: et se intra velum ingerere. Sed quis ad unum respiciat: et illo quod moyses gerebat: et illud quod aaron agitabat: differt tamen in hoc maxime quod uterque agebat: quod ille ad alieni solummodo beneplacitum in hoc hora respiciebat: iste quasi per officio susceperat: et magna ex parte per voluntate gerebat. Sed ut aaron idonee possit et promptum habet intra velum intrare cum vellet et oporteret: pontificali sibi ornatu et habitu in id officii idoneum contempserat et possidebat. Quid autem est habitum in id officii idoneum habere: nisi illa virtutum merita comparare per que possit eiusmodi gratie

Richardus de arca mystica.

officiū in vsu h̄re: Oportet aut̄ nō in solo pō-
tificiali ornatu: verū etiā cū aromati fumi ob-
umbratiōe iuxta dñicuz p̄ceptū incedere qui
vult i interiora velaminis penetrare: vt intro-
gressionis sue hora tanta celestiu desideriu
exhalatiōe: z q̄si aromati fumi exstuatione
efferueat: q̄ten^o i respectū ei veniat: z oīno q̄si
p̄ nihilo reputet: quicquid de exterioris homis
ornatu placere poterat. Forte aut̄ idē ē moy-
sen turbā ad pedē mōtis relinq̄re: z aaron aū
ingressū tabernaculi cōmunē habitū deponere.
Idē aut̄ est eundē moysen cū senionib⁹ isrl̄
montē ascēdere: z aaron cū pontificali orna-
tu i interiora tabnaculi intrare. Nec forte aliō
z aliud ē illū seniorib⁹ in ascēsu mōtis relictis
cū solo solueverticē mōtis apprehēdere: z istū
cū aromati incēso in sancta sc̄tōz p̄perare.
Et idē nihilominus sit illū se in nebula: istūq̄
se in velū ingerere: vt h̄ solū in v̄triusq̄ actū
q̄rtū ad mysticā traditiōz differat: q̄ vnus ex
sola domini vocatione: aliter ex p̄pria delibe-
ratione ad secretum illud diuine reuelationis
alloquiū subintrabat.

Magni cōtemplatoris Richardi
de sancto Victore liber quart⁹ de ar-
ca mystica explicat.

Liber v

Annotatio capitulorū libri quinti.

De tribus modis in gratia cōtemplatiōis p̄-
ficimus. Capitulū. I.

Quibus modis soleat oīs cōtemplatio cōtin-
gere: mētis videlicet dilatatiōe: mētis suble-
uatione z mētis alienatiōe. Ca. II.

De mētis dilatatiōe quib⁹ gradib⁹ soleat ac-
rescere. Ca. III.

De mentis subleuatiōe quibus modis z gra-
dib⁹ soleat assurgere. Ca. IIII.

De triplici ex causa fieri soleat humane men-
tis excessus. Ca. V.

De prim⁹ excedendi modus surgat ex magni-
tudine deuotionis. Ca. VI.

De prim⁹ excedendi modus quōq̄ fiat ex sola
feruētis desiderij estuatiōe. Ca. VII.

De prim⁹ excedendi modus quōq̄ fiat tam ex
estuanti deuotione q̄ ex adiuncta sibi diui-
na reuelatiōe. Ca. VIII.

De secūdu excedendi modus fieri soleat ex
magnitudine admiratiōis. Ca. IX.

De secūdu excedendi modus quōq̄ a sola ad-
miratione incipit z in feruentissimū deuoti-
onis desiderium desinit. Ca. X.

De secūdu excedendi modus quōq̄ a sola ad-
miratione inchoat: z in eodem tenore per-

Richardus de arca mystica.

seuerat. Capitulum. XI.

Quod in secundo excedendi modo quicquid diuina reuelatio nostre meditationi occurrat. Ca. XII.

Quod in secundo excedendi modo diuina reuelatio quandoque nostram meditationem preuenit. Ca. XIII.

Quod tertio excedendi modo fieri soleat ex magnitudine iocunditatis et exultationis. Ca. XIII.

Quod quilibet mentis excessus humane industrie vel meriti modum excedat. Ca. XV.

Quod in tertio maxime modo excedendi totum pendet ex diuino beneficio. Ca. XVI.

Qui ad hunc tertium eiusmodi gratie gradum profecerit unde in idipsum adiuuari possit. Capitulum. XVII.

Quid maxime soleat valere ad innouationem eiusmodi gratie. Ca. XVIII.

Quibus gradibus excrescat humane mentis excessus. Ca. XIX.

Finis

Liber V Ca. I.

Magni contemplatoris eximijque doctoris Richardi de sancto victore liber quintus: In quo de tribus modis quibus in gratia contemplationis proficimus tractatur: feliciter incipit.

Quod tribus modis in gratia contemplationis proficimus. Capitulum. I.

¶ Dis autem

tribus in gratia contemplationis proficimus. Aliquid ex sola gratia: aliquid ex adiuncta industria: et aliquid ex aliena doctrina. Horum autem

tribus in tribus: moyses videlicet: beseleel et aaron typum vel exemplum habemus: si eorum gesta consideramus. Moyses primo arcam in monte et in nube sine ullo industrie labore ex sola domini reuelatione vidit. Beseleel quatenus videre potuisset proprio labore formauit. Aaron autem arcam aliena iam operatione formatam videre consuevit. In more moysi arcam domini videmus sine aliqua humane industria: cum ex sola domini reuelatione radium

Richardus de arca mystica

cōtemplatiōis accipimus. Sed tūc q̄si iuxta
beseleel exemplū in idip̄m ex pp̄rio labore et
ope pficimus: cū in eandē p̄templatiōis gra
tiā n̄ro studio z labore artē p̄tēplatiōis com
pamus. Tūc aut̄ vt arcā dñi cū aaron videre
possim⁹: q̄si ex aliena opatōe accipim⁹: q̄n ex
aliena traditōne eiusmodi gr̄e vsum assuesci
mus. Sed qd̄ de industrie opatōne discimus
nec sic accipe valem⁹: q̄si sine gr̄e coopatione
aliquid possim⁹: cū q̄libet n̄ra industria non
sit nisi ex gr̄a. Sed aliud ē gratiā p̄tēplatiōis
diuinit⁹ pcipere: atq; aliud ē eiusmodi donū
dei quidē coopatione pp̄rio exercitio cōpare.
Hodis itaq; trib⁹ hāc gr̄am obtinem⁹. p̄mo
qd̄ ex diuina inspiratiōe: secūdo ex pp̄ria ex
ercitatiōe: tertio aut̄ ex aliena traditiōe. Illō
no notandū est qd̄ quidā ad hāc gratiā pp̄ria
industria z sine alicuius doctrine magisterio
pmouent: qui tñ in suis cōtemplatiōib⁹ vsq;
ad mētis excessum nullo mō rapiunt. Quidā
aut̄ ad eandē gratiā ex aliena traditiōne mag
is pp̄rio mētis acumine pficiunt: qui tamē in
suis cōtemplationibus sepe vsq; ad mētis ex
cessum assurgūt. Hinc est qd̄ beseleel arcā qui
dem fabricasse non tamē ad illā intrasse legit.
Aaron no arcā aliena iā opatiōe fabricatā: t̄
intra velū collocatā ex more intrasse nō dubi

Liber V Ca. I.

rat. Ecce nos i b̄ ope q̄si beseleel officiū susce
pimus: qui te ad cōtemplatiōis studiū instru
more reddere: z q̄si in arce opatiōe desudare
curauim⁹: lōge tñ in hac gr̄a me p̄cedis si ex
bis q̄ audis adiut⁹ intrare p̄ualeas vsq; ad in
teriora velaminis: Si illud qd̄ q̄si in pp̄tulo
laboram⁹ z iuxta cōem vsū cōprehēdimus z
assignam⁹ tu p̄ualueris p̄ mētis excessum p̄
spicere z q̄si intra velū videre. Notandū q̄s
est qd̄ quidā ea q̄ p̄ mentis alienationē conspi
ciunt ad semēpos reuersi iuxta cōmunē ani
mi statū nullo mō cape vel recolligere possūt.
Hinc est qd̄ rex nabuchodonosor somniū vi
dit: s̄ excussus a somno visum somniū ad me
moriam reuocare nō potuit. Alij qd̄ p̄ excessus
mētis cōsiderāt: postmodū facile retractant.
Alij vt b̄ possint multo labore desudāt. Hinc
ē qd̄ rex pharao somniū vidit: visūq; retinuit.
Ecōtra aut̄ rex nabuchodonosor amissū som
niū multa recupauit instantia. Et moysi qui
dem arca dñi ex dñica reuelatiōne est in mōte
ostensa: postmodū aut̄ in valle est ei familia
riter nota z frequenter visa. Alij itē qd̄ rarū
z velut fortuitū habēt in suis videlicet cōtem
plationib⁹ mēte excedere incipiūt aliqñ illud
familiare habere. Hinc est qd̄ ad arcā dñi moy
ses intra velū familiarit̄ tandē intrauit: quē

Richardus de arca mystica.

admodū z ad solā dñi vocationē z reuelatiōz prius p nubē videre accepit. Multa etiā sunt in his omnib⁹ sacramēta: que modo nec pos- sunt: nec debent tractari p singula.

Quibus modis soleat omnis cō-
templatio cōtingere: mentis videlicz
dilatatiōe: mentis subleuatiōe: z mē-
tis alienatione. Ca. II.

Quibus autē modis vt mihi videt cō-
templatiōis qualitas variat. Modo
em̄ agitur mentis dilatatiōe: modo
mētis subleuatione: aliqñ autē mentis aliena-
tōne. Mentis dilatatio est: quādo animi ac-
tes latius expandit z vehementius acuit: mo-
dū tamē industrie humane nullaten⁹ super-
ditur. Mentis subleuatio est: quādo intelligen-
tie viuacitas diuinitus irradiata humane in-
dustrie metas transcēdit: nec tamē in mentis
alienationē trāsit: ita vt supra se sit qđ videat:
z tñ ab assuetis penitus nō recedat. Mentis
alienatio est: qñ p̄sentū memoria menti exci-
dit: z in pegrinū quēdam z humane industrie
ignotū animi statū diuine opationis trāsmu-
tatione transit. Hos tres cōtemplatiōis mo-
dos expiunt: q̄ vsq; ad summā eiusmodi gra-
tie arcē subleuari merent. Primus itaq; sur-
git ex industria humana: Tertius surgit ex so-

Liber V

Ca. II.

la gratia diuina: Medius autē ex vtriusq; sur-
git p̄mixtiōe: hūane videlicz industrie: z diui-
ne gratie. In p̄mo gradu q̄si arcam nostro la-
bore fabricamus: qñ p̄templandi artē nostro
studio z industria compamus. In secūdo gra-
du arca supposita supportantiū humeris sub-
leuat: z quasi p̄cedētis nubis vestigia sequit:
cum industria satagente: z reuelatiōis gratia
coopante: z quasi p̄eunte cōtemplationis ra-
dius dilatat. In tertio gradu arca in sancta
sanctorū inferē z quasi intra velum collocat:
quādo cōtemplationis acumen ad intimum
mentis sinū colligit: z ab exteriorū memoria
obliuionis z alienatiōis velo secludit. Prim⁹
itaq; grad⁹ p̄tinet ad arce fabricatiōz. Secū-
dus p̄tinet ad arce erectionē. Tertius perti-
net ad eiusdē arce introductionē: z veli obdu-
ctionē. De p̄mo recte intelligit q̄ ad abraam
a dño dicit: Leua oculos tuos z vide a loco ī
quo nunc es ad aquilonē z meridiem z orien-
tē z occidentē: omnē terrā quā cōspicis dabo
tibi z semī tuo. De sc̄do recte intelligit illō qđ
de moyse scribit: Ascēdit moyses d̄ capestrib⁹
moab sup mōtē nebo ī x̄ticē phasga p̄ hierico
ōnditq; ei dñs oēm trā galaad vsq; dan. Ad
tertū autē respicit: q̄ dñs trāfiguratiōis sue
testes in montē excelsum ductos nube lucida

Richardus de arca mystica

obumbravit: et sicut supius iam dictus est: quod moyses per medium nebule ad dominum accessit. Et primo quidem abraam nec iubet montem ascendere nec ei legit ibi dominum aliquid ostendisse: sed a loco in quo erat iubet oculos suos leuare: et terram quam accepturus erat: circumspicere. Nulla mentio ascensionis vel ostensionis ibi legit: in quibus vel subleuante mentis exaltatio vel diuine reuelationis demonstratio designet. A loco in quo sumus vel esse consueuimus oculos nostros leuamus: quoniam in contemplationis nostre spectaculis communem et consuetum animi statum non deserimus. Contingentis nostre modus: locus est in quo inter per intelligentiam sumus. Hereditatis accipiende plenitudinem consideramus: quoniam ad quandam perfectionis latitudinem deuotionis nostre perfectionibus tandem aliquid pertingere possumus: contemplationis nostre oculis longe ante peruidemus. Nihil in his scripturæ verbis innuit quod humane industriam excedere videat: unde recte ad primum illum contemplandi gradum accommodat. Sed quod moyses iubet montem ascendere: et quod dominus dicit illi terram permissionis ostendisse: attende quod expresse videat designare secundum contemplandi gradum. Quid est ergo illa moyse motana ascensio: nisi humane mentis supra humanam possibilitatis planum: quedam in superna eleuatio: Quid est autem illa dominica ostensio: nisi

Liber V Ca. II.

intime inspirationis infusa illuminatio: Terram autem permissionis ad diuinam demonstrationem per spicere: est future retributionis plenitudinem ex diuine illustrationis reuelatione cognoscere: et eiusmodi contemplationi insistere. Humane videtur industrie quod moyses in motana ascendit: gratie diuine quod dominus ei terram permissionis ostendit. Unde et hoc scripture testimonium ad secundum quem diximus gradum respicere se innuit. Quod autem moyses in montem ascendens ad dominum per medium nebule legit accessisse: quomodo ad tertium contemplandi gradum vel modum respiciat: ex supius iam dictis possumus satis colligere. Quid enim est ad diuine uocationis accessum nebulam intrare: nisi mentem excedere: et per obliuionis nebulam quasi in adiacentium memoriam mente caligare. Ad idem respicit quod discipulos christi nubes lucida obumbravit. Una itaque eademque nubes et lucendo obumbravit: et obumbrando illuminauit: quod illuminauit ad diuina: et obumbravit ad humana. Istis itaque tribus modis omnis contemplatio solet contingere: mentis videlicet dilatatione: mentis subleuatione et mentis alienatione. Leua ergo in circuitu tuo oculos tuos et vide: Ecce de illo contemplationis genere quod fit mentis dilatatione. Qui sunt isti qui ut nubes uolant etc: Ecce de mentis subleuatione. Ego dixi

in excessu mentis mee ois hō mēdar: Ecce de
mentis alienatione.

**De mentis dilatatione z quibus gra
dibus soleat accrescere. Ca. III.**

Ule autē cōtemplationis modus qui
fit mentis dilatatiōe tribus solet gra
dibus excrecere: scz arte: exercitatio
ne z attentioe. Artē nobis veraciter ad aliqd
compamus: qñ quō aliquid agēdū sit veraci
traditione seu etiā sagaci inuestigatione addi
scimus. Exercitatio est: quando id siquidē qd
arte pcepim⁹ in vsū adducim⁹: z in eiusmodi
officij executione nosipos pmpptos z expe
ditos efficim⁹. Attentio est: quādo studio qd
exequimur summa diligentia insistim⁹. Pri
mū itaqz est cuiuscūqz discipline artē compa
re. Secūdū est illud qd didicimus in vsu ad
ducere. Sed tertiū est in id ad qd eruditi z ex
ercitati sumus cum summa viuacitate insiste
re. His itaqz trib⁹ vt dictū est gradibus mēt
is dilatā: z ad omnē disciplinā vel eruditi
onē capacioz efficit. Certe quāto amplius &
quāto firmius aliqua didiceris: tanto ad am
plioza z pfundioza capiēda copiosius dilata
ris. Sed z illud qdē nihilomin⁹ stare videt:
qz qlibet disciplina eruditione pcepta: vsu &

exercitatione roborat: dilatatur atqz pficit.
Item quid est q in vno eodemqz studio in q
eruditi z exercitati sum⁹: modo tenuius: mo
do perspicacius videmus: nisi q fm modum
attentionis crescit dilatatio z pspicacia men
tis: Primus ergo gradus est ipius artis per
ceptio. Secūdu est eiusdez artis pcepte fre
quens exercitatio. Tertius est ipius exercitiij
diligens z studiosa attentio. Ad primū itaqz
dilatationis sue gradū mens humana admo
net: cum ei p pphetam dicit: Statue tibi spe
culaz: pone tibi amaritudines: dirige cor tuū
in viam directam in qua ambulasti. De secū
do audis cum legis pphetā dicentē: Super
custodiam meā stabo: z figam gradum meū
sup munitionē: z cōtemplabor quid dicat mi
hi. De tertio est illud quod dicit p pphetam:
Transite ad insulas cethim z videte: z mitti
te in cedar z cōsiderate vehemēter zc. Quid
est autem speculam statuere: nisi cōtemplan
di scientiam compare: Ad h speculā erigim⁹
vt in longinquum videre: z visum nostrum in
omnē prē dilatare possimus. Recte itaqz illa
mētis dilatatio i his vobis designat: in q prē
platiōis specula erigit: z eiusmodi studiis scia
compatur. Quid est autē sup custodiā stare z
gradum figere: nisi speculandi scientiam vsu
formare: Qd em̄ vn⁹ vocat speculā: hoc ali⁹

Richardus de arca mystica

dicat custodiam. Ob publicam enim seu p̄uam custodiam speculas solemus erigere: vt inde p̄spicientes possimus iminentia picula longe ante p̄uidere. Sic ⁊ nos cōtemplationis gratiā: quasi spiritalē speculā erigamus: vt temptatoris nostri insidias p̄uenire possimus. Aliud est autē speculā statuere vel ascēdere: atq; aliud est in ipsa stare seu etiam gradum figere. Illud est discipline compandē: sed istud est discipline exercende. Quia autē vehementer considerare iubemur: quis queso non videat quomō ad tertiu illam dilatationis nostre modū ptineat? In cedar iquit mitte: ⁊ cōsiderate vehementer. Et recte quidem hoc dicit ⁊ p̄cipit: quia ex vehementia considerationis ⁊ attentionis crescit ⁊ dilatat̄ capacitas mentis. Si his itaq; tribus p̄ficiendi gradibus diligēter insistis: ad magnā p̄spicacit̄e p̄fectionem magis magisque dilataberis. Digna quippe in his est mētis dilatatio: sed nō minor delectatio.

De mentis subleuatione quibus modis et gradibus soleat assurgere.
Capitulū. III.

n Philominus autē ille contemplandi modus qui mentis subleuatione accedit: tribus gradibus accrescit. Intel

Liber V Ca. III.

ligentia nāq; humana diuinitus inspirata: et illo celesti lumine irradiata aliquādo subleuatur supra scientia: aliquādo ⁊ supra industriās aliquādo autē ⁊ supra naturā. Supra scientiam mentis subleuatio ascendit: quādo quilibet nostrū tale aliquid ex diuina reuelatione cognoscit: qđ modū p̄prie scientie v̄t̄ intelligētie excedit. Supra industriās mentis subleuatio erigit̄: quādo ad illud hūana intelligentia diuinitus illuminat̄: ad qđ nulla sua sc̄a sufficit: nec illa quā interim habet: nec vlla sua industria compare valet. Supra naturā sinus mentis dilatatur: quādo humana intelligentia diuina inspiratione afflata: non cuiuscūq; hominis: sed generaliter totius humane nature modum industrieq; metas transgreditur. Supra scientiā speculantis animus eleuatur: cū exp̄itur qđ dicit̄: Accedat homo ad cor altum: ⁊ exaltabit̄ deus. Tunc quidē deus in conspectu subleuate mentis exaltatur: qñ deo reuelante aliquid de diuine maiestatis celsitudine ei ostendit̄: qđ eatenus habite scientie modū excedere videat̄. Diuinitatis nāq; illa celsitudo que in semetipsa quomō crescere vel exaltari valeat non habet: quotidie in nostra cognitione crescere ⁊ cōtemplationis nostre aspectibus sublimior apparere valet. Supra

Richardus de arca mystica.

mentis autē industriā mens subleuata attol-
litur: qñ in ipsa implet qđ dicit: Expādit alas
suas ⁊ assumpsit eos atq; portauit in hume-
ris suis. Certe nō ē industrie humane p̄ aera
iter legere: sed quo ire non possumus suppo-
tantū alis ferri possumus. Supra industriā
itaq; nō autē supra naturam videt esse p̄ aera
iter habere. Supra industrie itaq; sue metas
p̄templatiua anima ascendit: quando diuina
dignatio arcanorū suoz manifestatione ⁊ q̄si
alarum suarū expansione vel subleuatione in
illud supeminētis scientie fastigiū eā attollit:
quo nulla vnq; sua industria ire possit. Sed
illa mentis subleuatio humane prosus natu-
re vt videt modū transcendit: ad quā p̄pheta
suspirabat cū dixit: Quis dabit mihi pennas
sicut columbe: ⁊ volabo ⁊ requiescā: In ides
respicit qđ domin⁹ per esaiam p̄mittit: Qui
cōfidunt in domino mutabunt fortitudines:
assument pennas vt aquile: volabūt ⁊ non de-
ficient. Supra humanā naturam est p̄culda
bio pennas habere: ⁊ p̄ volūtatis arbitrio ad
alta volare. Quid est autē pennas quasi p̄tra
naturā accipe: nisi mirā quandā p̄templandi
efficaciā ex virtute possidere: qua possis cum
volueris in secretioris scientie ardua et omni
humane industrie inuiciā p̄spicacie tue penna

Liber V

Ca. V.

penetrare: Pennata itaq; animalia veraciter
tunc esse incipimus: quādo gratie munere in
idipsum diuinitus accepto: humane cōditio-
nis metas cōtemplatiōis nostre volatu trāscē-
dimus. Omne autē genus p̄phetie si tamē fu-
erit sine mentis alienatione: videt ad hūc ter-
tū subleuationis gradū p̄tinere. Nōne enim
supra humanā naturā est videre de p̄teritis:
qđ iam nō est videre de diuinis: qđ supra sen-
sum est: Restat adhuc illud querere: quib⁹ vi-
delicet ex causis soleat humane mentis exces-
sus accidere: vel quibus etiam soleat gradib⁹
exrescere.

Q triplici ex causa fieri soleat hu-
mane mentis excessus. Ca. V.

Ribus autē de causis vt mihi videt i
mentis alienationē ducimur. Nam
modo p̄ magnitudine deuotiōis: mō
p̄ magnitudine admiratiōis: mō hō p̄ magni-
tudine exultatiōis fit vt semetipsā mens oīno
nō capiat ⁊ supra semetipsam eleuata in alie-
natiōis trāseat. Magnitudine deuotiōis mēs
hūana sup̄ semetipsam eleuat: qñ tanto cele-
stis desiderij igne succendit: vt amoris intimi
flāma ultra hūanū modū crescat: q̄ aīas hūa-
nā ad cere similitudinē liq̄factas a pristino statu

Richardus de arca mystica

penitus resoluatur: et ad instar fumi attenuata in supna eleuet: et ad summa emittat. Magnitudine admirationis anima humana supra semet ipsam ducitur: quoniam diuino lumine irradiata: et in summe pulchritudinis admiratione suspensa: tam vehementer stupore concutitur: ut a suo statu fuditur excutiat: et in modum fulguris coruscantis: quanto profundius per respectum sui inuise pulchritudinis respectu in ima dei cernit: tanto sublimius: tantoque celerius per supernorum desiderium reuerberata et super semetipsam rapta in sublimitate eleuat. Magnitudine iocunditatis et exultationis mens hominis a seipsa alienatur: quoniam intima illa interne suauitatis abundantia potata: imo plene inebriata: quod sit: quod fuerit: quod erit penitus obliuiscit: et in alienationis excessu tripudij sui nimietate traducitur: et in supremum danum quedam affectum sub quodam mire felicitatis statu raptim transformatur. Quod diuini excessus in nobismetipsis minime sentimus: quid aliud quam quod superius prolocuti sumus: de nobis sentire debemus: nisi quia minus diligimur: nisi quod minus diligimus. Si enim quisque es plene perfecteque diligeres: forte dilectionis tue nimietas estuantisque desiderij tui anxietas in eiusmodi te raperet excessus: quales tibi superius ex parte descripsimus.

Liber V

Ca. VI.

Itē sane si diuina dilectione plene dignus exiisses: si tante dignationi te idoneum exhiberes: forte tanta luminis sui claritate intelligentie tue oculos irradiaret: tantaque intime dulcedinis sue suauitate cordis tui desiderium inebriaret: que te ipsum supra te ipsum raperet: et per mentis excessum ad supna eleuaret. Hos autem tres anagogicos excessionis modos: eodem quo illos hic ordine posuimus: mystice quidem descriptos in canticis canticorum ut arbitror inuenimus. De primo quidem recte intelligitur quod dicitur: *Que est ista que ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatis myrrhe et thuris: vniuersi pulueris pigmentarum:* De secundo autem recte intelligimus quod longe post in eisdem canticis legitur: *Que est ista que progreditur quasi aurora conuersa: pulchra ut luna: electa ut sol: terribilis ut castrorum acies ordinata:* Ad tertium autem recte illud accommodat: quod in nouissimis canticorum legitur: *Que est ista que ascendit de deserto delictis affluens: innixa super dilectum suum:*

Quod primus excedendi modus surgat ex magnitudine deuotionis. Ca. VI.

Richardus de arca mystica

¶ Altis autē melius nosse q̄ conueniēter primū illud ad primū excedēdi modū possum⁹ accōmodare. Primus itaq; excessus mentis fit: vt superius au distis: ex desiderij anxietate ⁊ magnitudine deuotionis. Fumus autem semp̄ confurgit ab igne. Quis autē neget amorē spiritalē ignem esse: Recte itaq; illa mentis in supna eleuatio que ex feruore dilectionis oritur: fumo nisi faloz compaſ. Quid autē intelligimus per eiusmodi fumū: nisi deuote mentis desiderium: Quasi ergo fumus: anima in supna ascendit: quādo dilectione feruente: ⁊ in hoc ipsum vrgente suū eā desiderij super semetipsā rapit. Est autē virgula: vt omnes nouimus: ⁊ gradilis ⁊ recta. At ergo virgule similitudinē in se trahat ascensio tua: sit anxius: sit ignitum desiderij tuum: ⁊ surgens ex intentione recta. Si autem p̄ myrrhā carnis contritiones: per thus ꝫo deuotionē: p̄ vniuersum autē puluere pigmentarij virtutū omniū intelligimus cōsummationem: attende quomō hec omnia in eādē sententiā concurrūt: que omnia per se facile intelligi possunt. Nam hoc satis constat: quia quisquis charitate plenus est: cetera virtutū insignia non habere nō potest. Si enim apostolo creditur: Cōsummatio virtutū

Liber V Ca. VII

tum est charitas. Illud sane notandum est: q̄ anima sancta tūc veraciter q̄si fumus p̄ desertum ascendit: q̄n̄ ex his que in semetipsa inuenit seu bonis seu malis: affectum suū in celestis sponsi desiderij accendit. Datoz autē sed q̄cum ad meritū vt mihi videt̄ est illa mentis eleuatio que fauente quidē gratia surgit intentione ⁊ attentione ppria: q̄ illa que surgit ex sola reuelatione v̄l aliqua inspiratione diuina. At q̄ ceteris digna inueniatur: oportet animaz ab eiusmodi ascensione incipere: ⁊ primo q̄si per desertū ascendere. Verūtū vt eadē ipsa velut virgula sumi fiat q̄uis p̄ desertū ferri incipiat: oportet vt sup̄ ipm̄ desertū assurgat: Alioquin mens ipsa in mentis excessū nō rapit: nisi sup̄ semetipsam eleuet: nisi semetipsam in imo deserto ⁊ seipam deserēdo desertū faciat: quo deserto in morē sumi magl̄ magisq; in sublimis transcendat.

¶ Q̄ primus excedēdi modus q̄si fiat ex sola feruentis desiderij exestuatione. Capitulum VII.

¶ Olet tñ eiusmodi mentis excessus mō fieri ex sola desiderij feruentis exestuatione: mō tā ex eiusmodi exestuatione q̄ ex adiuncta sibi diuina reuelatione. Cur enī

Richardus de arca mystica

spiritus ille et in corpore ignis diuine dilectionis eandem vim in spiritualibus non obtineat: quia ignis iste corpore in rebus corporalibus habere consuevit: Satis nouum quod ignis iste corpore in uasis quibus modico liquore perfusus operari solet: et primo quidem incipit liquorem ipsum ab imo euertere: postea homo nunc in hanc: nunc in illam partem: nunc sursum: nunc homo deorsum iactare: et paulatim quidem ad superiora attollere: totumque uas ex quo uis modico usque ad summum replere: tandem autem supra ipsum uas attollere: et cum uolentia quadam interiora uasis euacuare: et foras effundere fortiter eicere. Sic sane animus humanus diuino igne succensus id sepe in seipso semetipsum feruens et fremens: est uans et spumans: sibi ipsi irascens: seipsum respiciens: sibi ipsi etiam uehementer indignans: et semetipsum uehementer concilians: summis inhians et in supermundana gestiens. Et dum eiusmodi estu diutius uisitur: multumque iactat: dum per inferiorum contemptum ab infimis repellitur: et per superiorum desiderium ad superiora trahitur: fit sepe ut impetu spiritus impellente desiderio extra semetipsum et supra semetipsum eiectus: suique penitus oblitus et in extasi subuatus: totus in superiora rapiatur. In hunc itaque modum celestis desiderii ardor cum uebe-

Libert V

Ca. VIII.

menter exestuat: humanam animam diuino amore feruidam: supra semetipsam leuat. Et sicut superiori exemplo probare possumus: quilibet pigmentarii puluis aromaticus igni iniectus: in quantum a voraci flamma non consumitur: per tenuem quidem utpote fumigabundam exhalationem per uolentiam ardoris in superna emittitur. Vides obsecro quomodo natura interrogata: vel scriptura consulta: unum eundemque sensum pari loquitur concordia. Ex solo itaque feruente desiderio estu fieri ualet et solet diuinitus inflammate mentis excessus quemadmodum superius placuit sumus.

De primus excedendi modus quomodo fiat tam exestuantis deuotione quam ex aduersa sibi diuina reuelatione. Ca. VIII

Et etiam aliquando eiusmodi mentis alienatio occurrentibus sibi inuicem hinc exestuantis anime desiderio: illinc mirando aliquo diuine reuelationis spectaculo: Quod ex illo abrae primo egressu colligere possumus: de quo superius aliqua locuti sumus. Quid enim de eo ait scriptura: Apparuit abrae dominus sedenti in conualle mambre in ostio tabernaculi sui in ipso seruoze diei. Cumque eleuasset oculos apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: Quos cum uidisset: occurrit in occursum

Richardus de arca mystica

eorum de ostio tabernaculi sui. Si per tabernaculum abrae: mentis humane habitaculum intelligimus: quid erit homini egressus nisi humane mentis excessus? Duobus namque modis extra nosmetipsos ducimur. Nam modo extra nosmetipsos sed infra nosmetipsos descendimus: modo extra nosmetipsos: sed supra nosmetipsos leuamur. In illo ad mundana captiuamur: in isto ad superna reducimur. Sed sicut est gemina digressio: sic utique est gemina reuersio. Ab utroque egressu: quasi ad conuersationis nostre habitaculum reuertimur: quasi post mundana negotia: vel post celestium contemplationis spectacula: ad circumspectionem morum nostrorum mentis nostre oculos reducimus: et intima nostra discutientes quales ipsi sumus studiosa retractatione perscrutamur. De prima reuersione recte illud intelligitur: quod de filio prodigo in euangelio legitur: qui se reuersus dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus etc. De secunda uero reuersione nihilominus recte intelligimus: quod de apostolo petro alio loco legitur: Petrus ad se reuersus dixit: Nunc scio vere: quia misit dominus angelum suum etc. Ecce uterque ad se reuersus legitur: sed cur? nisi quia a seipso prius exisse uidebantur? Nam uel longe a se in longinqua regione ducitur: alter angelico ducatu supra communem humane possi-

Libri V Cap. VIII.

biliter statum mentis alienatione leuatur. Primo itaque egressu descendit ad ima: Secundo egressu leuatur homo ad summa. In primo a domino elongamur: In secundo domino appropinquamus. Quid igitur est ille egressus per quem domino occurrere nisi humane mentis excessus per quem supra semetipsam rapta in diuine contemplationis arca sustollitur? Si ergo egressionis eius causam querimus citius inuenimus: Nam visio que ei exterior apparuit: proculdubio eum ad interiora traxit. Apparitionis autem diuine causa latenter inuisibilis in eo quod ei dominus apparuisse dicitur in ipso seruoze dicitur: sedenti quidem in ostio tabernaculi sui. Uides certe: quia calor diei feruebat: quando ei dominus apparebat. Quis queso est iste seruoze diei: nisi estuatio ardentis desiderii? Amor itaque ille qui tenebras diligit: amor in quo qui lucem odit: diei seruoze dicitur non potest nec debet. Scimus autem quia qui male agit odit lucem: qui autem facit ueritatem uenit ad lucem: ut manifestentur opera eius: quia in deo facta sunt. Quid itaque aliud est seruoze diei: nisi feruidus amor ueri desiderii: uel et summi boni? Sub quibus seruoze tunc patriarcha abraham estuabat: Qualis denique eum a domesticis suis spellebat: et eum in ostio et otio sedere: tamen uacare et uidere cogebat: absentem et optate absque dubio diuine aspirationis auram percipere deside-

rius sui estum illius afflatu temperare. Perpendis ut arbitror quomodo ille sub quo tunc estuabat feruor illuc eum trahebat: vnde illos tres prospicere potuisset: quos iure adorandos non dubitaret. Forte si tunc domesticis suis intenderet: et tabernaculi sui intima teneret: adorandas illas personas minime vidisset: et si non vidisset: forsitan tunc temporis non exisset. Duo ergo in vnum occurrunt que egressione illius occasione prebuerunt: scilicet nimietas feruoris et nouitas visionis. Juxta huius rei similitudinem sepe in mente humana agit: ut dum nimio celestis desiderii incendio urit: aliquid ex diuina reuelatione videre mereat: vnde ad illos theoreticos excessus adiuuet.

De secundo excedendi modus fieri solet ex magnitudine admirationis. Capitulum IX.

Ec interim de illo mentis excessu dicta sunt qui surgit ex magnitudine reuotionis: nunc de illo dicendum videtur qui surgere solet ex magnitudine admirationis. Quis autem nesciat inde fieri admirationem cum aliquid cernimus propter spem et supra estimationem: Nouitas itaque visionis et rei vix credibilis adducere solet admirationem mentis:

quando aliquid incipit videri quod vix possit credi. Ille igitur mentis excessus qui ex admiratione oritur: attende quod conuenienter describat in eo quod dicitur: Que est ista que progreditur quasi aurore surgens etc. Quid est aurore: nisi lux noua tenebrisque permixta: Et vnde queso admiratio: nisi ex inopinato et incredibili spectaculo: Habet itaque ipsa admiratio lucem subitam tenebrisque permixtam: lucem visionis cum quibusdam reliquis incredibilitatis ambiguitatibusque tenebris: ita ut modo mirabili mens absque dubio videat quod credere vix valeat. Sed rei notitiam quantomagis miramur: tanto diligentius attendimus: et quanto diligentius et attentius prospicimus: tanto plenius cognoscimus. Crescit itaque ex admiratione attentio: et ex attentione cognitio. Deus itaque velut aurore consurgit: que ex visionis admiratione paulatim ad incrementa cognitionis proficit. Aurore siquidem paulatim eleuat: eleuando dilatatur: dilatando clarificatur: Sed miro modo dum tandem in diem desinit: per promotionis sue incrementa ad deum factum venit: et vnde accipit ut maior sit: inde ei accedit tandemque accidit ut omnino non sit. Sic itaque intelligentia humana diuino lumine irradiata: dum intelligibilis contemplatione suspenditur: dum in eorum admi-

Richardus de arca mystica

ratione distendit: quāto semp ad altiora vel mirabiliora ducit: tanto amplius: tanto copiosius dilatatur: et vnde infimis remotior: inde in semetipsa purior: et ad sublimia sublimior inuenitur. Sed in eiusmodi subleuatione dum mens hūana semp ad altiora crescit: dū diu crescendo tandem aliquādo humane capacitatis metas transcendit: fit demū vt a semetipsa penitus deficiat: et in supernūdanum quēdam transformata affectum tota supra semetipsam eat: Et sicut matutina lux crescendo desinit: nō quidē esse lux: s̄ eē lux matutina vt ipsa auroza iam nō sit auroza: ita humana intelligentia ex dilatationis sue magnitudine quicquid accipit vt ipsa iam nō sit: nō quidē vt ipsa non sit intelligentia: sed vt iam nō sit humana: dūmodo mirabili mutationeque incōprehensibili efficitur plus quā humana: dum gloriā domini speculari in eandem imaginē transformatur a claritate in claritatē tanquā a domini spiritu. Ex his igitur ppendis vt arbitror quā p̄ parte quā exp̄sse ille mētis excessus qui ex admirationis magnitudine oritur: ex mystica descriptione designat in eo quod dicit: *Que est ista que progredit quasi auroza consurgens et cetera.*

Liber V Ca. X.

Que secundus excedendi modus quicquid a sola admiratione incipit: et in feruentissimū deuotionis desiderium desinit. **Capitulū. X.**

Etandum sane quod sicut ille superior ex
n
cessionis modus: de quo superius locuti sumus ex deuotione surgit: sic e contrario iste secundus de quo nunc loquimur: non tam a deuotione incipit quā in ipsam desinit. Ibi ex intimo vitæ desiderio ad veritatis cōtemplationē assurgitur: hic ex veritatis reuelatione eiusque cōtemplatione ad deuotionē animus inflammat. Videte ne forte hoc nobis scriptura mystice innuat: cum eis que superius posuimus verbis subsequēter adiungat. Dicit enim: *Que est ista que progredit quasi auroza consurgens: statim adiungit: Pulchra vt luna: electa vt sol.* Nemo hoc loco a me horū vel aliorū que posuimus vel positurū sumus verborū: plenā expositionē expectat vel expectet: nisi quātū p̄sentis materie ratio p̄ vitæ testimonio expostulat. Auroza itaque et luna lucem habent: sed calorem nō habēt: sol autem utroque prepollet. Quid enim sole lucidius: quid sole feruentius? Videtis ergo quia illa mentis ascensio que hoc loco de-

Richardus de arca mystica

ratione distendit: quanto semper ad altiora vel mirabiliora ducit: tanto amplius: tanto copiosius dilatatur: et unde infimis remotior: inde in semetipsa purior: et ad sublimia subtilior inuenitur. Sed in eiusmodi subleuatione dum mens humana semper ad altiora crescit: dum crescendo tandem aliquando humane capacitatis metas transcendit: fit demum ut a semetipsa penitus deficiat: et in supernarum quaedam transformata affectum tota super se metipsam eat: Et sicut matutina lux crescendo desinit: non quidem esse lux: sed esse lux matutina ut ipsa aurora iam non sit aurora: ita humana intelligentia ex dilatationis sue magnitudine quousque accipit ut ipsa iam non sit: non quidem ut ipsa non sit intelligentia: sed ut iam non sit humana: dum modo mirabili mutationeque incomprehensibili efficiat plus quam humana: dum gloriam domini speculari in eandem imaginem transformatur a claritate in claritatem tanquam a domini spiritu. Ex his igitur apparet ut arbitror quod pro parte quod expressit ille mentis excessus qui ex admirationis magnitudine oritur: ex mystica descriptione designat in eo quod dicit: *Que est ista que progreditur quasi aurora consurgens et cetera.*

Liber V Ca. X.

Quod secundus excedendi modus quousque a sola admiratione incipit: et in feruentissimum deuotionis desiderium desinit. **Capitulum. X.**

Standum sane quod sicut ille superior ex
n cessionis modus: de quo superius locutus sum^{us} ex deuotione surgit: sic e contrario iste secundus de quo nunc loquimur: non tam a deuotione incipit quam in ipsam desinit. Ibi ex intimo uitalis desiderio ad ueritatis contemplationem assurgitur: hic ex ueritatis reuelatione et uousque contemplatione ad deuotionem animus inflammat. Videte ne forte hoc nobis scriptura mystice innuat: cum eis que superius posuimus uerbis subsequenter adiungat. Dicit enim: *Que est ista que progreditur quasi aurora consurgens: statim adiungit: Pulchra ut luna: electa ut sol.* Nemo hoc loco a me horum uel aliorum que posuimus uel posuimus uerborum: plenam expositionem expectat uel expectet: nisi quantum presentis materie ratio pro uitalis testimonio expostulat. Aurora itaque et luna lucem habent: sed calorem non habent: sol autem utroque prepollet. Quid enim sole lucidius: quid sole feruentius? Videtis ergo quia illa mentis ascensio que hoc loco de-

Richardus de arca mystica

signatur cuius extrema sibi comparantur: ut
detis inquā quia non qualem cūq; sed sum-
mā quādam deuotionē designat: Quis a sola
claritate veritatisq; illustratione incipiat. Si-
cut em̄ in illa supiore ex nimio deuotionis sue
feruore meretur sepe subleuari ad summe ve-
ritatis contemplationē: sic in ista ex miranda
quadam cōtemplatione veritatis atq; stupē-
da: paulatim pmouetur tandēq; inflāmatur
ad summā deuotionē. Considerem⁹ ḡ in ortu
solis magnitudinē claritatis atq; caloris: in-
deq; colligamus in huius mentis subleuatio-
ne: ascensionis pmotionem: promotionisq;
cōsummationē: que quidem quasi ab auroza
incipit: et tandem aliquādo in se solis similitu-
dinem trahit.

**De secundo excedendi modo
quod a sola admiratione incipit: et in
eodem tenore perseuerat. Ca. XI.**

Et tamē dicimus in hac secūda mē-
tis excessione humane promotionis
modū semp et vbiq; eundem cōsum-
mationis exitum habere. Videmus in rebus
exterioribus quid de rebus interioribus esti-
mare debeamus. Si enim vas aque radio so-
lis supponas: ipsam mox aquam videbis lu-

Liber V

Ca. XI.

minis splendorem ex se in supiora refundere:
et claritatē quidem absq; calore tamē in sum-
ma leuare. Sic multi sane diuine reuelatiōis
radios suscipiunt: sed non inde eque omnes
ad eandem vim dilectiōis pficiunt. At enim
bonozū omniū auctoz gratie sue in nobis do-
na cōmendet: ex eadem re diuersos in diuer-
sis modo temporibus: modo psonis affectus
exhibet. Perpende obsecro ex pposito exem-
plo q̄squis hec legis vel audis: quid ille i no-
bis diuine reuelatiōis eterniq; luminis radi⁹
efficiat: quomō humanā intelligentiā ex infu-
sionis sue illustratiōe supra semetipsas leuat.
Attende qualiter hec ppositi tibi exempli for-
mula hunc de quo modo loquimur humane
mentis excessum ex qualitatis sue similitudi-
ne proponat. Quid est aqua: nisi cogitatio
humana que semp ad inferiora labit: nisi sub
distinctionis magne moderamine cohibeat:
Aqua in vase collecta: cogitatio meditatiōis i-
tenta: et per intentionē defixa. Aque collectio
cordis meditatio. Eiusmodi aque solis radi⁹
se infundit: quādo diuina reuelatio meditati-
oni occurrit. Sed cum aqua radium in se su-
permi luminis accipit: fulgozem quoq; lumi-
nis i ipsa: vt dictū est: ad supiora emittit: et mi-
rum in modū illuc vsq; radium luminis ex se

Richardus de arca mystica

leuat: quo ipsa per se nullo modo ascendere valet: Et cum tanta sit differentia aque et luminis: illi tamen quem de se luminis radio emittit: non nihil sue similitudinis imprimat: ita ut tremula tremulum: quieta quietum: purior purior: diffusior diffusior efficiat. Juxta hanc sane similitudinem cum inaccessibilis illius eterni luminis reuelatio cor humanum irradiat: humanam intelligentiam supra semetipsam: imo super omnem humanum modum leuat: et illuc intelligentie radii diuini luminis infusione admirationis et reuerberatione de imis ad summa resilit: ubi nulla ingenii perspicacia: ubi nulla artis industria: nulla humana rationatio ascendere sufficit: Et quod mentem hominis diuine claritatis splendor profundius penetrat: eo altius stuporis sui magnitudine excussa: et per extasim subleuata in diuinorum arcanorum sublimibus sublimius resultat. Illud autem omnino constare debet: quia quanto plenius atque perfectius ad intimam animus pacem et tranquillitatem componere se conualuerit: tanto firmitus: tanto tenacius in hac subleuatione summe luci per contemplationem inheret. Et proculdubio quanto purior ad integritatem: quanto diffusior ad charitatem: tanto perspicacior: tanto capacior inuenitur ad supermundanorum et supercelestium contemplationem.

Liber V Ca. XII.

De in secundo excedendi modo
quomodo diuina reuelatio nostre meditationi
occurrit. Capitulum. XII.

Standum sane quod ille diuine reuelationis splendor: quandoque puenienti meditationi occurrit: quandoque ipsam humanam meditationem puenit: et modo querentem adiuuat: modo excitat torpentem vel dormientem euocat. Hinc est quod regina austri regem salomonem questionibus pulsat: et propositis enigmatis: vniuersa ab eo didicit que illi proponebat. Hinc est quod vincitum petrum angelus ceterum uisitans a corporis sui somno excutit et educit. Quid enim loquitur scriptura de regina austri: que uenit audire sapientiam salomonis: nisi quod docuit eam salomon omnia uerba que proposuerat: Que est regina austri et illius callide regionis inhabitatrix et domina: et uidentis salomonis desiderio succesa: Que inquam est ista regina: nisi quilibet sancta anima sensibus et appetitibus carnis: cogitationibus et affectionibus mentis fortiter presidens: et summi regis uerique proxiimi salomonis dilectione feruens uidentis desiderio ardens: Eiusmodi regina summe sapientie regem: propositis

Richardus de arca mystica

enigmatibus et frequētibz interrogationibz
impetit: quādo quelibet anima deuota de di-
uino adiutorio psumens: inuestigāde verita-
tis studio vehementer insistit. Audit quod que-
rit: quādo et illa ad que ex ppria industria non
sufficit: sepe inter orationū suspiria ex diuina
reuelatione cognoscit. Videamus adhuc qd
de eadem regina sermo diuinus pponat: cum
itex subiūgens dicat: Videns autem regina
saba omnē sapientiā salomonis: et domū quā
edificauerat: et cibos mense eius: et habitacu-
la seruorum: et ordinem ministrantiū vestesq;
eorum: et holocausta que offerebat in domo
domini: non habebat vltra spiritū. Videns
inquit regina saba: Ecce modo videns descri-
bitur: que pponens et querens pponebat. Vi-
de tamē quid viderit: et intellige quanta intel-
lexerit. Videns aut regina saba omnē sapien-
tiam salomonis etc. Ecce quanta: ecce qualis
aie deuote: aie studiose dant ex diuina reuelati-
one cognoscere. Perpēde ergo qm magna: at-
tende qm miranda videndo diuinitus cogno-
uerit: que diu videndo multumq; mirando:
tandem pze admirationis magnitudine ad
spiritus sui defectum venit. Ecce quo ordine
processit: vel ad quem tandem exitum venit.
Da querit et audit: postea videt et intelligit:

Liber V Ca. XII.

tandē autē obstupescit et deficit. Interrogat
q; discat: contēplatur q; miretur: stupet vt mē-
te excidat: mentēq; excedat. Primū est medi-
tationis: secundū contēplationis: tertiu ex-
tasis. Ecce qbus p motiōis gradibz subleuat
animus humanus. De meditatione pfecto assur-
git in cōtēplationē: cōtēplatione in admī-
rationē: admiratione in mentis alienationē.
Manifesto vt arbitror exemplo iam tenetis:
q; ex magnitudine admirationis incidat ho-
mo in excessum mentis. Quid enim aliud il-
li fuit spm nō habere nisi mente excedere: vel
vnde hoc ei accidit nisi ex multa admiratiōe?
Quo nā modo queso regina ista sine spiritu
fuit: nisi quia spiritus ipsius a semetipso aliena-
tus fuit: Sed illud hoc loco i memoriā redit
qd de semetipso alius quidaz dicat: Ego in-
quit iohānes fui in spiritu. Ecce iohannes se
in spiritu esse testat: Ecce regina austri spiri-
tū nō habere asserit. Quid ergo? Ille in spi-
ritu fuit: ista sine spiritu fuit: Et quis ad hec
idoneus? Si iohānes in spiritu fuit: quis mi-
hi exponat vtrū fm carnem: vtrū fm spiritū
ibi fuerit? Sed quomō fm carnem in spiritu
esse potuit: cū corp⁹ omnino nisi in corporali
loco esse nō possit? Si ergo fm spiritū ibi es-
se creditur: quis edisserat quomō spiritus in

Richardus de arca mystica.

spiritu esse dicat: Quid autē de regina austri
dicturi sumus: Nūquid nā corpus exanime
remansit: qñ spiritum non habere iam cepit:
Quis hoc dicat: quis nisi amens hoc astrue-
re audeat: Caro ergo regine nec tūc tēporis
sine spiritu fuit: qz sine spū viuere nō potuit.
Quid ergo: Nūquid nā spirit⁹ sine spū fuit:
Edisserat ergo qui potest: et quō potest: quo-
naz modo spūs sit ī spiritu: vel spūs sine spū:
si iure vnū de Johanne credit: alterū de regi-
na putat. An forte h̄ ē spiritū ī spū esse: semet-
ipm̄ intra semetipz totū colligere: et ea q̄ circa
carnē seu etiā in carne gerunt interiz penitus
ignozare: An et spm̄ sine spū esse: semetipsum
supra semetipsum totuz effundere: et que sub
ipso vel in ipso fiunt: oīno interim ignozare: et
in illud diuinitatis arcanū totū intrare: Nō-
ne in spiritu spūs esse tūc recte asserit: qñ exte-
riorū omniū obliuiscit: p̄ter et ignarus eozū
omniū que in corpe corporaliter agunt: et illis
solis interest p̄ memoriā vel intellectū: que in
spū vel circa spiritū actitant: Cur non et recte
dicat spūs semetipm̄ nō habere: qñ incipit a
semetipso deficere: et a suo esse in supmū danū
quēdam et vere plus q̄ humanū statū transi-
re: vt mirabili transfiguratiōe spūs ille ab hu-
mano videat in diuinū deficere: ita vt ipse ias

Liber V Ca. XIII.

nō sit ipse: eo dūtaxat tpe quo dño incipit al-
tius inherere. Qui em̄ adheret dño vn⁹ spiri-
tus est: et psallere potest qui eiusmodi est: De-
fecit in salutari tuo anima mea. In spū itaqz
est: qui summū mentis ascendit: et quasi a suo
spiritu deficit: qui summū mentis transcēdit.
S; hoc meliorib⁹ et eruditiorib⁹ animis ple-
nius discutienda relinquim⁹.

Qz in secūdo excedendi modo di-
uina reuelatio qñqz nostrā meditati-
onē p̄uenit. Ca. XIII.

Quid mō consideremus quō diuina
reuelatio soleat qñqz etiā meditatio-
nis nre studia p̄uenire: et hūanū ani-
mū infra cōmunē et humanū libertatis statū
subita tēptationū violētia deiectū: nō solū ad
solitū soliditatis statū erigere: verū etiā ultra
hūane possibilitatis metas leuare. Sepe nā-
qz hūana mens post multa exercitioꝝ suoz
insignia: importuna tēptationū instātia pul-
sat: et vebemēter cōcussa de illa sublimi securi-
tatis et trāquillitatis sue arce deiicit: ne q̄si de-
apria fortitudine inter cōtinuos virtutū suc-
cessus tā miserabilis q̄ inaniter gloriē. Hinc
est q̄ beatus petrus apostoloꝝ p̄cipuus post
innumera meritorū miraculoꝝqz sublimia te-

Richardus de arca mystica.

netur: ligatur: includit: sed angelo assistente non minus mirabiliter eripitur q̄ crudeliter prius a crudelitatis ministris cruciabat. Vultis autem huiusmodi vincula scire que solent mentes meritis etiam sublimes q̄q̄ grauiter irretire: Quis nesciat irritamenta voluptatū modo a foris: modo ab int^o surgere: A foris ex delectatione: ab intus ex suggestione: p̄ suggestionem in mente: p̄ delectationē in carne. Modo nāq̄ sordida titillatione caro inflammat: modo h̄o feda cogitatione animus sordidatur. Quasi ergo carcerales tenebras incurrimus: quando his cōcupiscentie nexibus irretiti: confusionis nostre caliginē declinare volumus et nō valemus. Sed illa sane mens diuine cōsolationis reuelationem meret: que non tam ppria corporis sui ignauia q̄ aliene malignitatis p̄terua has confusionis sue tenebras patit. Eiusmodi autē sancta anima ad diuine legationis aduentū eripitur: quando ex diuine inspiratiōis gr̄a et luce reuelationis ab oppressiōis sue pondere releuat. Angelus sane nūcius dicit: et p̄culdubio angel^o est nūcius: nec quilibet: sed diuin^o nūcius p̄ quem diuine volūtatis beneplacitū cognoscimus. Nūcius p̄ quem ad eternoꝝ cognitionē illuminiatur: p̄ quem ad eoz̄ desiderū inflama-

Liber V Ca. XIII.

mur. Sed nūquid nouit nūcius iste celestia sola: an nō et terrena: Sed qui maiora nouit: quō minora ignorare possit: Hona sane legatio ista que sufficit ad omnia: nō solum dicenda: verū etiā psuadenda: inq̄tū tamē voluerit ille qui mittit. Vultis audire qualem legationem ap̄tus Johānes nobis pmittat: cum dicat: Vnctio eius docebit vos de omnib^o: Sed que est vnctio ista nisi inspiratio diuina: Hic est ille nūcius quē diu querebam^o: hec est legatio vere potens: vere sufficiens animū humanū ad omnē veritatem inducere: ad omnē diuine volūtatis b̄nplacitū inclinare. Quid ḡ mirū si talis nūcius oppressam animā cōcupiscentie sue nexibus absoluit: ab ignoratiōe sue tenebris euoluit: qui celestium et eternoꝝ cognitionem p̄ter et amorem q̄n voluerit et quātū placuerit statim infundit: Tales nūcios i sua ereptiōe exptus fuerat qui dicebat: Visit de celo et liberauit me. Sed forte adhuc q̄ris scire quā illa legatio fuerit p̄ quam de aīe sue captiuitate euasit: Visit de^o inq̄t misericordiā suā et veritatē suā et eripuit aīas meā. Angel^o cū luce veniēs: diuine miseratiōnis opatio veritatē infundēs: miscōia veritatē adducēs: vnctio docens. Quid est autē deo misericordiā et veritatem mittere et hoīem a sua captiuitate eripe:

Richardus de arca mystica

nisi homi misericordie sue opatione veritate inspi-
rare: veritatisque inspiratiōe ad robur virtutis
solidare: Et quod vnusque aie sue picula plene eua-
sit si homini legationis beneficia expiri non meruit:
Felix petrus qui non solum meruit ab angelo eri-
pi: sed ereptus etiam angelum sequi. Puto quod non
omnes qui ab angelo eripiunt: angelica etiam
vestigia comitantur. Lego carcere positos
apostolos: ab angelo eductos: non tamen secutos.
Petro ab ipso suo ereptore angelo precipit ut
ipsum sequatur: Quid hoc esse dicimus: Quam
hoc esse putamus: angelica vestigia legere: post
celestia penataque aialia ire: Cogita si potes quod
illa precedentis angeli vel subsequētis perfectio
seu promotio fuerit: quam transitum nec carceris au-
stodia: nec ferrea porta cohibere vel retardare
potuit. Quid horum non nouimus: Quid horum non
miramur: Vere angelicum et de parte que humanum huma-
ne possibilitatis: tenebrosum et horridum exire car-
ceris: et per omnes omnes impossibilitatis arduum et arduum
transire. Cogita illum exitum quem homo habuit
antequam peccauit: vel quem homo adhuc habet si om-
ni non peccasset: per quem sane exitum quorun-
dam oporteret facilem transitum habere po-
tuisset de mundanis ad superna: de visibili-
bus ad inuisibilia: de transitorijs ad eterna:
cum haberet promptum quotidie celi ciuium

Liber V Ca. XIII.

per contemplationem interesse: diuinis illis secre-
tis se licetere ingerere: et illud internum domini sui
gaudium digniter intrare. Cogita consequenter
quomodo et istum peruium peris comeandi transitum
diuina post peccatum seueritas dire necessitatē
valuis impossibilitatisque repagulis obstruxit
et obserauit. Cogita hoc inquit et forte hoc co-
gitando inuenies quid de illa ferrea porta sen-
tire debeas vel affirmare audeas. Quere tamen si
minus sufficis ad ista: non quidem a nobis: quam
potius ab illis quibus forte porta hec ferrea
per frequentem transitum familiariter est nota: et quod
bus forte iuxta similitudinem petri angelo pre-
eunte ducatusque prebet sepe vltro est apta. Illud
sane ut arbitror non impudenter dixerim: quia
longe supra hominem fuit: quod longe a semetipso
et supra semetipsum transiit: quia hec omnia per
experiētia didicit: Alioquin non erat vnde post-
ea in se reuerteretur: vel vnde de eo recte scri-
beret: Et petrus ad se reuersus dixit: Nunc scio
vere quod misit dominus angelum suum: et eripuit me de
manu herodis. Multa sunt que super presentis capi-
tulo dici potuissent: si hoc loco dici debuissent:
Sed sufficit nobis quod proposuimus ex eius testi-
monio sufficienter probasse: quonodo diuina
quandoque reuelatio soleat meditationis no-
stre studia peruenire: torpentemque animum exci-

Richardus de arca mystica.

tare: et sub semetipso deiectum etiam supra se-
metipsum quoniam leuare.

De tertius excedendi modus fieri soleat ex magnitudine iocunditatis et exultationis. Capitulum. XIII.

Estat adhuc de tertio loco ostendere quomodo ex iocunditatis exultationisque magnitudine humana mens soleat in extasim cadere et semetipsam excedere. Hic sane excessionis modus mihi videtur satis conuenienter expressus: in illis quidem verbis que de canticis canticorum in tertio loco posuimus. Que est ista: ait scriptura: que ascendit de deserto: et litibus affluens: intra super dilectum suum. Si per desertum recte intelligitur cor humanum: quis erit iste de deserto ascensus: nisi mentis humane excessus: Quasi de deserto humanum animus ascendit: quoniam super semetipsum mentis eleuatione transit: usque pertransiens: solis diuinis se totum per contemplationem immergit et deuotionem. Sed huiusmodi ascensionis causa consequenter annectitur in eo que hec que ascendit delitiis affluere describitur. Quid est delitiis affluere: nisi spiritualium gaudiorum plenitudine abundare: Quid inquit est hec delitiarum affluentia: nisi vere et interne suauitatis

Liber V Ca. XIII.

abundantia celitus data: ubertimque infusa leticia: Harum deliciarum copia: sicut nec verum gaudium fallaces diuitie unquam exhibere possunt: alioquin fallaces non essent: si veras delicias: imo et earum affluentiam veraciter exhiberent. Numquid nam delicias habere ne dicam affluere veraciter dici possunt: qui secundum beati Job sententiam sub sentibus esse delicias computat: Has sane exteriores fallacesque diuitias etiam impij habere possunt: que verum tamen gaudium omnino habere non possunt. Nisi forte mendacem eum facimus: quem in propheta veraciter contestat audimus: Non est impijs gaudere dicit dominus. Quoties itaque iterum veris delitiis carere: etiam si exterioribus diuitijs abundas: cum propheta veraciter psallere potes: Quia inops et pauper sum ego. Numquid non rex potens et diues princepsque populorum erat que ista dicebat: Quales gerant ille diuitie: vel quales delicias poterunt conferre: inter quarum copiam oportet inopem fore: verumque gaudium aliorum medicare: Ego autem inquit mendicus sum et pauper: dominus sollicitus est mei. Hanc itaque delitiarum affluentiam: verorumque gaudiorum abundantiam non est vnde sperare debes: non est vnde habere valeas: nisi ex illa intima animi iocunditate: diuinisque infusa dulcedine. Que est inquit ista que ascendit de deserto delitiis affluens: eo quod non quelibet harum deliciarum

expiencia: sed earū affluentia huius ascensum qui de deserto fit gignat atque perficiat. Constat autem quod quantumcumque perficimus: has delicias in hac duratam vitam continuas habere non possumus. Et itaque tempore quo eiusmodi affluentia anima caret: ad hunc de quo modo loquimur ascensum assurgere non valet: quoniam in suo ascensu delitiis affluere oportet. Puto autem sic aliud et aliud sit affluentem ascendere: et ascendente affluere: sic aliud est affluentiam esse causam ascendendi et ipsum ascensum esse causam affluendi. Deliciarum itaque affluentia ascensionis tunc causa existit: quoniam ex illa diuine dulcedinis infusione quam in intimis sentit: seipsum anima sancta per gaudium et exultationem non capit: intantum ut exultationis et iocunditatis sue magnitudo eam extra semetipsum effundat: et supra semetipsum rapiat. Sic sane sic vehemens immensaque leticia dum supra humanum modum excrescit: hominem super hominem attollit: et supra humana subleuatur sublimius suspendit. Huius sane rei forma etiam in animalibus possumus quotidie percipere. Solent namque in suis luscibus saltus quosdam dare: et sua corpora quantumlibet in aera suspendere. Sic sepe et pisces dum in aquis ludunt: super aquas exiliunt: et naturae illius habitaculis suis terminos excedunt: et seipsum vel ad modicum per aera suspendunt. Sic

proculdubio anima sancta dum interno quodam tripudii sui applausu a semetipso excutitur: dum supra semetipsam ire mentis alienatione videtur: dum in celestibus tota suspenditur: dum angelicis spectaculis tota immergitur: naturae possibilitatis terminos supergressa videtur. Hinc est quod per prophetam dicitur: Montes exultauerunt ut arietes: et colles sicut agni ouium. Quis non videat supra naturam vel potius contra naturam esse montes vel colles iuxta arietum vel agnorum ludentium similitudinem saltus quosdam in superiora dare: et terram a terra resiliere: et seipsum per aera librare: Nonne velut terra a terra suspenditur: quoniam homo supra hominem ducitur: cui per exprobrationem voce diuina dicitur: Terra es: et in terram sis: Quantumcumque ergo virtutis magnitudine excrescat: quousque ad collum seu ut multum ad montium similitudinem in alta assurgat: terra utique est. Et tra recte dici potest: quod diu luteas inhabitat domos: et terrenum habet fundamentum. Vnde illud sapientis: Et quid superbis terra et cinis: Si igitur simplici expositione contenti sumus: sufficit fortassis illud dicere: quia hoc est montes et colles ad arietum et ouium et agnorum similitudinem exultare: in summis et sanctissimis viris humanam naturam ultra humanam naturam

Richardus de arca mystica

ascēdere: et p̄ nimia locūditatis et exultationis
abūdantia sup̄ semetipsam mētis alienatione
transire. Ecce ut arbitror apto iā exemplo do
cuim⁹: q̄ p̄ magnitudine exultatiōis quāq̄ cō
tingat hūane mētis excessus. Sed si cui for
tassis b̄ qd̄ de adiūcta ouīū similitudine dixim⁹
min⁹ sufficiat: et circa singulorū expositiōz curi
osi⁹ insistat: illas non agnoscant oues ad me
moziā reducat: q̄s summ⁹ pastor i sumis reli
quit: q̄n̄ illā q̄ perierat i terris q̄siuit. Cogitet
ergo qui pōt quātū sit vel quale hmōi nostre
terre mōtana ad eorū similitudinē impetu iocū
ditatis sue in alta exilire: in hanc naturā ex
ultatiōis sue applausum iuxta angelice simili
tudinis tripudia formare. Si aut̄ in arietib⁹
sumos illos angelorū ordines: in agnis h̄o in
feriores quosq̄ intelligim⁹: nihilomin⁹ quoq̄
et illud agnouim⁹ quō eiusmodi arietes dicti
videlicet summi angelorū ordines: cū miris il
lis iocūditatis sue iustib⁹ cōtemplatiōisq̄ ex
cessib⁹: supra semetipsos eunt: cū se in suis su
periorib⁹ suspendūt: nil aliud q̄ creatricē om
niū substantiā: sup̄ semetipsos aspiciūt: nec in
q̄ ei⁹ potētiā v̄l sapiāz v̄l bonitatē: quā i seip̄a
contemplari vel mirari valeant inueniūt. S̄
minores illi angelorū ordines qui in agnis re
signari vident: cum supra semetipsos ferunt:

Liber V

Ca. XV.

illos utiq̄ spūs quos sibi mire dignitatis p̄
rogatiua p̄minere conspiciūt: quoddā q̄si ad
huc speculū in hac sua subleuatiōe inueniūt:
i q̄ sumā maiestatem mirabilē cernere: et adhuc
q̄si p̄ speculū videre p̄ualeāt. Si igit̄ p̄ mōtes
viri p̄templatiui: p̄ colles speculatiui recte in
telligunt: vide q̄ recte mōtes ad similitudinē
arietū: et colles ad similitudinē agnorū exulta
re dicant. Quis em̄ speculatio et p̄templatio
p̄ inuicē soleant poni: et in hoc ip̄o sepe scriptu
re sentētie p̄rietatē obnubilent et inuoluant:
ap̄tius tamē et exp̄ssius speculationē dicim⁹
q̄n̄ p̄ speculū cernim⁹: cōtemplationē h̄o q̄n̄
veritatē sine aliquo inuoluto ymbrarū vela
mine in sui puritate videm⁹. Colles itaq̄ ad
agnorū similitudinē exultant: q̄n̄ imensa illa
intime solēnitatis tripudia eos eo vsq̄ supra
semetipsos leuāt: ut celestium secretorū arcana
saltem p̄ speculū in enigmate videre valeant.
Mōtes h̄o q̄si ad instar arietum exultāt: q̄n̄
maiores in iocūditatis sue excessib⁹ in pura et
simplici veritate vidēt: qd̄ minores: ut iaz di
ctū est: vix p̄ speculū i enigmate videre valēt.

Quilibet mentis excessus hūa
ne industrie vel meriti modum exce
dit. Capitulū. XV.

Richardus de arca mystica

nemo tamē tantā cordis exultationē
vel subleuationē de suis viribus p̄su-
mat: vel suis meritis ascribat. Cōstat
hoc sane nō meriti hūani sed muneris esse di-
uini. Unde et illa quecūq; est anima que de de-
serto ascendisse describit: dilecto suo inira phiv-
bet. Quid est em̄ dilecto suo inniti: nisi virtu-
te illius et nō p̄p̄rijs viribus p̄moueri: Quid
inq; est dilecto suo incumbere: nisi de propria
prudētia et virtute p̄ hac pte nihil oīno pre-
sumere: Quātū mihi videt̄ nihil de p̄pria in-
dustria: nihil de p̄pria prudētia recte p̄sumit:
p̄sertim eo in loco vbi de deserto ascendit: sed
nec in deserto quidē quando per desertū itur.
Scit hoc sane ipse dilectus: et idcirco deducit
eam in nube diei: et tota nocte in illuminatiōe
ignis. Quo em̄ modo sustineret pondus diei
et estus: nisi in vmbra illi⁹ quē diligit aīa sua:
Vel quis ei loc⁹ tutus a timore nocturno: p̄-
sertim in loco horrois et vaste solitudinis: ni-
si ipse emittat lucē suā et veritatē suā: Deniq;
nō haberet q̄ estus p̄cupiscētie temperet sibi:
nisi virtus altissimi obumbraret illi. Nihil o-
min⁹ deesset vñ ignorantie sue tenebras illu-
minaret: nisi in lumie illi⁹ videret lumē. Unde
et dicit illi: Qm̄ tu illumias lucernam meam
dñe: de⁹ me⁹ illumia tenebras meas. Accipit
itaq; dilecta ex munere dilecti sui et beneficio

Liber v Ca. XVI.

sponsi sui: duo remedia contra duo p̄ncipalia
mala: Refrigerij nubē cōtra cōcupiscētia car-
nis: et reuelatiōis lumen cōtra ignorantia mē-
tis. Q̄ sepe homo viā veritatis agnoscit: nec
tamē carpit: vtpote a cōcupiscētia sua abstra-
ctus et illect⁹: Et hic quidē ignē diuine cogni-
tionis habet: sed refrigerātis gratie nubē non
habet. Et q̄ multi sane zelū quidē habēt quē
tamē fm̄ sciētia nō habēt. Et hi forte interim
nullos cōcupiscētie estus sentiūt: sed quasi sb̄
noctis refrigerio quiescēdo respirāt: et vident^r
quidē qui eiusmodi sunt noctē habere: s̄ ignē
illuminātis gr̄e nō h̄re. Bonū ē ḡ spare ī dño
et non p̄sumere de seip̄o. Q̄ beati illi quib⁹ fit
in velamēto diei et in luce stellaz nocte: expā-
dens nubē ī p̄tectionē eorū: et ignē vt luceret
eis p̄ noctē. Nō est volentis neq; currentis: s̄
miserētis dei. Scit hoc dilecta: et idcirco dile-
cto suo innitit. Vñ et recte de ea scribit^r: Que est
ista que ascendit de deserto delitijs affluens: et
innira sup dilectū suū:

Quod in tertio maxie excedendi mō
totū ex diuio p̄det bñficio. Ca. XVI

Ane cū hec sponsi sui dilecta semp et
vbiq; dilecti sui egeat adiutorio: ita
vt sine ipso nihil valeat facere: nusq;
amē coopatrici gr̄e vehemēt⁹ incūbit: vñ in

edere oportet: quod eo loco ubi de deserto as-
 cendit: tunc maxime cum delictis affluit. Si enim
 per desertum recte intelligitur cor humanum: quod erit
 de deserto ascendere nisi supra semetipsum ire:
 Quid igitur homo ibi possit ubi homo supra ho-
 minem ascendit: nisi humana natura humane possi-
 bilitatis metas transcendit: Nullo modo tempore dile-
 cto suo vehementius inicitur quam cum spiritualibus
 delictis sancta anima affluere videtur. Cogitemus
 modo puellam quendam teneram et delicatam: ut po-
 te in multa deliciarum affluentia educatam: sed et
 multo iam vino madidam: utpote in cellam vina-
 riam introductam: in torrente voluptatis potatam:
 et quasi per nimiam teneritudinem vix posse incedere: et
 per nimiam ebrietatem viam quam tenere debeat: nullo
 modo posse discernere: Mone sub tali tibi sche-
 mate consideranda proponit hec que delictis affluere
 et dilecto suo innixa describit: Quid modo mirum
 si deliciarum affluentia delicatam reddat: Vultis
 autem audire quam delicatam afficere consuevit: pene
 super id quod credi possit: In tantum denique ut nul-
 la exterior delectatio possit ei aliquatenus sape-
 re: nec aliqua huius mundi gloria aliquid consolati-
 onis afferre: ita ut veraciter audeat profiteri et
 dicere: Renuit consolari anima mea: eo quod veraci-
 ter sentiat: et per certo diffiniat: quod omnis caro fenit
 et omnis gloria eius quasi flos feni. Denique redet

animam suam vite sue: quoties non dat consuetas deli-
 ctas pro voto habere. Vita itaque ipsa ita ei in
 tedium: imo in odium vertitur: quoties ei illa sua in-
 terne solennitatis gaudia aliquandiu subtrahuntur.
 Cogita ergo quale sit eiusmodi delictis assue-
 tam: eorum que delectant nihil in propria potestate
 habere: et sine quibus nulla omnino possit consolati-
 onem habere vel recipere: et quam nulla sua industria: nulla
 sua prudentia possit acquirere. Quicquid ad eius
 consolationem: quicquid ad eius iocunditatem valet:
 ex alieno arbitrio: ex alieno beneficio pendet.
 Recte ergo illi viribus innititur cui munificentia
 totum rectus presumit quod sperat: desiderat et ama-
 tur. Quoties sub hoc statu dicit illi et iuxta
 prophete comminationem vertitur ei in verbum domini:
 Mandata remanda: mandata remanda: Expecta
 reexpecta: expecta reexpecta: modicum ibi: mo-
 dicum ibi. Expectare itaque et reexpectare cogit:
 deum eius desiderium sepe diuque multumque differit:
 dum delicias suas nec pro voto habere: nec ab
 eiusmodi concupiscentibus animum suum possit tem-
 perare. Ex his ut arbitror apparet: quam longe super
 hominem sit: modumque humanum excedat: quicquid
 in hoc mentis excessu agit vel sentit.

Qui ad hunc tertium eiusmodi gratie
 gradum profecerit: unde in idipsum adiu-
 uari possit. Ca. XVII.

Richardus de arca mystica

Erūtamē qui ad hanc gratiā pfectr:
cū eā sibi vltra solitū subtrahi iā sen-
tit: est qđ facere debeat vñ ad eā recu-
pandā multū p omnē modū adiuuari valeat:
z vnde animū suū in id negociū quātū in se est
 idoneū efficiat. Debet itaq; anim⁹ q̄ eiusmodi
 est pprijs meditationibus cordis in se exulta-
 tionē reparare: z impēsa sibi diuinorū bñficioꝝ
 muna añ recordatōis sue oculos reuocare:
 z ex eiusmodi recordatione seipm ad p̄fundā
 z deuotā gratiarū actionē instigare: z tandem
 aliquādo illō spiritalis harmonie organū ex
 intimo affectu: in diuinas laudes laxare. Dū
 itaq; laudes hmōi studijs intima cordis affe-
 ctio in diuine cōfessionis magnificentiā ple-
 na deuotione resoluit: quid aliud q̄ quoddaz
 vt ita dicā: spiraculū apit: p qđ in illud cordis
 nostri vasculū celestis dulcedinis emanatio
 diuineq; suauitat̄ abundātia infundat̄. Hic
 est q̄ heliseus p̄pheta ad verbū dñi req̄sit⁹: cū
 se p̄sensisset sp̄m p̄phetie tūc t̄pis nō h̄re: fecit
 sibi psaltē adducere: quo p̄fite atq; psallente:
 statim sp̄m p̄pheticū hausit: osq; iust̄i e vicino
 in verba p̄phetie relaxauit. Forte aliq; iuxta
 historiā querit: quid sibi velit: q̄ p̄phetie do-
 num per psalten quesit: vel q̄ ipso psallente
 spiritum p̄phetie recepit: Scimus vniuersi q̄

Liber V Ca. XVII.

dulcis harmonia soleat mentē exhilarare: et
 cordi gaudia sua ad memoriā reuocare: z abs-
 q; dubio q̄ vniuscuiusq; aī su⁹ amor vehemē-
 tius afficit: eo p̄fund⁹ audita harmonia affe-
 ctū tangit: z quo p̄fund⁹ p affectū tangit: tan-
 to efficacius ad sua desideria reuocat. Quid
 igit̄ aliud de p̄phético viro sentiri oportet: ni-
 si q̄ exteriori harmonia interiorē illā z spiri-
 talē harmoniā ad memoriā reduxit: z audita
 melodia audiētis animū ad assueta gaudia re-
 uocauit atq; leuauit. Cur aut̄ de spiritali z ve-
 ra delectatiōe nō sentiam⁹: qđ de corpali z va-
 na delectatiōe quotidiano exp̄imento p̄ba-
 mus. Quis enī nesciat quomō sola carnalis
 delectationis memoriā carnalē mentē in de-
 ctationē rapiat. Cur non eandē quin potius
 maiorē efficaciam in sūmis viris spiritalis de-
 ctatio n̄ habeat. Audita itaq; melodia p̄phe-
 tico: quid aliud q̄ quedaz scala fuit: q̄ eum
 ad cōsueta gaudia leuauit: vt que carnalibus
 causa ruine esse solet: huic occasio ascensiois
 existeret. Cogitet qui potest q̄ p̄funde: q̄ in-
 timē eum sepius ex pte illius sup̄celestis dul-
 cedinis memoriā ad vocē psallentis tetigit: q̄
 ipsum supra semetipsum rapuit: z p̄pheticum
 spiritum vel sensum: in p̄phete animo repara-
 uit.

Richardus de arca mystica

Quid maxime soleat valere ad in-
novationē eiusmodi gr̄e. Ca. XVIII.

Ed et tu quecūq; es aīa q̄ soles hmōi
f spiritualib⁹ delitijs affluere: et dilecto
tuo inira sepe d̄ deserto ascēdere: et ad
theoricos quosdā excessus subitaneo quodā
et inopinato: imo inopinabili gaudioz tripu-
dio subleuari: et quasi quibusdā ppheticis in-
tellectibus et reuelatiōibus diuinit⁹ sublima-
ri: pphético discere exemplo: quid tu facere ve-
beas: vt sub necessitatis articulo q̄si ad manū
habeas quō animū tuuz ad assuetas delicias
repare valeas: forte nō erit inutile: et te sblimi
necessitate psalten adducere et psallentē audī-
re. Sed de hac re qd̄ sentiam⁹ breuī absolua-
m⁹. Quid aliud dicim⁹ psaltē istū q̄ exultati-
onē cordis i deū: Eiusmodi psaltē p̄sentē hīc
nos voluit qui dixit: Letamini in dño et glo-
riamini oēs recti corde. Quid est autē eiusmo-
di psaltē adducere: nisi p̄uida meditatiōe cor-
dis exultationē reparare: et ex diuinoz benefi-
cioz vel p̄missionum recordatiōe cordis de-
uotionē excitare: Hūc tūc p̄culdubio psaltē
psallere facim⁹: qñ ex magno cordis tripudio
in diuina p̄conia iubilam⁹: et in gratiarū actio-
nē exurgētes: ex intimis visceribus i diuinas
laudes euz magno cordis clamore reboam⁹.

Liber V Ca. XVIII.

Hec itaq; agētes qd̄ aliud q̄ vīā sternimus p̄
quam venientē visitantēq; nos dñm excipia-
mus: Sacrificiū inquit laudis honorificabit
me: et illic iter q̄ on̄dā illi salutare dei. Psallē-
do itaq; atq; laudando: iter dño p̄f: p̄ qd̄ ad
nos venire et miris quibusdā mysterioz suo-
rū reuelationibus nos releuare dignat. Hūc
itaq; alio loco dicit: Cantate dño psalmū di-
cite noi ei⁹: iter facite ei q̄ ascēdit sup occasuz.
Queris forsitan scire qd̄ sit sup occasuz ascen-
dere: Eā sane mūdi regionē qua sol occidit:
luxq; diurna deficit: vsus occasuz dicere con-
suevit. Quid hō recti⁹ intelligim⁹ p̄ occasū:
q̄ hūane intelligentie defectū: Ibi em̄ intelli-
gentie sol q̄si occasū incurrit: et cognitiōis sue
radios abscondit: et diei lumen qd̄amō in tette-
noctis caliginē vertit: et humanis aspectibus
oīa subducit: qñ spūs hūan⁹ i mētis alienati-
onē cadit: et cōi sensu deficiēs extra semetipm̄
rapt⁹: quid i se vel circa se agat penit⁹ nescit.
Quid est autē dñm in p̄sideratiōis n̄re oculis
ascēdere: nisi magnitudinis sue reuelatiōe co-
gnitiōis n̄re argumēta multiplicare: Quāto
em̄ sublimiora nobis de magnitudinis sue alti-
tudine reuelat: tanto ad celsiora intelligentie
n̄re obtutus se leuat. Supra occasū hō tunc
veraciter ascēdit: qñ hōiem supra semetipsum

Richardus de arca mystica

rapit: quādo ei eorū omniū que iuxta cōmū
nē sensum nouit memoriā subducit: et ei hoc
de maiestatis sue celsitudine p̄ mētis excessus
ostendit: qđ iuxta cōmunē huius uite statū ⁊
hūane capacitatē modū: nllō vnq̄s mō cōpre
bendere possit. Studeamus cū ḡ magna mē
tis alacritate in domino gaudere: ⁊ satagam⁹
corā ip̄o cum intima deuotione psallere: vt sic
quidē dignē sup̄ occasum ascēdere. Hec agē
tes: qualē oportet psaltē adducimus: ⁊ qualit̄
expedit psaltē audimus: ad eius psaltis vocē
spiritalē: anim⁹ medullit⁹ tangit: ⁊ irruente ī
eo spū spiritaliter afficitur. Et duz ad diuinā
inspiratiōē intellectualis sensus apit: p̄phe
talis in eo quodāmodo grā repat. Ad eiusmodi
itaq̄ psalmodiā spiritalēq̄ harmoniā aia
cōtemplatiua spiritalib⁹ theorijs assueta in
cipit tripudare: ⁊ p̄ gaudiū nimietate suo q̄
dā modo gestire: ⁊ spiritales quosdā et sui ge
neris psalt⁹ dare: ⁊ se a terra terrenisq̄ oibus
suspendere: ⁊ ad celestiū cōtemplatiōē tota
mētis alienatiōē transire. Hoc igit̄ ē vt dixi
mus qđ ad mētis inouatiōz valet: h̄ est qđ ad
amisse gratie recuperatiōz maxie valere solet.

Quibus gradibus excrescat hu
mane mentis excessus. Ca. XIX.

Liber V Ca. XIX.

147

Factū est quibus de causis mētis alie
natio accidere soleat: nunc illud adij
ciendū videt̄ quibus etiā gradibus
ascēdat. Ascendit aut̄ aliquñ supra sensum cor
poralē: aliquñ etiā supra imaginatiōē: aliquñ
x̄o supra rōnem. Quis autē illā q̄ supra sen
sum corporalē: seu illā q̄ supra imaginatiōē est
negare audeat: cū illā etiā que supra rōnem
est: aplica illa auctoritas cōuincat: Scio in
q̄t hoīez siue ī corpe: siue extra corp⁹: nescio:
de⁹ scit: raptū h̄mōi vsq̄ ad tertiū celū: Ecce
q̄ hūanā rōnem mētis alienatiōē trāsierat: q̄
quicqđ circa se ageret penit⁹ discernere neq̄
bat. Sed hūc locū plen⁹ explanādū: meli⁹ ē
eruditioib⁹ ingenijs relinq̄re: q̄s d̄ tāta mate
ria sup̄ vires nr̄as aliqd̄ temere p̄sumere: me
lius in h̄ nos illoz p̄tia instruit: q̄s ad scie h̄
plenitudinē: nō tā aliena doctrina q̄s p̄pria ex
plentia p̄uerit. Ad illā itaq̄ materie nr̄e sum
mā: quā ī p̄mo libro succincta breuitate per
strinxim⁹: ista ī subsequēti ope largiori execu
tione adiecim⁹: vbi vt sup̄ius p̄misim⁹ ocio
sis locuti sumus.

Magni cōtemplatoris Richardi
de sancto Victore liber quintus de ar
ca mystica explicit.

